

KENT VE GÖÇ: MALATYA ÖRNEĞİ

Hakan ÖZDEMİR

İnönü Üniversitesi SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ Lisansüstü
Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM
DALI İçin Öngördüğü YÜKSEK LİSANS TEZİ Olarak
Hazırlanmıştır.

(Malatya, Haziran 2008)

KENT VE GÖÇ: MALATYA ÖRNEĞİ

Hakan ÖZDEMİR

Danışman: Yrd.Doç.Dr. Selahaddin BAKAN

İnönü Üniversitesi SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ Lisansüstü
Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM
DALI İçin Öngördüğü YÜKSEK LİSANS TEZİ Olarak
Hazırlanmıştır.

(Malatya, Haziran 2008)

ONAY SAYFASI

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Enstitümüz Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi **Hakan ÖZDEMİR** tarafından Yrd.Doç.Dr. Selahaddin BAKAN danışmanlığında hazırlanan “**KENT VE GÖÇ: MALATYA ÖRNEĞİ**” başlıklı bu çalışma jürimiz tarafından Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan:

Üye:

Üye:

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

.....// 2008

Prof.Dr. S. Kemal KARTAL

Enstitü Müdürü

Kendisini her daim minnetle anacağım babamın kıymetli hatırasına...

ONUR SÖZÜ

Yüksek Lisans Tezi olarak savunduğum “Kent ve Göç: Malatya Örneği” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Hakan ÖZDEMİR

ÖNSÖZ

Birbirinden farklı ve genelde birbiriyle ilişkili olan çok sayıda nedenden kaynaklanan göç olgusu, geniş çaplı ve oldukça etkili toplumsal sonuçlara uzanan, kentlerin mevcut yapısını ters yüz eden, birçok soruna ve çözümsüzlüğe kaynak teşkil eden, son derece karmaşık ve çok yönlü bir süreçtir. Ülkemizde, özellikle 1950’li yıllarda belirmeye başlayan ve bundan sonra gittikçe artan göç hareketleri, kır-kent dengesini bozduğu gibi, ülkemiz kentlerinde başta gecekondulaşma olmak üzere birçok soruna yol açmış, kentlerin taşıma kapasitesini sonuna kadar zorlayarak kentlerin günümüzde büründüğü yaşanılmaz görünüme kavuşmasına neden olmuştur.

Bu çalışmada göç olgusunun kentle etkileşiminin, nedensel, ekonomik, sosyo-kültürel, siyasal, çevresel ve diğer açılardan irdelenmesi ve bu bağlamda kentin kazandığı görünümün ayrıntılı olarak, tarihsel ve toplumsal gerçeklerle ilişkilendirilerek ortaya konması hedeflenmiştir. Bu hedefe erişmek için, konuyla ilgili olarak yapılan literatür taramasından elde edilen bilgiler, alan araştırmasında yer alan araştırma örneklemine uygulanan anket çalışmasından elde edilen bulgular, toplanan istatistiksel veriler ışığında irdelenmiş olup, araştırma boyunca ağırlıklı olarak kent ve göç ilişkisi kentleşme ve hemşehrilik kavramları üzerinden, kentte kalış süresi ve alan araştırmasında yer alan mahallelerin yapısal farklılıklarına vurgu yapılarak incelenmiştir.

Araştırma boyunca, benden değerli katkılarını, yorumlarını, yapıcı eleştirilerini esirgemeyen, zamanını ve bilgisini benimle cömertçe paylaşan değerli danışman hocam Yrd.Doç.Dr. Selahaddin BAKAN’a; gerek yüksek lisans ders döneminde, gerekse tez döneminde bana kapıları her zaman sonuna dek açık olan, benden ilgisini ve yardımını hiçbir zaman esirgemeyen değerli hocalarım Prof.Dr. S. Kemal KARTAL’a, Doç.Dr. Yusuf KARAKILÇIK’a, Doç.Dr. Hüseyin ERKUL’a ve yetişmemde emeği geçen diğer büyüklerime; ders dönemi boyunca seçtiğim araştırma konusunun ve içeriğinin seçilmesinde ve gelişmesinde katkıları olan sınıf arkadaşlarıma, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü çalışanlarına ve burada adı geçmeyip de emeği geçen bütün dostlarıma teşekkür ederim.

Hakan ÖZDEMİR

KENT VE GÖÇ: MALATYA ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi; Yazan: Hakan ÖZDEMİR

İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Haziran 2008

Danışman: Yrd.Doç.Dr. Selahaddin BAKAN

ÖZET VE ANAHTAR SÖZCÜKLER

Araştırmada, genel olarak göç olgusunun ortaya konması, göçün kısmen seçilmiş dünya ülkelerinde ve ağırlıklı olarak Türkiye’deki durumunun incelenmesi, göçün kente etkilerinin nedensel olarak ve çeşitli açılardan Malatya Kenti üzerinden irdelenmesi amaçlanmıştır.

Başta çevresel, sosyolojik, siyasal, kültürel olmak üzere birçok yönü bulunan göç olgusunun nedensel bağlamda ve çok yönlü olarak çözümlenmesiyle elde edilen bulgulara dayalı olarak oluşturulacak olan toplumsal siyasaların, kentlerde yaşanan birçok sorunun ortadan kalkmasına, tedavi edilmesine ya da en azlanmasına katkı sağlaması ve ülkenin neredeyse tüm yörelerinden, farklı nedenlerle göç alan Malatya Kenti’nin birçok yönden ülkenin genel özelliklerini yansıtan bir maket durumunda olmasından dolayı, bu kent üzerinden yapılacak olan irdelemelerin bazı istisnai durumlar hariç ülke gerçeklerini büyük ölçüde yansıtacağı düşünüldüğünden konu, bilim ve insanlık açısından büyük önem taşımaktadır.

Tarihsel ve betimsel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanıldığı çalışmada, öncelikle göç olgusu neden ve türleri bakımından ortaya konmuş olup, ana hatlarıyla kent ve kentleşme ve kent-göç etkileşimi ele alınarak, göç kısmen seçilmiş dünya ülkelerinde ve ağırlıklı olarak Türkiye üzerinde türler, nedenler ve sonuçlar bağlamında incelendikten sonra, araştırma örnekleminin yer aldığı kent olan Malatya çeşitli açılardan tanıtılmıştır. Daha sonra da araştırma örneklemine uygulanan anket çalışmasından elde edilen bulgular ışığında, Malatya Kenti’nde göçün nedenleri irdelendikten sonra, göçün kente etkileri ekonomik, sosyo-kültürel, siyasal, çevresel ve diğer açılardan irdelenmiş olup, bulgular, öneriler ve çıkarılan sonuç özetlenerek çalışma sonlandırılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Göç, Kentleşme, Hemşehrilik, Kentte Kalış Süresi.

CITY AND MIGRATION: THE CASE OF MALATYA

Master Thesis, Author: Hakan ÖZDEMİR

Inonu University, Graduate School of Social Sciences

Department of Public Administration

(June, 2008)

ABSTRACT AND KEY WORDS

In this research aimed to generally explain the reality of migration and to analyse the migration problems partly in some selected countries in the world and mainly in Turkey. The main aim of this study is to analyse the effect of migration to the city of Malatya.

Migration has sociological, political and cultural aspects. It should, therefore, be analysed in such a way that to eradicate and rehabilitate many problems arised from it. Being a moderate city, Malatya is a good example for migration analysis as it might reflect Turkey is migration problems on the whole.

Historical and discriptive research methods are both used in this study and migration and causes and effects of migration preferably stutied. Mainly, interaction between the concepts of urban-urbanization, urbanization, urban-migration has been studied and migration is handled, in some selected countries of the world and Turkey, in respect of kinds, causes and its results. City of Malatya is also introduced in some different aspects. After analysing causesof migration in Malatya City Center, socio-cultural, political, environmental and the other effects of migration to the city have been analysed and findings, result and suggestion are given at the end of the study.

Key Words: Migration, Urbanized, Countryman, Living Duration In The City.

KENT VE GÖÇ: MALATYA ÖRNEĞİ

Hakan ÖZDEMİR

İÇİNDEKİLER

Onur Sözü.....	5
Önsöz.....	6
Özet ve Anahtar Sözcükler.....	7
Abstract and Key Words.....	8
İçindekiler.....	9
Çizelgeler Dizelgesi.....	14
Çizimler Dizelgesi.....	17
Kısaltmalar Dizelgesi.....	18

BİRİNCİ KESİM: ARAŞTIRMA HAKKINDA AÇIKLAMALAR

1. ARAŞTIRMANIN KONUSU, ÖNEMİ, DENENCCELERİ, AMACI, YÖNTEMİ, BİLGİ DERLEME VE İŞLEME ARAÇLARI, KAVRAM TANIMLARI, SUNUŞ SIRASI.....	20
1.1. Araştırmanın Konusu ve Önemi.....	20
1.2. Araştırmanın Denenceleri.....	21
1.3. Araştırmanın Amacı.....	21
1.4. Araştırmanın Yöntemi.....	22
1.5. Araştırmanın Bilgi Derleme ve İşleme Araçları.....	22
1.6. İşlevsel Kavram Tanımları.....	22
1.7. Araştırmanın Sunuş Sırası.....	24

İKİNCİ KESİM: GÖÇ VE MALATYA HAKKINDA TEMEL BİLGİLER

2. GÖÇ HAKKINDA DAHA ÖNCE YAPILMIŞ ARAŞTIRMALAR VE YAYINLAR.....	26
2.1. Göç Hakkında Daha Önce Araştırmacılar Tarafından Yapılan Araştırmalar ve Yayınlar.....	26
2.2. Göç Hakkında Daha Önce Kurumlar Tarafından Yapılan Araştırmalar ve Yayınlar.....	31
3. MALATYA HAKKINDA DAHA ÖNCE YAPILMIŞ ARAŞTIRMALAR VE YAYINLAR.....	34
3.1. Malatya Hakkında Araştırmacılar Tarafından Daha Önce Yapılmış Araştırmalar ve Yayınlar.....	34
3.2. Malatya Hakkında Kurumlar Tarafından Daha Önce Yapılmış Araştırmalar ve Yayınlar.....	38
4. SEÇİLMİŞ BAZI ÜLKELERDE VE TÜRKİYE’DE KENT VE GÖÇ.....	40
4.1. Göçün Nedenleri ve Türleri.....	40
4.1.1. Göçün Nedenleri.....	40
4.1.2. Göç Türleri.....	41
4.2. Kenti Kent Yapan Özellikler ve Kır-Kent Farkı.....	45
4.3. Kent ve Göç Etkileşimi.....	47
4.4. Seçilmiş Bazı Ülkelerde Göçün İrdelenmesi.....	49
4.4.1. ABD’de Göçün İrdelenmesi.....	49
4.4.2. Çin Halk Cumhuriyeti’nde (Çin’de) Göçün İrdelenmesi.....	53
4.5. Türkiye’de Göçün İrdelenmesi.....	57
4.5.1. Türkiye’de Göçün Tarihsel Gelişimi.....	57
4.5.1.1. Türkiye’de Dış Göçün Tarihsel Gelişimi.....	57
4.5.1.1.1. Yurtdışından Türkiye’ye Yapılan Göçün Tarihsel Gelişimi.....	57
4.5.1.1.2. Türkiye’den Yurtdışına Yapılan Göçün Tarihsel Gelişimi.....	62

4.5.1.2. Türkiye’de İç Göçün Tarihsel Gelişimi.....	67
4.5.1.2.1. 1923-1950 Dönemi.....	67
4.5.1.2.2. 1950-1960 Dönemi.....	69
4.5.1.2.3. 1960-1980 Dönemi.....	70
4.5.1.2.4. 1980 Sonrası Dönem.....	72
4.5.2. Türkiye’de Göçün Göç Türlerine Göre İrdelenmesi.....	75
4.5.2.1. Türkiye’den Yurtdışına Yapılan Göçlerin İrdelenmesi.....	75
4.5.2.1.1. Türkiye’den Yurtdışına Yapılan İşgücü (İşçi) Göçlerinin İrdelenmesi.....	75
4.5.2.1.1.1. Türkiye’den Yurtdışına Yapılan İşgücü (İşçi) Göçlerinin Nedenleri.....	75
4.5.2.1.1.2. Türkiye’den Yurtdışına Yapılan İşgücü (İşçi) Göçlerinin Sonuçları.....	78
4.5.2.1.2. Türkiye’den Yurtdışına Yapılan Diğer Göçlerin İrdelenmesi.....	80
4.5.2.1.2.1. Türkiye’den Yurtdışına Yapılan Diğer Göçlerin Nedenleri.....	80
4.5.2.1.2.2. Türkiye’den Yurtdışına Yapılan Diğer Göçlerin Sonuçları.....	85
4.5.2.2. Yurtdışından Türkiye’ye Yapılan Göçlerin İrdelenmesi.....	86
4.5.2.2.1. Yurtdışından Türkiye’ye Yapılan Göçlerin Nedenleri.....	86
4.5.2.2.2. Yurtdışından Türkiye’ye Yapılan Göçlerin Sonuçları.....	88
4.5.2.3. Türkiye’de İç göçlerin İrdelenmesi.....	90
4.5.2.3.1. Türkiye’de İç Göçlerin Nedenleri.....	90
4.5.2.3.2. Türkiye’de İç Göçlerin Sonuçları.....	99

ÜÇÜNCÜ KESİM: GÖÇÜN MALATYA KENTİNDEKİ DURUMUNUN
ÇÖZÜMLENMESİ (ANALİZİ)

5. MALATYA’NIN DEĞİŞİK AÇILARDAN TANITILMASI.....	106
5.1. Tarihsel Açıdan Malatya.....	106
5.1.1. Malatya Adının Tarihsel Gelişimi ve Anlamı.....	106
5.1.2. Özetle Malatya’nın Tarihsel Gelişimi.....	107
5.2. Ekonomik Açıdan Malatya.....	108
5.2.1. Malatya’da Tarım.....	109
5.2.2. Malatya’da Hayvancılık.....	111
5.2.3. Malatya’da Ormancılık.....	112
5.2.4. Malatya’da Madencilik ve Enerji Üretimi.....	113
5.2.5. Malatya’da Sanayi ve Ticaret.....	114
5.3. Kültürel Açıdan Malatya.....	116
5.3.1. Malatya’daki Tarihi ve Turistik Mekânlar.....	117
5.3.2. Malatya’nın Halk Müziği, Halk Oyunları ve Yerel Etkinlikleri.....	117
5.3.3. Malatya’nın Gelenek ve Görenekleri.....	118
5.3.4. Malatya’da Geleneksel Giyim.....	122
5.3.5. Malatya’da Geleneksek El Sanatları.....	123
5.3.6. Malatya’nın Geleneksel Yemekleri.....	124
5.4. Siyasal Açıdan Malatya.....	125
5.5. Demografik Açıdan Malatya.....	126
6. GÖÇ VE MALATYA KENTİ.....	129
6.1. Malatya Kenti’nde Göçün Nedenleri.....	130
6.1.1. Malatya Kenti’nin Göç Almasının Nedensel Bağlamda İrdelenmesi..	130
6.1.2. Malatya Kenti’nin Göç Vermesinin Nedensel Bağlamda İrdelenmesi.....	141

6.2. Göçün Malatya Kenti'ne Etkilerinin Çeşitli Açılardan İrdelenmesi.....	144
6.2.1. Göçün Malatya Kenti'ne Etkilerinin Ekonomik Açıdan İrdelenmesi.....	144
6.2.2. Göçün Malatya Kentine Etkilerinin Sosyo-Kültürel Açıdan İrdelenmesi.....	151
6.2.3. Göçün Malatya Kenti'ne Etkilerinin Siyasal Açıdan İrdelenmesi.....	203
6.2.4. Göçün Malatya Kenti'ne Etkilerinin Çevresel ve Diğer Açılardan İrdelenmesi.....	211

DÖRDÜNCÜ KESİM: GENEL DEĞERLENDİRME

7. BULGULAR, ÖNERİLER VE GENEL SONUÇ.....	213
7.1. Bulgular.....	213
7.2. Öneriler.....	214
7.3. Genel Sonuç.....	219
EKLER.....	225
EK-1: ANKET ÖRNEĞİ.....	225
KAYNAKÇA.....	242

ÇİZELGELER DİZELGESİ

Çizelge 1: Türkiye’de Sayım Yıllarına Göre Nüfus, Kent ve Kır Nüfusu.....	68
Çizelge 2: Türkiye’de Yerleşim Yerlerine Göre Göç Eden Nüfus.....	71
Çizelge 3: İstatistiksel Bölgelerin Aldığı Göç, Verdiği Göç, Net Göç ve Net Göç Hızı.....	74
Çizelge 4: Türkiye’de 1990-1999 Dönemine İlişkin Toplam AR-GE Harcaması....	83
Çizelge 5: Türkiye’de 2000 Yılı ve Sonrasına İlişkin Toplam AR-GE Harcaması...	84
Çizelge 6: 1990-1999 Dönemine İlişkin Toplam AR-GE İnsan Gücü.....	84
Çizelge 7: 2000 Yılı Ve Sonrasına İlişkin Toplam AR-GE İnsan Gücü.....	85
Çizelge 8: Deneklerin Göçle Terk Ettiği Yerin Yerleşim Türü ve Yerleşim Yerin Bağı Olduğu İl Bakımından Durumu.....	130
Çizelge 9: Deneklerin Kentte Kalış Süresi.....	131
Çizelge 10: Deneklerin Göç Etme Nedenleri.....	132
Çizelge 11: Deneklerin Göç Etmek İçin Malatya’yı Seçme Nedenleri.....	132
Çizelge 12: 2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı Verilerine Göre Malatya İli’nin Göç Etme Nedenine Göre Aldığı Göç.....	132
Çizelge 13: Deneklerin Göçle Terk Edilen Yerde Yoksun Olduğu ve/veya Yeterince Yararlanamadığı Kamu Hizmetleri.....	139
Çizelge 14: 2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı Verilerine Göre Malatya İlinin Göç Etme Nedenine Göre Verdiği Göç.....	143
Çizelge 15: Deneklerin Aylık Gelir Durumu.....	146
Çizelge 16: Deneklerin Meslek Durumuna Göre Dağılımı.....	147
Çizelge 17: Deneklerin Çalıştığı İşteki Konumları.....	148
Çizelge 18: Evde Deneklerden Başka Çalışan/Gelir Getirenlerin Durumu.....	149
Çizelge 19: Deneklerin Oturdukları Konuta İlişkin Bilgiler.....	151
Çizelge 20: Deneklerin Yaş Durumuna Göre Dağılımı.....	152
Çizelge 21: Deneklerin Öğrenim Durumları.....	153
Çizelge 22: Deneklerin Annelerinin Öğrenim Durumları.....	154
Çizelge 23: Deneklerin Babalarının Öğrenim Durumları.....	155
Çizelge 24: Deneklerin Eşlerinin Öğrenim Durumları.....	156
Çizelge 25: Deneklerin Medeni Durumuna Göre Dağılımı.....	157

Çizelge 26: Evli Olan Deneklerin Eşleriyle Evlenmeden Önceki Yakınlık	
Durumu.....	158
Çizelge 27: Deneklerin Sosyal Güvenlik Durumu.....	159
Çizelge 28: Maddi Destek Alınan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma	
Dernekleri.....	160
Çizelge 29: Deneklerin Dinlediği Müzik Türüne Göre Durumu.....	161
Çizelge 30: Deneklerin Günlük Olarak Takip Ettiği Gazete/Sürelî Yayın	
Durumu.....	162
Çizelge 31: Deneklerin Sinema/Tiyatro, Konferans/Seminer Gibi Etkinliklere	
Katılma Durumu.....	163
Çizelge 32: Deneklerin Günlük Hayatta Danışmanlık Hizmeti Aldığı	
Kişi/Kurumlar.....	164
Çizelge 33: Deneklerin Sivil Toplum Kuruluşlarına Üyelik Durumu.....	166
Çizelge 34: Deneklerin Göçle Terk Ettiği Yerle Bağlantısı Olan Sosyal Yardımlaşma	
ve Dayanışma Dernekleri İle (Hemşehri Dernekleri) İle Bağlantısı....	167
Çizelge 35: Deneklerin Aylık Harcama Kalemlerinin Önem Sırasına Göre Dağılımı	
(Mahalle Temelinde).....	169
Çizelge 36: Deneklerin Aylık Harcama Kalemlerinin Önem Sırasına Göre Dağılımı	
(Toplam Değerlerle).....	172
Çizelge 37: Deneklerin Tatil Çıkma Durumu.....	174
Çizelge 38: Deneklerin Göreceli Olarak Kamu Olanaklarından Yararlanma	
Durumu.....	175
Çizelge 39: Deneklere Göre Kent Yaşamının En Çok Hoşa Gitmeyen,	
Beğenilmeyen, Eksik Bulunan Yanı.....	176
Çizelge 40: Deneklere Göre Ülkenin En Büyük Sorunu.....	177
Çizelge 41: Deneklerin Kentte En Başta Gelen Arzusu.....	178
Çizelge 42: Deneklerin Oturdukları Konutun Oda Sayısı.....	179
Çizelge 43: Deneklerin Oturdukları Konutların Mülkiyet Durumu.....	180
Çizelge 44: Deneklerin Oturdukları Konutu Edinme Yolu.....	181
Çizelge 45: Deneklerin Oturdukları Konutu Bulma Şekli.....	182
Çizelge 46: Deneklerin Kentte Kalış Süresi İle Oturduğu Konutu Edinme Süresinin	
İlişkilendirilmesi.....	183

Çizelge 47: Deneklerin Kentte Kalış Süresi İle Oturduğu Konutu Edinme Süresinin (Genel Toplam Üzerinden) İlişkilendirilmesi.....	185
Çizelge 48: Deneklerin Kirada Bulunan Taşınmazları.....	186
Çizelge 49: Deneklerin Ailelerinin Büyüklükleri.....	187
Çizelge 50: Deneklerin Hane Yapısı (Aile Tipi).....	188
Çizelge 51: Deneklerin Annelerinin Mesleği.....	189
Çizelge 52: Deneklerin Babalarının Mesleği.....	190
Çizelge 53: Deneklerin Kent İçi Hareketlilik Durumu.....	191
Çizelge 54: Deneklerin Göç Kararını Almasında Etkili Olan Başlıca Referans Öbeği.....	192
Çizelge 55: Deneklerin Göçten Önce Oturduklara Konuta İlişkin Bilgiler.....	192
Çizelge 56: Deneklerin Göçten Önce Ailelerinin Büyüklükleri.....	193
Çizelge 57: Deneklerin Göçten Önceki Hane Yapısı (Aile Tipi).....	193
Çizelge 58: Deneklerin Göçle Terk Ettikleri Yerle Bağlantıları.....	194
Çizelge 59: Deneklerin Göçle Terk Ettikleri Yerde Sahip Olduğu Taşınmazlar....	195
Çizelge 60: Deneklerin Göçle Terk Ettikleri Yerde Sürdürdüğü Ziraai Faaliyet Durumu.....	197
Çizelge 61: Deneklerin Malatya'ya Göç Ettiği İlk Günle Karşılaştırıldığında Kentin Değişim Alanı Ve Yönü Hakkında Düşündükleri.....	199
Çizelge 62: Deneklerin 22 Temmuz 2007 Milletvekili Genel Seçimi'nde Oy Kullanma Durumu.....	207
Çizelge 63: Deneklerin 22 Temmuz 2007 Milletvekili Genel Seçimlerinde Oy Verdiği Siyasi Partiler.....	208
Çizelge 64: Deneklerin Oy Kullanırken Etkisi Altında Kaldığı Kişi/Kurum/Örgütler/Diğer Etmenler.....	209
Çizelge 65: Bulgular ve Öneriler Matrisi.....	218

ÇİZİMLER DİZELGESİ

Çizim 1: 2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı Verilerine Göre Malatya İlinin Göç Etme Nedenine Göre Aldığı Göç.....	133
Çizim 2: 2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı Verilerine Göre Malatya İlinin Göç Etme Nedenine Göre Verdiği Göç.....	143

KISALTMALAR DİZELGESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ANAP	: Anavatan Partisi
AP	: Adalet Partisi
AR-GE	: Araştırma Geliştirme
ATP	: Aydınlık Türkiye Partisi
BP	: Birlik Partisi
BTP	: Bağımsız Türkiye Partisi
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
DP	: Demokrat Parti
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
EMEP	: Emek Partisi
FAO	: Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü
FP	: Fazilet Partisi
GP	: Genç Parti
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
HYP	: Halkın Yükselişi Partisi
İP	: İşçi Partisi
KKS	: Kentte Kalış Süresi
LDP	: Liberal Demokrat Parti
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
MSP	: Milli Selamet Partisi
MTA	: Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
ÖDP	: Özgürlük ve Dayanışma Partisi
RP	: Refah Partisi
SHP	: Sosyaldemokrat Halkçı Parti
SP	: Saadet Partisi
TCDD	: Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları

TİP	: Türkiye İşçi Partisi
TİSK	: Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu
TKP	: Türkiye Komünist Partisi
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu
YURT-KUR	: Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu
YTP	: Yeni Türkiye Partisi

BİRİNCİ KESİM

ARAŞTIRMA HAKKINDA AÇIKLAMALAR

Hakan ÖZDEMİR

Birinci kesimde araştırmanın içeriği, akışı ve yöntemi hakkında genel açıklamalara yer verilmiştir.

1. ARAŞTIRMANIN KONUSU, ÖNEMİ, DENENCELERİ, AMACI, YÖNTEMİ, BİLGİ DERLEME VE İŞLEME ARAÇLARI, KAVRAM TANIMLARI, SUNUŞ SIRASI

Birinci bölümde araştırmanın konusu ve önemi, denenceleri, amacı, yöntemi, bilgi derleme ve işleme araçları, kavram tanımları, sunuş sırası açıklanmıştır.

1.1. Araştırmanın Konusu ve Önemi

Bu araştırmanın konusunu, göç olgusu ve bu olgunun kentleşmeyle olan ilişkisinin Malatya Kenti'nden seçilmiş olan Başharık, Beydağı, Cevherizade, Çavuşoğlu, Çöşnük, Fırat, Hidayet, Kıltepe, Koşu, Melekbaba, Paşaköşkü, Sarıcıoğlu, Taştepe, Zafer Mahalleleri olmak üzere toplam on dört mahallede ikâmet eden deneklerden oluşan araştırma örneklemi üzerinden, nedensel bağlamda incelenmesi, kent ve göç ilişkisinin ekonomik, sosyo-kültürel, siyasal, çevresel ve diğer açılardan irdelenmesi oluşturmaktadır.

Ülkedeki sosyo-ekonomik gelişmelere ve değişmelere paralel olarak görülen, çevresel, sosyolojik, siyasal, kültürel ve diğer birçok açıdan kentleri ve kentlerde yaşayan fertleri etkileyen göç olgusunun, nedensel bağlamda ve çok yönlü olarak çözümlenmesi sonunda elde edilecek olan bulgular ekseninde oluşturulacak olan ekonomi, kentleşme, güvenlik gibi politikalar, ülke gerçeklerine ve içinde bulunan şartlara uygun olacağı için, kentlerde yaşanan birçok sorunun ortadan kaldırılmasına, tedavi edilmesine veya en azlanmasına katkı sağlayacaktır. Ayrıca ülkenin neredeyse tüm yörelerinden, birbirinden farklı nedenlerle göç alan Malatya Kenti'nin birçok yönden ülkenin genel özelliklerini yansıtan bir maket durumunda olması, bu yüzden de bu kent üzerinden yapılacak olan irdelemeler sonunda elde edilecek olan

bulguların bazı istisnai durumlar hariç ülke gerçekleriyle tümüyle örtüşeceği düşüncesinden hareketle, bu araştırmanın bilim ve insanlık açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

1.2. Araştırmanın Denenceleri

Araştırmanın denenceleri şunlardır:

D.1. Türkiye’de 1950’li yıllardan sonra kırdan kente göçü artıran en önemli neden işsizlik ve geçim sıkıntısıdır.

D.2. Türkiye’de kırdan kente yapılan göç kentin çekiliğinden çok kırım iticiliğinden kaynaklanmaktadır.

D.3. Türkiye’deki göç hareketlerini ve göç sonrası kentsel ilişki ağlarını şekillendiren önemli etkenlerden biri hemşehriliştir.

D.4. Türkiye’de kırdan kente yapılan göç hareketleri geçiş döneminde kentteki siyasal hayatı olumsuz yönde etkilemektedir.

D.5. Türkiye’de kırdan kente yapılan aşırı göç kentlerin sosyal ve çevresel açılardan bozulmasına neden olmuştur.

1.3. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, genel olarak göç olgusunun ortaya konması, kısmen seçilmiş dünya ülkelerinde ve ağırlıklı olarak Türkiye’deki durumunun incelenmesi, göçün kente etkilerinin nedensel olarak ve çeşitli açılardan Malatya Kenti üzerinden irdelenmesi, göçle ilgili araştırma ve yayınlarda yıllar önce saptanan bulguların günümüzdeki geçerliliğinin sınanması; göç olgusunun ülkemizin sosyo-ekonomik geçmişi ve kültürel evrimi göz önünde tutularak yarattığı mevcut etkileri ve yaratacağı olası etkileri saptamak ve bunlara dönük çözüm önerileri geliştirmek, araştırma örnekleminin yer aldığı kentin göç olgusuyla etkileşimini ve bunun bu kente etkilerini somut bir şekilde ortaya koymaktır.

1.4. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada seçilmiş ülkelerin ve Türkiye'nin sosyo-ekonomik geçmişinin, kentleşme tarihinin ortaya konması için tarihsel araştırma yönteminden; göç olgusunun kentlerde ve toplumsal yapıda yarattığı çeşitli etkilerin ortaya konması için de betimsel araştırma yönteminden yararlanılmıştır.

1.5. Araştırmanın Bilgi Derleme ve İşleme Araçları

Araştırmayla ilgili olarak başta kentleşme ve çevre sorunları yazınında temel niteliğinde sayılan araştırma ve kitaplardan, konuyla ilgili alan araştırmalarından ve tezlerden, kitaplardan, çok sayıda makaleden, internetten geniş ölçüde yararlanılmıştır. Ayrıca konuyla ilgili olarak çok sayıda istatistiksel bilgi toplanarak içerik zenginleştirilmeye çalışılmıştır.

Bunun dışında Malatya Kenti'nden seçilmiş olan Başharık, Beydağı, Cevherizade, Çavuşoğlu, Çöşnük, Fırat, Hidayet, Kiltape, Koşu, Melekbaba, Paşaköşkü, Sarıcıoğlu, Taştepe, Zafer Mahalleleri olmak üzere toplam on dört mahalleden, her mahalleden kent dışından göçle gelen kişilerden oluşan 15 kişi denek olarak seçilerek, toplam 210 kişiye anket uygulanarak alan araştırması yürütülmeye çalışılmıştır.

Kaynak taramasından elde edilen bilgiler, derlenen istatistikler ve anket çalışmasından elde edilen bulgular, ekonomik, sosyo-kültürel, siyasal, çevresel ve diğer açılar diye saptanan başlıklar altında, alanla ilgili araştırmalardan ve tezlerden elde edilen bulgulardan yararlanarak yorumlanmıştır.

1.6. İşlevsel Kavram Tanımları

Araştırmada sıkça geçen kavramlar ve tanımları aşağıda sunulmuştur:

Göç: Fertlerin, başta ekonomik, toplumsal ve siyasal olmak üzere birçok nedenden dolayı, sürekli yerleşme yerinden başka bir yerleşim yerine taşınmasıdır (Baktabul, 2007).

Hemşehrilik: Memleketleri aynı coğrafyadan olan veya aynı coğrafi mekâna ait olma duygusunu taşıyan fertler arasında, bu bağa dayanarak oluşturulan ilişkiler, bu bağa yüklenen 'türedi yakınlık durumu' ve bu bağlardan ortaya çıkan kimlik tanımıdır (Kurtoglu, 2005).

Kaliteli Siyaset (Siyasetin Kalitesi): Bir siyasal parti açısından, ana misyonu olan iktidar olmak ve en önemlisi iktidarda kalmak için ürettiklerinin, her seçmen (müşteri) öbeğinin gereksinimlerini karşılayacak ürün/hizmet yelpazesine sahip olması anlamına gelir (Şahin, 2006).

Kent: Sürekli toplumsal gelişme içinde bulunan ve toplumun yerleşme, barınma, gidiş-geliş, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi gereksinimlerinin karşılandığı, pek az kimsenin tarımsal uğraşılarda bulunduğu, köylere oranla nüfus yönünden daha yoğun olan ve küçük komşuluk birimlerinden (mahalle/semt) oluşan yerleşme birimidir (Keleş, 1998).

Kentleşme: Sanayileşmeye ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında artan oranda örgütlenme, iş bölümü ve uzmanlaşma yaratan, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikim sürecidir (Kaya, 2004).

Kentleşme: Kente göç edenlerin ve kentte yaşayanların, kent değer-norm sistemini, kentli insanın düşünme, davranış biçimlerini ve giderek yaşama biçimini benimsemesidir (Kaya, 2004).

Köy Tipi Sanayi (Tarıma Dayalı Sanayi): Tarım ürünlerini hammadde olarak kullanıp değişik işlemlerden geçirerek nitelik ve niceliklerini iyileştiren sanayi dalıdır (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2008).

Marjinal Kesim: Çok küçük bir yatırım veya sermaye gerektiren, uzmanlaşmanın olmadığı, toplam üretim içindeki katkının oldukça düşük olduğu, ağırlıklı olarak tek kişi tarafından gerçekleştirilen, herhangi bir mesleki örgütlenmeye dahil olmayan, kayıt dışı faaliyet gösteren ve herhangi bir yasal güvencesi olmayan iş türlerini kapsayan genel bir kavramdır (İşçi Konseyi, 2004).

Türedi İşler: Marjinal kesim işleri.

Türedi İlişki Ağları: Kentte sürdürülmüş olup, kentleşmeyle bağdaşmayan ve kırsal nitelik taşıyan ilişki ve etkileşim kanallarıdır.

Yumuşak Turizm (Ekolojik Turizm): Uluslararası Doğa Koruma Birliği'nin tanımına göre yumuşak turizm; doğayı ve kültürel kaynakları anlayarak korumayı destekleyen, düşük ziyaretçi etkisi olan ve yerel halka sosyo-ekonomik

fayda sağlayan, bozulmamış doğal alanlara çevresel açıdan sorumlu seyahat ve ziyaretir (Kurtoğlu, 2001, 4).

1.7. Araştırmanın Sunuş Sırası

Araştırmanın sunuş sırası şoyledir:

Araştırma dört kesim ve yedi bölüm halinde sunulmuştur.

Araştırmanın “ARAşTIRMA HAKKINDA AÇIKLAMALAR” başlıklı birinci kesimi bir bölümden (Birinci Bölüm) oluşmaktadır.

Araştırmanın birinci bölümü “ARAşTIRMANIN KONUSU, ÖNEMİ, DENENCELERİ, AMACI, YÖNTEMİ, BİLGİ DERLEME VE İşLEME ARAÇLARI, KAVRAM TANIMLARI, SUNUş SIRASI” başlığını taşımaktadır. Bu bölümde; araştırmanın konusu ve önemi, araştırmanın denenceleri, amacı, araştırmanın yöntemi, bilgi derleme ve işleme araçları, kavram tanımları ve araştırmanın sunuş sırası hakkında bilgiler verilmiştir.

Araştırmanın “G VE MALATYA HAKKINDA TEMEL BİLGİLER” başlıklı ikinci kesimi  bölümden (İkinci, nc ve Dördüncü Bölümler) oluşmaktadır.

Araştırmanın ikinci bölümü “G HAKKINDA DAHA ÖNCE YAPILMIş ARAşTIRMALAR VE YAYINLAR” başlığını taşımaktadır. Bu bölümde; g hakkında daha önce araştırmacılar ve kurumlar tarafından yapılan araştırmalar ve yayınlardan erişilebilenleri hakkında bilgi verilmiştir.

Araştırmanın nc bölümü “MALATYA HAKKINDA DAHA ÖNCE YAPILMIş ARAşTIRMALAR VE YAYINLAR” başlığını taşımaktadır. Bu bölümde; Malatya hakkında daha önce araştırmacılar ve kurumlar tarafından yapılan araştırmalar ve yayınlardan erişilebilenleri hakkında bilgi verilmiştir.

Araştırmanın dördüncü bölümü “SEçİLMİş BAZI ÜLKELERDE VE TÜRKİYE’DE KENT VE G” başlığını taşımaktadır. Bu bölümde; gn nedenleri ve türleri, kenti kent yapan özellikler ve kır-kent farkı, kent ve g etkileşimi, seçilmiş bazı ülkelerde gn irdelenmesi, Türkiye’de gn irdelenmesi konularına değinilmiştir.

Araştırmanın “GN MALATYA KENTİNDEKİ DURUMUNUN

ÇÖZÜMLENMESİ (ANALİZİ)” başlıklı üçüncü kesimi iki bölümden (Beşinci ve Altıncı Bölümler) oluşmaktadır.

Araştırmanın beşinci bölümü “MALATYA’NIN DEĞİŞİK AÇILARDAN TANITILMASI” başlığını taşımaktadır. Bu bölümde; Malatya tarihsel, ekonomik, kültürel, siyasal ve demografik açılardan tanıtılmıştır.

Araştırmanın altıncı bölümü “GÖÇ VE MALATYA KENTİ” başlığını taşımaktadır. Bu bölümde; Malatya Kenti’nde göçün nedenleri ve göçün Malatya Kenti’ne etkilerinin ekonomik, sosyo-kültürel, siyasal, çevresel ve diğer açılardan irdelenmesi konularına değinilmiştir.

Araştırmanın “GENEL DEĞERLENDİRME” başlıklı dördüncü kesimi bir bölümden (Yedinci Bölüm) oluşmaktadır.

Araştırmanın yedinci bölümü “BULGULAR, ÖNERİLER VE GENEL SONUÇ” başlığını taşımaktadır. Bu bölümde; araştırma boyunca tespit edilen bulgular, bulgular doğrultusunda geliştirilen öneriler ve elde edilen sonuçlara yer verilmiştir.

Araştırmanın en sonunda alfabetik olarak hazırlanan “KAYNAKÇA” yer almaktadır.

İKİNCİ KESİM

GÖÇ VE MALATYA HAKKINDA TEMEL BİLGİLER

İkinci kesimde öncelikle göç hakkında ve Malatya hakkında daha önce yapılmış araştırmalar ve yayınlar hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra seçilmiş bazı ülkelerde ve Türkiye’de kent ve göç konusu ele alınmıştır.

2. GÖÇ HAKKINDA DAHA ÖNCE YAPILMIŞ ARAŞTIRMALAR VE YAYINLAR

İkinci bölümde göç hakkında daha önce araştırmacılar ve kurumlar tarafından yapılan araştırmalar ve yayınlardan erişilebilenleri hakkında bilgi verilmiştir.

2.1. Göç Hakkında Daha Önce Araştırmacılar Tarafından Yapılan Araştırmalar ve Yayınlar

AKKAYAN, Taylan, (1979), **Göç ve Değişme**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay.

Çalışma Hakkında: Kastamonu’nun Araç İlçesi’nin merkeze bağlı köylerinden olan Aşağıoba ve Yukarıoba Köyleri ile bu köylerden İstanbul’a göç etmiş olan ailelerin incelendiği bu araştırma, 1970’li yıllarda yapılmış olmasına rağmen güncelliğini koruyan birtakım tiplendirmeleri ve birtakım kuramsal açıklamaları içermektedir. Araştırmada yukarıda değinilen nüfus öbeklerinin nüfus yapısından, aile yapısına, oturulan konutun özelliklerine, ekonomik ve sosyal özelliklerine ve kültürel özelliklerine ilişkin ayrıntılı bir durum saptamasında bulunulmuştur ve ayrıca bu nüfus öbeğinde gözlenen ve/veya saptanan birtakım değişiklikler tespit edilmiştir.

Çalışmanın Özeti: Söz konusu araştırmanın yer aldığı kitap dört bölümden oluşmaktadır. “Bölüm-1” başlıklı birinci bölümde, çalışmanın kuramsal altyapısından konuyla ilgili olarak literatürde yer alan bilgilere değinilmiştir.

“Bölüm-2” başlıklı ikinci bölümde, Aşağıoba ve Yukarıoba araştırma evreni hakkında ayrıntılı bilgiler verilmiştir.

“Bölüm-3” başlıklı üçüncü bölümde, Aşağıoba ve Yukarıoba köyleri ile bu köylerden İstanbul’a göç etmiş olan ailelerle yapılan görüşmelere değinilmiştir. Buralarda yapılan anket ve görüşmelerle elde edilen bilgiler ortaya konmuştur.

“Bölüm-4” başlıklı dördüncü bölümde, elde edilen veriler yorumlanmıştır. Bu bölümde söz konusu araştırma evreninde tespit edilen sosyokültürel değişmelere ve elde edilen diğer bulgulara ve sonuçlara değinilmiştir.

GIŞİ, İrfan, (2007), “Göksun İlçesinde Yaşanan Göç Hareketlerinin Sosyo-

Ekonomik Analizi”, Kahramanmaraş: Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.**

Çalışma Hakkında: Bu çalışmada Kahramanmaraş İli’nin Göksun İlçesi’nin kırsal yerleşmelerinde yaşayan denekler ve bu ilçeden yoğun olarak göçlerin olduğu Kahramanmaraş ve Gaziantep illerindeki deneklere uygulanan anketler üzerinden bu ilçenin kırsal yerleşmelerinden olan göçlerin nedenleri ortaya konmuştur; aynı zamanda kırsal yerleşmelerdeki sosyo-ekonomik yaşam ve buralardan göç edenler üzerindeki sosyo-ekonomik değişimler ortaya konmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın Özeti: Çalışma sekiz bölümden oluşmaktadır. “Giriş” başlıklı birinci bölümde, çalışma hakkında bilgiler verilmiştir.

“Türkiye’de İç Göçler” başlıklı ikinci bölümde, Türkiye’de iç göçler tarihsel ve nedensel olarak ortaya konmuştur.

“Kahramanmaraş Nüfusunun Göç Durumu” başlıklı üçüncü bölümde, Kahramanmaraş İli Nüfusunun demografik yapısı, göçle nüfusta meydana gelen değişim ele alınmıştır.

“Araştırma Sahasının Lokasyonu ve Coğrafi Özellikleri” başlıklı dördüncü bölümde, araştırma sahasının tespitine, coğrafi özelliklerine değinilmiştir.

“Araştırmanın Amaç ve Yöntemi” başlıklı beşinci bölümde, araştırmanın amacına ve araştırmada izlenen yönetime değinilmiştir.

“Göksun İlçesinin Genel Özellikleri” başlıklı altıncı bölümde, Göksun İlçesi hakkında ayrıntılı bilgiler verilmiştir.

“Bulgular ve Yorum” başlıklı yedinci bölümde araştırmada elde edilen bulgular ve bunlara getirilen yorumlar yer almaktadır.

“Sonuç ve Öneriler” başlıklı sekizinci bölümde, araştırmada elde edilen sonuçlar ve bunlara getirilen önerilere değinilmiştir.

GÜRKAN, Mustafa, (2006), “Sosyolojik Açıdan Göç ve Yasadışı Göç Hareketleri”, Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.**

Çalışma Hakkında: Bu çalışmada sosyolojik açıdan göç olgusu, ülkemizde yaşanan iç ve dış göç ile yasadışı göç hareketleri kapsamında değerlendirilmiştir. Ağırlıklı olarak son yıllarda ülkemizde görülen iç göç ve yasadışı göç üzerinde durulan çalışmada, göç olgusuna ilişkin literatürün kapsamlı bir özeti yer almaktadır.

Çalışmanın Özeti: Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. “Göçün Tanımı” başlıklı birinci bölümde, göç olgusu ve göç türleri ana hatlarıyla belirtilmiştir.

“Göç Olgusuna Yaklaşımlar ve Göç Teorileri” başlıklı ikinci bölümde, göç olgusuna getirilen yaklaşımlar ve göç teorilerine değinilmiştir.

“Göç ve Türkiye Gerçeği” başlıklı üçüncü bölümde, göç olgusu türleriyle birlikte, Türkiye temelinde ana hatlarıyla belirtilmiştir.

“Yasadışı Göç Hareketleri, Yasadışı Göç ve Türkiye” başlıklı dördüncü bölümde, yasadışı göç olgusu ve ülkemizdeki durumuna değinilmiştir ve bu sosyolojik açıdan irdelenmiştir.

HURMA, Hüseyin, (2003), “Türkiye’de Kentleşme ve Göç Olgusunun Siyasi Katılıma Etkisi”, Muğla: Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.**

Çalışma Hakkında: Bu çalışmada kentleşmeye ilişkin temel bilgiler verilmekle birlikte, Türkiye’de kentleşme olgusunun neden ve sonuçlarına; göç ve nedenlerine, sonuçlarına; kentleşme ve göç olgusunun siyasi katılım üzerindeki etkileri teorik düzeyde ortaya konmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın Özeti: Çalışma üç bölümden oluşmaktadır.

“Kentleşme” başlıklı birinci bölümde, kentleşme olgusu ve ülkemizdeki tarihsel gelişimi ele alınmıştır

“Türkiye’de İç Göç” başlıklı ikinci bölümde, ülkemizde iç göçlerin gelişimi, nedenleri, sonuçları ana hatlarıyla ortaya konmuştur.

“Siyasal Katılma” başlıklı üçüncü bölümde kentleşme olgusunun siyasi katılmayla ilişkileri, teorik düzeyde ortaya konmuştur.

KARTAL, S. Kemal, (1992), **Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiye’de Kentleşme**, Ankara: Adım Yay.

Çalışma Hakkında: Araştırmada Türkiye’nin yaşamış olduğu kentleşme deneyimi, kentleşememe deneyimi de denilebilir, Türkiye’ye özgü olan kentleşme biçimi, ekonomik ve sosyal yönleriyle, uzun gözlemlerin ve görüşmelerin neticesinde ayrıntılı bir şekilde ortaya konmaya çalışılmıştır. Söz konusu araştırmada Türkiye’de kırdan kente yapılan göç ve bu göçün beraberinde getirdiği gecekondu sorunu, ülkemizin yaşamış olduğu kentleşme sürecinde birçok bilinmez ve/veya merak edilen, açığa çıkarılması beklenen hususlar hakkında birçok bilgi verilmektedir, birçok sosyal ve ekonomik örüntü açığa kavuşturulmaya çalışılmıştır.

Araştırmada bağımlı değişkenler olarak kırdan kente göç ve kentte yoğunlaşma ile kırdan kente göç arasındaki nüfus ve kaynak akımları ele alınmış ve bu bağlamda ekonomik ve sosyal mekân kavramları ekseninde oluşturulan kuramsal çerçevede Türkiye’de kentleşme sürecini açıklayan varsayımsal bir model ortaya konmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın Özeti: Söz konusu araştırmanın yer aldığı kitap dört bölüm ve on altı bölümden oluşmaktadır. “Kentleşme, Kentleşme, Kaynak Akımları ve Kamu Politikaları” başlıklı birinci bölümde, kuramsal çerçeve çizilmeye çalışılmış olup, Türkiye’nin kentleşme biçimini açıklamaya çalışan varsayımsal model ortaya konmaya çalışılmıştır.

“Ekonomik Bakımdan Kentleşme” başlıklı ikinci bölümde, başlığın adından da anlaşılacağı gibi Türkiye’deki kentleşme ekonomik yönleriyle açıklığa kavuşturulmaya çalışılmıştır.

“Sosyal Bakımdan Kentleşme” başlıklı üçüncü bölümde, kentleşme ve toplumsal değişim ile kentte kalış süresine göre gözlenen ve/veya tespit edilen değişimlere değinilmiştir.

“Sonuç ve Öneriler” başlıklı dördüncü bölümde, çalışmada elde edilen bulgular ve bunlara getirilen önerilere değinilmiştir.

Kitapta yer alan on altbölüm ana hatlarıyla şunlardan ibarettir: Birinci altbölümde, özellikle literatürde geniş bir yer edinen ve bunlarla kendinden söz ettiren kırdaki çözülme, kentte yoğunlaşma ve kır ile kent arasındaki nüfus ve kaynak akımları ele alınmaktadır. Bu üç kavramlarla ülkedeki ekonomik sistem, izlenen kamu politikaları arasındaki ilişkiler açıklığa kavuşturulmaya çalışılmıştır.

İkinci altbölümde, Türkiye’de kırdan kente göçen insanların ekonomik ve sosyal bakımlardan kentleşme sürecinin işleyişine değinilmiştir.

Üçüncü altbölümde, ekonomik bakımdan kentleşmeye ilişkin araştırmacının ileri sürdüğü varsayımlara değinilmiştir.

Dördüncü alt bölümde, kente göçte yer alan aşamalara değinilmiştir ve bunun yanı sıra göçten önceki beş yıllık döneme değinilmiştir.

Beşinci altbölümde, “ekonomik mekân”ın temel noktalarını oluşturan “kır ve kent varlıkları”na değinilmiştir.

Altıncı alt bölümde, kır ve kent kaynakları ve bunların kullanılış biçimlerine değinilmiştir.

Yedinci altbölümde, kentleşmenin acı meyvesi, gecekondulaşma, ayrıntılı bir şekilde ortaya konmuştur.

Sekizinci altbölümde, kentleşme ve toplumsal değişmeye değinilmiştir.

Dokuzuncu altbölümde, toplumsal değişme olgusu “kentte kalış süresine göre” irdelenmeye çalışılmıştır.

Onuncu altbölümde, sonuç ve önerilere değinilmiştir.

TEKŞEN, Adnan, (2003), **Kentleşme Sürecinde Bir Tampon Mekanizma Olarak Hemşehricilik Ankara’daki Malatyalılar Örneği**, Ankara: DPT Yay.

Çalışma Hakkında: Hacettepe Üniversitesi’nde doktora tezi olarak hazırlanan bu çalışmada hemşehricilik olarak bilinen “tampon mekanizma”nın kentleşme sürecinde ortaya çıkışı ve bu mekanizmanın işlevleri nedensel bağlamda ortaya konmakla birlikte, bu mekanizmanın ortaya çıkış şekli ve bunu besleyen etkenler Ankara’daki Malatyalılar örneği üzerinde belirlenen denenceler üzerinde irdelenmiştir.

Çalışmanın Özeti: Çalışma yedi bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın “Araştırmanın kapsamı ve Yöntemi” başlıklı birinci bölümde, araştırma hakkında bilgiler verilmiştir.

“Göç, Kentleşme ve Gecekondulaşma” başlıklı ikinci bölümde, göç, kentleşme ve gecekondu olguları açıklanıp, bunların ülkemizdeki tarihsel seyri anlatılmıştır.

“Yeni İlişkiler Ortamı Olarak Kent” başlıklı üçüncü bölümde, göç sonrası kent ve burada oluşan biçimsel olmayan (enformel) ilişkilere değinilmiştir.

“Hemşehriciliğin Bir Tampon Mekanizma Olarak Ortaya Çıkması” başlıklı dördüncü bölümde, hemşehrilik denilen biçimsel olmayan (enformel) mekanizma, bunun nedenleri ve kentte üstlendiği işlevler incelenmiştir.

“Hemşehriciliğin Metropolde Yeniden Canlanmasını Belirleyen Faktörler” başlıklı beşinci bölümde, hemşehrilik anakentlerde (metropol kentlerde) doğuşu, buna yüklenen ifadeler ve işlevler, toplumsal boyutları irdelenmiştir.

“Alan Araştırmasının Bulgularının Değerlendirilmesi” başlıklı altıncı bölümde, alan araştırmasında elde edilen bulgular bazı ölçütler ışığında değerlendirilmiştir.

“Değerlendirme” başlıklı yedinci bölümde, araştırma elde edilen genel sonuç belirtilmiştir.

2.2. Göç Hakkında Daha Önce Kurumlar Tarafından Yapılan

Araştırmalar ve Yayınlar

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, (2006), “Türkiye Göç ve Yerinden Olmuş Nüfus Araştırması”, İndirilme Tarihi: 7 Eylül 2007, WWW.Web: http://www.hips.hacettepe.edu.tr/tgyona/TGYONA_rapor.pdf.

Çalışma Hakkında: Çalışmada, Türkiye’de 1980’li yıllardan sonra Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgeleri’nde güvenlik ve terör nedeniyle ortaya çıkan göçler ve bunların ortaya çıkardığı sonuçlar, bazı veriler ışığında irdelenmeye çalışılmıştır.

Çalışmada, Türkiye’de 1980’li yıllardan sonra zorunlu göç nedeniyle yerinden olmuş kişilerin sayısal büyüklüklerine ilişkin mevcut veri kaynaklarını ve araştırma sonuçlarını kullanarak aynı dönemdeki iç göç hareketleri içinde, yerinden

olmuş kişilerin payına ilişkin bir tahmini ortaya koymanın yanı sıra, göç etmek zorunda kalan ve göçün yarattığı sorunları en yoğun biçimde yaşayan kesimleri, hem kendilerine hem de topluma yararlı üretken insanlar haline getirmeye yönelik sosyal ve ekonomik tedbirlerin geliştirilmesine ve köye geri dönüşün mümkün olduğu durumlarda da bunu kolaylaştırmaya katkı sağlanabilmesi amaçlanmıştır.

Araştırma üç aşamalı olarak yapılmıştır. İlk aşamada, son yirmi yılda ülke içindeki iç göç hareketlerine ilişkin mevcut verilerek kullanılarak genel bir çözümleme yapılmış ve konuya ilişkin literatür derlenmiştir. İkinci aşamada, veri toplama yöntemi niteliksel olan ve derinlemesine görüşmelerin yapıldığı bir saha çalışması yürütülmüştür. Üçüncü aşamada, niceliksel veri toplama yöntemi ile bir araştırma yürütülmüştür.

Çalışmanın Özeti: Çalışma dokuz bölümden oluşmaktadır. “Türkiye Göç ve Yerinden Olmuş Nüfus Araştırması’nı Gerekçesi ve Amacı” başlıklı birinci bölümde, araştırmanın gerekçesi, amacı, projenin uygulanma biçimi ve rapor kapsamına değinilmiştir.

“Türkiye Göç ve Yerinden Olmuş Nüfus Araştırmasının Yöntemi ve Kapsamı” başlıklı ikinci bölümde, araştırma boyunca izlenen yöntem, görüşme yapılan araştırma evreninin tespiti ve özellikleri ile kullanılan kavramlar anlatılmıştır.

“Hane halkı Nüfusunun ve Yaşanılan Konutun Özellikleri” başlıklı üçüncü bölümde, araştırma evreninde yer alan deneklerin hane halkı özellikleri, oturdukları konuta dair bilgiler ve bu konutlardaki dayanıklı ev eşyalarına değinilmiştir.

“Bireysel Görüşme Yapılanların Sosyo-Ekonomik Özellikleri” başlıklı dördüncü bölümde, görüşme yapılan deneklerin temel özelliklerinin yanı sıra sosyal, ekonomik ve demografik özelliklerine değinilmiştir.

“Hane Halkı Nüfusunun ve Görüşülen Kişilerin Göç Durumu ve Göç Nedenleri” başlıklı beşinci bölümde, deneklerin ve bunların hane halklarının göç etme nedenleri, göçün yönü bazı sınıflandırmalar yapılarak ortaya konmaya çalışılmıştır.

“Yerinden Olma Süreci” başlıklı altıncı bölümde, güvenlik nedeniyle göç edenlerin temel özelliklerinin yanında, göç sürecindeki durumları sosyal ve ekonomik boyutlar üzerinde açıklanmaya çalışılmıştır.

“Geri Dönüş Eğilimi ve Süreci” başlıklı yedinci bölümde, deneklerin göçle terk ettikleri yere geri dönme eğilimleri, geri dönüş süreci ortaya konmuştur.

“Gelecekteki Göç Eğilimleri” başlıklı sekizinci bölümde, deneklerin temel özelliklerine göre göç eğilimleri ve göçün yönü belirlenmeye çalışılmıştır.

“Sonuçlar ve Politika Öncelikleri” başlıklı dokuzuncu bölümde, göçün nedenleriyle göçün yönü ve buna göre saptanan politika önceliklerine değinilmiştir.

3. MALATYA HAKKINDA DAHA ÖNCE YAPILMIŞ ARAŞTIRMALAR VE YAYINLAR

Üçüncü bölümde Malatya hakkında daha önce araştırmacılar ve kurumlar tarafından yapılan araştırmalar ve yayınlardan erişilebilenleri hakkında bilgi verilmiştir.

3.1. Malatya Hakkında Araştırmacılar Tarafından Daha Önce Yapılmış Araştırmalar ve Yayınlar

AKTAŞ-POLAT, Yeliz, (2006), “Malatya Kenti’nde Birbirlerine Komşu İki Mahallenin Yaşayış Biçimlerinin Karşılaştırılması”, Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.**

Çalışma Hakkında: Bu araştırma Malatya İli’ndeki Dernek Mahallesi ve Kernek Mahallesi’nin Yaşayış biçimlerinin karşılaştırılmasına dayanan bir alan araştırmasıdır.

Söz konusu mahallerden Dernek Mahallesi yasal süreçte meşru sayılabilecek bir kentsel mekân olmasına rağmen; Kernek Mahallesi gecekondu alanı olarak bilinen bir yerleşme mekânıdır. Araştırmada öncelikle sanayileşmeye bağlı olarak cereyan eden kentleşme olgusu tarihsel açıdan ortaya konduktan sonra, Türkiye’de ve Malatya İli’ndeki kentleşme ve gecekondulaşma süresi ortaya konmuştur. Daha sonra da yukarıda yer alan iki mahalle “eğitim”, “din”, “siyaset” ve “kadın” ölçütlerine göre karşılaştırılarak; plansız kentleşme süreci ile gelen farklı yaşam biçimlerinin aynı kentte nasıl komşu mahallere dönüşeceği ve bu mahalleler arasındaki yaşam biçimleri ve kentlileşme düzeyleri arasında nasıl büyük ölçüde bir zıtlığın olduğu ortaya konmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın Özeti: Çalışma dört kesimden oluşmaktadır. “Çalışmanın Konusu, Denencesi, Amacı ve Önemi” başlıklı birinci kesimde, araştırma hakkında bilgiler verilmiştir.

“Kent, Kentleşme, Kentlileşme ve Gecekondu Kavramları: Türkiye’deki ve Malatya’daki Durum” başlıklı ikinci kesimde, kent, kentleşme, kentlileşme kavramları ve bunlara ilişkin literatür taramasına kısaca değinilmiş, bunların

Türkiye’deki ve ağırlıklı olarak Malatya’daki durumu kronolojik olarak, sebepleriyle birlikte ortaya konmuştur.

“Malatya Kenti’nde Birbirlerine Komşu İki Mahallenin Yaşayış Biçimlerinin “Kentleşme Düzeyi” Açısından Belirlenen Ölçütlere Göre Karşılaştırılması” başlıklı üçüncü kesimde, bu kesimde araştırma evrenindeki deneklerle yapılan görüşmelere ve bunlardan elde edilen bulgular ışığında, iki mahallenin yaşayış biçimi karşılaştırılmıştır.

“Genel Değerlendirme” başlıklı dördüncü kesimde, araştırmada elde edilen bulgulara ve bulgulara dayanarak oluşturulan önerilere ve genel sonuca değinilmiştir.

DOĞAN, Memiş, (1980), **Malatya İlimizi Tanıyalım**, Malatya: Vilayet Kitabevi.

Çalışma Hakkında: Çalışmada, Malatya İli’nin çeşitli açılardan tanıtılarak, bu alandaki bir eksikliği gidermek, alana ve ile, ilin sosyo-kültürel yapısına katkı sağlamak amaçlanmıştır. Çalışmada, ille ilgili geniş tarihi bilgilere, ekonomik ve sosyal verilere yer verilmiş olup, il hakkında daha önceden yapılan araştırmalar ve buralardan elde edilen bulgular çalışmada ayrıntılı olarak verilmiştir.

Çalışmanın Özeti: Çalışma, üç bölümden oluşmuştur. “İlin Tarihi Açısından Tanıtılması” başlıklı birinci bölümde, ilin tarihsel serüveni geniş bir şekilde anlatılmıştır.

“İlin Ekonomik Açısından Tanıtılması” başlıklı ikinci bölümde, il tarım, ticaret, sanayi, madencilik başlıkları altında ekonomik açıdan tanıtılmıştır.

“İlin Kültürel Açısından Tanıtılması” başlıklı üçüncü bölümde, il tarihi ve turistik mekânlar, halk müziği, halkı oyunları ve yerel etkinlikler, gelenek ve görenekler, geleneksel giyim, geleneksel el sanatları ve yemekler başlıkları altında kültürel açıdan tanıtılmıştır.

GÖĞEBAKAN, Gökür, (2004), **Fotoğraflarla Geçmişte Malatya**, Malatya:

Malatya Belediyesi Kültür Yay.

Çalışma Hakkında: Malatya’nın tarihi ve kültürel değerlerinin ortaya çıkartılması, korunması ve tanıtılması kapsamında düzenlenen “Fotoğraflarla Geçmişte Malatya” konulu proje kapsamında hazırlanan bu eserde, kentin geçmişinin ve değişiminin açık bir şekilde görülebilmesini sağlamak amacıyla görsel malzemeye

ağırlık verilmiştir. Bu bağlamda genel bir duyuru ve kişisel temaslarla eski Malatya fotoğrafları sağlanmaya çalışılmıştır. Bir buçuk yıllık bir sürede Malatya'nın geçmişini günümüze yansıtabilecek yüzlerce fotoğraf taranmış, eski aileler ve günümüzde onların yakınları olan kişilerle görüşülmüş, arşivlerinde bulunan fotoğraflardan yararlanılmıştır.

Çalışmanın Özeti: Çalışma iki bölümden oluşmaktadır. “Geçmişten Günümüze Tarihi, Tarihi Eserleri ile Malatya Şehri” başlıklı birinci bölümde, Malatya'nın kuruluş yeri, adı, stratejik önemi ve tarihçesi, tarihi eserleri, Cumhuriyet Dönemi'nde Malatya'ya hizmet eden vali ve belediye başkanları hakkında bilgiler verilmiştir.

“Fotoğraflarla Geçmişte Malatya” başlıklı ikinci bölümde, kentin tarihsel gelişiminin görsel olarak izlenmesini sağlayan fotoğraflardan yararlanılarak kent tanıtılmıştır.

Özgül Yayınları Yayın Kurulu, (1988), **İlimiz Malatya**, Isparta: Özgül Yayınları.

Çalışma Hakkında: Çalışmada, Malatya'da ille ilgili yeterli ve ayrıntılı bilgileri içeren bir kaynak oluşturmak ve özellikle orta öğretim kurumlarındaki bazı sınıflarda coğrafya derslerinde okutulan “İlimiz ve Bölgemiz” başlıklı üniteye yardımcı olması için hazırlanan bu kitapta, il hakkında çok sayıda çizelge ve çizimlere ve haritalara yer verilerek eser zenginleştirilmek istenmiştir.

Çalışmanın Özeti: Çalışma yedi bölümden oluşmaktadır. “Tarih Bölümü” başlıklı bölümde, ilin tarihi hakkında dönemsel olarak ayrıntılı bilgiler sunulmuştur.

“Coğrafya Bölümü” başlıklı ikinci bölümde, il coğrafi açıdan tanıtılmıştır.

“Ekonomi Bölümü” başlıklı üçüncü bölümde, il ekonomisi tarım, sanayi ve ticaret başlıkları altında incelenmiştir.

“Sosyal Hayat” başlıklı dördüncü bölümde, sosyal yapısı ayrıntılı olarak incelenmiştir.

“Kültür ve Sanat Bölümü” başlıklı beşinci bölümde, ildeki kültürel çalışmalar ve eğitim ve öğrenim kurumları hakkında bilgiler verilmiştir.

“Folklor Bölümü” başlıklı altıncı bölümde, yöredeki halk edebiyatı, halk müziği ve oyunları hakkında bilgiler verilmiştir.

“İlçeler” başlıklı yedinci bölümde, ilin ilçeleri hakkında bilgiler verilmiştir.

ŞENTÜRK, Ünal, 1999, “Göç ve Kentlileşme (Malatya Örneği), Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.**

Çalışma Hakkında: Bu araştırma, Göç ve Kentlileşme ilişkisinin ortaya konduğu ve bunun çeşitli kuramsal ölçütlerle Malatya İli’nde saptanan denekler üzerinde ortaya konmaya çalışıldığı bir alan araştırmasıdır.

Araştırmada öncelikle kentleşme kavramı ve bu kavrama ilişkin bazı etkenler ayrıntılı bir şekilde ortaya konduktan sonra, kentleşmenin Türkiye açısından incelenmesine yer verilmiştir. Daha sonra, göç ve kentleşme ilişkisi Malatya örneği üzerinde ele alınıp, burada saptanan örneklem düzeyi üzerinde uygulanan anketten elde edilen bulgular ayrıntılı bir şekilde incelenip, burada elde edilen bulgular çeşitli başlıklar ve ölçütler altında çözümlenmeye çalışılmıştır. Nihayet, sonuç kısmında hazırlanan denenceler elde edilen bulgular ışığında değerlendirilmiş olup, sonuca bağlanmıştır.

Çalışmanın Özeti: Araştırma iki bölümden oluşmaktadır. “1. BÖLÜM” başlıklı ilk bölümde, kentleşmenin sosyolojik analizi, kentleşmenin gelişimi, kentleşmeye etki eden faktörler, göç ve kentleşme ilişkisi, Türkiye’de göç sonucu oluşan kentleşmenin kendine özgü yapı ve kültürü, gecekondulaşma, Türkiye’de göç sonucu oluşan kentleşmenin problemleri, sağlıksız kentleşme konuları ele alınmıştır.

“2. BÖLÜM” başlıklı ikinci bölümde, araştırma alanının tanıtılması, araştırmanın yöntemi, araştırma bulgularının değerlendirilmesi, göç ve kent içi hareketlilik, kentleşmenin boyutları, siyasi katılım, kentsel mekânda geline yer ve akrabalarla ilişki derecesi, kente uyum ve araştırmanın sonucu ele alınmıştır.

YAKAR, Özgür-Yücel ve diğerleri, (2004), **Sosyal, Kültürel ve Ekonomik**

Yönleriyle Malatya, Malatya: Malatya Valiliği Yay.

Çalışma Hakkında: Çalışmada, Malatya’nın gösterdiği kalkınma çabasının sonunda geldiği noktayı tespit ederek, ilin kapsamlı bir profilinin oluşturulması amaçlanmıştır. Bu bağlamda çok sayıda veri toplanarak, bunlar yorumlanmıştır. Çalışmanın omurgası oluşturulurken, ilin tarihi, kültürel ve sosyal yapısının ortaya konulmasının yanında ekonomik performansını ortaya koymak amaçlanmıştır.

Çalışmanın Özeti: Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. “İlin Genel Tanıtımı” başlıklı birinci bölümde, ilin tarihi, coğrafik ve jeolojik yapısı, iklim ve bitki örtüsü, idari yapısına değinilmiştir.

“İlin Kültürel, Sosyal ve Beşeri Yapısı” başlıklı ikinci bölümde, ilin beşeri ve sosyal varlığı, kültürel yapısı ayrıntılı olarak ortaya konmuştur.

“İlin ekonomisi” başlıklı üçüncü bölümde, ilin genel ekonomik durumu bazı veriler ışığında ortaya konmuş olup; tarım, sanayi, ticaret ve hizmet kesimi başlıkları altında mevcut durum anlatılmıştır.

3.2. Malatya Hakkında Kurumlar Tarafından Daha Önce Yapılmış

Araştırmalar ve Yayınlar

Malatya Belediyesi, (1990), **Belediyecilik ve Şehircilik Açısından Malatya**

Uygulaması, Malatya: Malatya Belediyesi Yay.

Çalışma Hakkında: Çalışmada, Malatya Belediyesinin eserin yazıldığı dönemdeki durumu, kentin o dönemdeki hizmet ve altyapı durumu, şehrin o anki durumuna ilişkin bazı çözümlemeler ve ileriye dönük yapılmasında yarar görülen altyapı faaliyetleri ile kentin geçmişi ana hatlarıyla belirtilmiştir.

Çalışmanın Özeti: Çalışma sekiz bölümden oluşmaktadır. “Protokol” başlıklı birinci bölümde, belediye teşkilatında geçmişte ve eserin yazıldığı dönemde hizmet gösteren belediye başkanları ile eserin yazıldığı dönemde belediyede idari ve karar alma mekanizmalarında görevli olan çalışanlar hakkında bilgi verilmiştir.

“Özetle Malatya” başlıklı ikinci bölümde, Malatya tarihi, turistik, kültürel, ekonomik” bakımdan tanıtılmıştır.

“Malatyalı Soruyor” başlıklı üçüncü bölümde, Malatyalı vatandaşların belediye başkanından yanıtlanmasını istediği sorular yer almaktadır.

“Erkal Cevaplıyor” başlıklı dördüncü bölümde, dönemin belediye başkanının Malatyalı vatandaşların kendisine yönelttiği sorulara verdiği yanıtlar yer almaktadır.

“Bugün ve Gelecek” başlıklı beşinci bölümde, kentin eserin yazıldığı dönemdeki durumu ve ileride tahmin edilen olası durumu hakkında bilgi verilmiştir.

“Projeler” başlıklı altıncı bölümde, ileriye dönük düşünülen projeler hakkında bilgi verilmiştir.

“İngilizce Özet” başlıklı yedinci bölümde, çalışmanın İngilizce özeti sunulmuştur.

“Faaliyet Raporu” başlıklı sekizinci bölümde, belediye hizmet birimlerinin faaliyetleri ve verdiği hizmetlere ilişkin istatistiki bilgilere yer verilmiştir.

4. SEÇİLMİŞ BAZI ÜLKELERDE VE TÜRKİYE’DE KENT VE GÖÇ

Bu bölümde göçün nedenleri ve türleri, kenti kent yapan özellikler ve kırsal-kent farkı, kent ve göç etkileşimi, seçilmiş bazı ülkelerde göçün irdelenmesi, Türkiye’de göçün irdelenmesi konularına değinilmiştir.

4.1. Göçün Nedenleri ve Türleri

Bu alt bölümde göçün nedenleri ve türleri hakkında bilgi verilmiştir.

4.1.1. Göçün Nedenleri

Göç denilen uzun ve bir o kadar da debdebeli olan yolculuğun hikâyesi çok derinlere gitmektedir. Sonunda geride bırakılan bir yerlerin, bazı kişilerin, hatıraların olduğu; gelinen yerde birçok bilinmeyen, gizemli bir yaşamın konuşlandığı bu yolculuğun ardında gizlenen nedenlere bakmadan bu serüveni anlamak, bundan ders çıkarmak, buna yönelik bazı politikalar üretmek olanaksızdır. Bu yüzden göç denilen uzun yolculuğun arka planında yatan nedenlere bakmak gerekmektedir.

Modernizasyon ve gelişme kuramı ile merkez ve çevre kuramları (Gönüllü, 1996, 97) diye adlandırılan başlıca göç kuramları incelendiğinde, göç serüvenindeki kişilerin verdiği göç kararının, büyük ölçüde rasyonel nitelik taşıdığı söylenebilir. Yani göç, içinde bulunulan şartlardan, yaşam koşullardan ve birtakım gereksinimlerin zorlamasından kaynaklanan, büyük ölçüde rasyonel temelleri olan bir süreçtir. Bu süreçte en azından üç farklı karar bulunmaktadır: Birinci karar, kişinin göç etmeye karar vermesidir; ikinci karar, kişinin değişik varış noktalarındaki fırsatlar arasından birisini seçmesidir; üçüncü karar, göç eden kişinin bu fırsatlar için diğerleri için yarışması ve kazanmasıdır (Tekeli, 1997, 13).

Göçün fitili, başka bir ifadeyle ateşleyicisi durumunda olan karar birinci sıradaki karardır. Çünkü bu serüvenin başlangıç noktası kişinin göç etmeye karar vermesidir. Kişinin bu kararını etkileyen birtakım etkenler (faktörler) bu aşamada devreye girmektedir. Bu etkenler; itici, çekici ve iletilici etkenler şeklinde sıralanabilir.

Gündüz ve Yetim (1997, 110-111)’in belirttiği gibi itici etkenler, insanların içinde yaşadıkları koşulların ya katlanılmaz olarak görülmesi ya da rahatsızlık vermesidir (Şentürk, 1999, 359). Bu etkenlerin arasında; tarımsal verimliliğin

düşüklüğü, toprak iyeliğinin dengesiz dağılımı, tarım topraklarının çok parçalanmış (ufalanmış) olması, iklim koşulları ve toprak aşınması (erozyon) (Keleş, 2002, 28), eğitim, sağlık gibi kamu olanaklarından yoksunluk, düşük ücret, sınırlı iş olanakları, kıtlık, sınırlı toplumsal hareket, toplumsal çatışma ve terör (Tüfekçi, 2002), topraksızlık, kan davası, siyasi ortam, çeşitli göçlerin etkisiyle yer değiştirme zorunluluğu ile güdümlü ya da zorunlu olarak devletin çeşitli sosyal, ekonomik, güvenlik vb. konularında aldıkları kararların uygulanması (Gönüllü, 1996, 97) gibi etkenler yer almaktadır.

Gündüz ve Yetim (1997, 110-111)'in belirttiği gibi çekici etkenler, içinde bulunmakla bir öncekine göre daha iyi koşulların bulunabileceğini gösteren veya bu yönde kişileri harekete geçiren etkenlerdir (Şentürk, 1999, 36). Bu etkenlerin arasında; gidilmesi düşünülen yerdeki yeni iş olanakları, yüksek ücret, ucuz veya verimli toprak, yükselme olanakları, sağlık, eğitim vb. olanakların bulunması, gıda maddelerinin bol ve çeşitli oluşu, konut olanağı, toplumsal güven ve huzurun var olması (Tüfekçi, 2002), kentteki akraba ve tanıdıklar, ekonomik durum (Çelik, 2006, 151) gibi etkenler yer almaktadır.

İletici etkenler ise, göçün gerçekleşmesine olanak sağlayan etkilere dir. Bu etkiler karayollarının yapılması, toprak mülkiyeti konusundaki yasal düzenlemeler, kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması, taşıt sayısının artması, politik özendirmeler şeklinde sıralanabilir (Tüfekçi, 2002).

4.1.2. Göç Türleri

Göç türlerinin daha iyi anlaşılabilmesi için öncelikli olarak göç türlerini tanımlamakta kullanılan ölçütlere değinmekte fayda görülmektedir. Bu ölçütler mesafe ölçütü, irade ölçütü, siyasi sınırlar ölçütü ve zaman ölçütü olmak üzere dörde ayrılmaktadır. Mesafe ölçütü, göç edilen yerin uzaklığı esas alınarak yapılan tanımlamalarda; irade ölçütü, göç kararının iradi olarak ya da zorlama sebebiyle alınıp alınmadığı konusunda yapılan sınıflandırmalarda; siyasi sınırlar ölçütü, göç esnasında milli sınırların aşılp-aşılmasına göre yapılacak olan sınıflandırmalarda; zaman ölçütü, temelli ya da belli bir süre ile sınırlı olup olmaması konusunda da yapılacak olan sınıflandırmalarda kullanılmaktadır (Tüfekçi, 2002).

Yukarıda değinilen ölçütler ışığında göç türleri şu şekilde sıralanabilir:

İç Göç: Türk Dil Kurumu Sözlüğü'ne göre iç göç; bir ülke sınırları içinde genellikle küçük yerleşim bölgelerinden büyük kentlere geçici veya sürekli kalmak üzere göç etmeye denir (TDK, 2007). Başka bir tanımla belli bir zaman dilimi içinde belli bir yerleşme alanında yaşayanların, kendi iradeleriyle yaşam yerlerini söz konusu yerleşme alanının dışına taşıyanların miktarı olarak tanımlanabilir (Tekeli, 1997, 9). Mesafe ölçütü ve siyasi sınırlar ölçütü göz önünde bulundurularak yapılacak olan bir tanıma göre iç göç, ülke sınırları içerisinde bölge, kent, kasaba ve köy gibi bir yerden diğerine yerleşmek amacıyla yapılan nüfus hareketidir (Üner, 1972, 77) .

Değişik amaçlı ve süreli her tür nüfus hareketi bu kavramın içine girer. Bu nedenle iç göç sözünden sadece bir yerden başka bir yere gidip orada yerleşmek anlaşılmamalıdır. Bu nüfus hareketi, çok değişik biçim ve amaçlarla gerçekleşebilmektedir. İç göç hareketlerinin önemli bir bölümü, ağırlıklı olarak ekonomik nedenlere dayanmaktadır. Bir bölümü de turizmden eğitime, sağlıktan iş takibine kadar değişen nedenlerin sonucudur (Aydın, 1998, 52).

İç göç yeryüzünde ve ülkemizde en yaygın olan göç tipidir. İç göçler içerisinde kırsal alanlardan şehirlere doğru olan göçler önemli bir yer tutar. Kırsaldan şehre doğru olan iç göç sebebiyle şehirlerin etrafı hızla dolmakta, üretim ve bölüşüm yapısı değişmektedir. İç göçler kentsel hizmetlerin kalitesini düşürmektedir. Planlama ve ekonomik yetersizliklerle eşit yatırım olanaklarına sahip olmayan az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, bu tür göçün etkisiyle belli şehirler irileşmekte ve bu şehirlerin etrafları sağlıklı yerleşimlerle dolmaktadır (Tüfekçi, 2002).

Dış Göç: Uzun süre kalmak ve çalışmak ya da yerleşmek amacıyla, bir ülke sınırlarını her iki yönden aşarak yapılan nüfus hareketleri dış göç olarak adlandırılmaktadır (Üner, 1972, 77). Dış göç hareketleri doğal olarak belli sayıdaki nüfusun ülke sınırları dışına çıkmasından ülke nüfusunda azalmaya neden olduğu söylenebilir. Dış göç, göç veren ülkelerdeki işsizlik sorununun çözümüne bir dereceye kadar geçici de olsa kısmen bir rahatlama sağlaması bakımından olumlu bir olgu olarak kabul edilebilir. Göç alan ülke açısından ise söz konusu ülkenin ekonomik koşullarına göre farklı etkiler uyandırır. Ekonomik koşulları zayıf olan ve istihdam fazlası olan bir ülkede işsiz ordusunun artmasına yol açtığı söylenebilir (Ersel, 2001, 71). Ancak işgücü sunumunun (arzının) kısıtlı olduğu ülkelere işgücü

piyasasındaki sunum eksiğinin giderilmesine katkı sağlar (Apak ve diğerleri, 2001, 158).

Mevsimlik Göç: Kişilerin yılın belli mevsimlerinde ekonomik sebeplerden, ya da turistik amaçlı olarak birkaç ay süre ile bulundukları şehirlerden başka şehirlere ya da bölgelere göç etmesidir (Tüfekçi ,2002). Ekonomik yönü ağır basan göçler içinde mevsimlik göçler önemli yer tutar. Bu göçler yılın belli dönemlerinde gerçekleştiği için periyodik göçlerdir. Daha çok tarım işçilerinin yer değiştirmeleri biçiminde olan bu göçler genellikle bahar ve yaz aylarında görülür (Aydın, 1998, 53). Bu göç türünde göç edilen yörenin ekonomik faaliyetin yoğun olduğu süre dışındaki zamanlarda kişilerin yerlerini gelecek döneme kadar terk edip, diğer bölgelerde çalışmaya gittikleri bilinmektedir. Burada önemli olan olay göçe katılanların gittikleri yerde ne kadar müddet kalacaklarının belli olmasıdır (Akkayan, 1979, 24). Mevsimlik göçler ve bu bağlamda ele alınabilecek olan yayla göçü geçici göçler sınıfında yer almaktadır (Gişi, 2007, 4).

Sürekli (Daimi) Göç: Belirli bir süre söz konusu olmayıp, sürekli yerleşme arzusu ile gerçekleştirilen göç türüdür (Akkayan, 1979, 24). Bu göç türü ülkemizde olduğu gibi diğer ülkelerde de oldukça önemlidir. Çünkü bu göçler hem miktar bakımından fazladır hem de ekonomik, sosyal ve siyasi sonuçları ile kalıcı nüfus hareketleridir (Aydın, 1998, 54). Bu göç türünde geçici göç türleri diye sınıflandırılan göç türlerinden -mevsimlik göçler, yayla göçü, eğitim amaçlı göçler- farklı olarak, göç edilen yere geri dönüş fikri en azından göçün başlangıç evresinde yoktur (Gişi, 2007, 4).

İradi Göç: Bu göç türü, yukarıda yer alan irade ölçütüne göre yapılan bir sınıflandırma sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu göç, kişilerin baskı ve zorlama olmadan tamamen kendi gereksinimleri sonucu göç etmeleri olarak tanımlanabilir. Bu göç tipinde hükümet ya da herhangi bir otoritenin baskısı ve zorlaması olmamaktadır. İçsel gereksinimlerden ortaya çıkmaktadır. Büyük sanayi toplumlarında, köyden kente doğru sürekli şekilde gerçekleşen göçler bu tür göçe örnek verilebilir (İşçi, 2000, 72).

Zorlama Sebebiyle Göçler: Bu tür göçler ise insanların hükümetin ya da herhangi bir otoritenin emir ve talimatları ya da baskı ve şiddeti doğrultusunda göç etmesidir. Hareketin temeli baskı ve şiddettir ya da yasal zorlamadır. Başka bir

ifadeyle bu göç türünde alınan iradi bir karar söz konusu değildir. Devletin sosyal ekonomik, güvenlik vb. konularda aldıkları kararların uygulanması sonucunda nüfusta yarattıkları hareketlilik de bu göçü oluşturur. Keban Barajı'nın inşası sırasında bu bölgedeki nüfusun göçe tabi tutulması bu tip göçe örnek olarak verilebilir (Akkayan, 1979, 23).

Kitle Göçü: Çok sayıda kişinin bir anda göç etmesidir. Savaş, doğal afetler, beslenme kaynaklarının tükenişi vb. nedenlerden kaynaklanmaktadır (Tüfekçi, 2002). Ayrıca bu göçler, iradi göçlerin sonucu olarak az sayıda öncü bireyin başka bir yere göçerek ülkeleriyle bir çeşit bağ kurmaları sonucunda o ülkeden göç edenlerin sayısının hızla artmasıyla ve kısa sürede kitlesel görünüme bürünerek gerçekleşmektedir (Gişi, 2007, 4).

Katkısız (Net) Göç: Belli bir zaman diliminde bir ülkenin, bölgenin veya kısaca bir yerleşim yerinin aldığı göç ile verdiği göç arasındaki farktır. Söz konusu yerleşim yerinin aldığı göç, verdiğiinden fazla ise bu artı (pozitif) net göç; aldığı göç verdiğiinden az ise buna eksi (negatif) net göç denilmektedir (DİE, 2007).

Seçimli Göç: Göç alan ülkelerin ülkelere gelen vatandaşlarda belli nitelikleri araması, tercih etmesi yoluyla gerçekleştirilen göçtür (Tüfekçi, 2002).

Beyin Göçü: Bu göç türü yukarıda yer alan göç sınıflandırma ölçütlerinden olan mesafe ölçütü ve siyasi sınırlar ölçütü göz önünde bulundurulduğunda dış göç türleri arasında yer almaktadır. Genellikle vasıflı işgücünün yer değişmesine yol açan nüfus hareketi olan beyin göçü, iyi eğitim görmüş, kalifiye, nitelikli, seçkin, uzman ve yetenekli işgücünün yetiştiği az gelişmiş/gelişmekte olan bir ülkeden gelişmiş bir ülkeye en verimli olduğu dönemde çalışmak/araştırma yapmak için akışı/göçü olarak tanımlanabilir (Kaya, 2006). Beyin göçünde sadece göç veren ülkenin değil göç alan ülkenin de özellikleri etkili olmaktadır. Yani hem göç alan ülkenin çekici tarafları, hem de göç veren ülkenin itici unsurları beyin göçüne sebep oluyor. Göç alan ülkelerdeki iyi olanaklar ve fırsatlardan, göç veren ülkelerdeki bazı baskıcı özellikler, yetersiz maddi olanaklar gibi birtakım nedenlerden ötürü yurt dışına göç cazip olabilmektedir (Akbank Exi26, 2006). Kıt ve sınırlı kaynakları ile yetiştirdiği değerli beyinleri kaybeden az gelişmiş/gelişmekte olan ülkelerin beyin göçü nedeni ile gelişmeleri daha da yavaşlarken, gelişmiş ülkelerin yetişmiş beyinlere daha yüksek ücret ve daha iyi olanaklar sağlaması ile gelişmeleri daha da hızlanmaktadır. Beyin

göçü ülkeler arasındaki gelişmişlik farkının daha da artmasına neden olmaktadır (Kaya, 2006).

Ayrıca yukarıda değinilen ölçütlere göre yapılan sınıflandırmaların dışında yerleşme birimlerine göre, bir başka ifadeyle göçün yönüne göre bir sınıflandırma yapılabilmektedir. Bu sınıflandırma kır-kent (köy-şehir) şeklindeki ikili ayrıma dayanmaktadır. Bu sınıflandırmadan hareketle de, dört tip göç olayı sıralanabilir: Kırdan-kente göç, kentten-kente göç, kentten-kıra göç ve kırdan-kıra göç (Akkayan, 1979, 25).

4.2. Kenti Kent Yapan Özellikler ve Kır-Kent Farkı

Kent, sürekli toplumsal gelişme içinde bulunan ve toplumun yerleşme, barınma, gidiş-geliş, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi gereksinimlerinin karşılandığı, pek az kimsenin tarımsal uğraşılarda bulunduğu, köylere oranla nüfus yönünden daha yoğun olan ve küçük komşuluk birimlerinden (mahalle/semt) oluşan yerleşme birimidir (Keleş, 1998).

Başka bir anlatımla kent, nüfusun, üretim araçlarının, konutların ve öteki yapıların, teknik altyapı sistemlerinin, eğitim-kültür-sanat-yönetim örgütlerinin yoğunlaştığı yerleşme merkezidir (Kartal, 1992, 35).

Bu tanımlardan da açıkça çıkarılabileceği gibi kent, nüfusun yoğunluğunun tarımsal uğraşılarda bulunmadığı, birtakım işkollarında gerçekleştirilen işbölümünün belirginleştiği, bazı hizmet örgütlerinin yoğunlaştığı, çevresine nazaran merkezi bir konumda olan, bu merkez olma niteliğinden ötürü toplanma ve dağıtma merkezi niteliğinde olan şehirselle faaliyetlerin sanayi ve hizmet kesimlerinde yoğunlaştığı (Suher, 1986, 185), yerel bir yönetime ve birçok ekonomik üstünlüğe sahip olan bir yerleşme birimidir.

Kentlerin sahip olduğu söz konusu ekonomik üstünlüklerinin başında kentlerdeki uzmanlaşma gelmektedir. Uzmanlaşma üretim mal oluşunda bir azalmaya ve gelirlerde artışa yol açmasının yanında, üretimi büyük çapta kolaylaştırdığı gibi, çok sayıda uzmana gereksinim yaratmaktadır. Bu ekonomik üstünlüklerden bir diğeri ise, birbirinin ürettiği mal ve hizmete gereksinim duyan, başka bir ifadeyle birbirinin tamamlayıcısı olan dışsal biriktirimlerdir. Üçüncü olarak, çeşitli ekonomik etkinliklerin belli bir özekte yığılması sonucunda, ucuz ve

kullanışlı bir ulaşım sistemi, işyeri yapmak için olanaklı arsa ve arazi, çeşitli yardımcı hizmetler, araştırma ve eğitim kolaylıkları gibi kentleşme biriktirimleridir (Keleş, 2002, 28). Dördüncü üstünlük olarak, özellikle emek ve girişim gücünde olduğu gibi kentlerde çok sayıda yetenekli ve nitelikli insan gücünün kolay bulunabilmesi sayılabilir. Beşinci üstünlük ise, kentte yaşayan insanların daha geniş gelişme olanaklarının yanı sıra köylerde bulmaları güç olan türlü mal ve hizmetlerden yararlanabilmeleridir (Ekoyereyönetimler, 2006).

Yukarıda değinilen kentlerin özellikleri göz önüne alınarak, kır-kent ayrımının yapılmasının konunun anlaşılabilirliğini artıracığı düşünülmektedir. Farklı birer sosyal çevre olan kır ile kent arasında nitelik ve nicelik yönünden birtakım farklılıklar bulunmaktadır. Yörükan (1968, 18)'ın belirttiği gibi, kır homojen topluluk olmasına rağmen, kent heterojen bir sosyal grup olarak ortaya çıkmaktadır. Kenti kırdan ayıran ilk temel özellik budur. Kır, genellikle aynı ırktan, aynı etnik kökenden gelen, aynı dili konuşan, din, ahlak, sanat ve düşünce sistemleri aynı olan fertlerden oluşmuş bir homojen topluluktur. Kenti kırdan ayıran bir başka özellik ise kentler köylere oranla daha sınırlı bir mekân üzerinde daha fazla nüfus yoğunluğunun bulunması bakımından farklılık arz etmektedir (Şentürk, 1999, 6).

Kır, geleneksel biçimiyle, genellikle tarımla uğraşan, içinde bulundukları toplum bütünlüğü ile ortak çıkarları az olan ve sınırlı ölçüde eşgüdölmüş bulunan, uzmanlaşmanın olmadığı ya da çok az düzeyde görüldüğü (Ozankaya, 1999, 285) yer olarak betimlenirken; kent, nüfusunun büyük çoğunluğunun tarım dışındaki kesimlerde faaliyet gösterdiği, kıra göre örgütlenme düzeyinin yüksek olduğu, uzmanlaşmanın belirgin bir şekilde görüldüğü yerleşim yeridir.

Yeşilorman (1997, 64)'ın belirttiği gibi küçük bir coğrafi mekânda devam eden kır yaşamında fertler arasında samimi, yüz yüze ilişkiler hâkimdir. Oysa eğitim, kültür ve ekonomi alanında geniş olanaklara sahip olan kentler, nispeten resmi ilişkilerin yoğun olduğu, aynı zamanda sözü edilen etkinliklerin organize edildiği merkezlerdir. Kırla kent arasındaki bir diğer farklılık da, Köknel (1996, 174)'ın belirttiği gibi sosyal kontrol mekanizmasıdır. Kırsal bölgelerde, geleneksel toplumlarda din, gelenek ve görenekler, töre tipi aile yapısı gibi birtakım kurumların kısıtlayıcı etkileri, yaptırımlarının olması; değişmeyen ya da çok yavaş değişen

toplumsal durum, rol, yapı, akrabalık, hısımlık, komşuluk bağları, insanlar arası ilişkilerde ortak denetimi sağlamaktadır (Şentürk, 1999, 6-11).

Özetle kır ile kent arasında, nüfus yoğunluğunun farklılığı, sosyal ve kültürel yaşamın ayrılığı, iş alanları ve işbölümlerinin çeşitliliği, toplumsal yaşamda gerek duyulan işlevlerin çeşitliliğinden doğan mekânların varlığı, eğitim, bürokratik ve yönetsel kurumların varlığı, eğitim düzeylerinin farklılığı, mimari biçimleniş ve yapı malzemelerinin farklılığı (Eyüboğlu, 1997, 3) gibi farklılıklarının olduğu söylenebilir.

4.3. Kent ve Göç Etkileşimi

Kentlere göç sonrasında hem göç edenler kentten; hem de kent göç edenlerden etkilenmektedir. Söz konu etkileşim ve değişim karşılıklı ve sürekli olmaktadır.

Bu etkileşim sürecinde birçok sorun belirmektedir. Bu sorunların başında kente uyum ve kültür çatışması sorunu gelmektedir. Bu sorunun temelinde yatan birçok etken vardır: Kıra özgü özellikler ve bu özellikler temelinde gelişen kültür ve kır-kent arasındaki keskin farklılıklardan kaynaklanan nedenler bunların arasında sayılabilir. Bu farklılıklar kente göçle birlikte bir anda etkisini göstermekte ve bu da kır ile kent arasında yaşanan bocalamalara ve nihayetinde birçok sosyal ve kültürel alanda yaşanan birtakım kopmalara ve uyum sorunlarına yol açmaktadır.

Kente gelenler kendi kültürlerini de beraberinde buralara getirirler. Ancak, burada çok farklı bir kültürle karşılaşır ve etkileşime girerler. Bu etkileşimde ilkin, yaşamlarını köyle karşılaştırırlar, bu süreçte her şeyi benimsememekle beraber zamanla kent yaşamına alışır, köyle bağlantıyı keserler. Ancak tam manada kentleşme ancak ikinci kuşakta görülür. Bu ilk süreçte –birinci kuşağın göç ettiği süreçte- göç edenler, kent içinde adeta minik ve ayrı köyler oluştururlar ve kent kültürüne pek gereksinim göstermezler. Bu göçmenlerin yaşadıkları mahalleler de doğal olarak göçle gelenlerin köyden taşıdıkları alışkanlıklarla hem görsel, hem de geleneksel olarak biçimlenmektedir. Dolayısıyla kentin içinde kente katılmayı, kentle bütünleşmeyi reddeden, gerçekte "yeni kentli" olan, ancak "kente yabancı bölgeler" ortaya çıkmaktadır (Eyüboğlu, 1997, 4).

Ayrıca, göçle kentlere gelen nüfusu istihdam edemeyen kentlerde işsizlik sorunu baş göstermektedir. Buna ek ve bağlantılı olarak gelişen diğer sorunlar da kente uyum sağlanamamasından kaynaklanan sorunlar ve bunun beraberinde getirdiği psikolojik sorunlarda ve suç oranlarındaki artıştır.

Bu sorunlar yetişkinler kadar, çocukları da etkilemektedir. Kıray (1982, 112)'ın belirttiği gibi kente göç ile birlikte, ailenin çocuklar üzerindeki denetimi azalmaktadır. Ayrıca aile içinde yeni kent toplumunun istediği kişiliği verecek şekilde otorite ve sevgi ilişkileri gelişmemiştir. Buna rağmen kentlerde çocukların sosyalleşmesini sağlayan aile dışındaki kurumlardan söz konusu küçükler, yeterince yararlanamamaktadır. Göç eden anne-baba kırdaki davranış biçimlerini hemen değiştirmemekte, bu durum kentin özgür dünyasında bulunan gencin aile ile sorunlar yaşamasına yol açmaktadır. Ayrıca, kırsal alanlardan kente göç, birçok şey gibi gencin kişilik oluşumunu da etkilemektedir. Yeni yetişen genç çevre ile kuvvetli bağlarının olduğu bir devrede ortam değişikliği ile karşı karşıya bırakıldığında gencin kişilik oluşumu üzerinde yıpratıcı etkiler ortaya çıkmaktadır (Balcıoğlu, 2002).

Yukarıda değinildiği gibi, kentten göç edenler kadar, göç alan kentler de göçten etkilenmektedir. Kentler göç sürecinde, kentsel yatırım maliyetlerinin artışı ve verimsiz kullanımı, çarpık yapılaşma, yetersiz donatı ve yetersiz altyapı gibi başlıklar halinde sıralanabilecek birtakım sorunlarla karşılaşmaktadır. Kentsel yatırım maliyetlerinin verimli olması için, kentsel nüfusun belirli bir düzeyde olması gerekmektedir. Kentsel nüfus arttıkça yatırım maliyetleri de artmaktadır. Ayrıca göçle gelen nüfusun barınma gereksinimlerini karşılayabilecek sayıda konutun sağlanamaması beraberinde plansız ve çarpık kentleşmeye yol açmaktadır. Plansız ve çarpık yapılaşma, sadece kentlerin altyapı ve donatı alan ve tesisleri yönünden yetersiz kalması ile sonuçlanmamaktadır; aynı zamanda kent kaynaklarının da verimsiz kullanılmasına yol açmaktadır (Kaya, 2005).

Göçlerden dolayı hızla artan kent nüfusu, çarpık kentleşmenin en önemli nedenidir. Bu durum altyapı hizmetlerinin gelişmesini engellemektedir. Kentlerdeki hızlı nüfus artışı aynı zamanda sağlıksız yapılaşmaya, başka bir ifadeyle gecekondulaşmaya yol açmaktadır. Ayrıca göçle, kentlerde artan nüfusun içme ve kullanma suyu ihtiyacının karşılanmasında birçok sorun görülmektedir. Özellikle

çarpık kentleşmenin olduğu yerlerde bulunan suyun dağıtımı ve kullanılan suların kanalizasyon yoluyla akması ve denizlere ulaşması önemli sağlık sorunlarına yol açmaktadır (Eöğretmen, 2007).

Ayrıca kentler göçlerden dolayı devasa boyutlara erişen bu nüfusun, kentsel hizmet bölgeleri, konut alanları gibi kentsel bölümler arasında gidip gelmelerinde, özellikle sabah ve akşam saatlerinde, büyük bir trafik yoğunluğu ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu yoğun trafiğin beraberinde getirdiği diğer olumsuzluklar da gürültü kirliliği ve hava kirliliğidir. Bunun dışında kentsel alanlarda, göçle gelen nüfusa çalışabileceği yeterli sayıda iş, işyeri ve bunların kurulacağı arsa tahsisi yapılamadığı için, pazarlama ve satış alanlarının yollara kadar taşması; köşe başlarında sağlıksız şartlarda satıcılık yapan ve belediye görevlilerine ve civardaki esnafa büyük ölçüde rahatsızlık veren işportacılara, marjinal kesime, yol açmaktadır.

Ayrıca göçlerle kentlere gelen nüfusa hizmet verecek sayıda ve kapasitede hizmet biriminin olmaması, söz konusu birimlerde yığılmalara, hizmet kalitesinin düşmesine, kaynak israfına yol açmaktadır.

4.4. Seçilmiş Bazı Ülkelerde Göçün İrdelenmesi

Bu alt bölümde seçilmiş bazı ülkelerde göç irdelenmiştir. Burada Kapitalist ve Sosyalist ülkelerde kent ve göçün irdelenmesi, ABD ve Çin Halk Cumhuriyeti seçilmiş ülkeleri üzerinden yapılmıştır. Ancak araştırma konusunun birinci derecede Türkiye'yle ilgili olmasından dolayı bu alt bölümde anlatılanlar özet niteliğindedir.

4.4.1. ABD'de Göçün İrdelenmesi

ABD'de göçe ve göçle beraber kentlerde meydana gelen değişmelere değinilmeden önce, ABD'nin mensubu bulunduğu kapitalist sistemlerde, kentlerin iç yapısında belirgin sınıfsal farklılaşmaların görüldüğü ve kentlerde yoksul, orta halli ve zengin sınıfların oluşturdukları mahallelerin birbirlerinden oldukça keskin çizgilerle ayırt edilebildiği; toprak iyeliğinin kamunun elinde değil bireylerin elinde olmasının kentlerin imarında ve planlanmasında yüksek gelir kümelerinin baş rolü oynamalarına olanak verdiğinin; denetim ve planın daha çok kentleşme hareketinin sonuçlarına yönelik olduğu, ekonomik ve toplumsal gelişmenin bir plana bağlanmamış olması nedeniyle, köyden kente nüfus hareketinin bir plan çerçevesinde

ele alma olanağının yokluğu ve bunun doğal sonucu olarak, ülkelerin bir ya da birkaç kentinin aşırı derecede büyüyüp dev kent niteliği kazandığı; kentleşme hareketlerinin büyük kentlerin bulunduğu ve genellikle gelişmiş olan bölgelere yöneldiği, başka bir ifadeyle düzensiz kentleşmenin, bölgeler arasındaki dengesizliklerin büyümesine yol açtığına değinmekte fayda vardır (Keleş, 2002, 85-89).

Kapitalist ülkelerde göç ve kentleşme olgusuna açıklık getiren bu paragraftan çıkarılabilecek olan bilgilerin, bu sisteme dahil olan ve hatta bu sistemin dünyadaki en büyük temsilcisi olarak görülen ABD'nin kentleşme süreci için de büyük ölçüde geçerli olduğu açıkça söylenebilir.

Amerika'yı yönetenlerin eğilimleri tarımcılıktan sanayiciliğe geçtiği anda, halk da kırsal kesimden sanayi merkezi olan büyük kentlere göçe başlamıştır ve bu göç zamanla yüksek oranlara ulaşmıştı. Bu göç, sadece kırsal alandan değil aynı zamanda yüzyılın sonlarına doğru, diğer ülkelerden gelen göçmenleri de kapsıyordu. İtalya, Macaristan, Polonya, Litvanya, Güney ve Doğu Avrupa halklarından da yığınlar halinde gelen göçmenler bunların başlıcalarıdır. Zira Amerikan sanayicilerine ucuz işgücü sunan bu göçmenlere, geldikleri yerlerden daha iyi bir yaşam ve özgürlük vaat ediliyordu (Dinçer, 2000, 10).

1920'li yıllardan önce ABD'ye olan yabancı göç, geleneksel olarak iki ana dalga halindedir. Birincisi, 1840'larda başlayıp, 1880'lerde yavaşlamıştır, bir diğeri 1880'lerde başlayıp 1990-1910'larda yavaşlamıştır ve 1920'lerde federal yasalar, sınırsız yabancı akınına karşı kapılarını kapatıncaya kadar azalmaya devam etmiştir (Güldemet, 1997, 20). Büyük ölçüde göç hareketlerinin de etkisiyle 1840'lardan 1920'lere kadar, Amerika'nın çehresinin nüfus açısından birden değiştiği görülmüştür. Şöyle ki, 1870 yılında 38.6 milyon olan ABD nüfusu, 1920 yılında 106 milyon'a erişmiştir (Dinçer, 2000, 11).

ABD kentlerine göçle gelen bu kitlenin gereksinim duyduğu konutların sağlanması, başından beri kamu kontrolünden kaçınarak sağlandı. Bundan dolayı, şehirler, İç savaşı izleyen yıllarda milyonlarca yeni gelen nüfusa hiçbir yapılanma tedarik etmedi. Bu sürede dış kentler ve altkenler, birçok orta ve üst sınıfın, şehir merkezinden kaçması için birer 'sifon' bölgeydi. Fakat nüfusun yarısı olan işçi sınıf ve göçmenler iç göbekte yaşamak zorundaydı. Bunun için, bu nüfus öbeği için evler işyerinin yanında olmalıydı. Bu gereklilikten dolayı da Chudacoff (1993, 52)'in

belirttiği gibi kuzey şehirlerinin iç bölgelerine doğru, yerli ve yabancı göçmenler akın etmeye başladığında, özel yapı piyasasına, kendi kapasiteleri önünde baskı yapmaya başladılar. Nüfus miktarındaki artmalar ve yükselen toprak değerleri kiralari artırdı ve bu durum ABD'nin landlord'ları (toprak zenginlerine) kendi yerleşmelerden daha fazla kazanmak için teşvik etti (Güldemet, 1997, 20-21).

Bunun üzerine "tenement" adı verilen binalar inşa edilmiştir. Bu binalar bazı yazarların (Chudacoff,1993, 13; Karaören, 1992, 9) belirttiği gibi en fazla kâr amacıyla inşa edilen, her katını çok sayıda konut biriminin oluşturduğu, 3-4 katlı, genelde 80 feet (24.38 m) uzunluğunda yapılan ve en az 16 ile 24 aileyi almaktaydı; bu sayının 150'ye kadar çıktığı da görülmüştür (Güldemet, 1997, 22-23). Kentlerin varoşlarında zenginlerle dip dibe, sağlıksız ve harabe olan "tenement" adı verilen bu konutlarda üst üste yaşayan bu göçmen ailelerden daha kötü yerlerde barınanlar bile olmuştur. Bazen bu göçmen ailelerine tuvaletlerin bile kiraya verildiği görülmüştür (Dinçer, 2000, 11).

Bir anda kentlerde patlak veren bu göç hareketleriyle gelen sorunlar sadece barınma sorunları değildir. Yarıya yakını kalifiye olmayan bu göçmenler, iş bulma güçlüğü, işyerlerinde sağlıksız çalışma şartları ve aşırı çalışma süreleri gibi sorunlarla karşılaşmışlardır. Göçmenlerin çocuklarına gelince, onlar da uygun yaşta ise çocuk işçi olarak fabrikalarda karın tokluğuna çalışmışlardır. Çoğunluğu da, ana-babaları işte olduğu için, sahipsiz, sokaklarda ebeveynleri eve gelene dek, her türlü riskle baş başa kalmışlardır. Zamanla, kontrolsüz kalan bu çocuklar, kentlerin ortasında her türlü suç ve şiddetin kucağına bırakılmıştır. Kısa bir sürede beklenmedik bir şekilde artan nüfusa hazırlıksız olan kentlerdeki altyapı yetersizliği nedeniyle içme suyu ve kanalizasyon şebekeleri bu nüfus yoğunluğuna cevap veremediği için, bulaşıcı hastalıklardan yüzlerce insan hayatını kaybetmişti (Dinçer, 2000, 12).

Göçün getirdiği olumsuzluklara, göçle gelen işgücünün işgücü piyasası üzerindeki etkileri de eklenmesi yararlı olacaktır. Bu dönemde kentlere akan yoğun işgücü arzı ile işverenlere karşı işgücünün pazarlık etme ve bazı hakları talep etmeleri artık güçleşmiştir. Bu dönemlerdeki basılı kaynaklar da gelen göçmenlerin mevcut nüfusun yaşam ölçününü (standardını) düşürdüğü belirtilmektedir (Boustan, 2007, 2).

Buraya kadar anlatılanlar ve ABD’de özellikle 1920’li yıllara kadar yaşanan göç hareketleri ve bunların sonuçları bundan sonraki yıllarda az gelişmiş ülkelerde de görülmüştür ve bu ülkelerde de ABD’deki sorunlara benzer sorunlarla karşılaşmıştır.

ABD’deki göç hareketlerini 1920’li yıllarla sınırlamak elbette olanaksızdır. Ancak ülkemizin yaşadığı göç serüveni ve bunun beraberinde getirdiği sorunların anlaşılmasına daha fazla katkı sağlayacağı düşüncesiyle bu dönem üzerinde ağırlıklı olarak durulmuştur. Ancak ABD’de bundan sonraki dönemlerde de yoğun göç hareketlerinin görüldüğü su götürmez bir gerçektir. Şöyle ki, nüfusun yüzde 50’sinden fazlası doğduğu yerden farklı bir yerde yaşamaktadır. Bu da ABD nüfusunun ne denli akışkan olduğunu göstermektedir. Bu akışkanlığın temelinde de maddi nedenlerin olduğu bilinmektedir (Borjas, vd., 1990, 11).

1970’li yıllar boyunca ve 1990’lı yılların başlarında, geçmişte görüldenden fazla kırsal alanlarda iç göç akımları yaşanmıştır. Bu dönemde, ulaşım ve haberleşmedeki gelişmeler ve kentlerin artan cazibesinin kırsal nüfusun kentlere göç etmesinin temel nedenlerinden olduğu bilinmektedir (Barcus, 2004, 643).

Günümüzde ABD’de görülen önemli göç türlerinden biri de beyin göçüdür. Bu göç daha çok ABD dışından gelenlerce gerçekleştirilmektedir. Bazı yazarların (Shikshanic, 2002, 34; Rosovsky, 1996, 28) belirttiği gibi 1960’lı yıllarda başlayan ve Avrupa ülkelerine yönelen beyin göçü akımı, günümüzde ağırlıklı olarak ABD, İngiltere, Kanada, Avustralya’ya yönelmektedir. Ancak beyin göçünün büyük bir bölümü (% 54’ü) ABD’de yoğunlaşmaktadır. Bunda ABD’nin sosyo-ekonomik fırsatlar açısından en iyi konumda olan ülke olmasının yanı sıra dünya üniversitelerinin dörtte birine (yaklaşık 3000 yüksek öğretim kurumu ve 50 ana araştırma üniversitesi) sahip olması ve iyi bir barınma olanağı, profesyonel yardım ile iyi bir bireysel güdülemeye (motivasyona) sahip olması önemli rol oynamaktadır. Ayrıca ABD’ye eğitim amaçlı gelen yabancı öğrencilerin sayısı da diğer ülkelere göre yüksektir. OECD (2002, 29) verilerine göre ABD’de eğitim gören yabancı öğrencilerin toplam sayısı 2006 yılında 564 bin 766’dır (Çetintaş, 2002).

ABD’ye yurtdışından yapılan göçlerin arasında kaçak göçler de önemli bir yer tutmaktadır ve gün geçtikçe artmaktadır. 2006 yılı verilerine göre nüfusu 300 milyona erişen ABD’de 35.2 milyon dolayında yasal ve kaçak durumda göçmen

yaşamaktadır. 2000 ile 2005 yılları arasındaki dönemde ülkeye gelen 7.9 milyon dolayındaki göçmenlerin yarısından fazlasının (3.7 milyon) kaçak yollardan ülkeye geldiği belirtilmektedir (Hürriyet USA, 2005).

4.4.2. Çin Halk Cumhuriyeti'nde (Çin'de) Göçün İrdelenmesi

Çin'de göç ve kentleşme konularına değinilmeden önce, Çin'in şu anda içinde bulunduğu ekonomik sisteme ilişkin bazı hususlara ve bu ekonomik sisteme özgü olan kentleşmeye değinilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

Günümüzde Çin, kendisinin Çin tipi sosyalizm yaklaşımını savunan sosyalist bir ülke olduğunu iddia ederken, birçok Sosyalist Çin'i aslında Kapitalist saymaktadır. Pek çok teorisyen, Sosyalizmin üretim araçlarına devletin sahip olması ve ekonomik yaşamın devlet tarafından belirlenmesi anlamına geldiğini belirttiğini söylemekle birlikte, Çin'deki gibi mülkiyet ve planlama şeklinin Kapitalist ülkelerde görüldüğüne dikkat çekmektedir (Özgür Forum, 2007). Ancak, Çin'de bütün büyük şirketler, örneğin inşaat şirketleri devlete aittir. Bu açıdan Çin ciddi biçimde hâlâ Sosyalist sitemi korumaktadır. Fakat bu sistem Çin usulü bir Komünizm olarak addedilmektedir. Çinliler buna 'Sosyalist Pazar Ekonomisi' adını vermektedirler. Bu sistemde sermaye bir bakıma devletle ortak olarak yatırımını yapmaktadırlar. Bu ortaklıktan devletin elde ettiği rant, ne kadar sağlıklı yapıldığı tartışılıyor olsa da, toplumla paylaşılmaktadır. Bu bağlamda bir ülkenin komünist olup olmadığını anlayabilmenin iki ölçütü olarak kabul edilen; üretim araçlarının kimin elinde olduğu, bölüşümün ne kadar ve ne şekilde yapıldığı şeklindeki ölçütlere bakıldığında; Çin'in bölüşümde inanılmaz şekilde bu dengeyi korumaya çalıştığı ve bir devlet politikası olarak bu konuda gösterdiği hassasiyet (Özgan, 2005) Çin'in sosyalist ekonomik sistemler arasında yer aldığını göstermektedir.

Sosyalist ülkelerde, üretim araçlarının ve dolayısıyla kent topraklarının özel iyeliğe konu olmaması kentlerin biçimlenmesine katkıda bulunan başlıca etkenlerdir. Ayrıca bir kentin çeşitli semtleri arasında keskin ve açık çelişkilerin bulunmaması, oturma alanlarının kalitesi, insanların konut ve temel kent hizmetleri gibi en temel gereksinimlerinin belli bir düzeyde karşılanmış olması, toplumsal yapının kentler arasında ve kentlerin bütün kesimlerinde türdeşlik göstermesi, sosyalist kentlerin dayandığı ilkelerdendir (Keleş, 2002, 93-94).

Sosyalist ülkelerde göç ve büyük ölçüde göçün neden olduğu kentleşmenin çerçevesini ana hatlarıyla çizen bu paragraftan yola çıkarak, Çin’de göç ve buna bağlı olarak oluşan kentleşmenin seyrinin incelenmesinin yararlı olacağı düşünülmüştür.

Geçmişte Çin tarihinde kıtlık ve siyasal karışıklıkların yol açtığı birçok iç göç olayı görülmüştür. Bu göç hareketlerinin genellikle güneye yöneldiğini görülmüştür. Ama güneye göç yollarının sık sık müdahaleci dış göçlerle kapatılması, bu hareketlerin kuzey, kuzeydoğu ve kuzeybatıya kaymasına yol açmıştır. Burada özellikle Mançurya bölgesinin tarıma elverişli olması, gelişmiş bir ulaşım sistemine sahip olması ve giderek sanayileşmesi nedeniyle yoğun göç almıştır. 1923 yılından sonra özellikle sanayideki gelişmenin etkisiyle göçmenlerin yerleşme eğilimleri de güçlenmiş ve bu nüfus hareketi kırsal kesimlerden kentlere yönelik bir göç niteliğini kazanmıştır (Ana Britannica, 1994, 123-124).

Daha sonraki göç hareketlerinin kapsam bakımından daha geniş olduğu söylenebilir. Özellikle Çin Devrimi’nin burada bir dönüm noktası niteliğinde olduğu söylenebilir. Çin Devrimi olarak tarihe geçen ve Çin Halk Cumhuriyeti’nin kurulması yolunda, 1934 yılında imparatorluk içinde başlayan ve Çin-Japon Savaşı ve 2. Dünya Savaşı’nı da içine alarak sonuca ulaşan (Wikipedia, 2007c) bu devrimin ilk yıllarında, kent nüfusunda oldukça hızlı bir artış görülmüştür. Bunun nedeni, bir yandan doğal artışlar, öte yandan da Pekin’in “kör bir akın” olarak nitelendirdiği köyden kente nüfus akımlarıdır. Bu nüfus akımları sonunda 1953 ile 1967 yılları arasında kentli nüfus 77 milyondan 130 milyona yükselmiş, devletin uyguladığı yolculuk izin belgeleri, yerleşme kartları, kadroların azaltılması, zorlama, nüfus kayıtları gibi önlemler, özellikle 1957 yılından itibaren büyük bir titizlikle uygulanmıştır. Bu politika kapsamında, kent ve kentleşme olgularının, tarıma ve köylüye öncelik verilmesi çerçevesinde yürütülmesine, gelişmeyi sağlayacak ölçüde sanayileşmeye destek verilmesine çalışılmıştır. Ayrıca ülkede yalnız birkaç büyüme noktasının yaratılmasıyla değil, bütün bölgelerin sistemle bütünleşmesi yoluyla sürdürülecek olan bir siyasal seferberlik esas alınmıştır (Keleş, 2002, 96).

Ancak zamanla, Çin’in kendini özel şirketlere açması, zaten kentleşmiş olan bölgelerinin çok daha hızlı kentleşmesi, farklı küçük kasaba ve kentlerinin doğrudan imalata sahne olurken işçileri çekmesi ve doğrudan küresel sermayeye eklenmesi,

ihracatın artması, kırsal bölgelerin üstünlüklerini kaybetmesine ve eskiden çekici olan bu bölgelerin çekiciliğini kaybederek bozulmasına ve nüfuslarında düşüş yaşanmasına neden olmuştur. Bunda yukarıda da değinilen kırdan kente göç üzerine uygulanan sıkı devlet düzenlemeleri kapsamındaki sınırlamaların, değişen ekonomik politikalara bağlı olarak kaldırılmasının da etkili olduğu bilenen bir gerçektir (Boaxing, 2006).

Sonuç olarak Zhang (1995, 44)'ın belirttiği gibi kırsal nüfus azalıp, şehirlerde çalışan nüfus artmıştır. 1978 yılında tarım kesiminden ayrılıp başka kesimlere geçen çiftçi sayısı 28 milyon iken, 1990 yılına gelindiğinde bu sayı 94 milyona çıkarak % 230'luk artış kaydetmiştir. Tarım, ormancılık, besicilik, balıkçılık ve diğer benzeri alanlarda çalışanların toplam işgücü içindeki oranı 1978 yılında % 78 iken 1990 yılında % 58'in altına inmiştir. Buna karşılık tarım dışındaki kesimlerde çalışanların oranı % 31,5 den %34'e, serbest meslek sahipleri ile işadamlarının oranı % 0,4'den % 3,7'ye yükselmiştir. Kırsal alandaki nüfusun tarım dışındaki işlerde istihdamı kentleşmeyi hızlandırmıştır. Şehirlerde yaşayan nüfus 1949 yılında toplam nüfusun % 11'ini, 1982 yılında % 21'ini oluştururken, 1990 yılında bu oran % 26'ya çıkarak 297 milyona ulaşmıştır (Forum Türkiye, 2005). 1990 yılı rakamlarına göre 2000 yılında % 9.8'lik bir artışla, bu oran % 35.8'e çıkmıştır (Apaydın, 2003, 58).

Ülkede planlı ekonomiden piyasa ekonomisine geçişle ayrıca, kentler arasında ciddi dengesizlikler ortaya çıkmıştır. Bu dengesizlik sadece farklı bölgeler arasındaki kentler arasında değil, aynı zamanda aynı bölgede yer alan kentler arasında da yaşanmıştır. Aynı zamanda bu kentleşme sürecinde kıyı ve kara kentleri arasındaki dengesizlik arttığı gibi, Çin'de doğuya doğru hızlı bir göç yaşanmıştır (Boaxing, 2006). Bu nedenlerden dolayı da Haskınacı (2003)'nın belirttiği gibi nüfus yoğunluğu eşit olmayan bir şekilde dağılmıştır. Yoğun bir nüfusa sahip olan doğu bölgelerinde kilometre kare başına 360 kişi, orta kesimde 197 kişi düşerken, daha az nüfus yoğunluğu görülen Batı'da kilometre kareye sadece 13 kişi düşmektedir. Ülkenin nüfus yoğunluğu az olan batı kesimleri genelde kırsal yaşamın hüküm sürdüğü yerler olmasına rağmen, Pekin, Şanghay gibi büyük kentlerin yer aldığı Doğu kesimleri ise modern kent yaşamının hüküm sürdüğü ve nüfus yoğunluğu fazla olan yerlerdir (Apaydın, 2003, 60). Ülkenin doğu kesimlerinin hızla kentleşmesi, su kaynaklarının yoğun olarak yer aldığı bu bölge için önemli bir tehdit oluşturmıştır.

Ayrıca ülkede hızlı kentleşmenin yarattığı yetersiz konut, sağlık, eğitim gibi sorunlar da artmıştır. Geleneksel sosyal eşitlik kavramı da ülkedeki geçerliliği kaybetmeye başlamıştır, bundan dolayı da kamu güvenliği bir kriz yaşamaktadır, potansiyel salgın ve doğal afetler özellikle kalabalık kentler için çok büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Aynı zamanda bölge içinde yarışan kentlerin ortaya çıkması, bölgesel eşgüdüm sorunlarına da yol açmıştır (Boaxing, 2006).

Sonuç olarak, Çin’de siyasi sisteme damgasını vurmuş olan ‘köylü toplum’ özelliğini gün geçtikçe kentlere olan yoğun göç akınlarıyla kaybetmektedir. Bu göç akınının beraberinde getirdiği kentleşme sürecinin hız kazanması ile başta çevre kirlenmesi olmak üzere çözülmesi güç yeni sorunlar belirmiştir. Bu sorunların en önemlisi çevre kirliliği, geleneksel kent yapısının bozulması ile birlikte tarihi kalıntıların tahribi, yeşil alanların azalması gibi doğrudan ekolojik dengeyi etkileyen olumsuz sorunlardır (Forum Türkiye, 2005).

Ancak ülkede göç ve beraberinde gelen yoğun ve dengesiz kentleşmeye karşı ülke yönetiminin tamamen kayıtsız kaldığı söylenemez. Çin hükümeti, 1979 yılından bu yana temel kamu inşaat projelerinin gerçekleştirilmesi için büyük yatırımlar yapmıştır. Kentlerdeki kamu tesisi yapımına ilişkin yatırımlar oldukça artırılmıştır. Bu bağlamda çok sayıda kamu tesisi inşa edilmiş, çevre ve çevre sağlığı projeleri ile kamuya açık yeşil alanlar sağlamaya yönelik projelerle kentlerdeki yaşam koşulları iyileştirilmeye çalışılmıştır. Kent yollarında, tek boyutlu planlamadan üç boyutlu planlamaya geçilmiş ve büyük viyadükler, yonca çiçeği köprüleri, köprü üzerindeki karayolları, yaya köprüleri, altgeçitler ve yeraltından geçen demiryolları dahil olmak üzere modern bir kent ulaştırma ağı oluşturulmaya çalışılmıştır. Kent Planlaması Kanununa göre, konut yapımına hız verilmiştir. 1979 ile 1995 yılları arasındaki dönemde kişi başına düşen konut alanı 2.25 kat artırılmıştır. Bugüne kadar Çin’in 50,000 küçük kasabası ve 3.7 milyonu aşkın köyünün çoğunda imar planları hazırlanmıştır. Bu alanlardaki yapılaşmalar modern bir görünüme kavuşturulmaya çalışılmıştır (Çin Eğitim Hizmetleri, 2008).

Çin’de göç konusu elbette sadece kır-kent ya da doğu-batı göçünden ibaret değildir. Burada değinilmesinde yarar görülen bir diğer nokta da beyin göçüdür. Çin dünyada beyin göçü veren ülkelerin arasında ilk sırada yer almaktadır. Ülkede 1980 yılından bu yana yaklaşık 1 milyon Çinli eğitim almak için yurtdışına çıkmıştır. Ancak bunlardan üçte ikisi bulunduğu ülkede kalmayı tercih etmiştir. Eğitimleri için

yapılan çok sayıda ve yüksek meblağlara varan yatırımlar ve harcamalar sonunda yetiştirilen beyin gücünün ülkeyi terk etmesi Çin için büyük bir kayıptır (Net Haber, 2007).

Ülkede maaşların genelde oldukça düşük olması, bilgi edinme ve fikir özgürlüğünün yeterince sağlanmaması gibi nedenlerle yurtdışına kaptırılan beyin gücünün geri kazanılması ve bu göçe dur diyebilmek için, ülke son zamanlarda harekete geçmiştir. Bu bağlamda yurtdışında okuyup Çin’de kendi işini kurmak isteyenlere cazip olanaklar sunulmaktadır. Yurtdışında okuyanlar düşük krediler, ucuza ev sahibi olma olanakları ve vergi indirimleriyle Çin’e geri çekilmeye çalışılmaktadır (Deutsche Welle, 2008).

4.5. Türkiye’de Göçün İrdelenmesi

Bu alt bölümde Türkiye’de göçün tarihsel gelişimi ve türlerine göre irdelenmesi yer almaktadır.

4.5.1. Türkiye’de Göçün Tarihsel Gelişimi

Bu başlık altında incelenen Türkiye’deki göçün tarihsel gelişimine cumhuriyetin ilânından sonraki dönemden başlamak üzere değinilmiştir. Türkiye’de göçün tarihsel gelişimi; Türkiye’de dış göçün tarihsel gelişimi ve Türkiye’de iç göçün tarihsel gelişimi olmak üzere iki alt başlık altında incelenmiştir.

4.5.1.1. Türkiye’de Dış Göçün Tarihsel Gelişimi

Bu alt başlıkta Türkiye’de dış göçün tarihsel gelişimi; yurtdışından Türkiye’ye yapılan göçün tarihsel gelişimi ve Türkiye’den yurtdışına yapılan göçün tarihsel gelişimi şeklinde incelenmiştir.

4.5.1.1.1. Yurtdışından Türkiye’ye Yapılan Göçün Tarihsel Gelişimi

Yurtdışından Türkiye’ye göçün birinci dönemini, Akagündüz (1998, 111)’ün belirttiği gibi “ulusal inşa” dönemi olarak adlandırmak olanaklıdır. Çünkü bu dönemde karşımıza çıkan en temel göç örüntüsü, savaş sonunda Cumhuriyet Türkiye’si sınırları dışında kalmış Osmanlı topraklarında yaşayan Müslüman -ve

çoğunlukla Türk- kökenli insanların, milli iradeye dayanan yeni anayurda göçleridir (İçduygu ve Sirkeci, 1999a, 259).

Bilindiği gibi başta Yunanistan, Bulgaristan, Romanya ve Yugoslavya olmak üzere birçok eski Osmanlı İmparatorluğu topraklarında önemli genişlikte Türk toprakları vardı (Ozankaya, 1999, 264). Bu topraklardan (ülkelerden) Türkiye'ye yapılan ilk önemli toplu göç hareketi olan, Cumhuriyetin kuruluş yıllarına denk gelen ve Cumhuriyetin ilânından sonra ülkemizde görülen en önemli göç hareketi (Yalçın, 2004, 106), Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan 30 Ocak 1923 tarihli Türk-Rum Nüfus Mübadele Anlaşması gereğince gerçekleşmiştir. Bu anlaşma ile Anadolu'da yaşayan yaklaşık 1 milyon 200 bin Rum ve Yunanistan'da yaşayan 400 bin Müslüman karşılıklı olarak değiş tokuş edilmiştir (Lozan Mübadilleri Vakfı, 2005). 1925'li yıllara kadar süren bu göç, ekonomik bir göç olmaktan çok siyasi ve kültürel nedenlerden kaynaklanan (Uslanmam, 2007) önemli bir nüfus hareketi olarak tarihte yer almıştır.

Yurtdışından Türkiye'ye göçün ikinci dönemi, 1945'ten sonra Bulgaristan'da Komünist rejimin kurulmasının neden olduğu Türk azınlığın göç süreciyle başlamıştır. 1950 yılında Bulgar Hükümeti, önce Türk Hükümetinden 250 bin Bulgaristan Türk'ünü almasını istedi; ardından da, Ocak 1950 ile Kasım 1951 tarihleri arasında 154 bin Türk, Bulgaristan'dan Türkiye'ye sürüldü. Türk Hükümeti bu göçmenleri iskânlı olarak kabul etti ve ülkenin çeşitli bölgelerine yerleştirdi (İçduygu ve Sirkeci, 1999a, 264).

İkinci grup Bulgaristan göçmenleri, kendi istekleriyle Türkiye'ye göç ettiler. Bu göçler 1970'li yılların sonuna kadar sürdü. DPT verilerine göre, 1968-1979 yılları arasında Türkiye-Bulgaristan Yakın Akrafa Göçü Anlaşması çerçevesinde 32 bin 356 aileye mensup 116 bin 521 kişi Türkiye'ye göç etmiş ve bu göç ile 1950-1952 yılları arasında gelen göçmen ailelerinden büyük bölümünün Bulgaristan'da kalan yakınlarının Türkiye'ye serbest göçmen olarak gelmeleri sağlanmış ve böylece parçalanmış ailelerin birleşmesi gerçekleşmiştir (Uluslararası Göç Sempozyumu, 2005).

Ayrıca bu dönem içerisinde Bulgaristan'dan Türkiye'ye yapılan göçlerin dışında Yugoslavya'dan, Romanya'dan, Doğu Türkistan adıyla bilinen Çin Halk

Cumhuriyeti yönetimi altındaki Uyğur Özerk Bölgesi'nden, Kıbrıs'tan, Irak'tan, Suriye'den ve diğer ülkelerden yapılan birçok göç bulunmaktadır.

1980'ler ve 1990'ları kapsayan üçüncü dönem göçleri Afgan sığınmacıların gelişi ile başlatılabilir. 1978'de Afganistan'da başlayan iç savaşla birlikte Pakistan'a sığınan pek çok Afgan aşireti arasında Kırgız, Özbek ve Türkmen kökenli olanlar da vardı. Başlangıçta Türkiye'ye göç etmek isteyen bu insanların göçüne pek sıcak bakılmasa da 1982'de dönemin Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in Pakistan ziyaretinin ardından bu göçe kapılar açıldı: Sonuç olarak, yaklaşık 7.000 dolayında Afgan göçmeni ülkeye geldi ve Doğu Anadolu'da bazı köylere yerleştirildi (İçduygu ve Sirkeci, 1999a, 264).

Bu dönemde Bulgaristan Türk'lerinin gelişi 1980'li yılların en önemli göç hareketi olarak kabul edilmektedir. Söz konusu göç hareketine dönemin hükümeti tarafından uygulanan siyasi baskılardan dolayı burada yaşayan Türk'lerin Türkiye'ye göç etmekten başka seçeneğinin kalmaması neden olmuştur (İçduygu ve Sirkeci, 1999a, 265). Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü verilerine göre, bu tarihlerde Türkiye'ye gelen Bulgar göçmenlerin büyük bir bölümü kendi olanakları ölçüsünde Türkiye'ye göç eden akrabalarının ve komşularının yanına yerleşmiştir, bir kısmı da devlet tarafından 14 il merkezi ve 23 ilçe ve beldede göçmen ailelerin parasal katkısı ve borçlandırılması esasına dayalı bir yöntemle yapılan toplam 21 bin 438 konuta beş yıllık bir süre içinde yerleştirilmiştir (Uluslararası Göç Sempozyumu, 2005).

Doğanay (1997, 197)'in belirttiği gibi bu dönemde 226 bin 863 kişi Bulgaristan'dan serbest göçmen olarak Türkiye'ye gelmiştir. Bu tarihten itibaren 1995 yılında kadar Bulgaristan'dan aralıklı olarak gelen göçmenlerin sayısı 73 bin 957 kişiye ulaşmıştır (Kolukırk, 2006, 2).

Ayrıca ülkemize yönelik göçün bir şekli de "gizli göç"tür. Türkiye'ye yönelik göçmen sayısının bir kısmı bu yolla gelip Türk vatandaşlığına geçmiştir. Gizli göçte en yaygın geliş biçimi, turist vizesi ile Türkiye'ye gelip vize süresi bittiğinde geriye dönmek şeklinde olmaktadır. Bunun dışında eğitim ve çalışma vizesi ile gelip daha sonra geri dönmeyen göçmenlerin ve başka birçok yasal olmayan yollardan ülkemize göçün olduğu bilinmektedir (Yusuf, 2005, 113).

Türkiye'ye yurtdışından yapılan göçlerde transit göçlerin de büyük bir paya sahip olduğu söylenebilir. Türkiye'ye Avrupa dışından gelen ve transit göçmen

olarak da görülebilecek ilk büyük mülteci akını İranlılardı. 1979 yılındaki İslam Devrimi'nden sonra, geçerli seyahat belgeleri olan veya olmayan binlerce İranlı Türkiye'ye sığınmıştır. Bu sığınmacıların büyük çoğunluğunun Batı'ya geçmeden önce Türkiye'ye geçtiği ve bunların arasından 150 bin ile 200 bin İranlı'nın halen Türkiye'de bulunduğu tahmin edilmektedir (İçduygu ve Sirkeci, 1999a, 265).

1980 yılından sonra onar yıllık arayla iki büyük dalga halinde Irak'tan Türkiye'ye Türkmen göçü yaşanmıştır. Türkmenlerin göç ettikleri yıllara bakılacak olursa göçlerin % 80'inin 1980 yılında yaşanan Irak-İran Savaşı'ndan ve 1990 yılında Körfez Savaşı'ndan sonra gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Yaklaşık olarak 3 milyon dolayında olan Türkmen nüfusun % 10'unun dış ülkelerde yaşadığı ve bunların % 40'ının da Türkiye'de yaşadığı bilinmektedir. Yani bu tüm dünyada 300 bin dolayında olan Türkmen göçmenlerin 120 bin'inin Türkiye'de yaşadığı anlamına gelmektedir (Muratlı, 2005, 129). 1988-1991 yılları arasında çoğunluğu Kürt olmak üzere Irak'tan kaçarak Türkiye'ye sığınanların sayılarının yukarıda yer alan Türkmen nüfus dahil 600 bin dolayında olduğu tahmin edilmektedir (Çitlioğlu, 2006).

Ortadoğu ülkeleri İran ve Irak'tan kaynaklanan toplu göçlerin yanı sıra, 1983 ile 1991 yılları arasında, Türkiye'ye Asya ve Afrika'dan yönelen önemli fakat göreceli olarak daha küçük sığınma akımları da oluşmuştur. Bu hareketlerin büyüklüğü hakkında tam ve güvenilir bilgiler olmamakla beraber, Etopya, Gana, Somali ve Sudan gibi ülkelere toplam 380 Afrikalı; Afganistan, Çin, Sri Lanka gibi Asya ülkelerinden de 940 Asyalı sığınmacının geldiği kaydedilmiştir. Ayrıca Türkiye'ye transit göçmen sıfatıyla 1992 yılında Bosnalı göçmenlerin geldiği bilinmektedir. Bunların bir kısmı eski Yugoslav pasaportuyla turist olarak gelmişken, çoğu geçerli seyahat belgeleri olmadan giriş yapmışlardır (İçduygu ve Sirkeci, 1999a, 266).

Yukarıda değinilen göçmenlerin büyük çoğunluğu Türk vatandaşlığına geçmiştir. Cumhuriyet döneminde, resmi göçmen olarak başta Bulgaristan, Romanya, Yunanistan, Yugoslavya, Doğu Türkistan, Afganistan, Irak ve Ahıska Türkleri dahil toplam 1 milyon 744 bin 126 kişi Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına alınmıştır. Bunların bir kısmı göç anlaşması veya göç vizesiyle gelirken bir kısmı da "Vatandaşlık Mevzuatı" çerçevesinde Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçmişlerdir (Yusuf, 2005, 113).

Anlatılanların dışında yaşadığımız günlerde Türkiye'ye yasadışı yollar ve insan ticareti ile giriş yapanların sayılarında büyük artış gözlenmiştir. Bu kişilerin özellikle Ukrayna, Rusya, Azerbaycan, Gürcistan, Moldova gibi Kafkas ülkelerinden geldikleri bilinmektedir. Ülkemize bu şekilde gelenlerin dışında günümüzde yasadışı göç hareketleri ve insan ticareti içinde yer alanların büyük bir bölümünün Türkiye üzerinden geçiş yaptığı ABD yetkililerince ifade edilmektedir (Çitlioğlu, 2006).

Ayrıca son olarak değinilmesinde fayda görülen bir husus da yanı başımızda gerçekleşen ABD-Irak Savaşı sonunda bölgede meydana gelen huzursuz ortam ve güvensizliğin burada yaşayanların göç etmek için çareler aramaya itmesidir. Henüz savaş çıkmadan bile Türkiye'ye yönelik mülteci göçleri başlamıştır. Örneğin: 2003 yılının şubat ayında Kuzey Irak'tan Türkiye'ye yönelik mülteci göçlerinin başladığı yönünde basında haberler yer almıştır. Bu tarihlerde bile 500 Kürt Mülteci'nin tespit edildiği ve Çukurca yakınlarındaki Irak sınırında bekletildiği belirtilmiştir (Radikal, 2003).

ABD-Irak Savaşı'ndan sonra, resmi kayıtlara göre 4 bin 355 Irak vatandaşı Türkiye'ye sığınmıştır. Irak'taki kaçış dalgasının gittikçe yükselmesi de beklenmektedir. En fazla sığınmacıya kapısını açan Suriye'nin de kapasitesi gittikçe daralmaktadır. Bu yüzden Suriye'nin de bundan sonra vize istemesi son zamanlarda gündeme gelmiştir. Bunun üzerine Irak'tan kaçışların iyice Türkiye sınırına dayandığı bilinmektedir (Hürriyet, 2007).

Yurtdışından Türkiye'ye yapılan göç konusunda değinilmesi gereken bir diğer konu da yurtdışından Türkiye'ye öğrenim amacıyla gelenlerdir. OECD (2002) verilerine göre Türkiye'de 17 bin 400 yabancı öğrenci öğrenim görmektedir (Çetintaş, 2002).

Yurtdışından Türkiye'ye yapılan göçün günümüzdeki durumuna biraz daha açıklık kavuşturmak açısından Türkiye'de yaşayan yabancı uyruklu kişilere ilişkin istatistiklere değinmenin yararlı olacağı düşünülmektedir. 2007 yılında yapılan ve sonuçları 21 Ocak 2008 tarihinde açıklanan Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'ne dayanarak yapılan sayım sonuçlarına göre, ülkemizde 98 bin 64 yabancı uyruklu kişi ikâmet etmektedir ve bu sayı da Türkiye'de ikâmet eden nüfusun % 0.14'ünü oluşturmaktadır (TÜİK, 2008a).

4.5.1.1.2. Türkiye’den Yurtdışına Yapılan Göçün Tarihsel Gelişimi

Yukarıda da değinildiği gibi 30 Ocak 1923 tarihli Türk-Rum Nüfus Mübadele Anlaşması gereğince, Kurtuluş Savaşı’ndan sonra yaklaşık olarak 1 milyon 200 bin kadar Yunan kökenli Ortodoks Türkiye’yi terk etmek zorunda kalmıştır.

Arı (1985, 496)’nın belirttiği gibi söz konusu nüfus mübadelesi gereğince Türkiye Rumlarının Türkiye’yi terk etmeleriyle ortaya çıkan göçlerin dışında, aynı oranda olmamakla birlikte Türkiye’den ayrılan Ermeni ve Musevilerin göçlerinin de bu göç öbeğine dahil edilmesi gerekmektedir. Bu süreçte yaklaşık 1 milyon 300 bin insan Türkiye’yi terk etmiştir. Bu sayının 1 milyon 200 bin’ini Anadolu’yu terk eden Rumlar, 100 bin kadarını da Ermeniler ve Yahudiler oluşturmaktadır (Arı, 1999, 97).

Öte yandan İsrail Devleti’nin kuruluşunun getirdiği çekicilik ile 1948 ve 1952 yılları arasında yaklaşık 35 bin Musevi Türkiye’den İsrail’e göç etmiştir (Uslanmam, 2007).

İkinci Dünya Savaşı’nın sona ermesiyle birlikte, sanayileşme sürecinin ivme kazandığı ancak işgücü ihtiyacının öz kaynaklardan karşılanamadığı Batı Avrupa ülkelerinde yabancı işgücü talebi ortaya çıkmış, bu durum söz konusu ülkelerin belirli dönemlerde özendirdikleri, belirli dönemlerde ise yasalar çerçevesinde durdurmayı denedikleri, günümüze değin süregelen bir uluslararası göç hareketine yol açmıştır (Kartal-Doyuran, 2006, 7). Batı Avrupa ülkeleri, işgücü arzındaki eksikleri, görelî olarak daha az gelişmiş olan güneydeki komşu ülkelerinden karşılamaya çalıştılar. Bu istek, Türkiye’ye biraz daha geç olarak 1960’lı yılların başlarında yöneltilmiştir (Uslu ve Cassina, 1999, 16).

Bundan sonra Batı Avrupa ülkelerine yönelen ve başladıktan sonra devamlı, çığ gibi büyüyen bir Türk göçü, Federal Almanya ile 1961 yılında yapılan anlaşma ile başlamıştır. Bu tarihte başlayan Türk işgücünün Batı Avrupa ülkelerine göç sürecinin belirli dönemler halinde incelenmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

1956 ile 1961 yılları arasını kapsayan dönem, başlangıç dönemi olarak adlandırılabilir. Türk işgücünün Batı Avrupa’ya göçünün başlangıcı Avrupa Birliği Komisyonu’nca verilen bilgilere göre, Federal Almanya Cumhuriyeti’nde düzenlenen bir mesleki eğitim programına dayanmaktadır.

1956 yılında Kiel Üniversitesi’nde Dünya Ekonomisi Enstitüsü, Türkiye’deki Alman Sermayesinin yatırımlarını kolaylaştırmak için sanayi işletmelerinde ustabaşı

olarak istihdam edilmek üzere Türklerin eğitilmesini önermiştir. Sleschwig-Holstein Çalışma Bakanının Türk Dışişleri Bakanlığı'ndan 1957 yılı Nisan ayındaki talebi üzerine, 12 Türk kursiyeri, ailelerini de alarak Almanya'ya varmışlardır. Bu eğitim programı başarılı olamamış olsa da, giden Türkler o sıralar işgücü temininde güçlük çeken Hamburg, Bremen ve Lübeck tersanelerinde kolaylıkla iş bulmuştur (Abadan-Unat ve diğerleri, 1976, 28). Almanya'ya giden ve kimilerince "12 Dev Adam" olarak addedilen bu işçiler geri dönmeyip Almanya'da çalışmayı tercih edince, arkalarından milyonlarca işçinin gelmesi için bir kapıyı da aralamışlardır. Üstelik Alman firmaları da yüksek düzeyde olan işgücü eksikliğini gidermek için işgücünü ülkelerine getirebilecek her türlü girişime olumlu bir gözle bakmaya başlamıştı. Bu arada Alman firmalarına belli bir miktarda komisyon karşılığında Türk işçi temin eden aracılar da belirmiştir (Güner-Tekin, 2002). Bu aracılardan ilki, işbilir bir Türk olan -Alman işgücü piyasasındaki olanakları fark eden biri- Türkiye'de Türk-Alman İktisadi İlişkileri Araştırma Enstitüsü'nü kurmuştur. Bu kişinin amacı 15 Alman Markı komisyon almak üzere Türk işçilerini yasalara aykırı yollardan yurtdışına göndermekti. Önceleri Türk işçileri yurtdışına çıkmakta pek istekli olmamasına karşın, geçici iş bırakmalarla Türkiye'ye ziyarete gelebilmelerine izin verilmesi üzerine bu seçeneğe büyük ilgi göstermişlerdir (Abadan-Unat ve diğerleri, 1976, 29). Ayrıca Almanya'dan tatile gelen işçilerin kulaktan kulağa yayılan refah öyküleri, bu kişilerin yurtdışından yurda getirdikleri dövizler kısa zamanda diğer kişilerin de dış ülkelerde çalışma olanağı aramasına ve dolayısıyla Türklerde varolan çekingenliğin yerini büyük göçlere devretmesine yol açmıştır (Güner-Tekin, 2002).

1961 ile 1974 yılları arasını kapsayan dönemde değinilmesinde fayda görülen ve yurtdışına işçi göçünün temel yasal dayanaklarından biri 1961 Anayasası'dır. 1961 Anayasası (m. 18)'nda "Herkes, seyahat hürriyetine sahiptir; bu hürriyet, ancak millî güvenliği sağlama ve salgın hastalıkları önleme amaçlarıyla kanunla sınırlanabilir." denilmektedir. Bu anayasa maddesi her yurttaşı yurtdışına çıkmasına olanak sağlayan özgürlüğü garanti altına almıştır. İkinci yasal dayanak ise, Batı Almanya ile 1961 yılında yapılan Türk-Alman İşçi Devşirimi Anlaşması'dır. Bu anlaşmayı Avusturya, Belçika ve Hollanda ile 1964 yılında Fransa ile 1965 yılında ve 1967 yılında İsveç ile, 1968 yılında Avustralya yapılan benzer anlaşmalar izlemiştir (Uslu, Cassina, 1999, 16).

1961 yılından itibaren Alman Federal Çalışma Dairesi Türkiye’de gazetelere ilânlar vererek Federal Almanya’nın işçi almaya başladığını duyurmuştur. Çalışma dairesi Türkiye’de “konuk işçi alımı büroları” kurmuştur ve kısmen Almanya’dan gelen uzman personel istihdam ederek bu süreci başlatmıştır. Konuk işçi olarak gidenlerde ilkokul 5. Sınıf diploması ve 35 yaşından küçük olma şartı aranmıştır (Çınar, 2005, 86-87). Aranan yaş şartının da etkisiyle göçün ilk yıllarında Almanya’daki Türk nüfusu erkek ağırlıklı ve göreceli olarak orta yaş grubu içinde bulunanlardan oluşmaktadır. Bundan sonraki süreçte özellikle aile birleşimleri ile Türk nüfusu ayrıcinsten (heterojen) bir yapıya ulaşmıştır (BYEGM, 2000).

Zamanla Türk işçilerin Almanya’ya gitmelerinde “konuk işçi alımı büroları”nın aracılığı dışında, işyerlerinin isim vererek Türkiye’den işçi getirebilmeleri şeklinde de bir yol izlenmiştir. Ancak Almanya bu konuk işçilerle bir yıllık iş sözleşmesi yapmıştır ve bu sözleşme bir yıllık sürenin sonunda bu işçilerin Türkiye’ye geri gönderilmesine olanak sağlayan bir hukuki dayanak teşkil etmiştir. Almanya bunu “rotasyon politikası” olarak adlandırmıştır (Çınar, 2005, 86-87).

Bu dönemde DPT’nin kurulması ve 1963’te fiili olarak planlı döneme geçilmesiyle birlikte, işgücü ihracı Devlet (İş ve işçi Bulma Kurumu) tarafından yürütülen bir eylem haline gelmiştir. Böylelikle işgücü ihracı beş yıllık kalkınma planları için de önem kazandı (Güner-Tekin, 2002). Bu dönemde ortaya çıkan gönüllü işçi kuruluşları da giderek artmıştır. Ayrıca bu kuruluşlar Alman hükümeti tarafından da mali bakımdan desteklenmiştir (Abadan-Unat ve diğerleri, 1976, 54).

Yukarıda da değinildiği gibi Alman hükümeti ile Türk işçileri arasında yapılan bir yıllık iş sözleşmeleri Alman ekonomisinin büyümesini sürdürmesi nedeniyle 1973 Eylül ayına kadar sürmüştür (Çınar, 2005, 87).

1974 ile 1982 arası dönemde Batı Avrupa ülkelerinin işgücüne yaklaşımı önceki dönemlere göre farklılık göstermektedir. 1973 yılında dünya çapında etkili olan petrol kaynaklı ekonomik kriz, o tarihe kadar gelişmesini yabancı işgücü ile besleyerek gerçekleştiren Batı Avrupa ülkelerinde yeni düzenlemeleri gündeme getirmiştir. Bu bağlamda merkez ülkeler Türkiye’nin de içinde bulunduğu çevre ülkelerden işgücü alımını tamamen durdurarak 1960’lı yılların başında yapılmış olan ikili anlaşmaların geçerliliğini sona erdirmiştir. Böylece 30 Ekim 1961 tarihinde Almanya ile anlaşmaya dayalı olarak devlet eliyle başlatılan Türk dış göç süreci

Almanya'nın 30 Kasım 1973 tarihinde Türkiye'den işgücü alımını durdurmasıyla yasal olarak sona ermiştir (Kartal-Doyuran, 2006, 7).

Avrupa Topluluğu ülkeleri 1974 yılında Almanya'nın izinden giderek Topluluk dışı ülkelere işçi kabulünü durdurdukları halde, Türkiye Batı Avrupa için önemli bir yabancı işçi stoku yaratmıştır. Ancak kitlesel olarak işçi ihraç etmenin yaratacağı yüksek risklere ve Avrupa ülkelerinin almış olduğu kararlara rağmen, 1960 ve 1970'li yıllarda Türkiye'nin kalkınma hedeflerinin başarıya ulaşması giderek işçi göçüne bağlanmıştır (Apak ve diğerleri, 2001, 151).

Bu süreçte Türkiye'nin yararına olan bir gelişme söz konusudur. 1974 yılı Mart ayında ilk olarak o zamanki Federal Almanya Cumhuriyeti'nde yürürlüğe giren Aile Birleşme Yasası, Türk göçmen işçilerine aile üyelerini kendi bulundukları ülkelere getirmelerine olanak sağlayan bir durum yarattı. O günden beri, aile birleştirme süreci Avrupa ülkelerine yasal göçün başlıca kanalı durumuna gelmiş ve bugün de devam eden evlenme, yasadışı göç ve siyasi amaçlı sığınma başvuruları ile birlikte süregelmiştir (Uslu ve Cassina, 1999, 16).

Bu göçler 1980'de sadece Batı Avrupa ülkelerinde yaşayan Türk nüfusunun 1,7 milyona ulaşmasına neden olmuştur (Uslanmam, 2007).

1982 sonrası dönemde, 1982 ile 1986 arasındaki yıllar geriye dönüşü özendirme (teşvik) dönemi olarak adlandırılmaktadır. 1 Aralık 1983 tarihinde Almanya'da "Geriye Dönüş Teşvik Yasası" çıkartılmıştır. Ancak yabancı nüfusun 4 milyon 666 bin 900'den 4 milyon 512 bin 700'e düşürüldüğü görülmüştür. Bu da amaçlanan hedeflere erişilemediğini göstermektedir (Çınar, 2005, 88).

1982 sonrası döneme ilişkin olarak, 1985'te Batı Avrupa'da yaşayan Türk nüfusunun 2 milyona; 1990'da 2 milyon 3 yüz bine yükseldiği söylenebilir. 1995'te söz konusu nüfus resmi kaynaklara göre 3 milyon kişidir (Uslanmam, 2007). Günümüzde ise, 3 milyon 127 bin dolayında nüfus Batı Avrupa ülkelerinde yaşamaktadır (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2007).

1980'lerde hedeflenen geriye dönüş amacına erişilememesi üzerine, 1990'lardan sonra kalıcılık ve uyum sürecine ilişkin birtakım politikalar izlenmeye başlanmıştır. Ancak zaman içinde gerçekleştirilen birtakım yasal düzenlemelerden ve uygulamalardan yine de yabancı nüfusun buralarda pek istenmediği sezilenmektedir. Örneğin 28 Ağustos 2007'de çıkarılan Almanya Göç Yasası

reformu ile, aile birleşimi çerçevesinde ülkeye gelenlerin giriş yapmadan önce basit Almanca dil bilgilerini kanıtlaması gerekmektedir (Radikal, 2007).

Türk işgücünün yurtdışına göçünde Almanya'nın en büyük paya sahip olduğu bilinmekle beraber özellikle 1980 yılında Almanya dışındaki Bazı ülkelere yöneldiği söylenebilir.

Türk işgücü 1980'li yılların ortalarına kadar Orta Doğu, Arap ve Körfez ülkelerine yönelmiştir. Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından, 1991 yılında kurulan ve Azerbaycan, Beyaz Rusya, Ermenistan, Gürcistan, Kazakistan, Kırgızistan, Moldova, Özbekistan, Tacikistan, Rusya Federasyonu ve Ukrayna'dan oluşan ve 240 milyonluk nüfusu ile dünyanın en büyük pazarları arasında yer alan Bağımsız Devletler Topluluğu (Wikipedia, 2007a), 1990'larda Türk göçmenler için yeni bir hedef alanı olmuştur. Bu hedef alanına yönelik olarak şekillenen göç eğilimini daha önceki yıllardan ayıran özellik, bu göçlerin daha çok proje temeline dayanmaları ve inşaat işlerinde çalışan nitelikli ve en azından yarı nitelikli işgücünden oluşmasıdır (Uslu ve Cassina, 1999, 18).

Buraya kadar ağırlıklı olarak yurtdışına göç eden Türk işgücü üzerinde durulmuştur. Ancak yurtdışına göç olgusunun bundan ibaret olmadığı su götürmez bir gerçektir. Bu noktada beyin göçüne ve aslında kapsam olarak beyin göçüyle iç içe olan eğitim amaçlı göçlere de değinilmesi gerekmektedir.

Kurtuluş (1999, 47)'un aktardığı bilgilere göre, Ulusal Bilim Vakfı tarafından ABD'ye beyin göçü üzerine yapılan araştırmada 1965 ile 1970 yılları arasında 907 mühendis, 594 tıp doktoru olmak üzere 1.500 civarında Türk'ün göç etmiş olduğu belirtilmiştir. Oğuzkan (1971, 17)'in aktardığı bilgiler de yurtdışına beyin göçünün daha sonraki yıllarda da artarak devam ettiğini göstermektedir. Ankara Hıfzıssıhha Okulu ile Amerikan John Hopkins Üniversitesi'nin Hijyen ve Halk Sağlığı Fakültesi'nin ortaklaşa yapmış oldukları bir araştırmaya göre ise, 1962 ile 1963 yıllarında, Türkiye'den giden mevcut 12 bin 275 Türk doktorundan 2 bin 248'i (%18) yurtdışında kalmıştır (Çetintaş, 2002).

Türkiye'de başta YÖK, MEB ve TÜBİTAK olmak üzere bazı kuruluşlarca yurtdışına öğrenim için öğrenciler gönderilmektedir. YÖK'ün hazırladığı bir rapora göre 24 bini Almanya'da, 15 bini ABD'de olmak üzere 50 binden fazla Türk genci yurt dışında eğitim görmektedir (Wowturkey, 2007).

Ancak geçmişte yurtdışına gönderilen öğrencilerden bir kısmı geri dönmemiştir. TÜBİTAK tarafından 1968 ile 2000 yılları arasında yurtdışına burslu olarak gönderilmiş 835 öğrenciden ise 176'sının doktora eğitimini tamamladıktan sonra geriye dönmedikleri, bu yıl içinde ise eğitimini tamamlayarak dönmesi gerekenlerden 26'sının dönmedikleri bilinmektedir (Çetintaş, 2002).

Günümüzde ülkemizin vermiş olduğu beyin göçüne ilişkin en betimleyici verinin TİSK tarafından yapılan bir araştırmadan elde edilen bilgiler olduğu söylenebilir. TİSK (2007) tarafından yapılan bu araştırmaya göre; Türkiye en fazla beyin göçü veren 34 ülke içinde 24. sırada yer almaktadır. İyi öğrenim gören yüz kişiden 59'unu kaybeden Türkiye'de üniversitede okuyan gençlerin de % 73'ü yurtdışında çalışmak istemektedir (Milliyet, 2007).

Ayrıca günümüzde TÜBİTAK bursiyerlerinin yurtdışından dönmeme oranı % 21'dir. Yurtdışına gitmek isteyen öğrencilerin % 20'si de geri dönmek istememektedir (Savacı, 2007).

Son olarak Türkiye'den yurtdışına yapılan göçün günümüzdeki durumuna ışık tutması açısından, Türkiye'den yurtdışına göçe ilişkin en son verilere değinilmesi yararlı olacaktır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı verilerine göre; yurtdışında 3 milyon 520 bin 40 dolayında nüfusumuz yaşamaktadır. Bunun 3 milyon 127 bin 691'i Batı Avrupa ülkelerinde, 23 bin 50'si Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'nde, 107 bin 180'i Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerinde, 262 bin 119'u diğer ülkelere yaşamaktadır (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2007).

4.5.1.2. Türkiye'de İç Göçün Tarihsel Gelişimi

Bu alt başlık altında Türkiye'de iç göçlerin tarihsel gelişimi, birtakım özelliklerinden dolayı 1923-1950 dönemi, 1950-1960 dönemi, 1960-1980 dönemi ve 1980 sonrası dönem olmak üzere dört farklı evrede incelenmiştir.

4.5.1.2.1. 1923-1950 Dönemi

1923'ten itibaren başlayan ilk dönemde, önemli bir göç hareketi yaşanmamıştır. Bu dönemde kırdan kente ve kentten kente cılız bir göç söz konusu olmuştur. Evlilikler, memur tayini, okul gibi nedenler bu dönemdeki göçlerin temel sebepleri arasında yer almıştır (Tüfekçi, 2002).

Söz konusu dönemdeki iç göç hareketinin somut bir şekilde ortaya konması için Türkiye’de sayım yıllarına göre nüfusun ve bu nüfus içinde kent ve kır nüfusunun oranının incelenmesinde yarar vardır.

Çizelge 1: Türkiye’de Sayım Yıllarına Göre Nüfus, Kent ve Kır Nüfusu

Yıllar	Genel Nüfus	Kent Nüfusu	Kent (%)	Köy Nüfusu	Kır (%)
1927	13.648.270	3.305.879	24.22	10.342.391	75.78
1940	16.158.018	3.802.649	23.53	12.355.376	76.47
1945	17.820.950	4.346.249	24.38	13.474.701	75.62
1950	18.790.174	4.687.102	24.94	14.103.072	75.06
1955	20.947.188	5.244.337	25.03	15.702.851	74.97
1960	24.064.763	6.927.343	28.78	17.137.420	71.22
1965	27.754.820	8.859.701	31.92	18.895.089	68.08
1970	31.391.421	10.805.817	34.42	20.585.604	65.58
1975	35.605.176	13.691.101	38.45	21.914.075	61.55
1980	40.347.719	16.869.068	41.80	23.478.651	58.20
1985	44.736.957	19.645.007	43.91	25.091.950	56.09
1990	50.664.458	26.865.757	53.02	23.789.701	46.98
1995	56.473.035	33.326.351	59.01	23.146.684	40.99
2000	67.803.937	44.006.274	64.90	23.797.653	35.10
2007	70.487.917	49.747.859	70.57	20.838.397	29.43

Kaynak: (TÜİK, 2008b.)

Çizelge 1’e bakıldığında 1927 ile 1950 arası dönemdeki Türkiye nüfusu ve bu nüfusun kent ve kıra göre dağılımı incelendiğinde kentli nüfusun % 0.72 oranında arttığı görülmektedir. Buradan kent nüfusunun bu dönemde sayı bakımından durağan olduğu görülmektedir.

1950’li yıllardan önce artan nüfusla birlikte toprağın fertler arasında paylaştırıldığı, ölüm ve doğum oranlarının yüksek olduğu, göçün olmadığı geleneksel köy toplumlarında hane ve topluluk düzeyindeki yaşam döngüleri toprakla ve devletle varolan dengeler çerçevesinde devam etmiştir (Akşit, 1997, 24).

Ancak söz konusu dengeler zamanla bozulmaya başlamıştır. Özellikle 1945 ile 1950 arası dönemde Türkiye’deki doğal nüfus artış hızının 2. Dünya Savaşı izleyen yıllarda tarım ürünlerindeki fiyat artışları ve bu fiyat artışları neticesinde doğal olarak küçük toprak sahibi köylüleri arazilerini genişletmeye ve işgücü oluşturacak çocuklarını artırmaya yöneltmesi; Marshall planına rastlayan dönemde

kırsal alanlara daha geniş çapta tıbbi yardımın sağlanması ve ilaç dağıtım hizmetlerinin de yapılması ile çocuk ölüm oranındaki azalma ile (Vergin, 1986, 28-29) yükselmesi ile nüfusun artması, haber kanallarının artması ile köylünün kentli sistemden haberdar olması (Peker, 1999,195), İçduygu ve diğerleri (1998, 208-220)'nin belirttiği gibi 1940'lı yıllardan sonra Batı'dan gelen maddi yardımların da etkisiyle hızlanan modernleşme, tarımda görülen makineleşme gibi nedenler kırlarda toprağa dayalı işlerde kopuşa, kentlerde ise sanayi ve hizmet sektörü için ciddi bir işgücü gereksinimine neden oldu ve sonuçta mevsimlik tarım işçilerinin göçüne, sürekli yerleşme amaçlı ve dolayısıyla yeni kent profiline dahil olacak olan kır insanların sanayi merkezlerine göçü eklenmiştir. Bu süreçle birlikte şüphesiz kırdan kente yönelen göç, 1945'ten sonra yaşanan kentleşme olgusunun temel nedeni olmuştur (Gürkan, 2006, 50).

4.5.1.2.2. 1950-1960 Dönemi

1950'li yıllar, Türkiye'nin kentleşme ve yerleşme tarihi üzerinde, ekonomik oluşumunda, toplumsal göstergelerinde derin izler bırakan ve etkileri günümüze dek süren köylerden kentlere doğru olan göçün başladığı, doruklarına ulaştığı ve sonra yavaşladığı dönemin başlangıç noktasıdır (İçduygu, Ünal, 1997, 25).

Bu dönemin başlangıç noktası olan 1950'li yıllardan önceki beş yılda -1945 ile 1950 yılları arasında- köyden kente yapılan net iç göç 214 bin'dir. Fakat bundan sonraki beş yıllık dönemde, 1950 ile 1955 yılları arası dönemde, bu rakam 904 bin'e çıkmıştır (TÜİK, 2008c).

Çizelge 1'e bakıldığında Türkiye'de kent nüfusunun 1955 sonrası hızlı bir şekilde arttığı gerçeğiyle karşılaşılmaktadır. Bu artışın kentlerin kendi iç dinamikleriyle açıklanamayacak kadar fazla olması nedeniyle, bu noktadan kırdan kopan nüfusun kentlere yöneldiği sonucuna erişilebilir (Yalçın, 2004, 114).

Kırdan kopan bu nüfusun kente göçü, 1950'li yıllarla birlikte ülkenin kırsal alanlarındaki ekonomik ve toplumsal değişme ile başladığı ve hızlandığı ilgili yazında yoğun olarak ele alınmıştır. Genelde dünya sistemi ile eklemlenmesi hızlanan Türkiye'deki toplumsal oluşum içinde tarımın makineleşmesi ve modernleşmesi, geleneksel toprak sahipliği rejiminin değişmesi, topraksızlaşma ya da toprağın belirli ellerde toplanması, ulaşım koşullarındaki gelişmeler gibi

etkenlerle kırsal alanlarda yaşayan nüfus kentsel alanlara doğru hızla harekelenmiştir (İçduygu ve Ünal, 1997, 43).

Bu hareketlenmenin ivme kazandırdığı iç göç; nüfus artışı, kırsal alanda artmaya başlayan işsizlik, kamu olanaklarından yoksunluk, tarımsal üretkenlikte yetersizlik gibi nedenlerin yanı sıra, toprağı kıt köylerin genişleme sınırlarına çoktan varmış olmaları dolayısıyla gençlerin umut vaat eden kentlere yönelmeleri gibi nedenlerle artış göstermiştir (Akşit, 1997, 26).

1950 yılından itibaren kentlerde nüfus artış hızı büyük oranlarda artmış, buna karşıt kırdaki nüfus artış hızı da düşmüştür. Kırsal alanda %0 21 civarında olan yıllık nüfus artış hızı %0 17.4'e gerilemiş ve kentte ise %0 22.5'ten %0 55.7' ye çıkmıştır. Bu tarihlerden itibaren gecekondulaşma da uyanmaya başlamıştır. Bu dönemde 50 binden fazla gecekonduya yaşayan 240 bin, 1960 yılında 240 bin gecekonduya ve buralarda yaşayan 1 milyon 200 bin kişilik nüfusa ulaşılmıştır (İçduygu ve Sirkeci, 1999a, 251).

4.5.1.2.3. 1960-1980 Dönemi

1960 ile 1980 yılları arası dönemde kır-kent gelir farklarının artışı, kentlerin ekonomik ve toplumsal çekiciliğinin yükselmesi, ulaşım ve iletişimin gelişimi gibi etkenler (İçduygu ve Ünal, 1997, 44) nedeniyle artan iç göç hareketlerinin, Çizelge 1'de yer alan verilere bakıldığında bir önceki dönemle benzerlikler gösterdiği görülmektedir. Başka bir ifadeyle bu dönemde de kent nüfusu giderek artmıştır.

Ancak bir önceki dönemde tohumları atılan ve yavaş yavaş yeşeren gecekondu ve diğer kentsel sorunların bu dönemde iyice kökleştiğı görülmektedir. Ayrıca bu dönem kentsel alanların kendi yapılarının ve bu yapılardaki dönüşümlerin iç göç sorunsal alanlarına damgasını vurduğu dönemdir. Bu dönemde, sanayi kesiminin işgücü ihtiyacı, kırsal alanlardan çıkış noktasını bulan aşırı bir işgücü sunumu (arız) ile desteklenmiş ve kentsel alanlar bu talebi ne konut ne de diğer altyapı olanakları ile karşılayabilmiştir (İçduygu ve Sirkeci, 1999a, 251).

Diğer yandan zamanla kırsal alanlardan akan işgücünü istihdam edecek sanayi aynı hızda gelişmemiştir. Sonuç olarak, gecekonduya yaşayan ve ikincil ekonomik kesimlerde (sektörlerde) geçimini sağlamaya çalışan bir göçmen kitlesi kent nüfusunun ağırlıklı bir parçası haline gelmiştir. Bu göçmen kitlesi, oluşan göç

ağı ile birlikte göç dalgalarının sürekliliğini sağlamıştır (İçduygu ve Ünalın, 1997, 44).

Ülkede yerleşim yerlerine göre göç eden nüfusun göstermiş olduğu genel eğilimde, başka bir ifadeyle göçün yönünde bu dönemde diğerlerinin aksine belirgin farklılıklar gözlenmektedir.

Çizelge 2: Türkiye’de Yerleşim Yerlerine Göre Göç Eden Nüfus

Yerleşim Yeri	Yıllar			
	1975-1980	1980-1985	1985-1990	1995-2000
Kentten Kente %	1.752.817 48.90	2.146.110 56.18	3.359.357 62.18	3.867.979 57.80
Köyden Kente %	610.067 17.02	860.438 22.53	969.871 17.95	1.168.285 17.46
Kentten Köye %	692.828 19.33	490.653 12.84	680.527 12.60	1.342.518 20.06
Köyden Köye %	528.709 14.75	322.709 8.45	392.935 7.27	313.481 4.68
Toplam %	3.584.421 100	3.819.910 100	5.402.690 100	6.692.263 100

Kaynak: (TÜİK, 2008c).

Çizelge 2’ye bakıldığında kentten kente göçlerin özellikle 1975 yılından sonra hâkim göç türü olmaya başladığı ve bundan sonra da bu özelliğini koruduğu görülmektedir.

1975 yılından önce -1960 ile 1970 yılları arasında- hâkim olan göç türünün, kır-kent göçü iken bu yerini 1970’lerin başında kent-kent göçüne ve 1970’lerin ikinci yarısından itibaren kırsal kesimlerin yanında, küçük ve orta ölçekteki kentlerden büyük kentlere aile göçüne dönüşmüş (İlkkaracan ve İlkkaracan, 1999, 305) olmasının yanı sıra, Tümerterkin (1977, 68)’in belirttiği gibi, bu dönemde göç vermede daha önceki dönemin aksine ilçe merkezleri yerine köy ve bucaklara göç önem kazanmıştır. Bu değişim eskiden beri nüfus çekim merkezleri olan büyük şehirlerin çekiciliklerinin devam etmekte olduğunu, beraberinde artık iller içinde mahalli merkez durumunda olan bazı ilçe merkezlerine gitmenin önem kazandığını yansıtmaktadır. Böylece Türkiye’deki iç göçlerde nüfus alan alanlarda da değişim meydana gelmektedir (Gürkan, 2006, 51).

Cumhuriyet tarihinin en yüksek kentleşme oranının gerçekleştiği bu dönemde, iç göç hareketleri başta İstanbul olmak üzere; Ankara, İzmir, Mersin, Gaziantep, Bursa, Adana, Sakarya, İzmit gibi illere olmuştur. Göç veren illerin çözümlemesi yapıldığında ise özellikle Sivas, Kars, Kastamonu, Trabzon, Rize, Giresun, Çorum, Malatya gibi iller en yüksek oranda göç veren iller grubunu oluşturmuştur. (İçduygu ve Sirkeci, 1999a, 252).

4.5.1.2.4. 1980 Sonrası Dönem

Çizelge 1'e bakıldığında 1980 sonrası dönemde genel nüfusun giderek artmış olduğu ve nüfusun kentlerdeki oranının daha önceki dönemlerin aksine kırdaki oranından fazla olduğu, bir başka ifadeyle kır-kent dağılımının kent yararına (lehine) olacak şekilde farklılaştığı söylenebilir.

İç göçlerin bu dönemden itibaren kent ağırlıklı bir yapıya dönüşmesinin nedenleri arasında; eğitim örgütlenmesinin kentsel alanlarda ağırlıklı olarak konuşlanması, kamu kesiminin ekonomi politikaları ve yatırımı özendirici politikaları nedeniyle köyle kent arasında ara engellerin oluşması ve aşamalı göçün başlaması, ülkede göç veren bölgelerdeki kentsel yapıların kırsal özellik taşıması, az nüfuslu kentsel yerleşmelerdeki sermaye sahiplerinin bu mekânlardaki paranın dönüş hızının yetersiz kalması nedeniyle bir üst denetim merkezindeki olanakları değerlendirme arzusu (Peker, 1999, 297) gibi etkenler sayılabilir.

1980 ile 1985 yılları arasında her 1000 kişiden yaklaşık 65'i çeşitli nedenlerden dolayı sürekli (daimi) ikametgâhlarını değiştirmiştir. Bu sayı, 1985 ile 1990 yılları arasındaki dönemde % 25'lik bir artış göstererek 81'e ulaşmıştır (Yamak ve Yamak, 1999, 29).

Bu sayının giderek yükselmesinde 1980 sonrası dönemin kendine özgü özelliklerinin büyük ölçüde etkili olduğu söylenebilir. 1980'li ve 1990'lı yıllarda Türkiye'de, toplumsal oluşumun, ekonominin "serbest piyasa ekonomisi", "özelleştirme" gibi hedeflerle yeniden örgütlenmeye çalışılması ile yeni bir döneme girmesine tanık olunmakla birlikte, küreselleşme sözcüğü de ülke gündemindeki yerini yavaş yavaş almaya başlamıştır (İçduygu ve Sirkeci, 1999a, 252).

İhracata yönelik büyüme olarak şekillenen ve Türk siyasal yaşamına Özal'lı yıllar olarak geçen bu süreçte, ülkede 1980 Askeri harekâtından sonra Turgut Özal'ın

İktidara gelmesi ile bayındırlık yatırımlarının artışı ile iletişim ve ulaşım koşullarının iyileşmesi, sanayileşmeye yönelik olarak hedeflenen büyüme hedefi ile küçük ve orta ölçekli sanayi tesislerinin artması ile göçler hızlanmaya başlamıştır (İçduygu ve Ünal, 1997, 43).

Ayrıca bu dönemde Türkiye’de iç göç, siyasi nedenlerin de katkısıyla giderek daha da yoğunlaşmıştır. Zorunlu ve gönüllü göç ayırımı da bu yoğunluğun bir parçası olmuştur. Doğu ve Güney Doğu’dan hem can-mal güvenliği olmadığı için hem de bu bölgede süren savaş benzeri durum nedeniyle, binlerce insan göç etmek zorunda kalmıştır (Dinç, 2007).

Bu insanlar önce daha güvenli görünen civar illere, sonra da İstanbul, İzmir, Adana, Bursa, Mersin başta olmak üzere, Batı ve Orta Anadolu’ya göç ederek, söz konusu yerleşim yerlerinin zaten varolan kentsel sorunlarını daha da yoğunlaştırmıştır (İçduygu ve Ünal, 1997, 43).

Ayrıca bu dönemde de bir önceki döneme benzer olarak kentten kente göçlerin önemli yer tuttuğu görülmektedir.

Bunun dışında iç göç hareketlerinin bir önceki dönemle karşılaştırılması için istatistiksel bölgelerin aldığı göç, verdiği göç, net göç ve net göç hızı hakkındaki verilere değinilmesinde yarar vardır.

Çizelge 3: İstatistiksel Bölgelerin Aldığı Göç, Verdiği Göç, Net Göç ve Net Göç Hızı

Bölge	2000 Yılı Nüfusu	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı (%)
İstanbul	9044859	920955	513507	407448	46.1
Batı Marmara	2629917	240535	172741	67794	26.1
Ege	8121705	518674	334671	184003	22.9
Doğu Marmara	5201135	432921	351093	81828	15.9
Batı Anadolu	5775357	469610	378710	90900	15.9
Akdeniz	7726685	413044	410316	2728	0.4
Orta Anadolu	3770845	205108	300113	- 95005	- 24.9
Batı Karadeniz	4496766	219008	450799	-231791	-50.3
Doğu Karadeniz	2866236	151193	227013	-75820	-26.1
K.Doğu Anadolu	2202957	144315	256922	-112607	-49.8
O.Doğu Anadolu	3228793	170568	280156	-109588	-33.4
G.Doğu Anadolu	5687740	212425	422315	-209890	-36.2
Toplam	60752995	4098356	4098356	0	0.0

Kaynak: (TÜİK, 2008ç).

Çizelge 3'e bakıldığında; bu dönemde de bir önceki döneme benzer olarak göçün en başta İstanbul anakentine yöneldiği görülmektedir. Söz konusu verinin dayandığı sayım yılı esas alınarak yapılacak olan bir değerlendirmede, İstanbul'un tek başına ülkedeki toplam göçün % 22.4'ünü aldığı görülmektedir. Ayrıca coğrafi bölgelerimizle tek tek karşılaştırıldığında, İstanbul'un bu bölgelerden fazla göç aldığı görülmektedir. Ayrıca bu dönemde de bir önceki dönemde olduğu gibi K.Doğu Anadolu'dan, O.Doğu Anadolu'dan, Batı ve Doğu Karadeniz'den, G.Doğu Anadolu'dan, Orta Anadolu'dan göçlerin yoğun şekilde yaşandığı görülmektedir.

4.5.2. Türkiye’de Göçün Göç Türlerine Göre İrdelenmesi

Bu başlık altında, Türkiye’den yurtdışına yapılan göçlerin irdelenmesi, yurtdışından Türkiye’ye yapılan göçlerin irdelenmesi, Türkiye’de iç göçlerin irdelenmesi konularına değinilmiştir.

4.5.2.1. Türkiye’den Yurtdışına Yapılan Göçlerin İrdelenmesi

Bu alt başlık altında Türkiye’den yurtdışına yapılan işgücü göçlerinin irdelenmesi, Türkiye’den yurtdışına yapılan diğer göçlerin irdelenmesi, yurtdışından Türkiye’ye yapılan göçlerin irdelenmesi konularına değinilmiştir.

4.5.2.1.1. Türkiye’den Yurtdışına Yapılan İşgücü (İşçi) Göçlerinin İrdelenmesi

Burada Türkiye’den yurtdışına yapılan işgücü göçlerinin nedenleri ve sonuçları incelenmiştir.

4.5.2.1.1.1. Türkiye’den Yurtdışına Yapılan İşgücü (İşçi) Göçlerinin Nedenleri

Türkiye’den yurtdışına yapılan işgücü göçünün nedenlerine değinilmeden önce, “Türkiye’den Yurtdışına Yapılan Göçün Tarihsel Gelişimi” başlıklı bölümde ana hatlarıyla değinilen Avrupa’nın işgücü talebinin nedenlerinin kısaca hatırlanmasının konunun anlaşılabilirliğini artıracığı düşünülmektedir.

Batı Avrupa’daki işgücü sunumu ile ekonomik sistem arasındaki denge ekonomik koşulların yanında demografik, tarihsel ve toplumsal koşulların da etkisiyle zamanla bozulmaya başlamıştır (Canatan, 1990, 13). Batı Avrupa ülkelerinde demografik etkenlerin (özellikle nüfusun yaş yapısının değişmesi) sosyoekonomik oluşumlardaki iyileşmelerle (örneğin; yüksek öğrenimde artış ve erken emeklilik) birleşmesi sonucunda, faal (aktif) nüfusun toplam nüfusa oranı düşmüştür (Apak ve diğerleri, 2001, 152). Ayrıca yavaş artan hatta artmayan nüfuslarına karşılık, hızla gelişen sanayilerine işgücü sağlayamaz duruma geldiler (Ersel, 2001, 55). Bunda tarihsel ve sosyal etkenlerin de büyük bir paya sahip olduğu inkâr edilemez. Şöyle ki, 2. Dünya Savaşı’ndan sonra sömürgelerin bağımsızlığa kavuşarak işgücü kaynağı olmaktan çıkması ve refah olanaklarının arttığı gelişmiş

ülke işçilerinin düşük statülü işlere olan ilgisinin azalması gibi nedenlerin de Batılı ülkelerin gelişen ekonomilerinin taleplerini karşılayamamasının ardındaki belli başlı etkenlerin arasında yer almaktadır (Canatan, 1990, 13). Batılı ülkelerde emek açığının ortaya çıkması sonunda, bu ülkeler başlangıçta Güney Avrupa ülkelerinden daha sonraki aşamalarda ise Akdeniz çevresindeki ülkelere işgücü talebinde bulunmuşlardır.

Dolayısıyla bu ülkeler az gelişmiş ülkelerdeki hızlı nüfus artışına paralel olarak artan genç nüfusa iş olanakları sağlamaya başladılar. Gelişmekte olan ülkelerdeki, eksik istihdam, düşük ulusal ücretler, yaşam standartlarının yetersizliği, işgücünün dışarıya yönelmesine ve işgücü göçü olgusunun gelişimine zemin hazırlamış oldu (Ersel, 2001, 55)

Söz konusu olan ülkelerin arasında Türkiye'nin de olduğu ve Türkiye'nin zamanla bu ülkeler arasında ilk sıralarda yer almaya başladığı bilinen bir gerçektir. Türkiye'nin de yukarıda değinilen gelişmekte olan ülkelerin işgücünün yurtdışına göçünün nedenlerine ek olarak bunun dışında da birçok nedenden dolayı yurtdışına işgücü sunumunda bulunduğu bilinmektedir.

Yasa (1979, 1)'nın belirttiği gibi Türkiye'den yurtdışına işgücü göçünün başlama noktasının ve bu kadar hızlı seyrinin çok farklı nedenleri bulunmaktadır. İlk olarak Türkiye'de 1950'li yıllar boyunca ivme kazanmış olan kırdan kente göçün, dışa göçü hazırlamada bir tür ön hazırlık olduğu söylenebilir (Gürkan, 2006, 66).

İşgücünün yurtdışına göçünde bir ön hazırlık olarak kabul edilen kırdan kente göç akımına etki eden etkenler ile yurtdışına işgücü göçüne etki eden nedenler genellikle benzerlik göstermektedir.

Türkiye'den yurtdışına işgücü göçünde etkili olan en büyük itici etkeni ülkedeki yapısal işsizlik olmuştur. Bu işsizliğin ana nedeni ise, toplam sivil işgücünün önemli miktarda artmasına yol açan yüksek nüfus artışı hızıdır. İşsizliği hızlandıran ikinci etken ise, en geniş istihdam alanı olan tarım kesiminin büyümemesi ve bunun sonucunda, tarım dışı kesimlere doğru bir işgücü akımının gerçekleşmesidir (Apak ve diğerleri, 2001, 151). Yurtdışına işgücü göçünde etkili olan bir diğer itici neden ise, gelir dağılımındaki dengesizliktir. 1977 yılı verilerine bakıldığında, toplam nüfusun % 54'ünün toplam gelirden % 14.9 oranında pay alırken, toplam nüfusun % 8.7'sini oluşturan üst ve üst-orta kümedekilerin toplam

gelirden % 44 oranında pay aldıkları görülmektedir. Ayrıca bu yıllarda Türkiye’de tarım kesiminde istihdam edilen nüfusun çalışan nüfusa oranı % 65’tir ve bu kesimin ulusal gelirden sanayi kesiminde, ticaret ve diğer kesimlerde çalışanlardan % 20 oranında daha az gelir elde ettikleri bilinmektedir (Ersel, 2001, 60).

Bu dengesizlik geçmişten günümüze dek ülkemizdeki işçi göçünü artıran başlıca nedenler arasında yer almaktadır. Söz konusu durum günümüz verileriyle örneklendirildiğinde konunun önemi daha iyi anlaşılmaktadır. Ülkede yaşayan fertler gelir dağılımına göre % 20’lik beş ana öbeğe (gruba) ayrıldığında; ülkemizde 2005 yılı verilerine göre, birinci yüzdalık öbeğin gelirin % 6.1’ini, ikinci yüzdalık öbeğin % 11.3’ünü, üçüncü yüzdalık öbeğin % 15.9’unu, dördüncü yüzdalık öbeğin % 22.6’sını ve beşinci yüzdalık öbeğin ise gelirin % 44.2’sini aldığı görülmektedir (TÜİK, 2008d). 2007 yılı verilerine göre; Türkiye’de tarım kesiminde istihdam edilen nüfusun çalışan nüfusa oranı 25.86’dır (TÜİK, 2008e).

Avrupa ülkelerinde görülen ve ihtiyacı olan insanlara gelir yardımı sağlayan yaygın ve kapsamlı sosyal güvenlik sisteminin yokluğu ülkedeki ekonomik yoksulluk ile birleşince, sosyal güvenlik koruması dışında bulunan ve kendilerini ekonomik açıdan güvencesiz gören insanlar, göç için karşı konulmaz bir istek duymaktadır. Bu nedenle gelir güvencesizliği Türk insanını göçe yönelten en önemli itici etken olmaktadır (Uslu ve Cassina, 1999, 18).

Bunun dışında borç ödemek, para biriktirmek ve diğer nedenlerle Türkiye’den yurtdışına işgücü göçü yaşanmıştır. Gelir dağılımındaki dengesizliklerden, geçim sıkıntısının had safhaya ulaşması, bunların sonucunda da yurtdışına işçi olarak gitmenin, dış göç olgusunun tek kurtuluş çaresi olarak algılanmasına yol açmıştır (Ersel, 2001, 62).

Sayılan bu nedenlere ek olarak, Türkiye gibi Batılılaşmakta olan ülkelerdeki Batı hayranlığı ve özentisi gibi öznel motiflerin yanı sıra siyasal iktidarların modernleşme sürecine ve ülke ekonomisine katkıda bulunacağı gerekçesiyle gerçekleştirdikleri göçü özendirici etkinliklerin de yurtdışına işgücü göçünün oluşmasında etkili olduğu söylenebilir (Canatan, 1990, 14).

Ayrıca Türkiye’de işgücünün yurtdışına göçüne etki eden bir diğer neden de, 1961 Anayasası’nda yapılan değişiklikle Türk vatandaşlarına yurtdışına göç hakkının verilmesidir (Gürkan, 2006, 66).

4.5.2.1.1.2. Türkiye’den Yurtdışına Yapılan İşgücü (İşçi) Göçlerinin

Sonuçları

Ülkemizde birçok umutla başlayan işgücü göçü serüveni, ne yazık ki hayal edilen çoğu şeyin gerçekleşmediği bir sonla buluşmuştur. Bu süreçte destek veren Türkiye bu serüvenin sonunda beklediğini elde edememiştir.

Ancak dış göçün, bu süreçte katılan bireyler ve bunların aileleri üzerinde olumlu etki yaptığı bilinmektedir. Aynı zamanda dış göçün, göç veren ülkelerdeki işsizlik sorununu çözmede ve dış ödemeler dengesinde geçici de olsa kısmen bir rahatlama sağladığı bilinmektedir (Ersel, 2001, 71).

Şöyle ki, işçi göçünden sağlanan işçi dövizlerinin miktarı özellikle 1971 yılında 471 milyon Dolara yükselmiş ve bu yolla sağlanan dövizler, Türkiye’nin dış ticaret açığının kapatılmasında etkili olmuştur. 1973 yılında ise, işçi dövizlerinin ithalat ve dış ticaret dengesindeki payı zirveye ulaşarak, sırasıyla % 57 ve % 171 olmuştur. Ancak daha sonraki yıllarda işçi dövizlerinin ihracat, ithalat ve ödemeler dengesi açığı üzerindeki etkileri giderek azalmıştır. 2000 yılında bu oranlar sırasıyla % 16, % 8 ve % 17’dir (Apak ve diğerleri, 2001, 162).

Keyser (1972, 43)’in belirttiğine göre, Türk göçmen işçileri 1970 yılında yurda gönderdikleri dövizlerin ortalama % 49’unu konut alımında kullanmıştır (Apak ve diğerleri, 2001, 171). Bunun etkisiyle de ülkede inşaat kesiminde belirli bir düzeyde hareketlilik gözlenmiştir. Bu hem inşaat malzemesi üreten kesimlere, hem de yapım aşamasında çalıştırılan işgücüne katkı sağlamıştır.

Türkiye’de göçmen işçi ailelerinin tüketim mallarına olan ilave talebinin toplam talebi artırdığı ve Türkiye’de enflasyonun yükselmesinde bir etken olduğu bilinmektedir. Ancak 1.5 milyona yakın işçinin yurtdışında bulunduğu dikkate alındığında, dış göçün istihdam konusunda bir miktar rahatlama yarattığı inkâr edilemez (Apak ve diğerleri, 2001, 189).

Bu arada toplumumuzda dış göçün iki yan ürünü görülmektedir. Bunlar: Kalkınma kooperatifleri ve işçi şirketleridir. Köy kalkınma kooperatifleriyle güdülen amaç, kamunun başlattığı ve dış ülkelere işgücü göndermelerinde kooperatif kuran köylülere öncelik tanınmasıdır. İşçi şirketlerinin kurulmasında güdülen amaç ise, belli bir düzeyde birikimi olan yurtdışındaki işçilerimizin kendilerinin ve yakınlarının zorunlu birtakım ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra yörelerinde saygınlık

kazanmak, kendilerine olmasa bile yakınlarına ve yörelerindeki hemşehrilerine iş olanakları sağlamak amacıyla şirket kurmaya ve bu yolla yörelerinde (memleketlerinde) fabrikaların temellerini atmaya başlamalarıdır (Ersel, 2001, 76).

Zamanla köy kalkınma kooperatifleri salt köylerin ve köylülerin kalkınmasına hizmet edecek bir oluşum olarak görülüp hayata geçilememiştir. İşçi şirketleri de yöredeki sanayici ve tüccarın çıkar çatışmasına hedef olarak başarısız olmuştur (Ersel, 2001, 78).

Marguiles (1984)'e göre iller arası göç ve 1960'lar ve 1970'lerin başında çok hızlanmış olan uluslararası göç ve bunun içerdiği dönüşümler küçük meta üretiminin sürüp gitmesini en az üç açıdan sağlamıştır:

a) Birincisi, hanedeki bazı üyelerin kente veya yurtdışına gitmesi, toprağın bölünerek yeniden üretim koşullarının altına düşmesini önlemiştir,

b) İkinci olarak, kente ve yurtdışına göçen haneler köyde kalan topraklarını çok düşük fiyatla kiraya veya ortağa vermişlerdir. Bu da köyde kalan özellikle traktörlü küçük meta üreticileri için çok önemli bir katkıdır,

c) Üçüncü olarak, kente ve yurtdışına giden hane üyelerinin köyde kalan üyeleri paraca desteklemeleri ve böylece küçük meta üreticiliğinin yeniden üretimini ve hatta birikim yapmasını sağlamalarıdır. Özellikle yurtdışına yapılan işgücü göçü böyle bir etkiyi fazlasıyla yaratmıştır (Akşit, 1999, 185).

Aker (1972)'in belirttiği gibi bu olumlu yönlerine rağmen, yurtdışına göç eden işçiler nitelikleri bakımından ele alındığında Türkiye'den yurtdışına göç edenlerin iyi düzeyde eğitim görmüş, tecrübeli ve bilgili kesimlerden oluşması diğer bir ifadeyle vasıflı elemanlardan seçilmesi yönünde belirgin bir şekilde gözlenen bir eğilimin olduğu bilinmektedir. Bu da Türkiye'den yurtdışına vasıflı veya yarı vasıflı işçilerin göç etmesine neden olmuştur (Apak ve diğerleri, 2001, 161). Ülkemiz için yetişmiş işgücünün kaybedilmesi anlamına gelen bu olgu hiç de olumlu değildir.

Türk işçilerin Batı Avrupa'da geçici bir işgücü olarak görülmesinden dolayı ilk başlarda fazla sorunla karşılaşılmamıştır. Ancak Batı Avrupa ülkelerinin ülkelerine getirdiği bu işgücüne yönelik herhangi bir hazırlık içinde olmaması ilerde bazı sorunlara yol açmıştır ve bunlar günümüze kadar devam etmiştir. Çünkü Batı Avrupa ülkeleri için gelen işgücü, Max Frisch'in meşhur olan "İşgücü çağrıldı, ancak insanlar geldi" söyleminden de anlaşıldığı gibi geçici olarak görülmekteydi ve

getirilen bu kitlenin sosyal bir varlık olan insandan oluştuğu göz ardı edilmiştir. Ancak zamanla getirilen işçilerin burada kalıcı olmasının anlaşılması üzerine geriye dönüşü teşvik edici girişimlere kadar birçok yola başvurulmuştur.

Son olarak geriye dönüşe teşvik için gösterilen çabalardan sonuç alınamayınca, içine girilen kalıcılık ve uyum tartışmaları dönemi başlamıştır. Bu dönemde de göçmenlere eşit haklar ve fırsat eşitliği alanında herhangi bir önlem alınmamış, buna karşın eskisinden ağır bazı hükümler zamanla getirilmiştir (Çınar, 2005, 88).

Bunun dışında yurtdışında yaşayan işçilerimizin karşılaştığı çok sayıda sorun vardır. Özellikle yurtdışına göçen işçilerimizin orda doğan ya da büyüyen çocukları, yani ikinci kuşak birçok sorunla karşı karşıya kalmaktadır (Canatan, 1990, 29).

Bu sorunlar farklılık göstermektedir. Öncelikle yurtdışına göç eden işçilerimize iş hayatı ile ilgili mesleki eğitim görebilme olanağı sağlanmamış olmasının yanı sıra geçmişte bu ülkelerde başta sosyal güvenlik olmak üzere birçok alanda çifte standart uygulanmıştır (Abadan-Unat ve diğerleri, 1976, 105).

İkinci kuşağın karşılaştığı sorunlardan en önemlisi kuşkusuz eğitim sorunudur. Eğitim sorunun dışında yabancı düşmanlığı ve ayrımcılık ikinci kuşak göçmenlerin daha yoğun karşılaştıkları bir olgudur. Ayrıca söz konusu kesimin karşılaştığı kültürel kimlik sorunu da burada değinilmesi gereken önemli hususlardandır. Çünkü ikinci kuşak ne kendi kültürünü ne de yerleştiği ülkenin kültürünü tam olarak benimsemiştir. Başka bir ifadeyle ikinci kuşak ne odur ne de budur (Canatan, 1990, 3- 40).

4.5.2.1.2. Türkiye’den Yurtdışına Yapılan Diğer Göçlerin İrdelenmesi

Burada Türkiye’den yurtdışına yapılan diğer göçlerin nedenleri ve sonuçları belirtilmiştir.

4.5.2.1.2.1. Türkiye’den Yurtdışına Yapılan Diğer Göçlerin Nedenleri

Türkiye’den yurtdışına yapılan diğer göçlerin başlıcaları; 30 Ocak 1923 tarihli Türk-Rum Nüfus Mübadelesi Anlaşması gereğince, yaklaşık 1 milyon 200 bin kadar Yunan kökenli Ortodoks’un Türkiye’den göçmesi (Lozan Mübadilleri Vakfı, 2005), ayrıca Arı (1985, 496)’nın belirttiği gibi bu süreçte Türkiye’den ayrılan

yaklaşık 100 bin dolayındaki Ermeni ve Musevi'nin göçü ile 1948 ve 1952 yılları arasında yaklaşık 35 bin Musevi'nin Türkiye'den İsrail'e göçü (Uslanmam, 2007) ve bunların dışında eğitim amaçlı göçler ve beyin göçüdür.

Yukarıda yer alan göçlerden eğitim amaçlı göçler ve beyin göçü dışındaki göçler genellikle siyasi kararlardan ve ülkeler arasında yapılan karşılıklı anlaşmalardan ötürü gerçekleştirilmiştir. Ayrıca 1948'deki göç hareketi de İsrail Devleti'nin kuruluşunun getirdiği çekicilikten ötürü gerçekleşmiştir (Uslanmam, 2007).

Yukarıda değinilen göçler arasında özellikle bu göç hareketlerinden en büyüğü olan Türk-Rum nüfus hareketinin yasal dayanağını oluşturan 30 Ocak 1923 tarihli Türk-Rum Nüfus Mübadelesi Anlaşması'nın imzalanmasının nedenlerine değinilmesinin konunun anlaşılması açısından yararlı olacağı düşünülmektedir.

Bu anlaşmanın imzalanmasının nedenleri Osmanlı Devleti'ne kadar gitmektedir. Bayur (1991, 261-262)'un belirttiği gibi Balkan Savaşlarının ardından Makedonya'dan sürülen Müslümanlara karşılık çoğunluğu Urla'da (İzmir'de) yaşayan 150 bin kadar Rum Yunanistan'a gönderilmiştir. Bunu takiben Yunanistan Başbakanı Venizelos ile Osmanlı Devleti sözcüsü Galib Kemali (Söylemezoğlu) arasında yapılan anlaşmada İzmir'deki Rum nüfusla Makedonya'daki Müslümanların mübadelesine karar verilmiştir. Ancak Osmanlı Devleti'nin 1. Dünya Savaşına girmesi sonucu bu anlaşma rafa kaldırılmıştır ve burada yarım kalan iş, Lozan Anlaşması'nda çözüme kavuşturulmuştur (Şeker, 1999, 85).

Söz konusu sorunu çözmek için, bu sorunu Osmanlı Devleti'nden miras alan Genç Türkiye Cumhuriyeti'nin de yukarıdaki nedenlere ek olarak farklı nedenlerden dolayı Türk-Rum Nüfus Mübadelesi Anlaşması'nı imzalamak istediği bilinmektedir.

Bıyıklıoğlu (1987, 54)'nın belirttiği gibi Rumların sebep olduğu ve Kurtuluş Savaşı yıllarında yaşanan ibret verici olaylara bağlı olarak toplumlar arasında oluşan zıtlık, bozulan güven ortamı ve Türk Devleti'nin Misak-ı Millî sınırları içerisinde bircinsten (homojen) bir nüfus yapısına sahip olma isteği (Öksüz, 2000, 756) söz konusu nedenlerden biridir.

Ayrıca bazı yazarların (Allen, 1935, 176; Howard, 1966, 302) belirttiği gibi Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkıntıları üzerine, güçlü ulusal temeller kurmaya çalışan Türkiye'nin, İmparatorluğun ticari hayatının tamamına yakını elinde bulundurması

nedeniyle oldukça önemli konuma sahip olan Rumlardan kurtulmak istemesi; yeni Türk Devleti'nin Osmanlı Devleti'nde azınlıkların sebep olduğu emperyalist müdahalelerden çektiği sıkıntıları yaşamamak istemesi de önemli bir neden teşkil etmekteydi. Bunun dışında, mübadeleyle Türkiye sürekli savaşlar sonucu uğradığı nüfus kaybını kısmen de olsa telafi edebilmeyi ümit etmekteydi (Şeker, 1999, 86).

Türk-Rum Nüfus Mübadelesi Anlaşması'nın nedenlerine değinildikten sonra, Türkiye'den yurtdışına yapılan diğer göçler arasında yer alan ve günümüzde özellikle az gelişmiş ülkeler üzerinde oldukça büyük etkileri olan göçlere: Eğitim amaçlı göçler ile beyin göçüne değinilmesi yararlı olacaktır.

Eğitim amaçlı göçler genellikle daha iyi olanaklara sahip olan ülkelere bireylerin eğitim amacıyla göçmeleridir. Burada söz konusu ülkelerin yüksek olanaklara sahip olması etkilidir. Ayrıca ülkemizde gençlerin daha iyi bir eğitim görmek için yurtdışına gitmek istemesinin dışında Türkiye'deki üniversitelere giremedikleri için de bu yola başvurdukları bilinmektedir (Wowturkey, 2007).

Ancak yurtdışına eğitim amaçlı olarak giden ve genellikle az gelişmiş ülkelere birçok fedakârlıkla yetiştirildikten sonra göçen bu kitlenin geri dönmemesi özellikle son zamanlarda sık sık görülmektedir. Bu noktadan sonra eğitim amaçlı göçlerin beyin göçüne dönüştüğü söylenebilir. Bu nedenle bu iki kavramın birbiriyle ilişkili olduğu söylenebilir.

Beyin göçünün ülkemizdeki ve genellikle diğer ülkelerdeki ortak nedenleri ana başlıklarıyla ekonomik nedenler, politik nedenler, eğitsel nedenler, psikolojik ve sosyal nedenler, bilimin ve teknolojinin yetersizliği şeklinde özetlenebilecek itici ve çekici nedenler şeklinde sıralanabilir (Akbank Exi26, 2006).

Ekonomik nedenler; düşük ücret politikası, vergi oranlarının yüksek olması, ülkedeki ekonomik istikrarsızlık nedeniyle gelecek kaygısının taşınması, işsizlik gibi nedenlerden oluşur. Politik nedenler ise; siyasal istikrarsızlık, siyasetin ve kayırmacılığın iş hayatına girip onu kontrol etmesi gibi nedenlerden oluşur (Wowturkey, 2007).

Kaya (2002, 47)'nin belirttiği gibi eğitsel nedenler; eğitim harcamalarının düşüklüğü, eğitimde fırsat eşitsizliklerinin olması, eğitim alanların kendi ülkelerinde çalışmaları için gerekli olan özendirici faaliyetlerin eksikliği gibi nedenlerden oluşur. Bilim ve teknolojinin yetersizliğine ilişkin olarak; AR-GE faaliyetlerine verilen

önemin yetersizliği ile, kaynak ve teşviklerin yetersizliği, vergi indiriminin düşüklüğü, fikir üretiminin ve buluşlardan gelir elde edilememesi gibi nedenler sayılabilir (Çetintaş, 2002).

Genel olarak değinilen bu nedenleri Türkiye’deki bazı verilerle örneklendirmenin konunun anlaşılabilirliğine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Çizelge 4: Türkiye’de 1990-1999 Dönemine İlişkin Toplam AR-GE Harcaması

Yıllar	Toplam (Milyon Tl)
1990	1275680
1991	3330047
1992	5356814
1993	8776139
1994	13991270
1995	29509395
1996	66709069
1997	141781665
1998	260442137
1999	489162882

Kaynak: (TÜİK, 2008f).

Çizelge 5: Türkiye’de 2000 Yılı ve Sonrasına İlişkin Toplam AR-GE Harcaması

Yıllar	Toplam (Milyon Tl)
2000	789437970
2001	1291891387
2002	1843288038
2003	2197090032
2004	2897516250
2005	3835441076

Kaynak: (TÜİK, 2008g).

Yukarıda yer alan Çizelge 4 ve Çizelge 5 incelendiğinde, Türkiye'nin yıllar itibariyle AR-GE harcamalarını gün geçtikçe artırdığı görülmektedir. Ancak bu veriler gelişmiş ülkelerinkilerle karşılaştırıldığında son derece düşük kalmaktadır. Şöyle ki, AR-GE harcamaların GSMH'ye oranı Japonya'da 2000 yılı verilerine göre 2.96, ABD'de 2000 yılı verilerine göre 2.70, Almanya'da 2001 verilerine göre 2.52, Fransa'da 2000 yılı verilerine göre 2.15, İtalya'da 1999 verilerine göre 1.04 iken bu oran Türkiye'de 1999 verilerine göre 0.63'dür (Çetintaş, 2002).

Çizelge 6: 1990-1999 Dönemine İlişkin Toplam AR-GE İnsan Gücü

Yıllar	Toplam İnsangücü
1990	36376
1991	38323
1992	39817
1993	44349
1994	46643
1995	51193
1996	58315
1997	63601
1998	62181
1999	66330

Kaynak: (TÜİK, 2008h).

Çizelge 7: 2000 Yılı ve Sonrasına İlişkin Toplam AR-GE İnsan Gücü

Yıllar	Toplam İnsangücü
2000	76074
2001	75960
2002	79958
2003	83281
2004	86680
2005	97355

Kaynak: (TÜİK, 2008ı).

Yukarıda yer alan Çizelge 6 ve Çizelge 7 incelendiğinde, Türkiye'nin yıllar itibariyle genellikle bazı istisnai yıllar hariç toplam AR-GE insan gücünü artırdığı görülmektedir. Ancak bu veriler gelişmiş ülkelerinkilerle karşılaştırıldığında Türkiye'nin toplam AR-GE insan gücünün ne denli düşük olduğu görülmektedir. Şöyle ki, on bin kişi başına düşen AR-GE personeli sayısı ülkemizde 1990 yılında ‰ 6.7 iken, 2000 yılında ancak ‰ 10.5'e çıkmıştır. Bu oran Rusya'da ‰ 153, Japonya'da ‰ 136, Almanya'da ‰ 116 ve AB'de ‰ 95'dir (Wowturkey, 2007).

Bu nedenlerden dolayı ülkemiz birçok fedakârlıkla yetiştirmiş olduğu beyin gücünü kaybetmektedir.

4.5.2.1.2.2. Türkiye'den Yurtdışına Yapılan Diğer Göçlerin Sonuçları

Türkiye'den yurtdışına yapılan diğer göçler bağlamında değinilen ve Cumhuriyetin ilânından sonra ülkemizde görülen en önemli göç hareketi (Yalçın, 2004, 106) olarak bilinen Türk-Rum nüfus mübadelesinin hem Türkiye'den yurtdışına göç eden Rumlar açısından, hem de Türkiye'ye göç edenler ve Türkiye açısından birçok soruna yol açtığı bilinmektedir. Bu bölümde Türkiye'den Yurtdışına göç eden Rumlar üzerindeki etkilerine kısaca değinilmiştir. Söz konusu göç hareketinin Türkiye ve Türkiye'ye göç eden Müslüman göçmenler açısından doğurduğu sonuçlara "Yurtdışından Türkiye'ye Yapılan Göçlerin Sonuçları" başlıklı bölümde değinilmiştir.

Türkiye'den ayrılmak zorunda kalan Rumlar, Türkiye'yi terk ederek Yunanistan'a yerleşmişlerdi. Bu insanların % 80'ine yakını kent kökenliydi. Bununla birlikte önemli oranda ekili ve henüz ürünü toplanmamış biçimdeki arazilerini bırakıp, aceleyle Türkiye'den ayrılmışlardı. Kent kökenli Rumların evleri, mağazaları, dükkânları gibi; tarımla uğraşan göçmen Rumların tarlaları, bağları ve bahçeleri ile bu tarım arazilerindeki ürünleri sahipsiz ve korumasız kalmıştır. Rumların göçüyle Türkiye'de kalan taşınmazlarının büyük bir bölümü Lozan'da imzalanan mübadele sözleşmesinin belirlediği yasal çerçeve dışında kalan ilgisiz kişilerce yağmalanmıştır (Arı, 1999, 102). Bu kişilerin Türkiye'deki taşınmazları birilerince işgal edilirken, göçmen Rumların bu noktada mağdur oldukları söylenebilir.

Yurtdışına yapılan diğer göçlerden Türkiye'yi en çok etkileyenleri: eğitim amaçlı göçler ve beyin göçüdür. Ülkemiz daha önceki bölümlerde de değinildiği gibi en çok beyin göçü veren 34 ülke arasında 24. Sırada yer almaktadır. Ayrıca iyi eğitim gören her 100 kişiden 59'unu kaybetmemize neden olan beyin göçünün ülkemizin ekonomisine her yıl 2.5 milyar Dolar maliyetinin olduğu tahmin edilmektedir (Milliyet, 2007).

Özellikle, 1980'lerden sonra yurtdışına göç edenlerin % 58'inin yüksek öğrenim gören kişilerden oluştuğu belirtilmektedir. Bir öğrencinin 21 ile 25 yaşları arasında üniversiteden mezun oldukları ve ülkemiz şartları göz önünde tutulduğunda, bir ailenin bu zamana kadar çocukları için harcadıkları paranın en az 65.000 ile 75.000 YTL arasında değiştiği söylenebilir (Wowturkey, 2007). Ayrıca devletin öğrenim kurumlarında bu gençleri yetiştirmek için yaptığı harcamalar da bu rakama eklenince yapılan eğitim harcamalarının ne denli yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu beyin gücünü ülkesine çeken ülkeler hem bu masrafları yapmamış olduğu için, hem de bu kişiler üzerinden sağlayacağı gelirlerle iki kez kâr elde etmiştir.

Beyin göçü veren ülkeler arasında ön sıralarda yer alan Türkiye elindeki beyin gücünü dışarıya kaptırırken bu harcamalardan dolayı büyük zarar görmektedir. Ayrıca verdiğimiz beyin göçü ülkemizin kalkınmasını da geciktirmektedir.

4.5.2.2. Yurtdışından Türkiye'ye Yapılan Göçlerin İrdelenmesi

Burada yurtdışından Türkiye'ye yapılan göçlerin nedenleri ve sonuçları irdelenmiştir.

4.5.2.2.1. Yurtdışından Türkiye'ye Yapılan Göçlerin Nedenleri

Yurtdışından Türkiye'ye yapılan ilk toplu göç hareketi olarak tarihe geçen Türk-Rum Nüfus Mübadelesi ve bunun nedenlerine daha önceki bölümlerde ayrıntılı olarak değinilmiştir.

1945 yılından sonra Türkiye'ye yapılan Bulgar göçünün nedeninin de Türk-Rum nüfus mübadelesinde olduğu gibi siyasi ve tarihsel kökenleri vardır. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra Bulgaristan tarafından imzalanan Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Bildirisi'ni imzalanmasının üzerinden fazla zaman geçmeden 12 Ekim 1946'da çıkarılan yasa ile Türklere ait okul, cami ve vakıfların kamulaştırıldığı

görülmüştür. Bulgaristan'ın bu şekilde başlayan Türkleri eritme politikasının hemen ardından imzalanan anlaşmalara rağmen hiç ödün verilmeden sürdürüldüğü görülmüştür. Bu esnada imzalanan anlaşmalar Bulgaristan tarafından hiçbir gerekçe gösterilmeden çiğnenerek çok sayıda Türk birdenbire Türkiye'ye göç ettirilmiştir. Bunun üzerine dönemin hükümeti ile Bulgaristan arasında bir anlaşma yapılarak Bulgar Türkleri ülkemize getirilmiştir (Çamdere, 2007).

1970'lerdeki Bulgar göçleri ise, bu göçmenlerin kendi istekleri doğrultusunda gerçekleşmiştir (Uluslararası Göç Sempozyumu, 2005).

1980'ler ve 1990'ları kapsayan Afgan Göçlerinin sebebi ise, 1978'lerde Afganistan'daki iç savaşlardır (İçduygu ve Sirkeci, 1999a, 264).

1980'lerdeki Bulgar göçlerinin nedenleri ise, Türk kökenli Müslümanların Bulgar Hükümeti tarafından göçe zorlanmalarıdır. Ayrıca bu göçlerde Bulgar Hükümetinin iticiliği ve zorlamaları kadar, Türk Hükümeti'nin ve yöneticilerinin, göçü destekleyici ve çekici politikalarının da göz ardı edilemeyecek derecede etkili olduğu söylenebilir (Kolukıncı, 2006, 2-3).

1980 yılından sonra Irak'tan Türkiye'ye iki büyük dalga halinde yaşanan Türkmen göçü, 1980'de yaşanan Irak-İran Savaşı'ndan ve 1990'da Körfez Savaşı'ndan sonra yöredeki huzursuz ortamdan kaynaklanmıştır (Muratlı, 2005, 129).

Ayrıca son zamanlarda Türkiye üzerinden gerçekleşen çok sayıda transit göç gerçekleşmiştir. Bu bağlamda gelenlerin büyük bir kısmı Türkiye'de kalmıştır. Bunun nedenleri Türkiye'nin göç için geçiş noktası olarak kullanılmasıdır, başka bir ifadeyle bu göçler Türkiye'nin coğrafi konumundan kaynaklanmaktadır. Bu göçmenler çalışmak ve yerleşmek amacıyla yasal ve yasal olmayan yollardan ülkemize giriş yapmaktadır.

1980'li yıllarda Ortadoğu'da yaşanan savaş, 1991'de meydana gelen Körfez Krizi, bazı Asya ülkelerindeki iç savaş, Afrika ve Asya'da hüküm süren sıkıntılar ile Sovyetler Birliği ve Doğu Bloğunun dağılması, bu bölgelerde yaşayan insanları yasal ve yasal olmayan yollardan toplu veya münferit olarak daha güvenli bölgelere göç etmeye zorlamıştır. Bu bağlamda da ülkemiz Ortadoğu, Doğu Avrupa ve bazı Asya ülkelerinden göç alan, barındıran veya diğer ülkelere geçişte atlama yeri haline gelen transit ülke konumuna geçmiştir (Gençler, 2002, 33).

TİSK (2000, 15)'in belirttiği gibi ülkemize yapılan göçler iki öbeğe ayrılmaktadır. Bunlardan birincisi Türkiye'den diğer Avrupa ülkelerine öncelikli olarak Yunanistan'a geçebilmek amacı ile gelenler, ikincisini ise çalışarak yeteri kadar tasarrufta bulunduktan sonra ülkelere dönmek niyetinde olanlardır. Bu iki öbek aynı zamanda göçün nedenlerini de ortaya koymaktadır. Ayrıca Ebert (1995, 17)'in belirttiği gibi ülkemizde iktisadi ve yasal hoşgörü ortamının bulunması, her şeyden önce ucuza ve kolaylıkla ulaşılabilen ve aynı zamanda daha az riskle yaşama ve barınma kolaylıkları olan bir ülke olması yasadışı göçmenler için ülkemizi çekici kılmaktadır (Gençler, 2002, 34).

Son zamanlarda sınır komşumuz olan Irak ile ABD arasında süren savaş dolayısıyla yörede beliren huzursuz ortam ve güvensizlik nedeniyle de Irak'tan Türkiye'ye yasadışı kanallardan göç edilmektedir.

4.5.2.2.2. Yurtdışından Türkiye'ye Yapılan Göçlerin Sonuçları

Yurtdışından Türkiye'ye yapılan göçlerin sonuçlarına, diğer bölümlerde olduğu gibi kronolojik olarak değinmek yararlı olacaktır.

30 Ocak 1923 tarihli Türk-Rum Nüfus Mübadele Anlaşması gereğince gerçekleştirilen nüfus mübadelesi kapsamında Türkiye'ye getirilen Müslüman göçmenlerin, yola çıkmadan önce Yunanistan'daki mallarının kayıtlarını yaptırmaları gerekiyordu. Karma Komisyon'a bağlı ara komisyonlarca dört nüsha halinde düzenlenecek ve resmi olarak onaylanıp mühürlenecek olan mal bildirim beyannameleri, göçmenlerin Türkiye'ye getirmeleri gereken en değerli belge niteliğini taşıyordu. Çünkü göçmenler Türkiye'ye gelip de bir toprağa yerleştirilirken kendilerine ne oranda mal verileceği bu mal bildirim belgelerindeki kayıtlara göre belirlenecekti (Arı, 2003, 72).

Ancak, rüşvet ve iltimas gibi yollarla, pek çok göçmen ailenin, mal bildirim beyannamelerinde, kendi malının gerçek değerinin çok çok üzerinde mal beyanında bulunduğuna tanık olunmuştur. Bu yolla bu kişiler abartılı değerler içeren beyannameleriyle büyük toprak sahibi olabilmişlerdir. Ayrıca bu dönemde Rumlardan geriye kalan ekilebilir tarlaların, bağların, bahçelerin, zeytinliklerin ve incirliklerin savaş sonrasında içine düştükleri durum, gerçekten kötüydü. Rum göçünden sonra, önemli oranda ekilebilir alanın ortada kalmasıyla, pek çok kişi

büyük heveslere kapılarak, bunları işgal etmişti. Bağcılığı bilen ve bilmeyen herkes, bir bağ ve bahçeyi işgal edip üretime soyunmuştu. Daha sonradan bunları buradan çıkarmak da çoğu zaman olanaksız olmuştur. Ayrıca mübadele kapsamında gelen göçmenler uğraşı alanına uygun olmayan alanlara yerleştirmişlerdir. Bu da tarım ürünlerindeki üretimin düşmesine neden olmuştur (Arı, 1999, 101-103).

Baran (1996, 181)'ın belirttiği gibi çiftçi göçmenlerin pek çoğu, tarım mevsiminin geçtiği bir dönemde Türkiye'ye getirilmişti. Türkiye'ye geldikleri ve yerleştikleri haziran ayında artık tütüncülük mevsimi geçmişti. Bu yüzden gelecek yıldaki ekim dönemini beklemek zorunda kalan ve belli bir parasal tasarrufu olmayan göçmen aileleri bu süreçte barınma, beslenme, sağlık vb. gereksinimlerini karşılamakta güçlük çektiler ve büyük yoksulluk içine düştüler (Arı, 1999, 105-106).

Kuşkusuz mübadele uygulamasının sonucunda Türkiye'ye getirilmiş yarım milyona yakın insanın son derece güç koşullar altındaki yolculuğu, beslenmesi, terk ettikleri topraklarındaki toplumsal ve ekonomik yaşamlarına uygun yerleşim yörelerinin saptanması, yerleştirilmeleri, üretici bir yaşam standardına kavuşturulup, kredi ve araç gereç yönünden zenginleştirilmeleri çok çetin ve kapsamlı sorunlardı ve yoğun bir ilgiyi ve uğraşmayı gerektirmekteydi (Arı, 2003, 148). Bu da ülkeyi sıkıntıya sokmuştur. Ayrıca Türkiye'den Yunanistan'a giden ve çoğu zanaat erbabı olan göçmenlerin yeri uzun süre doldurulamamıştır.

O günkü dünya koşullarında gerçekleştirilen nüfus mübadelesinin, Türkiye'nin geleceği üzerinde, hem sosyal sınıfların kompozisyonu hem de resmi ideolojinin oluşumundaki etkisi oldukça büyük oldu. Bunun dışında piyasa potansiyelinden yararlanma konusunda devletten bağımsız bir konuma ulaşmayı ve özerk örgütlenmeler ağı biçimindeki bir sivil toplum oluşturmayı başarmış olan bir öbeğin ortadan kalkmasıyla kendisini devletten özgürleştirebilecek özerk bir toplum oluşması potansiyeli de son derece azaltılmış oldu (Keyder, 2003, 15).

Yurtdışından Türkiye'ye yapılan diğer göçler arasında önemli yeri olan Bulgaristan'dan Türkiye'ye 1950 ile 1951 yılları arasında yaklaşık 154 bin (İçduygu ve Sirkeci, 1999a, 264), 1968-1979 yılları arasında 116 bin 521 (Uluslararası Göç Sempozyumu, 2005), 1989 yılında 226 bin 863 kişi göçmen olarak gelmiştir. Bu tarihten sonra 1995 yılına kadar aralıklı olarak gelen serbest göçmenlerin sayısı 73 bin 957 kişiye ulaşmıştır (Kolukırmık, 2006, 2). Bu sayılardan da anlaşılacağı gibi bu

göçlerle ülkenin nüfusuna büyük bir göçmen sayısı eklenmiştir. Ayrıca bu göçmenlerin yerleştirilmeleri için yapılan çok sayıda konut inşa edilmiştir. Bunlar da ülke ekonomisine ek yükler getirmiştir ve nüfusa eklenen bu kitleyle ülkede devletçe sunulan hizmetlerden yararlanan fertlerin sayısının yükselmesine neden olmuştur.

Bulgaristan gelen göçmenlerin dışında ülkemize özellikle sınır komşularımız olan İran ve Irak'a ek olarak, Ukrayna, Rusya, Azerbaycan, Gürcistan, Moldova, Afrika ve Asya ülkelerinden, Sovyetler Birliği ve Doğu Bloğunun dağılmasından sonra kurulan ülkelere çok sayıda göç olmuştur. Bunların büyük bir kısmı yasadışı göç hareketleri sonunda gerçekleşmiştir.

Bu şekilde Türkiye'ye gelen göçmenler, yabancı kaçak işçi diye tabir edilen statüde ülkemizde çalışmaktadır. Bunlar hem yerli işgücünü ikame ederek işsizliği artırmaktadır, hem de daha düşük ücretlerle çalışmaya razı olarak reel ücretleri düşürmektedirler. Ayrıca, bu işçilerin ülkemizde çalışarak topladıkları tasarruflarını, dolara çevirerek ülkelerine giderken birlikte götürmeleri döviz çıkışı yaratmakta ve bu da bir ölçüde dolar fiyatını artıran bir öge olmaktadır. Ülkemizde yaklaşık olarak 1 milyon dolayında yabancı kaçak işçinin olduğu bilinmektedir. Her yıl bir kaçak göçmenin ülkesine 2 bin Dolar gibi mütevazı bir tutar götürdüğü varsayılırsa, bunun toplam tutarının 2 milyar Dolar ettiği görülmektedir (Kazgan, 2002).

Ayrıca ülkemizde yabancı kaçak işçi statüsünde çalışan bu göçmenler kayıtdışı istihdamın artmasına da yol açmaktadırlar. Kayıtdışı istihdamın artması ile istihdam edilenler için sigorta primi ödenmemesi, sosyal sigorta kuruluşlarının finansmanını olumsuz yönde etkilediği gibi, parçalanmış bir istihdam yapısını beraberinde getirmektedir. Bu durum da sendikal örgütlenmeyi ve işçilerin pazarlık gücünü zayıflatmaktadır. Bu olumsuz yönlerinin dışında ülkemiz ekonomisi üzerinde rekabeti bozucu etkiler yapmaktadır (Tıktık, 2004, 9).

4.5.2.3. Türkiye'de İç Göçlerin İrdelenmesi

Burada Türkiye'de iç göçlerin nedenleri ve sonuçları irdelenmiştir.

4.5.2.3.1. Türkiye'de İç Göçlerin Nedenleri

Portes (1978, 1)'in belirttiği gibi, 1950'li yıllarda başlayan ve hızlanan iç göç, daha çok ülkede kırsal alanlardaki dönüşümün ivme kazanması, bir anlamda iticiliği

ile açıklanabilirken, İçduygu (1996, 127)'ya göre, daha sonra 1960'lı yılların sonları, 1970'li yıllar ve 1980'li yılların başına kadar daha çok kentsel alanlardaki dönüşümün belirleyiciliği, bir anlamda çekiciliği ile anlatılabilir. 1980'li ve 1990'lı yıllar içinde ise, iç göç olgusu ve süreçleri, modernleşme temelindeki toplumsal dönüşümün yeni iletişim teknolojileri ile daha da yoğunlaşması sonucu ve toplumsal hareketliliğin her anlamda iletici etkilerinin daha da artması ile yeni bir döneme girmiştir (İçduygu ve Sirkeci, 1999a, 250).

Türkiye'de iç göçün nedenlerini ana hatlarıyla özetleyen bu bilgilerden de anlaşılacağı gibi, Türkiye'de iç göçün nedenlerinin çeşitli dönemler halinde anlatılması yararlı olacaktır.

1923 ile 1950 yılları arasında gerçekleşen sınırlı sayıdaki iç göç hareketine evlilikler, memur tayini, okul gibi nedenler sebep olmuştur (Tüfekçi, 2002).

1950 ile 1960'lı yılların sonlarına kadar olan ve Tekeli ve Erder (1978, 301)'in belirttiği gibi Türkiye'de kırdan kente göçü tetikleyen temel etken olarak görülen kırsal yapıdaki dönüşümler bu dönemde ivme kazanmaya başlamıştır (Yalçın, 2004, 210).

Bu dönemde tarımda verim düşüklüğü, tarımsal gelirin azlığı, gelirin ve toprak iyeliğinin dengesiz dağılması, tarım topraklarının çok parçalanmış olması ve tarımsal makineleşme Türk tarımının belirgin özellikleri arasında yer almaktadır (Keleş, 2002, 66)

Döneme ilişkin istatistiklerin de yukarıda yer alan özellikleri destekler nitelikte olduğu görülmektedir. DİE Genel Tarım Sayımı sonuçlarına göre, tarım işletmelerinin sayısı 1952 ile 1963 yılları arasında 1 milyon 527 bin'den 3 milyon 100 bin'e; tarımdaki nüfus % 8'lik bir artışla 17.2 milyona çıkmıştı. Toprak işleyen hanehalkı, çiftçi veya işletme sayısında ise % 100'lük bir artış gözlenmekteydi. Toprak dağılımındaki eşitsizlik ve dengesizlikte kökten değişimler yoktu. Ancak, 50 dekardan küçük tarım işletmelerinin sayısı 1952'de 1 milyon 570 bin (toplam çiftçi hanelerinin % 62'si) iken 1963'te 2 milyon 132 bin'e (toplam çiftçi hanelerinin % 69'a çıkmıştı). Küçük tarım işletmelerinin sayısında % 36'lık bir artış gözlenirken toplam işletmeler içindeki yüzde dağılımında sadece % 7'lik bir artış vardı. 200 dekardan büyük işletmelerin sayısı, aynı dönemde 146 bin'den (% 6) 116 bin'e düşmüştü (Akşit, 1999, 177).

Tekeli ve Erder (1978, 301)'in belirttiği gibi toprak iyeliğinde meydana gelen artışın beraberinde getirdiği tarım topraklarındaki küçük parçalara ayrılmanın yanında bu dönemde tarımda makineleşme eğilimleri de belirmeye başlamıştır ve bu giderek artmıştır. 1948 ile 1956 yılları arasındaki dönemde Marshall programının uygulanmasıyla ülkedeki traktör sayısı bin 800'den 44 bin'e; 1963 yılından sonra ülke içinde büyük ölçüde montaj olsa da traktör üretimine başlanması ile bu dönemde traktör sayısı 100 bin'e çıkmıştır (Yalçın, 2004, 210).

Ancak tarım kesiminde makineleşme kırsal alanlarda eksik istihdam ve gizli işsizlik sorununu pekiştirerek, fazla işgücünün emilememesi sonucu göç akımının başlamasına yol açmıştır (Vergin 1986, 29).

Bu durum -tarımda görülen bu makineleşmenin tarım kesiminde yaratacağı dönüşüm ve bunun beraberinde getireceği birtakım olumsuzluklar- bazı kişilerce önceden tahmin edilmiştir.

Örneğin: Yoğun traktörleşmenin öncesinde 1948 ile 1954 yılları arasında Türkiye'de yaşayan ve Türkiye tarımı üstüne çalışan bir Amerikalı sosyal bilimcinin New York'taki kurumuna gönderdiği raporlardan birinde (Richard D. Robinson'dan, İnstitute of Current World Affairs'teki, (New York) Walters S. Rogens'a mektup, 8 Ağustos 1949 – RDR 36, s. 20, 36.) , Marshall Planı traktörleriyle ilgili ilginç bir saptama ile karşılaşılmaktadır. "... 20. yüzyıl uygarlığının bir ögesini -tarım makineleri gibi- tek başına az gelişmiş bir topluma sokmak bunu tehlikeli bir yok etme silahına dönüştürür (...) bu makineleri değil dostlarımızın, en büyük düşmanlarımızın başına bile gelmesini istemem... Bazıları traktör bir silahla karşılaştırılabilir mi diye düşünebilir. Bunlara, Amerika'nın orta batısındaki toz fırtınalarını (erozyon) düşünün derim. Geçen yüzyılın sonu ve bu yüzyılın başındaki kırsal kesimden sanayiye büyük göçü ve acılı... mücadeleleri düşünün... Her şeye rağmen bizim Amerika'daki makineleşmenin evrimi doğal bir süreci izlemişti; Türkiye'nin durumu gibi dışarıdan zorla ve baskıyla dayatılmamıştı (Köymen, 1999, 18).

Bu uzmanın belirttiği durumun ülkemiz için büyük ölçüde geçerli olduğu ve hatta sonuçlarının daha da ağır olduğu tartışılmaz bir gerçektir. Şöyle ki, bir traktörün tarımdan ayırdığı insan sayısının 3, 4, 7 ve 9 olduğuna ilişkin türlü

kestirimler yapılmıştır. Bu kestirimlerin ortalaması alınır ve bir traktörün tarımdan 6 tarım işçisini ayırmaya zorladığı varsayılırsa, bugüne değin, bu nedenle 2.5 ile 3 milyon dolayında köylünün köyünü terk etmiş olduğu sonucuna varılır. Tarım işçilerinin ailelerini de birlikte götürmekte ya da sonradan aldırmakta oldukları düşünüldüğünde, traktörün kentlileştirdiği köylü sayısının 8 ile 9 milyona yaklaşmış olduğu sonucuna varılır (Keleş, 2002, 69).

Ayrıca, Keleş (1985, 57)'in belirttiği gibi 1950'den sonra tarımda makineleşme ve diğer gelişmelerle birlikte, ekilebilir alanlar hızlı bir şekilde genişledi. Ancak bu büyüme, nüfus artışı ile birlikte geleneksel toprak sisteminin dönüşümüne neden oldu ve büyük toprak sahipleri ile küçük toprak sahipleri ya da topraksız köylüler arasında kutuplaşmayı hızlandırdı. Tarımsal faaliyetini sürdüremeyen birçok köylü -ücretli tarım işçileri bile- kentlere göç etmeye başladı (İçduygu ve Sirkeci, 1999b, 273). Söz konusu durum, ülkemizden önce ABD'de yıllar önceden görülmüştür. ABD'yi yönetenlerin eğilimleri tarımcılıktan sanayiciliğe geçtiği anda, halk da kırsal kesimden sanayi merkezi olan büyük kentlere göçe başlamıştır ve bu göç zamanla yüksek oranlara ulaşmıştır (Dinçer, 2000, 10).

Diğer taraftan ülkemizde, karayolu ve motorlu taşıt kullanımının artması ile birlikte köy ve kent arasında her türlü ilişki yoğunluk kazanmıştır. İletişim sisteminin gelişmesiyle köylünün ve kentlinin sistemden haberdar olma ve buna göre karar almaları kolaylaşmıştır (Hurma, 2004, 79). Bu da kır insanının hareketliliğini artırdı ve onları köylülükten uzaklaştırarak modern kentsel toplumla tanıştırdı (İçduygu ve Sirkeci, 1999b, 273). Kentlerde yükselen işgücü talebi de bu göçü kolaylaştırmıştır. Bu dönemde fiilen kente taşınanların sayısı sınırlı kaldıysa da, kalıcı ve geçici göç, hanelerin gelir elde etme stratejilerine katılabilecekleri gerçekçi bir seçenek halini almıştır (Keyder, 1999, 164).

Köylerden kentlere iç göçün artmasında ve gerçekleşen iç göç sonunda ortaya çıkan birçok olumsuz sonucun temelinde yatan nedenlerden biri de, köylerin kendi içinde dönüştürülüp, eğitilememesidir. Bu alanda Köy Enstitüleri gibi, birçok açıdan özgün ulusal gerçeklerden yola çıkan, kuramsal bilgi yanında sağlık, tarım, inşaat, arıcılık, sanat gibi birçok alanda bilgi ve beceriyle donatılmış köy çocuklarını tekrar köyde görevlendirerek Türk köylerini kendi içinden değiştirip dönüştürmeyi

amaçlayan hızlı bir gelişmeyle kısa sürede ülkenin dört bir yanında, çok iyi seçilmiş noktalarda kurularak yirminin üstünde bir sayıya ulaşan (Kurt, 2003, 65) koca bir girişim, daha sonraki dönemde hiç de akılcı olmayan gerekçelerle kapatılmıştır.

Özetle, bazı yazarların (Kartal, 1982, 128; Ayata, 1996, 16) belirttiği gibi tarımda makineleşme ve diğer tarımsal girdilerdeki artış ve yeniliklerin yanı sıra, modern miras hukukunun uygulanması dolayısıyla tarımsal işletmelerin büyüklük ve yapısının değişmesi sonucunda kırsal kesimde yaşayanların bir bölümünün tarımsal üreticilik niteliğini yitirmeye başlamalarına yol açmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrası dış dünya ile bütünleşme politikalarına bağlı olarak ulaşım ve iletişim olanaklarının artması hem kentte haberdar olma olanaklarını artırmış hem de tarımda pazara yönelik üretime geçilmesine olanak sağlamıştır. Bu ise 1950’li yıllardan itibaren başlayan ve 1960’lardan sonra ivme kazanan hızlı bir iç göç hareketine ve dolayısıyla kentleşmeye yol açmıştır (Tekşen, 2003, 43).

1960’lı yılların sonları ile 1980 yılının başlangıcını kapsayan dönemde, tarım büyük çapta piyasalaşmıştır. Şöyle ki, 1940’lı yılların sonuna kadar yaygın olan geçimlik kesim giderek daralmış, 1970’li yılların sonuna gelindiğinde buğday, süt gibi temel birkaç gıda maddesi dışında geçimlik üretim hemen hemen kalmamıştır. Böylece tarım, büyük çapta piyasalaşmış ve ekonominin geri kalan kısmıyla bütünleşmiştir (Kazgan, 1999, 32).

Türkiye köylerinde meydana gelen bu dönüşümü, başka bir ifadeyle Kapitalizmin köylere girişi bazı toplumsal dönüşümleri de beraberinde getirmiştir. Zamanla buğday ve arpa, meyve ve sebze gibi hane iç tüketimi için de gerekli olan ürünlerin pazarlama oranları artmıştır; pamuk, tütün, şeker pancarı gibi tamamen meta olarak üretilen ürünlerin üretimine geçilmiştir. Tarımsal üretimde makineleşme eğilimleri ağırlık kazanmıştır. Önceleri toprak açma yoluyla büyüyen hane toprakları, toprak açmanın sınırlarına ulaştıktan sonra toprak alım satımı ve başkalarının topraklarına ekonomi dışı baskılarla el koyma yollarıyla orta ve büyük çaplı işletmeler haline gelmişti. Tarımsal üretimin ticarileşmesi ve metalaşmasına paralel olarak modern girdi kullanımının artması ve köyiçi ve köydışı tüccarların ilişkilerinin artması ve artan nakit para ve kredi ihtiyaçları borçlanma ve tefecilik ilişkileri içinde sağlanmıştı (Akşit, 1999, 174). Bu sayılanlar da tarım kesiminin zararına (aleyhine) işleyen bir süreci beraberinde getirmiştir.

Ayrıca bu dönemde, köylerin yol, su, elektrik, eğitim gibi hizmetlerden yararlanma düzeyinin son derece düşük düzeyde kaldığı görülmektedir. 1970’li yıllardan sonra köylerin altyapı hizmetlerinden yararlanma düzeyinin biraz daha hızlı arttığı görülmekle birlikte kırsal itim gücünün sürdüğü görülmektedir (Kurt, 2003, 71).

Bu dönemde Üner (1980, 225) tarafından 1965-1970 yılları için yapılan göç regresyon analizine göre, kentin çekme faktörleri arasında illerin sanayi (endüstriyel) istihdam düzeyi en başta; illerin eğitim yatırımları ve servis sektörü istihdam düzeyi daha sonra gelmektedir. Kırsal itme faktörleri arasında ise, illerin erkek nüfusunun büyüme hızı ve çocuk-kadın oranı başta gelmekte, kırsal istihdam olanaklarının yokluğu bunları takip etmektedir (Akşit, 1999, 185).

Bu süreçte, teknolojide, üretim eşgüdümündeki ve büyük toprak sahibinin faaliyetlerindeki çeşitlenmeler, köylüler ve ağa arasındaki geleneksel ilişkilerle birlikte köyün toplumsal yapısında da zorunlu bir dönüşüme yol açmıştır. Toprak sahibi ve köylüler arasındaki ilişkiler, özellikle 1965 ve sonrasında mutlak bir çelişkiye dönüşmüştür. Köylülerin zor yoluyla köyden kovulmaya başlamaları da yine aynı tarihlere rastlamaktadır. Tekelci bir çiftliği amaçlayan toprak sahibine karşı çıkanlar dövülür, evleri kurşunlanır, dozerle yıkılır. Böylece, ekonomik etkenlerin yanı sıra köydeki güvensizlik ortamı da artmıştır. Köyde hâlâ geleneksel ortakçılık statülerini sürdürebilenler olmakla birlikte, bu hak artık, ağırlıkla toprak sahibinin politik oyununa bağlıdır (Akçay, 1999, 126).

Bu süreç, Doğu-Güneydoğu Anadolu dışında da yaygın olan beye, ağaya ve toprağa bağlı ırgat yerine, bağımsız çiftçi ailesinin oluşturduğu bir üretici sınıfının ortaya çıkmasıyla birlikte gitmiştir; ancak, söz konusu iki bölge, sosyopolitik etkenlerin de karışmasıyla henüz bu süreci tam yaşayamamıştır. Bağımsız çiftçi aileleri, piyasa göstergelerine göre ürün bileşimini, girdi/ürün yoğunluğunu düzenleyen, teknolojik atılım yapmaya hazır, kârlılık ilkesini kollayan yeni bir sınıf ortaya çıkmıştır (Kazgan, 1999, 32).

Sayılan bu olumsuz koşullar kırdan kente göçleri yaygınlaştırdı ve bu aşamadan sonra göç adeta kurumsallaştı (İçduygu ve Sirkeci, 1999b, 274). Çizelge 1’e bakıldığında görüleceği gibi, kent nüfusunun genel nüfus içindeki oranı 1960 yılında % 28 iken, bu oran 1970 yılında % 34 ve 1980 yılında ise % 44 dolayındadır.

1980 yılından sonraki dönemde Türkiye’deki iç göç olgusu kent ağırlıklı bir yapıya dönüşmüştür. Bu dönüşümün nedenleri arasında; eğitim örgütlenmesinin kentsel alanlarda ağırlıklı olarak konuşlanması, kamu kesiminin ekonomi politikaları ve yatırımı özendirici politikaları nedeniyle köyle kent arasında ara engellerin oluşması (Peker, 1999, 297), ülkedeki toplumsal oluşumun, ekonominin “serbest piyasa ekonomisi”, “özelleştirme” gibi hedeflerle yeniden örgütlenmeye çalışılması (İçduygu ve Sirkeci, 1999a, 252) gibi nedenler sayılabilir. Söz konusu nedenler sadece ülkemize özgü olmayıp, bunlar büyük ölçüde diğer ülkeler için de geçerliliğini korumaktadır. Özellikle ülkemizde 1980 yılından sonra görülen serbest piyasa ekonomisine geçiş ve bunun hızlandırdığı iç göç akınının bir benzeri de Çin’de görülmüştür. Çin’in kendini özel şirketlere açması, zaten kentleşmiş olan bölgelerinin çok daha hızlı kentleşmesi, farklı küçük kasaba ve kentlerinin doğrudan imalata sahne olurken işçileri çekmesi ve doğrudan küresel sermayeye eklenmesi, ihracatın artması, kırsal bölgelerin üstünlüklerini kaybetmesine ve eskiden çekici olan bu bölgelerin çekiciliğini kaybederek bozulmasına ve nüfuslarında düşüş yaşanmasına neden olmuştur (Boaxing, 2006).

1980 yılından sonraki dönemde ülkemizdeki iç göçü büyük ölçüde etkileyen nedenlerden bir diğeri ise, bu yıllardan itibaren Türk tarımında görülen gerilemedir. Şöyle ki, Türkiye 1980 yılına kadar hayvancılıkta Avrupa ülkeleri arasında birinci, dünyada ise ikinci sıradaydı. Ancak, 1980 yılından sonra tarım ve hayvancılık politikalarında yapılan olumsuz değişiklikler, Türkiye’nin tarım alanında söz sahibi olmasını engelledi (Usumi, 1999, 39-42).

1980’li yıllarda uygulanan ‘uyarlanma politikaları’ ile birlikte tarım yönetimi “aşağıdan yukarı”ya doğru erimeye, bunun sonunda ilgili bakanlığın merkez ve taşra hizmet gövdesi işlev değiştirmeye başlamıştır. Birincisi, temel tarımsal girdilerin sağlanması ve dağıtılmasında kamu kesiminin tekel konumuna son verilmiştir. İkincisi, kamu yönetimi tarım ve destekleme alımı işlevini büyük ölçüde terk etmiştir. Üçüncüsü, tarımsal sanayi tümü ile özel kesime terk edilmiştir. Dördüncüsü, ilk üç değişiklikte birlikte tarımsal kredi sistemi “destekleme” niteliğinden sıyrılmıştır (Ayman-Güler, 2005, 202).

Şöyle ki, tarım ürünlerine ve hayvancılığa verilen devlet destekleri azaltıldı. Ayrıca, tarımsal KİT’ler ve Tarım Satış Kooperatifleri ile ilgili yasalar değiştirildi.

Daha sonraki aşamalarda Süt Endüstrisi Kurumu ile Et-Balık kurumlarının piyasadaki etkinliği zamanla ortadan kalktı. Üreticiler bunun üzerine ürünlerini değerine satamaz hale geldiler. Sonunda bu KİT'ler ve Tarım Satış Kooperatifleri özel kesim firmalarına çok düşük fiyatlarla devredildi (Usumi, 1999, 39-42).

Bunların dışında 1970'lerin sonuna kadar sürdürülen tarımsal desteklemelerin (sübvansiyonların) 1980'li yıllardan başlayarak aşınmaya başladığı görülmektedir (Kurt, 2003, 76). Yenal (2001, 39) tarafından verilen bilgilere göre üretimi desteklenen tarım ürünlerinin sayısı 1980 yılında 22'yken, bu rakam 1990 yılında 10'a düşmüştür (Kurt, 2003, 76).

Sayılan bu olumsuzluklardan dolayı, 1980 ile 1985 yılları arasında her 1000 kişiden yaklaşık 65'i çeşitli nedenlerden dolayı sürekli (daimi) ikametgâhlarını değiştirmiştir. Bu sayı, 1985 ile 1990 yılları arasındaki dönemde % 25'lik bir artış göstererek 81'e ulaşmıştır (Yamak ve Yamak, 1999).

Türkiye'de yarım yüzyıldan beri devam eden bu iç göç olgusuna yaklaşık yirmi iki yıl içinde Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde terör sonucu oluşan güvenlik sorunları, büyük ölçekli kalkınma projeleri, doğal afetler nedeniyle meydana gelen yer değiştirmeler de eklenmiştir. Özellikle 1985-1996 yılları arasında terörün şiddetlenmesi nedeniyle bölgede yaşayanların bazılarının yerleşim yerleri zorunlu olarak ya da kendi istekleriyle değişmiştir (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, 2006). Terör ortamı nedeniyle can ve mal güvenliğinin olmaması, geçim kaynaklarının daralması, halkın bölgeden hızlı bir şekilde uzaklaşmasına neden olmuştur (Hurma, 2004, 82).

Türkiye'de iç göçün nedenleri arasında yer alan iletili güçler diye adlandırılan ulaşım ve iletişim alanındaki gelişmelerin gün geçtikçe artmasının göçü büyük ölçüde artırdığı bilinmektedir. Ulaşım ve iletişim alanına ilişkin verilere bakıldığında konunun anlaşılabilirliği daha da artmaktadır. Türkiye'de ulaştırma kesiminin gelirinin ulusal gelir içindeki payı, 1960 yılında % 7.5'e, 1981 yılında % 8.9'a, 1995 yılında ise bu rakam haberleşme ile birlikte % 21' yükselmiştir (Keleş, 2002, 70).

Türkiye'de iç göçlerin nedenlerine, özellikle de Doğu'dan Batı'ya göçlerin nedenlerine ışık tutması açısından 1930'lu yıllarda uygulanan devletçilik politikasına

değirmek yararlı olacaktır. Bu dönemde yurdun dört bir yanına sanayi yatırımları yapılmıştır. Örneğin: Ergin (1977, 50-51)'in belirttiği gibi bu dönemde Sümerbank tarafından 17 yeni fabrika kurulmuştur. Etibank madencilik alanında yatırımlar yapmıştır. Ziraat Bankası da bu dönemdeki güç koşullara rağmen 637 Zirai Kredi Kooperatifi aracılığıyla, tarım sektörüne kredi sağlamıştır (Wikipedia, 2007b). Cumhuriyetin ilk yıllarında sürdürülen bu politikalar hem ülkenin sanayisinin gelişmesini desteklemiştir, hem de ülkenin dengeli bir şekilde kalkınması ve bölgeler arasındaki gelişmişlik farklarının en azlanması için iyi bir örnek oluşturmuştur. Ancak bu yıllardan sonra bu politikalardan vazgeçilmiştir. Bundan sonra sanayi tesisleri büyük ölçüde ülkenin batısında konuşlanmıştır.

Sanayi tesislerinin ülkenin batısında konuşlanmasının yanı sıra, Kızılçelik (1996, 658-659)'in belirttiği gibi 20. yüzyıl toplumlarında en önemli gereksinim olarak kabul edilen ekonomik ve sosyal planlamanın Türkiye'de etkisiz kalmasıyla, köy-kent ve bölgeler arası dengesizliğin oluşması (Gürkan, 2006, 54) ülkemizde özellikle Doğu'dan Batı'ya doğru yönelen göçün nedenini oluşturmaktadır. Ayrıca bu yörelerdeki -özellikle Güneydoğu'da- tarımsal nüfusun kiracı ve ortakçı olarak çalışan kesiminin % 16.5 olan Türkiye ortalamasının üzerinde olması (Örneğin: 1981 Köy Envanter Etütleri'ne göre, köylerin; Diyarbakır'da % 43'ü, Urfa'da ise % 89'u kiracılık ve ortakçılık yapmaktadır); buralarda toprak dağılımının adaletsiz olması (Köymen ve Öztürkcan, 1999, 80-81) gibi nedenlerle tarıma verilen desteklemelerin azaltılması ve bu topraklardaki makineleşme gibi nedenler eklenince bu bölgelerden sanayi yatırımlarının yoğunlaştığı bölgelere göçler olmuştur.

Yukarıda sayılan Türkiye'de göçe yol açan çekici etkenler arasında, ilk göç edenlerin akraba ve hemşehrilerine verdikleri bilgi ve destekler de bazı toplumbilimcilerce kabul edilmektedir (Tekşen, 2003, 43).

Sezgin (1997, 659)'in belirttiği gibi iletici faktörlerin olduğu kırsal kesimlerden, kentlere olan göçün ülkemiz açısından bir de kültürel nedeni mevcuttur. Örneğin: Adam öldüme, kız kaçırma olaylarından sonra başlayan kan davası olgusu, insanların göç etmelerinde etkili olmuştur (Şentürk, 1999, 46).

Türkiye'de iç göçün nedenleri arasında değinilmesi gereken bir diğer husus da mevsimlik göçlerin nedenleridir. Mevsimlik göçler ülkemizde kırsal kesimdeki ve kentlerdeki bazı ailelerce tarımın yoğun olarak yapıldığı yerlere yapılmaktadır. Bu

göçler genellikle tarım işçisi olarak çalışmak için yapılmaktadır. Bunun dışında inşaat bölgelerinde çalışmak üzere de yapılmaktadır. Ayrıca yaylacılık için yapılan göçler de mevsimlik göçler arasında kabul edilir. Özellikle Doğu Anadolu, Karadeniz ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nde insanlar hayvanlarını otlatmak için ve arıcılık için bitki örtüsü bakımından zengin olan, yüksek yerlere sonbaharda geri dönmek üzere göç etmektedirler (Forum Marzalli, 2007).

4.5.2.3.2. Türkiye’de İç Göçlerin Sonuçları

Sanayi toplumu olma yolunda hızlı bir ilerleme kaydedemeyen Türkiye’de gerçekleşen iç göç sonunda kentsel alanlar hızla akan kırsal nüfusu aynı hızda emme gücüne sahip olamamıştır. Bir yandan kırsal alanlardan akan işgücünü istihdam edecek sanayi aynı hızla gelişmemiş, diğer yandan kentsel alanlar gelen nüfusu barındıracak konut oluşumunu sağlayamamıştır. Sonuç olarak, gecekonduarda yaşayan ve ikincil ekonomik sektörlerde geçimini sağlamaya çalışan bir göçmen kitlesi, kent nüfusunun ağırlıklı bir parçası haline gelmiştir: “kentleşme” ve “kentlileşme” farklılığı da bu çerçevede tartışılmaya başlanmıştır (İçduygu ve Sirkeci, 1999a, 252).

İç göçün ülkemizde neden olduğu sonuçlardan en önemli olanlarını ana hatlarıyla özetleyen bu paragraftan da kısmen anlaşılabileceği gibi, Cumhuriyet ile beraber kalkınma çabalarının hız kazandığı ülkemizde kentler iç göçle gelen nüfus hareketinden büyük ölçüde etkilenmiştir. Böyle olunca Karaman (1998, 39)’ın belirttiği gibi Batı toplumlarında görülenin aksine Türkiye’deki kentler ani ve sıçramalı bir büyüme göstermiş ve Türkiye kentleşme sürecine hazırlıksız yakalanmıştır. Diğer bir ifadeyle Türkiye’deki kentleşme, sanayileşme ile yakın ilişki içinde olmasına rağmen, sanayileşme ile orantılı bir gelişme göstermediği ve sanayileşmenin doğurduğu ihtiyaçlara uygun olmadığı için, sağlıklı ve düzensiz bir şekilde gelişmiştir (Bulut, 2005, 37).

Bu düzensizliğin ana nedenlerinden biri de hiç şüphesiz ki yoğun bir şekilde yaşanan gecekondulaşma sürecidir. Söz konusu olgu ülkemize özgü olmayıp dünyanın diğer köşelerinde de buna benzer sağlıklı yapılaşmalar yoğun bir şekilde görülmektedir. Örneğin: ABD’de iç ve dış göçlerle birlikte ülkeye gelen yoğun nüfus akımıyla artan konut ihtiyacı ve kiralardaki yüksek getiri, ülkedeki toprak

zenginlerinin kendi yerleşmelerinden daha fazla kazanmak için “tenement” adı verilen (Güldemet, 1997, 20-21), sağlıksız ve dar konutların inşasına yönelmelerine yol açmıştır. Bu yapıların da bizdeki gecekondularla benzer özelliklere sahip olduğu bilinmektedir.

Ülkemizde tümüyle olmasa da genel olarak köylerden ve kırsal kasabalardan göç eden insanlar, düzensiz sanayi merkezlerinin çirkinleştirdiği kentlere geldiklerinde barınabilecekleri bir yere en fazla gereksinim duymuşlardır. Ancak içinde yaşamı sürdürmenin oldukça pahalı olan kentlerin lüks konutlarından yararlanmak bu insanlar için olanak dışıdır (Çakır, 2007, 33-34). Bu yüzden bu kişiler bu fiyatlar karşısında çözüm arayışlarına gitmişlerdir ve bunun sonucunda çözüm mekânı olarak gecekondular ortaya çıkmıştır. Yani gecekondular düşük gelirli istihdam alanlarında çalışan ve sosyokültürel farklılıklardan dolayı kente eklenmekte zorlanan bir nüfusun, mülkiyeti başkalarına ait topraklar üzerine yasal olmayan yollardan yapılmış konutlara yerleşmesiyle ortaya çıkmış bir olgudur (Tekşen, 2003, 45). Bu olguyu artıran nedenlerden biri de, ülkemizde sanayileşme sürecinde şehirleşmenin sanayileşme için itici bir güç olarak kabulüyle iç göç olayı ülke ölçüsünde bir boyut kazanırken, bu ülke boyutundaki yeni yerleşme düzeni sorununun cevaplandırılmasının yerel yönetimlerin olanaklarına bırakılmasıdır. Bu durumda yerel yönetimlerde hızlı bir tempoyla kentlerine gelen kırsal nüfusun yerleşme gereksinimlerini karşılayamamış ve göç nüfusu kendi olanaklarıyla bu sorunu çözümlediğinde de sonuç, kamu elindeki arazilerin bir gecede inşa edilen gecekondularla kullanılması olmuştur (Erdem, 1986, 188-189).

Gecekondular olgusu kırdan kente göçen nüfusun içine girmiş olduğu yoğun çözüm arayışı sürecinde en başarılı alan olmuştur. Gecekondular yaparak yalnız barınma sorununu çözmemiştir, aynı zamanda gecekonduları bir yatırım aracı olarak da kullanmıştır. Kentteki biriktirimlerini ve kırdaki kaynaklarını önemli ölçüde gecekondulara yatırmıştır. Böylece hem barınmıştır, hem de servet biriktirerek sosyal güvenliğini sağlamıştır. Ancak tek tek kişiler açısından yararlı gibi görünen bu işleyiş, büyük toplumsal kaynakların israfı sonucunu doğurmuştur (Kartal, 1992, 38).

Buna rağmen devlet ve piyasa güçlerinin ağırlık değiştirerek denge aradığı ekonomik modeller içinde yapılanan emek piyasası ise, gecekondular nüfusunun sunduğu ucuz emeği her modelin içinde farklı değerlendirmiş, zaman içinde bu

emeğe farklı ve çoğu zaman vazgeçilemez önemde işlevler yüklemiş, bu işlevlerin karşılığında bu nüfus önce ekonomik mekânda kalıcılık kazanmış ve bu kalıcılık sonucu siyasal mekâna giriş yaparak bu mekânda da vazgeçilemez önemde işlev edinmiştir (Şenyapılı, 2006, 119).

Bu nedenlerden dolayı da ülkemizde gecekondun sayısı gün geçtikçe artmıştır. Keleş (1990,78)'in belirttiği gibi 1940'ların sonuna doğru, büyük kentlerde 23-30 bin gecekondun bulunurken, bu sayı 1960'da 240 bine, 1983'te ise 1,5 milyona yükselmiştir. 1990 yılı itibarıyla, Türkiye'de 1 milyon 750 bin gecekondun bulunduğu tahmin edilmektedir (DPT, 1997).

Siyasal mekânda da gecekondunun yer almasıyla gecekondun alanları siyasal rant odaklarına dönüşmüştür. Bu da zamanla yasal düzenlemelerin oy kaygısıyla altüst edilmesine ve kentleşme sorunlarının üstesinden gelinemeyecek bir aşamaya erişilmesine yol açmıştır. Bu aşamada devreye giren enformel çözüm yollarının bedeli çok yüksek olmuştur. Kent çevresindeki hemen her tür alan vahşi bir yapılaşmaya açılmış, kentlerin yerine konması mümkün olmayan tarihsel değerlerinin yitip gitmesine göz yumulmuştur. Sonuçta ortaya çıkan, kalitesiz sıfatını her ölçüde sonuna dek hak edecek bir tarihsel çevredir (Işık ve Pınarcıoğlu, 2003, 98). Ayrıca bu süreçte konut alanlarında meydana gelen sağlıklı yapılaşmanın da bünyesinde birçok tehlikeyi ve sorunları barındırdığı tartışılmaz bir gerçektir. Bunun acı meyvelerini de 17 Ağustos ve 12 Kasım 1999 yılında yaşadığımız depremler sonunda binlerce can kaybı ve trilyonlarca maddi kayıpla almış bulunmaktayız.

Türkiye'de iç göçle kente gelenler arasındaki katmanlaşmanın ilk boyutunu, görüldüğü gibi gecekondun topraklarının değerlendirilmesi oluşturmaktadır. Ancak, kentlerin büyüme ekseninin farklı olmasından ötürü, tüm gelenlerin toprak rantından eşzamanlı-eşdüzeyli yararlanmaları söz konusu olmadığı için, göçmenlerin sosyal katmanlaşması da farklı olmuştur (Peker, 1999, 299).

İç göçün ülkemizdeki sonuçlarının gecekonduyla sınırlı olmadığı herkesçe kabul edilen bir gerçektir. Bunun dışında iç göçle beraber hızlanan kentleşme büyük etkileri olan bir toplumsal erozyona yol açmıştır. Bu erozyonun kırsal alanlar üzerindeki etkisi; geçim olanakları daralmış bu yerleşmelerde yaşayanların büyük düşlerle kentlere göçmesi, köylerin atılğan, genç, becerikli ve girişimci öğelerini yitirmesi biçiminde kendini göstermiştir. Büyük kentlere gelenlerin çoğu, baba

ocaklarından, alışagelmış oldukları çevrelerinden uzaklaşmış olduklarından, gereksindikleri özdeksel ve tinsel desteklerden yoksun kalmışlardır. Parlak iş hayalleriyle geldikleri büyük kentlerde, çoğu kez bunları gerçekleştiremedikleri görüp; işsiz ya da gizli işsiz durumuna gelmişlerdir. Küçük köy topluluğunun oynadığı denetim işlevinin etkisi azaldığından, toplum için yararlı olmayan, hatta zararlı yollara kapılmaları olasılığı da artmıştır (Keleş, 2002, 74-75).

Söz konusu toplumsal erozyonun kentlerde görülen birçok belirtileri vardır. Ülkemizde kentlerin sanayileşme düzeyinin düşük olması, kente göçenlerin kalifiye olmamaları ve göçün yoğunluğu ile birlikte kentlerde önemli bir işsizlik sorunu yaşanmaktadır (Erjem, 2008, 22). Bundan dolayı da işgücünün ‘ikincil ekonomik kesimler’ olarak adlandırılan marjinal ekonomik kesimlere yönelmesi bu belirtilerin başlıcalarındandır. Şenyapılı (1982, 107)’nın belirttiği gibi işe girişin kolay olduğu, büyük sermaye istemeyen ve müşterinin kolay erişebildiği işler olan marjinal işlerin, sosyal güvencesi olmayan, bilgi ve deneyim gerektirmeyen işler olduğu (Tekşen, 2003, 79) genel kabul gören özellikleri arasındadır. Ülkemizde bu kesimin genişlemesi ile işgücü piyasası örgütsüzleşmeden uzak ve işgücünün zararına işleyen bir görünüme bürünmüştür. Ayrıca gittikçe büyüyen marjinal kesim birçok kaynak israfına da yol açmaktadır.

İç göçün neden olduğu toplumsal erozyonun bir diğer belirtisi de, iç göç olgusuyla hızlanan kentleşme sonucu, kentlerin gerek nüfus, gerekse alan olarak büyümesinin yol açtığı ulaşım ve trafik sorunlarıdır. Bu sorunlar neticesinde, kentlerin konut bölgelerinden, iş ve ticaret yerlerinin toplu olarak bulunduğu, merkez bölgelerine doğru yönelen önemli bir yolcu trafiği belirmekte, özellikle gün içinde mesai başlangıç ve bitiş saatlerinde ulaşım, yavaşlama ve tıkanmalarla güçlüklerle sağlanabilmektedir, şehir içi seyahatler uzun zaman almaktadır (Kutlu, 1986, 212).

Ülkemizde yaşanan yoğun iç göç hareketinin beraberinde getirdiği sonuçlardan bir diğeri de kentlerde meydana gelen kültürel değişimler ve uyum sorunudur. Güngör (2003, 230)’ün belirttiği gibi kırdan kente göç eden yığınlar ilk aşamada kente kendi yaşam biçimleriyle, değerleriyle, gelenekleriyle, görenekleriyle, ritüelleriyle gelirler. Dolayısıyla kırdan kente bir kültürel akış söz konusu olur. Bu da kentli toplumsal ve kültürel yapının çözülmesi, kentte bu anlamda bir taşralaşma sürecinin başlamasına yol açar. Diğer yandan kente göç eden insanların zamanla

geldikleri köylere, kasabalara kısa süreli gidiş gelişleri söz konusu olur ki bu gidiş gelişler, kente özgü birtakım toplumsal ve kültürel değerlerin kıra taşınması sürecini de beraberinde getirmiştir. Zaman içinde kentlerde taşralaşma sürecine girilirken, taşra da kentleşme sürecine girmiştir.

Bunun dışında ülkemizde yaşanan iç göç hareketinin kentlerdeki siyasal hayatı olumsuz yönde etkilediği bir gerçektir. Gökalp-Görentaş (2008)'ın belirttiği gibi Türkiye'de kırsal kesimlerdeki seçmenin oyunu tam bir demokrasi bilinci içinde ve kendi inandığı ideolojik değerler veya kendi siyasal fikirleri ve kararları doğrultusunda kullandığını söylemek çok zordur. Yeterli düzeyde bilince sahip olmayan bu seçmen kitlesinin Vergin (1986, 42)'in belirttiği gibi mobilize oy, patron-yanaşma ilişkilerinin hâkim olduğu köylük yerlerde, belirli bir patronun ya da ağanın güdümünde ve onun istediği yönde oy verdiği bilinmektedir.

Dolayısıyla bu seçmen kitlesi kırsal alanlarda çok küçük vaatlerle ve propagandalarla kolayca kandırılıp, oyları istenen tarafa yönlendirilmektedir. Dolayısıyla gerekli siyasal birikime ve bilinç düzeyine sahip olmayan bu kitlenin iç göçle kente gelmesi sonucu, kentlerdeki seçimlerde oy vermesi ve bu oyların kentlerin geleceğini tayin etmesi ülkemizde kentleşme için son derece vahim bir durumdur. Gökalp-Görentaş (2008)'ın belirttiği gibi söz konusu kitle kent merkezinin çevresine oluşturduğu, gün geçtikçe sayıları artan, şehrin fiziksel ve kültürel dokusuyla taban tabana zıt yapılar olan gecekondularına tapu alabilmek için bu yapıyı destekleyen, bu yönde vaatlerde bulunan siyasi partileri desteklemiştir. Kısaca Türkiye'de köyden kente yapılan göç hareketleri kentteki siyasal hayatı olumsuz yönde etkilediği gibi, çarpık ve sağlıklı bir kentleşmeye de neden olmuştur.

Ayrıca ülkemizde iç göçle kentlere yönelen yoğun nüfus akımı yüzünden kentlerde kanalizasyon yetersizliği, içme suyu, elektrik sıkıntıları, toplu taşıma araçlarının yetersizliği, okul, kitaplık, yeşil alan eksikliği, hava kirliliği, gürültü kirliliği (Keleş, 2002, 74-75), suç oranının yükselmesi, güvenlik sorunları gibi birçok sorun belirmiştir.

Özellikle kırdan kentlere yönelik olarak gerçekleşen iç göçün ülke ekonomisine büyük bir yük getirdiği tartışılmaz bir gerçektir. Yukarıda da değinilen marjinal kesimlerde çalışan işgücü kayıtdışı ekonomiye yol açmaktadır. Bunun

dışında gelişigüzel ve akılcı olmayan şekillerde yapılan gecekondu altyapı hizmeti götürmek için devletçe yapılan harcamalar, planlı bir yapı için yapılan harcamaların kat kat üstündedir. Ayrıca köyden kente yapılan göçlerle kendi toprağında çiftçi olarak çalışan toprak sahibi köylülerin, topraklarını bırakmalarından dolayı, kırsal kesimde tarım ve hayvancılık faaliyetlerinde önemli miktarda azalmalar olmuştur (Gökalp-Görentaş, 2008).

Bunun dışında değinilmesinde yarar görülen diğer bir husus da, ülkemizde yaklaşık yirmi iki yıldır gerçekleşen zorunlu göçlerin sonuçlarıdır. Gürbüz (2005, 213)'ün belirttiği gibi zorunlu göçler sonunda, göç edilen bölgelerde tarım ve hayvancılığa dayalı etkinliklerle geçimini sürdüren yurttaşlar göç sonrası yeni yerleşim alanlarında işsizlik, sefalet ve yoksulluk gibi problemlerle karşılaşmışlardır. Ayrıca zorunlu göç öncesi ülkenin et ve süt ürünleri ihtiyacının önemli bir bölümü bu bölgelerden karşılanmaktaydı. Ancak göç sonrasında bu bitme aşamasına gelmiştir ve bu ürünlerin dışalım (ithalat) yoluyla alımına gidilmiştir. Zorunlu göç sonrası aile reisleri iş bulamazken, gençler ve çocuklar ise geçici-dönemsel işlerde sosyal güvencesi olmayan, kalitesiz işlerde düşük ücretle çalışmak zorunda kalmıştır. Kentsel yaşama amele, gündelik işçi, niteliksiz hizmet işçisi olarak katılan yurttaşların kentsel olanaklardan yararlanma ve kent yaşamı içinde dönüşmeleri neredeyse olanaksızdır.

Özetle Erjem (2008)'in belirttiği gibi, ülkemizdeki iç göçlere dayalı kentleşme sürecinde kente göç edenler kırdaki yaşantısından veya göç yerindeki yaşantısından farklı bir yaşama düzeyine sahip olmuşlardır. Çalıştıkları işten, oluşturdukları konuta, giyim tarzına, konuşma biçimine, düşünüş ve eğlenme biçimine kadar varan bir değişimi içinde barındırmaktadır bu yaşam düzeyi. Ancak bu değişimin kentlileşme kavramının içeriğine uygun nitelikte olmadığı görülmektedir. Çünkü ülkemizde göç edenler çağdaş anlamda kentlileşmiş değildir. Türk insanı, göç ettiği kentlerde kır ile kent arasında sıkışmış bir görünüm arz etmektedir. Bölgesel ve yöresel özelliklerini kaybetmediği gibi kentli de olamamıştır. Kentsel yaşamda akraba dayanışmasından, hemşehri örgütlenmesine, gecekonduan enformel kesime, hemşehri mahallerinden arabeske varan bir dizi çözüm yolu ve uyum mekanizması geliştirmiştir. Ancak kentle bütünleşememiş olan ve nüfusun % 70.57'sini oluşturan kentli nüfus, bugün Türkiye içinde bulunduğu kentlere kendi

rengini vermiştir ve bu durum ekonomiden siyasete kadar birçok alanda önemli toplumsal sorunların yaşanmasının en önemli nedenidir.

ÜÇÜNCÜ KESİM

GÖÇÜN MALATYA KENTİNDEKİ DURUMUNUN

ÇÖZÜMLENMESİ (ANALİZİ)

Üçüncü kesimde, Malatya'nın değişik açılardan tanıtılması ile göçün Malatya Kenti üzerinden nedensel bakımdan ve çeşitli açılardan irdelenmesi konuları ele alınmıştır.

5. MALATYA'NIN DEĞİŞİK AÇILARDAN TANITILMASI

Bu bölümde Malatya tarihsel, ekonomik, kültürel, siyasal ve demografik açılardan tanıtılmıştır.

5.1. Tarihsel Açıdan Malatya

Bu alt bölümde Malatya adının tarihsel gelişimi ve anlamı ile özetle Malatya'nın tarihsel gelişimine değinilmiştir.

5.1.1. Malatya Adının Tarihsel Gelişimi ve Anlamı

Malatya, kuruluş ve isim itibariyle başlangıçtan zamanımıza kadar büyük bir değişikliğe uğramadan gelen Anadolu kentlerinden birisidir (Yakar ve diğerleri, 2004, 20). İlkçağ Anadolu tarihinin önemli yerleşme merkezlerinden birisi olan bu kentin, ilk kurulduğu yer olan Orduzu/Bahçebaşı kasabasındaki Aslantepe mevkiinde kazı yapan L. Delaporte, geçmişte Hititler'e ait olan bu kentin bilinen isminin 'Maldia' olduğunu tespit etmiştir (Doğan, 1980, 11). Hititçe'nin çözülmesinde büyük katkıları bulunan Bedrich Hronzy tarafından, şehrin adının Hititçe'de 'bal ve meyve bahçesi' anlamına geldiği belirtilmiştir (Malatya Valiliği, 2006, 3).

'Maldia' olarak geçen aynı ad, Asur ve Urartu kaynaklarında 'Melid', 'Melidi', 'Melide', 'Malita' gibi farklı yazılış biçimleriyle kullanılmıştır (Özgül Yayınları Yayın Kurulu, 1988, 11). Geç Hitit kent devletleri kente 'Milidia', Romalılar 'Melitene-Melita' demişler, Araplar ise Melatiyya olarak adlandırmışlardır. Türklerin kenti ele geçirmesiyle kent Malatya olarak adlandırılmıştır (Malatya Valiliği, 2006,3).

5.1.2. Özetle Malatya'nın Tarihsel Gelişimi

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de gerek coğrafik gerekse tarihsel ve sosyo-kültürel bakımdan medeniyetleri buluşturan yurdumuzun önemli kavşak noktalarından biri olan Malatya'nın bu özelliği Malatya'yı tarihin her döneminde önemli kılmış ve dikkatleri hep üzerine çekmiştir (Yakar ve diğerleri, 2004, 2). Bu özelliği ile Malatya, Doğunun ve Batının geçiş kapısı, önemli bir yerleşim merkezi olmuştur. Tarihi İpek Yolu ile Kral Yolu'nun bir kolu Malatya'dan geçmektedir (Malatya Valiliği, 2006, 3).

Malatya'nın ilkçağdaki dönemlerini aydınlatacak bilgilere 1932 yılında beri aralıklarla sürdürülen Arslantepe kazılarında ve aşağı Fırat Havzası yüzey araştırması ve kazılarında erişilmektedir (Özgül Yayınları Yayın Kurulu, 1988, 11). Buralardan elde edilen bulgular, geçmişi Paleolitik çağa uzanan Malatya'nın Neolitik, Kalkolitik ve Bronz çağlarında yerleşim gördüğünü göstermektedir (Malatya Valiliği, 2006, 3). Bunlardan sonra Malatya'da, Hitit, Asur, Urartu, Med, Pers, Kapadokya, Makedonya, Roma, Bizans, Arap, Selçuklu, Osmanlı uygarlıkları ve bazı beylikler varlıklarını sürdürmüştür (Yakar ve diğerleri, 2004, 2-16). Bu dönemlerde birçok kez el değiştiren Malatya stratejik önemini ve ticari merkez olma özelliğini her dönem korumuştur.

Milattan önce ve Milattan sonra çeşitli medeniyetlerin etkisi altında kalan merkez ilçede ilk kalıcı yerleşim ise 1839 yılında başlamıştır. 1839 yılında Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın kuvvetleriyle çarpışmaya hazırlanan Osmanlı ordusu, halkın oturmakta olduğu Eski Malatya'daki (Battalgazi'deki) evlere yerleştirilmesi üzerine halk yazlık (sayfiye) yeri olan Aspuzu'ya göç etti (Malatya Belediyesi, 1990, 28). Askerler yöreden ayrıldıktan sonra evlerin büyük bir bölümünün yıkık ve harap hale gelmesinden dolayı yazlıkta bulunan Malatya halkı esas yerleşim yerine dönmemiş bugünkü merkez ilçenin bulunduğu topraklarda kışı geçirmek zorunda kalmıştır. Bahar ayları gelince de halkın büyük bir bölümü Eski Malatya'ya (Battalgazi'ye) dönmeyerek merkez ilçe topraklarında kalmayı tercih etmiştir. Daha önceleri Eski Malatya'nın mezarısı durumunda olan Merkez İlçe bu olaydan sonra yerleşim yeri olarak gelişmeye başlamıştır (Doğan, 1980, 57).

Osmanlı Dönemi'nde Maraş Eyaleti'ne bağlanmış olan Malatya, Cumhuriyet Döneminde il olmuştur (Malatya Valiliği, 2006, 5).

5.2. Ekonomik Açıdan Malatya

Cumhuriyetin ilk yıllarında, Genç Türkiye Cumhuriyeti, bir yandan savaşın yaralarını saran, bir yandan da ülkenin her köşesini ulaşılabilir kılmak amacı ile demiryolları yapımına önem veren; dönemin hâkim ekonomik modeli olan, kamu öncülüğünde içe dönük kalkınma modeli ile yerli sanayiye geliştirmeyi amaçlayan bir ülke olmuştur. Bu dönemde, Malatya bir yandan demiryolu ve karayolu ulaşımında önemli bir kavşak noktası, bir yandan da dokuma, sigara-tütün ve şeker fabrikaları gibi tarıma dayalı sanayi dallarında kurulan büyük ölçekli tesislerin toplandığı bir merkez kimliğine kavuşmuştur (Yakar ve diğerleri, 2004, 146). Ancak Cumhuriyetin ilk yıllarında kamu yatırımlarıyla başlatılan ve geliştirilmeye çalışılan sanayileşme, sürekli bir netlik kazanmamış, bu nedenle, tarım kesiminin egemenliği sürmüştür (Malatya Belediyesi, 1990, 29).

Malatya ekonomisi içinde tarım kesiminin egemenliğini sürdürmesinde, özellikle 1970 yılından sonra tarımda sulamanın artırılması ve modern tarım araçlarının kullanılması ile yeni tarımsal üretim yöntemlerin yaygınlaştırılması büyük ölçüde etkili olmuştur (Özgül Yayınları Yayın Kurulu, 1988, 30). Tarımda sulamanın artırılması, elektrik üretimi ve taşkın koruma amacıyla Malatya’da birkaç baraj inşa edilmiştir. 1969 yılında Sürgü Barajı, 1975 yılında inşa edilen Medik Barajı, 1990 yılında inşa edilen Polat Barajı, 1992 yılında inşa edilen Sultansuyu barajı (DSİ, 2008a, 2008b, 2008c, 2008ç) bu barajlardandır. Bu barajlardan Polat ve Sultansuyu barajları sulama amaçlı (DSİ, 2008a, 2008b), Medik Barajı Sulama ve elektrik üretim amaçlı (DSİ, 2008c), Sürgü Barajı ise sulama ve taşkın koruma amaçlı olarak inşa edilmiştir (DSİ, 2008ç).

Bu barajların dışında Çat Barajı, Boztepe Barajı, Gökpınar Barajı, Kapıkaya Barajı, Yoncalı Barajı yapımı devam eden barajlar arasında yer almaktadır (İnsan Kaynakları, 2007).

Yukarıda değinildiği gibi, ekonomisi içinde tarım kesiminin egemenliğini sürdürdüğü, Doğu Anadolu’nun Erzurum’dan sonra ikinci büyük kenti olan ve tarihsel süreç içerisinde “doğunun batısı batının doğusu” olarak tanımlanan, bölgesel bir çekim merkezi haline gelen Malatya, halkının büyük bir bölümünün geçim kaynağı kayısı olan bir ildir. Ayrıca Malatya’nın tarımsal üretimleri arasında, meyvecilik, kültür bitkileri ve tahıllar önemli bir yere sahiptir (Doğan, 1980, 19).

Malatya’da tarım kesiminin egemenliği sürekliliğini korumuştur; ancak son yıllarda özel kesim yatırımları ağırlık kazanmış ve özel kesime ait tesislerin sayısı artmıştır. Şöyle ki, Malatya’daki özel kesim tesis sayısı, 1985 yılında 74’e, 1990 yılında 105’e, 1995 yılında 244’e, 2000 yılında 277’ye, 2004 yılında 414’ye, 2005 yılında 498’e, 2006 yılında 605’e çıkmıştır (Malatya Ticaret ve Sanayi Odası, 2007a).

Malatya ekonomisinin ayrıntılı ve düzenli bir şekilde irdelenebilmesi için, konunun tarım, hayvancılık, sanayi ve ticaret, ormancılık ve madencilik başlıkları altında ele alınmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

5.2.1. Malatya’da Tarım

Ekonomisi büyük ölçüde tarıma dayalı olan Malatya’da tarım arazi varlığı 425 bin 45 hektardır. Bu arazinin 334 bin 745 hektarı tarladır. 78 bin 932 hektarlık alan meyvelik, 3 bin 404 hektar sebzelik, 7 bin 964 hektar bağlıktır. Nadasa bırakılan alan 334 bin 745 hektar, ekilen alan 178.552 hektardır. Malatya’da 425 bin 45 hektarlık tarım arazisinin, 391 bin 541 hektarı sulamaya elverişlidir. Bunun 198 bin 715 hektarı (% 50.75) sulanmaktadır. Yapımı devam eden barajların ve sulama projelerinin tamamlanması ile sulanan arazi miktarının 261 bin 909 hektara yükselerek, sulamaya elverişli arazinin % 67’sinin sulanması beklenmektedir (Malatya Valiliği, 2008a).

Malatya’da tarım, gübrelemenin, tohum ıslahı çalışmalarının ve modern tarım aletlerinin kullanımının yaygınlaşmasıyla, yapılan barajlar ve sulama projeleri sayesinde artan sulama olanaklarıyla gittikçe gelişmiştir. Ayrıca 1939 yılında Malatya Sigara Fabrikası’nın açılması ile Sümerbank Dokuma Fabrikası’nın kurulması, 1956 yılında Malatya Şeker Fabrikası’nın açılması da tarımın gelişmesine katkıda bulunmuştur (Özgöl Yayınları Yayın Kurulu, 1988, 31).

Malatya’da tarımsal üretim ağırlıklı olarak kayısıya dayanmaktadır. Yıllık ortalama kayısı üretimi 80 ile 100 bin ton civarındadır. FAO tahminlerine göre günümüzde dünya kuru kayısı piyasasının yaklaşık % 70’i Türkiye’ye aittir. Bunun da % 90’ı Malatya’dan karşılanmaktadır. Yaş kayısının yaklaşık % 90’ı kurutularak bunun % 95’ine yakını ihraç edilmektedir (Asma ve Birhanlı, 2004, 3-4). Yapılan ihracattan her yıl ülke ekonomisine 130 ile 150 milyon ABD Doları civarında döviz

girdisi sağlanmaktadır (Malatya Ticaret ve Sanayi Odası, 2007b). Kayısı bu getirisiyle Malatya ekonomisinde en büyük paya sahiptir. Malatya nüfusunun yaklaşık % 33'ünün geçim kaynağı durumunda olan kayısıdan, 50 bin aile yani yaklaşık 250 bin kişi geçimini sağlamaktadır. Malatya ekonomisi için bu kadar önemli olan kayısı, Türkiye'nin geleneksel kuru meyve ihracatı içerisinde önemli bir paya sahiptir (Kayısım Net, 2008).

Malatya'da kayısı dışında sürdürülen diğer tarım faaliyetleri; bağcılık tarımı, tahıl, baklagil ve kültür bitkileri ve sanayi bitkileri üretimi, meyvecilik, sebzecilik olarak sıralanabilir. Malatya'da sulamaya ve meyvecilik yapmaya olanaklı olmayan alanlarda bağcılık ziraatı yapılmaktadır (Doğan, 1980, 21). İlde en çok yetiştirilen tarım ürünleri arpa ve buğdaydır. Ayrıca baklagil üretiminin ildeki tarım ürünleri içindeki payı öteden beri büyük yer tutmaktadır. Nohut ve mercimek gibi baklagil türleri kuru tarım şartlarında yetiştirilmektedir. İlde yapılan barajlarla birlikte artan sulama olanakları, baklagil üretiminin de artmasına yol açmıştır. Ayrıca fasulye üretimi de yoğun bir şekilde yapılmaktadır (Özgül Yayınları Yayın Kurulu, 1988, 31-32). Yukarı da değinildiği gibi, 1939 yılında Malatya Sigara Fabrikası'nın ve 1956 yılında Malatya Şeker Fabrikası'nın açılması ile Malatya'da sanayi ürünlerine yönelik bir talep belirmiştir. Bunun üzerine ilde şeker pancarı ve tütün üretimi artmıştır. Meyvecilik alanında ilde kayısı dışında başta kiraz olmak üzere şeftali, elma ve armut ağırlıklı olmak üzere birçok meyve türü yetiştirilmektedir.

İlde yöredeki diğer illere oranla yoğun bir şekilde sebzecilik faaliyetleri yapılmaktadır. Sebze üretimine bakıldığında üretim miktarı bakımından ağırlığı domates ve karpuz üretimi oluşturmaktadır. Ayrıca yumru bitkilerin ve yem bitkilerinin tarımında da gün geçtikçe artış görülmektedir. Bu bitkilerin arasında en büyük paya; soğan, sarımsak, patates, hayvan pancarı, yonca ve korunga sahiptir (Yakar ve diğerleri, 2004, 165).

Malatya'daki tarım ürünlerinin ekim alanlarına, ağaç sayısına ve alınan ürün miktarına değinmenin konunun anlaşılabilirliğini artıracakları düşünülmektedir.

Malatya'da tahıl ürünlerinin ekim alanı 1 milyon 59 bin 925 dekar ve buradan alınan ürün miktarı 304 bin 274 tondur. Baklagillerin ekim alanı 64 bin 3 dekar ve buradan alınan ürün miktarı 7 bin 747 tondur. Yumru bitkilerin ekim alanı 3 bin 256 dekar ve buradan alınan ürün miktarı 6 bin 155 tondur. Sanayi bitkilerinin

ekim alanı 20 bin 800 dekar ve buradan alınan ürün miktarı 75 bin 938 tondur. Yem bitkilerinin ekim alanı 138 bin 353 dekar ve buradan alınan ürün miktarı 66 bin 186 tondur. Yaprağı yenen sebzelerin ekim alanı 2 bin 245 dekar ve buradan alınan ürün miktarı 3 bin 920 tondur. Baklagil sebzelerinin ekim alanı 676 dekar ve buradan alınan ürün miktarı 375 tondur. Meyvesi yenen sebzelerin ekim alanı 45 bin 555 dekar ve buradan alınan ürün miktarı 131 bin 381 tondur. Kök ve yumru sebzelerin ekim alanı 911 dekar ve buradan alınan ürün miktarı 827 tondur. Yumuşak çekirdekli meyvelere ait ağaç sayısı 686 bin 750 ve bunlardan alınan ürün miktarı 18 bin 137 tondur. Taş çekirdekli meyvelere ait ağaç sayısı 7 milyon 484 bin 800 ve bunlardan alınan ürün miktarı 289 bin 688 tondur. Sert kabuklu bitkilere ait ağaç sayısı 260 bin 185 ve bunlardan alınan ürün miktarı bin 988 tondur. Üzümsü meyvelerin ekim alanı 4 bin 235 dekar ve buradan alınan ürün miktarı bin 920 tondur (Malatya Tarım İl Müdürlüğü, 2008a).

5.2.2. Malatya’da Hayvancılık

Malatya’da tarımın en önemli kollarından biri de hayvancılıktır. Gerek meraların genişliği, gerekse besicilik için gerekli olanaklar bakımından zengin olması (Malatya Belediyesi, 1990, 30) Malatya’ya bu yönde büyük üstünlük sağlamaktadır. Şöyle ki, Malatya’nın toplam yüzölçümü olan 1 milyon 231 bin 306 hektarın, 572 bin 729 hektarı, başka bir ifadeyle % 46.5’i çayır ve meralardan oluşmaktadır (Malatya Valiliği, 2008a).

Malatya Tarım İl Müdürlüğü verilerine göre, 2007 yılı itibariyle Malatya’da 226 bin 870 küçükbaş, 101 bin 924 büyükbaş, 9 bin 635 tek tırnaklı, 431 bin 844 kanatlı hayvanın yanı sıra, 71 bin 955 kovan arı bulunmaktadır. Bu verilere bakıldığında, Malatya’da en çok küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yapıldığı görülmektedir. Malatya’daki 226 bin 870 küçükbaş hayvan varlığının 189 bin 217’ini koyun, 37 bin 653’ünü keçi oluşturmaktadır (Malatya Tarım İl Müdürlüğü, 2008b).

İlde bulunan büyük koyun sürüleri, genellikle Yazıhan İlçesi ve Fethiye’de (Yazıhan’a bağlı bir kasaba) yaşayan göçerlerce yaz aylarında Arapkir’in kuzeyindeki Sarıçiçek ve Yama yaylalarına, kışın ise ilin güneyindeki Beyler Deresi’ndeki Küllü Mağara ve İzollu yörelerine indirilirler. Ayrıca bu göçerlerin dışında da köyler de çok sayıda küçükbaş hayvan bulunmaktadır. İlde besicilik daha

çok Merkez ilçe, Akçadağ, Hekimhan, Arguvan ve Doğanşehir çevrelerinde yapılmaktadır (Özgül Yayınları Yayın Kurulu, 1988, 35). İlde son yıllarda et ve et ürünleri ile süt ve süt ve süt ürünlerine ilişkin çok sayıda işletme kurulmuştur.

İldeki arıcılık çalışmaları ise köylerde ve rakımı yüksek olan yerlerde yapılmaktadır. Bu ürünlerin il ekonomisine önemli bir katkıları olmamakla beraber, yetiştiricilerin ihtiyaçlarını karşılaması bakımından önemli olduğu söylenebilir (Doğan, 1980, 23).

Malatya İli tatlı su ürünleri üretiminde fazla çeşitliliğe sahip olmayıp, tatlı su ürünleri üretiminin büyük kısmı kültür alabalık çiftliklerinden ve Karakaya baraj gölüne üreyen sazan balıklarından oluşmaktadır. Toplam tatlı su ürünleri üretiminde alabalık % 40 ve sazan balığı % 31 paya sahiptir (Yakar ve diğerleri, 2004, 182). İlde yıllık 100 bin ton alabalık üretimi yapacak kaynak suyu bulunmaktadır. Ancak, bu kapasitenin % 10'u kullanılabilir. Bu da, Karakaya Baraj Gölü'nde, Sultansuyu Baraj Gölü'nde ve Akçadağ, Battalgazi, Darende, Doğanşehir, Hekimhan, Kuluncak, Pütürge ilçelerinde havuzda alabalık üretimi yapan 35 firma tarafından yapılmaktadır. Bu firmaların 2007 yılı itibariyle Malatya ekonomisine katkıları 15 milyon YTL'dir (Anadolu Ajansı, 2008).

5.2.3. Malatya'da Ormancılık

Genel alanı 1 milyon 231 bin 306 hektar olan Malatya'nın 25 bin 894 hektar koru, 141 bin 972.9 hektar baltalık olmak üzere toplam 167 bin 867.4 hektar orman alanı ve buna karşılık 619 bin 574.6 hektar orman içi açıklığı bulunmaktadır. Türkiye ortalaması ormanlık alan (ormanların yüzölçümüne oranı) % 26.7, Doğu Anadolu Bölgesi ormanlık alanı % 8 iken, Malatya orman alanı % 13.5'dir (Malatya İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2008).. Bu da Malatya'nın her ne kadar Malatya'nın orman alanları bakımından bölge ortalamasının üstünde orman alanlarına sahip olmasına rağmen, ülke ortalamasının çok altında olduğunu göstermektedir. Geçmişte seyahatnamelerde ve tarih kitaplarında Malatya'nın büyük bir bölümünün ormanlarla kaplı olduğunun (Doğan, 1980, 23) belirtilmesine rağmen günümüzde ildeki orman varlığının bu tablodan uzak olduğu yukarıdaki verilere bakıldığında anlaşılmaktadır.

İlin ormanları genellikle Malatya Torosları üzerine yayılmış durumdadır. Ağırlıklı olarak Pütürge ve Doğanşehir ilçelerinde yoğunlaşmış olan ormanların

büyük bölümü bozuk koru ve bozuk baltalık kısımlardan oluşmaktadır. Koruluklarda genelde meşe ve kızılçam, baltalıklarda ise meşe ağaçları çoğunluktadır (Özgül Yayınları Yayın Kurulu, 1988, 35).

5.2.4. Malatya’da Madencilik ve Enerji Üretimi

Malatya İli başta demir ve profililit yatakları olmak üzere doğal kaynaklar bakımından oldukça önemli bir yere sahiptir (Yakar ve diğerleri, 2004, 194). Malatya’da ulaşılabilen kaynak ve verilere (donelere) göre başlıca maden alanları, türleri ve rezervleri şunlardır: Hekimhan-Hasançelebi sahasında 865 milyon ton demir, Hekimhan-Zorbahan Dağı sahasında 121 milyon 875 bin ton dolomit, Hekimhan-Bıcır sahasında 29 bin 760 ton krom, Yeşilyurt-Görgü sahasında 4 bin ton bakır-kurşun-çinko, Darende sahasında 630 milyon ton killi kireçtaşı, 198 milyon ton marn, 168 milyon ton kalkerli marn olmak üzere çimento hammaddeleri, Darende sahasında 2 milyon 175 bin 192 ton vermikülit, Pütürge sahasında 6 milyon 500 bin ton profililit (MTA, 2007).

Hekimhan yöresinde Hasançelebi, Deveci ve Karakız yatakları olmak üzere 3 adet önemli demir yatakları, ülkemizin demir rezervinin % 36.8’ini içermektedir. Pütürge yöresindeki profililit yatağı, ülkemizin bilinen ve işletilen tek profililit yatağı olma özelliği ile önemli bir yere sahiptir. Günümüz koşullarında teknolojik sorunlar nedeniyle işletilemeyen Hasançelebi demir yatağı, teknolojinin bugünden yarına inanılmaz değişimi ve gelişimi düşünüldüğünde, ileriki yıllarda değerlendirilebilecek büyük bir potansiyel olarak durmaktadır. İldeki doğal kaynakların toplam değeri 9 milyar 66 milyon Dolar olarak hesaplanmıştır. Bu toplam değer 8 milyar 900 milyon Dolarlık kısmı Hekimhan çevresindeki demir cevherlerinin toplam değeridir. Malatya’nın ikinci derecede önemli doğal kaynağı olan profililitin 100 milyon Dolar değerinde olduğu hesaplanmıştır. Diğer kaynaklar (krom, bakır, asbest ve kömür) 66 milyon Dolar değerindedir. İlde 2002 yılı verilerine göre 22 farklı sahada özel kesime ve devlet kesimine ait işletme ruhsatı bulunmaktadır (Ön Sayfa Community, 2006). Malatya Ticaret ve Sanayi Odası siciline kayıtlı 14 maden işletmesi bulunmaktadır (Malatya Ticaret ve Sanayi Odası, 2007a).

Yukarıda ayrıntılı bir şekilde değinildiği gibi Malatya maden kaynakları bakımından oldukça zengindir. Ancak söz konusu doğal kaynakların tam olarak

ekonomik bir değere dönüştürüldüğünü söylemek zordur. Madencilik kesiminin yaşadığı genel sorunlara ilaveten bölgeye özgü sorunlar madenciliğin gelişimini yavaşlatmaktadır. Bunlardan bazıları Malatya'ya ve Doğu Anadolu Bölgesi'ne has topografik yapı nedeni ile ulaşım ve taşıma sorunları ve yüksek taşıma maliyeti, yetersiz teknoloji, yetersiz sermaye, maden rezervleri üzerinde bilimsel ve teknik incelemelerin tam olarak yapılmaması ve hatta maden rezervlerinin büyüklüklerinin tam belirlenememesi gibi sorunlar madenciliğin gelişimini engellemektedir (Yakar ve diğerleri, 2004, 194-195).

Malatya'da birkaç küçük hidroelektrik santralleri vardır. Malatya'daki ilk hidroelektrik santrali 1931 yılında Tecde yöresinde, Derme Çayı üzerinde kurulmuştur. Derme Çayı üzerindeki ikinci hidroelektrik santrali 1950 yılında hizmete girmiştir. 1964 yılında Malatya-Kernek Hidro Elektrik Santrali devreye girmiştir. 2003 yılında Malatya-Gökpınar Hacılar Hidro Elektrik Santrali kurulmuştur. Ayrıca yörede Malatya-Tohma Hidro Elektrik Santrali bulunmaktadır (Gündüzbeyköyüm, 2008).

5.2.5. Malatya'da Sanayi ve Ticaret

Malatya Doğu Anadolu Bölgesi'nin sanayi üretim faaliyeti en yoğun olan merkezidir. Gelişmiş başlıca sanayi kolları gıda, dokuma-giyim, metal eşya, makine ve taş-toprağa dayalı sanayidir (Malatya Belediyesi, 1990, 30).

Malatya sanayisi Cumhuriyet döneminin ilk yıllarından itibaren, yapılan kamu kesimi yatırımları ile bölgedeki ağırlığını göstermiştir. Bunda 1930'lu yıllarda gerek kalkınmayı tek başına omuzlayacak sermaye ve girişimci (müteşebbis) gücünün olmaması gerekse o dönemde dünyada egemen görüş doğrultusunda “kamu öncülüğünde kalkınma” modelinin seçilmesi etkili olmuştur. Bu dönemde devlet sanayinin adeta “ilk hareket ettiricisi” olarak yurdun pek çok yerinde kamu yatırımlarına girişmiştir (Yakar ve diğerleri, vd., 2004, 184). Bu bağlamda 1939 yılında Malatya'da Tekel Sigara Fabrikası kurulmuştur. Yine aynı yılda Sümerbank'ın Malatya Bez ve İplik Fabrikası açıldı. Bunu 1956 yılında açılan Malatya Şeker Fabrikası izlemiştir (Özgül Yayınları Yayın Kurulu, 1988, 36).

1950'li yıllardan sonra ilde özel kesim yatırımları filizlenmeye başlamıştır. İlin 1968 yılında “Kalkınmada Öncelikli İller” kapsamına alınmasının sonucu olarak

1970'ler kamu kesiminin genişletme yatırımları ve özel kesimin çeşitli dallarındaki yatırımlarıyla kısmi bir canlanma dönemi olmuştur. Bu dönemde gerçekleştirilen özel kesim yatırımları, il içi sermaye birikimi ve yurtdışında çalışan işçilerce finanse edilerek gerçekleştirilmiştir. 1970'lerde Malatya'da en çok işyeri açılan kesim sanayi kesimi olmuştur. Bu gelişmede dokuma, taşa-toprağa dayalı sanayi önde gelmektedir (Yakar ve diğerleri, vd., 2004, 184).

1960'lı yılların sonunda sayıları artan özel kesime ait fabrikalarla ilde gelişen sanayileşme atılımları 1980'li yıllarda daha da artarak il ekonomisine sağladıkları katkı ile önemli bir yer tutmaya başlamıştır (Doğan, 1980, 24). Özel kesime ait fabrikaların sayısı, 1990 yılında işletmeye açılan ve sanayi tesisleri için gerekli altyapıya sahip olan 1. Organize Sanayi Bölgesi ile gittikçe artmıştır. 1. Organize Sanayi Bölgesindeki 124 fabrikadan 110'u faaliyete geçmiştir, 14 fabrika ise inşaat ve proje safhasındadır (Malatya Ticaret ve Sanayi Odası, 2007c). Mevcut durumda 4 bin 156 kişi istihdam edilen 1. Organize Sanayi Bölgesi'nde inşaat ve proje aşamasındaki tesislerin tamamlanmasıyla bu sayının 5 bin 500'e çıkması beklenmektedir. (Yıldırım, 2002). Kurulmakta olan 2. Organize Sanayi Bölgesinde tahsis edilen 138 parselden 42 fabrika faaliyettedir. Ayrıca 3. Organize Sanayi Bölgesi olan Darende Organize Sanayi Bölgesinin ise yer tespit ve planlama çalışmaları devam etmektedir. Akçadağ'da kurulması düşünülen Akçadağ Mermer İhtisas Organize Sanayi Bölgesi için yer seçimi incelemeleri Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nca yapılmıştır. Bu Organize Sanayi Bölgeleri tamamen faaliyete geçtiğinde çok sayıda kişiye istihdam olanağı sağlayacaktır. Örneğin: İkinci Organize Sanayi Bölgesi'nin tam olarak faaliyete geçmesi durumunda 12 bin kişilik istihdam olanağı sağlayacağı öngörülmektedir (Malatya Ticaret ve Sanayi Odası, 2007ç).

Ayrıca bunların dışında il merkezinde bulunan iki, Arapgir İlçesi'nde bir olmak üzere Malatya'da toplam üç küçük sanayi sitesi bulunmaktadır. 1975 yılında inşaatı tamamlanan Malatya Küçük Sanayi Sitesi 594 işyerini; 1992 yılında inşaatı tamamlanan Özmalatyalılar Küçük Sanayi Sitesi (Özsan Sanayi Sitesi) 870 işyerini; 1993 yılında inşaatı tamamlanan Arapgir Küçük Sanayi Sitesi 27 işyerini kapsamaktadır (DOSİAD, 2008). Bu küçük sanayi sitelerinde metal eşya ve makine imalatı, dokuma, orman ürünleri, gıda ilgili işyerleri (Özgül Yayınları Yayın Kurulu,

1988, 37), oto tamirhaneleri, soba imalathaneleri ev eşyası ile ilgili işyerleri bulunmaktadır (Doğan, 1980, 25).

Son olarak Malatya Ticaret ve Sanayi Odası kayıtlarında yer alan, ildeki özel kesim sanayi tesislerine ilişkin bilgi verilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir. İldeki özel kesime ait sanayi tesislerinin sayısı 1985 yılında 74'e, 1990 yılında 105'e, 1995 yılında 244'e, 2000 yılında 277'ye, 2004 yılında 414'ye, 2005 yılında 498'e, 2006 yılında 605'e çıkmıştır. 2006 yılında sayısı 605'e erişen özel kesim sanayi tesisleri içinde gıda ve kayısı sanayine ilişkin tesis sayısı 420 işletme ile birinci sırada, dokuma ve giyim sanayine ilişkin tesis sayısı 91 işletme ile ikinci sırada, kimya sanayi tesisleri 36 işletme ile üçüncü sırada inşaat ve çimento sanayi tesisleri 35 işletme ile dördüncü sırada yer almaktadır (Malatya Ticaret ve Sanayi Odası, 2007a).

Malatya'da ticaret gelişmiş durumdadır. Tarım ürünleri ve tarıma dayalı sanayi ürünlerinin, Malatya kayısının ticareti oldukça gelişmiştir (Özgül Yayınları Yayın Kurulu, 1988, 37). İlde kayısı borsasını kurulduğu, toptan ve perakende satışların sürdürüldüğü iki sıra pazarı bulunmaktadır.

Malatya, ticari hayatın gelişmesi bağlamında bugün geleneksel eşiği aşarak çağdaş pazarlama noktasında bulunmaktadır. Ticaret kesiminin, ilde yaratılan gayrisafi yurtiçi hâsıladan aldığı pay yüksektir. Ticaret kesimi bu büyüklüğü ile sanayi kesiminden sonra ikinci sırada gelmektedir. İlde artan ekonomik düzey ve alım gücüne bağlı olarak il içinden ve il dışından sermaye öbekleri (grupları) ticaret kesimine dönük yatırımlar yapmaktadırlar. İlde sayıları artan çağdaş alışveriş merkezleri ve canlanan ticaret hayatı bu sürecin en önemli meyvelerini oluşturmaktadır (Yakar ve diğerleri, 2004, 222). Ayrıca ilde başta gıda ve giyim olmak üzere, otomotiv ve diğer alanlarda perakende ve toptan satış yapılan çok sayıda işyeri bulunmaktadır.

5.3. Kültürel Açıdan Malatya

Bu alt bölümde Malatya'daki tarihi ve turistik mekânlar, Malatya'nın halk müziği, halk oyunları ve yerel etkinlikleri, Malatya'da geleneksel giyim, Malatya'da geleneksel el sanatları ve Malatya'nın geleneksel yemeklerine değinilmiştir.

5.3.1. Malatya'daki Tarihi ve Turistik Mekânlar

Malatya'da şu anda sağlam şekilde bulunan tarihi eserlerin yanı sıra, tarihi değer saklayan çok sayıda arkeolojik bölgeler bulunmaktadır.

Malatya'daki tarihi ve turistik mekânlara değinmeden önce, il merkezinde bulunan Malatya Müzesi'ne değinmenin yararlı olacağı düşünülmektedir. Bu müzede Aslantepe ile Karakaya Baraj Gölü altında kalmış ören yerlerinde yapılan kazılar sonucunda elde edilen eserlerin yanı sıra, Neolitik ve Kalkolitik Dönem, Tunç çağı, Hitit, Asur, Urartu, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerine ait eserler bulunmaktadır (Malatya Valiliği, 2006, 6).

İlde bulunan tarihi eserlerin başlıcaları şunlardır: Battalgazi (Eski Malatya) Kalesi, Battalgazi Ulu Camii, Kanlı Kümbet, Köprülü Mehmet Paşa Camii, Yusuf Ziya Paşa Camii (Doğan, 1980, 30), Kırk Kardeşler Şehitliği, Çarşı Hamamı, Eski Arapgir Kalesi, Osman Paşa Hamamı, Osman Paşa Çeşmesi, Bedesten, Zengibar Kalesi, Mehmet Paşa Kütüphanesi, Taş Köprü, Somuncu Baba Camii (Yakar ve diğerleri, 2004, 135-137), Emir Ömer Türbesi, Battalgazi (Eski Malatya) Şehir Surları, Silahtar Mustafa Paşa Kervansarayı, Molla Eyüp Mescidi, Melik Sultan Camii, Taşhan, Venk Kilise, Taşhoron Kilsesi (Malatya Valiliği, 200, 16-20).

Malatya'da tarihi değer saklayan arkeolojik bölgeler (ören bölgeleri) şunlardır: Aslantepe Höyüğü, Alishar Höyüğü, Ansur (Buzluk) Höyüğü, Değirmen-tepe Höyüğü, Dolmatepe Höyüğü, Gelinciktepe Höyüğü, Hasırcı Höyüğü, İmamoğlu Höyüğü, Mahmudu Höyüğü, Pirot Höyüğü, Topraktepe Höyüğü (Özgül Yayınları Yayın Kurulu, 1988, 55; Doğan, 1980, 31).

5.3.2. Malatya'nın Halk Müziği, Halk Oyunları ve Yerel Etkinlikleri

Malatya yöresinde uzun havalar yaygındır. Bu uzun havalarda "Arguvan Ağzı" denilen söyleyiş tarzı daha çok kullanılır. Yörede çeşitli ayaklarda ve bir dörtlü aralık içinde dolaşan ezgiler görüldüğü gibi iki oktav genişliğine ulaşan uzun havalar, divanlar da vardır. Ayrıca ağıtlar, kına havaları, mevsim türküleri, harman ve hasat havaları, Köroğlu, Pir Sultan Abdal gibi âşıkların deyişleri, Semah havaları, sinsin, tek ayak, üç-beş ayak gibi oyun havaları çalınır ve söylenir (Özgül Yayınları Yayın Kurulu, 1988, 70). Malatya yöresinin tanınmış türkülerinden birkaçı şunlardır: Dağlar Seni Delik Deşik Deşerim, Aha Kılıç Aha Meydan Vurana, Kaşların

Eğdirirsin, Yüksek Eyvanlarda Bülbüller Öter, Armudu Taşlayalım, Al Yeşil Giyinmiş Geline Bakın (Doğan, 1980, 39-41).

Malatya halay bölgesinde yer alır. Ancak diğer illerle yapılan kültür alışverişi sonucu ilde oyun çeşitleri artmıştır. Örneğin: Elazığ'ın delilo, Adıyaman'ın beşayak oyunu. Çalgı olarak; davul, zurna, kaval başta olmak üzere bağlama, çümbüş ve darbuka çalınan bu oyunlarda, erkekler başlarına “küm” denilen ak işlemeli “papak” takıp, düz veya ince çizgili kemha dokuması yakasız gömlek üzerine siyah renkli yelek giyerken; bayanlar başlarına “küçük” adı verilen etrafı liralarla çevrili fes, fesin üstüne “puşu” takarlar. En üstünü ise dolak ya da yazma ile bağlarlar. Şalvar, “üç etek”, ve bunun üzerine “bervanik” denilen önlüklerden giyerler (Yakar ve diğerleri, 2004, 142).

Yörede oynanan başlıca oyunlar şunlardır: Ağılama, Ayırma, Çarısı, Çeçen, Dillan, Gazani, Hemhine, Hoplama, Karahisar, Kaşengi, Kemaliye, Tamzarası, Lorke, Memyane, Meyruhi, Hari, Papor, Sinsin, Lekayak, Tirngo, Üçayak, Tezleme, Veliç (Özgül Yayınları Yayın Kurulu, 1988, 72).

Malatya'da yıl içinde gerçekleştirilen ve sayıları gittikçe artan birçok yerel etkinlik vardır. Bu etkinliklerden başta gelenleri şunlardır: Her yıl temmuz ayında kutlanan Malatya Kayısı Festivali, Arapgir ilçesinde ekim ayının sonlarına doğru yapılan Arapgir İlçesi Bağbozumu Şenlikleri (Doğan, 1980, 32), ağustos ayında Yeşilyurt İlçesi'nde düzenlenen Yeşilyurt Kiraz Festivali, haziran ayında Darende ilçesinde düzenlenen Darende ilçesi Somuncubaba ve Hulusi Efendi Kültür Etkinlikleri, haziran ayında düzenlenen Zengibar Karakucak Güreş ve Kültür Festivali, haziran ayında Akçadağ İlçesinde düzenlenen Akçadağ Kültür ve Sanat Şenlikleri, haziran ayında Kale İlçesinde düzenlenen Kale Çilek Festivali, ekim ayında Doğanyol ilçesinde düzenlenen Doğanyol Nar Festivali, ağustos ayında Yazıhan ilçesi Fethiye Beldesi'nde düzenlenen Fethiye Kültür ve Sanat Şenlikleri (Malatya Pütürge Kavaklıdere Köyü Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, 2007).

5.3.3. Malatya'nın Gelenek ve Görenekleri

Malatya'da Türk-İslâm geleneklerinin yaşadığı görülür. Sevgi, saygı, namus anlayışı, komşuluk ilişkileri, toplum ahlâk kuralları, yardımlaşma, Türk ahlâk ve

geleneklerine bağılılık belirgin durumda yaşatılmaktadır (Özgöl Yayınları Yayın Kurulu, 1988, 40). İldeki gelenek ve görenekler çeşitli açılardan incelenebilir.

Evlenme adet ve gelenekleri: Malatya’da evlenmeler, görücü usulünün yanı sıra karşılıklı anlaşmaya dayalı olarak gerçekleştirilmektedir. Bunun dışında kaçmak yoluyla evlenmeler az da olsa görölmektedir (Ön Sayfa Community, 2006).

Evlendirilecek oğlu olan anneler ve yakınları askerlik öncesinde kız aramaya başlarlar. Kız aramanın en güzel yolu da çevrede yapılan düğünlere gitmektir. Diğer yollarla da kız aranır. Beğenilen kız, “adetme” denilen adete uyularak, kız evine ağız yoklama ve görme vesilesiyle gidilir. Kızın sözlü ya da nişanlı olup olmadığı öğrenilir. Kızın istenmesine bir engel yoksa daha sonra kız evine uygun bir günde kız isteme için gidilir (Doğan, 1980, 48). Bu aşamadan sonra kız tarafında oğlan ile kız görüştürölür. Bunun sonunda karar için belli bir süre verilir oğlan tarafına. Daha sonra kız ailesince onay verildikten sonra nişan (şerbet içme) faslına geçilir. Bu kız isteme faslının hemen ardından ya da bundan belli bir süre sonra yapılabilir.

Ayrıca kız istemede ve daha sonraki aşamalarda kız tarafına bazı hediyeler götürölür. Nişanlılık süresi uzayınca bayramlık, kışlık hediyeler karşılıklı olarak verilir. Kurban bayramı gelmişse kurbanlık hayvanı oğlan evi alır. Her iki aile bu geliş ve gidişle samimiyetlerini artırır. Düğünden önce çeyiz hazırlıkları yapılır. İki evin kadınları elbiselik, yatak ve yorgan yüzü alımı için çarşıya çıkarlar (Özgöl Yayınları Yayın Kurulu, 1988, 41).

Düğünden önce kız tarafı alınan yün ile yatak yapar. Düğün öncesi bir gelenek de "Yolların sağlanması" adı altında kızın amcasına, dayısına ve erkek kardeşine hediye alınarak onların gönüllerini almaktır. Bunlara emmi yolu-dayı yolu denilir. Bu gönöl alma işi bir elma götürölerek (son zamanlarda kahve götürölme) de para götürölerek de olur (Ön Sayfa Community, 2006).

Daha sonraki aşamada düğüne çağırma işi gelmektedir. Düğüne çağırma işlemine çoğu zaman bir hafta önce başlanır. Önce uzak yerlerde bulunan yakınlar çağırılır. Daha sonra sıra yakın çevredekilere gelir (Doğan, 1980, 51). Düğün davetiyeleri bu kişilere gönderilir. Kâğıt davetiyelerin kullanımı yaygınlaşmadan önce bu davet edilen kişilerin evine çay bardağı götürölerek yapılırdı ve bu kişilere bahşiş verilirdi. Ancak daha sonradan bu yerini kâğıt davetiyelere bıraktı.

Bu aşamayı kına gecesi izlemektedir. Bu düğün gününden bir gün önce yapılır. Bundan sonra da düğün yapılır. Düğünler köylerde hasat mevsimi olan sonbaharda, şehirde ise bahar ve yaz aylarında ağırlıklı olarak yapılmaktadır. Düğün günü oğlan evinde düğün yemeği hazırlanır. Yemekler arasında sebzeli, sulu et yemeği, pilav ve meyveler yer alır. Gelin, gelin evinden büyük bir araç konvoyuyla alınır. Bahşiş almak için gelinin arabasının önüne ip gereklere bahşişler verilir. Buna “Sapançalık almak” denilir (Özgül Yayınları Yayın Kurulu, 1988, 42).

Eskiden ağırlıklı olarak oğlan evinde gerçekleştirilen bu düğünler, son zamanlarda düğün salonlarında yapılmaktadır. Bu törenlerde yemek faslından sonra takı takılır. Düğün günü törene katılamayan kişiler daha sonra çiftin evine beraberinde bazı ev eşyalarını hediye olarak götürürler.

Düğün günü akşam namazından sonra dini bir yetkili çağrılarak dini nikâh yapılır. Ertesi gün gelin sabah erken kalkarak evin büyüklerinin elini öper (Doğan, 1980, 52). Düğünden üç gün sonra kız tarafı oğlan tarafına tatlı gönderir. Bir hafta sonra gelinle kocası kız tarafını ziyaret ederler. Buna "Haftasına gitmek" adı verilir. Kız tarafı ise on beş gün sonra karşı tarafı ziyaret eder (Ön Sayfa Community, 2006).

Doğumla İlgili Gelenekler: İnsan hayatının üç önemli safhasından biri olan doğumla ilgili olarak yörede birçok gelenek ve adet oluşmuştur.

Doğum öncesinde, doğum öncesi hazırlıkları yapılır. Kız annesi gelin olan kızının ilk doğumuna hazırlanmasıyla kendi hazırlanmaya başlar. Bebek çeyizi de denilen beşik hazırlanmasına başlayan kız annesi bebeğe lazım olacak giyecek, yastık, yorgan, döşek gibi eşyaları bir beşik içinde hazırlamaya başlar (Doğan, 1980, 53).

Yeni doğum yapmış kadına yörede "loğusa", ya da "Dığasken" adı verilir. Loğusa kadına ilk önce undan hazırlanan ve içerisinde pekmez katılarak yapılan kuymak yedirilir. Bu, özel gün yemeği sayılır (Ön Sayfa Community, 2006).

Doğumdan sonra anne ve bebek yalnız bırakılmaz. “Al basması”ndan korunur. Loğusa “yedi kırkı” çıkıncaya kadar yatar. Yedinci gün, anne ve bebek “kırk çıkarma” denilen özel törenle yıkanır (Özgül Yayınları Yayın Kurulu, 1988, 42).

Ayrıca doğumdan üç-beş gün sonra ailenin en büyüğü bebeğe isim koyar. Bunun dışında başta doğum yapan annenin ailesi ve diğer yakınlar ve komşular

bebek için “görme”ye gelirler. Bu ziyaretlerde bazen hediye olarak altın getirilir, bazen de bebek için giyecek ve aile için ev eşyası getirilir.

Ölümle İlgili Adetler: Malatya’da cenaze işleri dini kurallara bağlı olarak yapılmaktadır. Ölen kişi yıkanıp kefenlendikten sonra cenaze namazı kılınarak defnedilir (Doğan, 1980, 54).

Mezarlık dönüşü cenaze evine gidilir ve burada taziye verilir. Kadınlar tarafından ağıtlar yakılır. Yaygın bir gelenek olarak, ölen kimse kadın ise sağlığında komşularından ödünç bir şeyler almıştır ve hakkı geçmesin düşüncesinden hareketle kadınlara sabun, iplik gibi şeyler dağıtılır (Ön Sayfa Community, 2006).

Ayrıca bazı köylerde ve kentte, bazen ölen kişinin ailesince bazen de yakınlarınca mezarlık dönüşü yemek ikram edilir. Ayrıca özellikle cenaze sahiplerinin komşuları ve yakın çevresi tarafından üç gün boyunca yemek getirilir. Cenaze sahipleri ölümün ikinci günü sabahı erkenden mezarlığa ziyaret için giderler. Cenazenin ölümünü izleyen üçüncü gün yemekli bir mevlit okutulur ve burada da cenaze yakınlarına taziye dilekleri iletilir. Ayrıca ölümün kırkıncı günü ilk mevlide nazaran daha az sayıda kişinin davet edildiği bir diğer mevlit okutulur. Bunun dışında helva dağıtılır.

Ölümden sonra gelen Ramazan ve Kurban Bayramı ölen kişinin "ilk yas bayramı"dır. Bayramlaşma ilk önce bu evlere gidilerek yapılır. İlk yas bayramında mezara gidilerek şeker, leblebi gibi yiyecekler dağıtılır (Ön Sayfa Community, 2006). Ayrıca bayramlarda mezarlığı ziyaret etme ve mezarlığa ağaç dikme adetleri yaygındır (Özgül Yayınları Yayın Kurulu, 1988, 43).

Diğer Gelenek ve Görenekler: Malatya’da dini vecibeler gereği erkek çocuklarına yapılan sünnet ve geleneksel bir kurum olarak kirvelik önemli bir yer tutar. Yörede erkek çocuğu sünnette tutan kirve, çocuğun manevi babası sayılır. Bu kişiye kirve, kivre gibi isimler verilir. Kirveliklerin kurulmasında, seçim ve teklifin geleneksel bir yeri vardır. Kirve, çocuğun babasının sevdiği bir dostu, arkadaşı olabilir. Bu teklif geleneğe göre reddedilmez. Kirve olanlar kendilerini artık birbiriyle akraba sayarlar. Çocuklar ise birbiriyle kardeş sayılır (Ön Sayfa Community, 2006). Kirvenin sünnet düğününü eşgüdümlemek (organize etmek), sünnet yapacak olan sağlık görevlisini ayarlamak, çocuğa sünnet elbisesi ayarlamak

gibi görevleri vardır. Ayrıca kirve en büyük hediye takar, tatlı götürür. Malatya’da kirveye aileden sayılacak kadar büyük değer verilir (Doğan, 1980, 52).

Ayrıca, düğünlerin başlamasından ve gelinin eve getirilmesine kadar birçok işi üstlenen, damadın tanıdığı, arkadaşlık yaptığı veya çok sevdiği kişiler arasından seçilen sağdıçlar ve sağdıçlık Malatya geleneğinde önemli bir yere sahiptir. Sağdıca gelin tarafından hediyeler verilir ve “haftalık” ve “onbeş” diye adlandırılan ziyaretlerde sağdıç unutulmaz (Doğan, 1980, 57).

Bunun dışında Malatya’da adak adama yaygın olarak görülen bir inanıştır. Keşaf Hoca Mezarı, Çoban Baba, Emirömer, Kırklar, Somuncu Baba, Venk, Hacıbayram gibi adak yerlerinde adak olarak alınan hayvanlar kesilir ve burada dilekler tutulur (Özgül Yayınları Yayın Kurulu, 1988, 44).

5.3.4. Malatya’da Geleneksel Giyim

Malatya’da geleneksel giyim neredeyse tamamen kaybolmuş durumdadır. Mahallî giyimler az da olsa köylerde yaşayan kadın ve erkeklerde görülmektedir (Doğan, 1980, 45).

Geleneksel Kadın Giyimi: Manto giyiminden önce kadınlar kareli-düz ipekli siyah ve goncalı denilen desenli çarşaf ile ince beyaz yünden yapılmış ihram giyerlerdi. Bu uzun çarşafı giyen kadınlar yüzlerini peçe, yazma ile örterlerdi. El dokuması peştemallar da bir tür örtü olarak kullanılır. Yaşlılar küçük kareli kalın; gençler çinko denen ince dokulu peştemallar bağlardı. Bazı bölgelerde buna “bervanik” de denmektedir. Köylerde çarşafın içine zıbın giyilir. Yaşlılar pazen, gençler ipek veya keten zıbınları tercih ederler. Bunların altına bol dikimli şalvarlar giyilir (Özgül Yayınları Yayın Kurulu, 1988, 44). Şalvarın üstüne üç etek atılır. Ayrıca şalvarın üstüne kuşak bağlanır. Kuşak el dokumasından işlemeli olarak yapılır. Üst kısımlarda öne önlük takılır. Ayakta işlemeli çorap bulunur. Kollara ise kolcak takılır (Doğan, 1980, 45).

Baş a "küllük" denilen ve keçeden yapılmış, çene altından "Sakındırak" adı verilen "fes" giyilir, iple tutturulan fesin üst tepesine "tepelik" adı verilir. Bunun üzerine gümüş veya bakırdan yapılan işlemeli ince bir tabaka yerleştirilir. Bazen tepelik denilen bu bölümün ön kısmına bir sıra altın da dizilir. Tepeliğin üzerine yazma veya siyah beyaz ve mor renkli "poşu" ince bir kasmağa geçirilerek oturtulur.

Uçlar, arkadan bağlanır, küllüğün üzerine 1-1.5 metre ebatlarında beyaz ince tülbentten yapılma "İzar" örtülür. Sırt tarafına gelen kısım ise uzun bırakılır ve bel hizasını geçer (Malatya Valiliği, 2008b).

Geleneksek Erkek Giyimi: Geleneksel erkek giysileri olarak; başa bazı bölgelerde “küm” denilen ak, işlemeli “papak”, bazı bölgelerde de “deveci” denilen al fes giyilir. Dağlık ve soğuk bölgelerde yün başlıklar yaygındır (Özgül Yayınları Yayın Kurulu, 1988, 44).

Gri zemin üzerine ince ve siyah çizgili renklerden oluşan, yakasız keten gömlekler Malatya’nın seçkin geleneksel kıyafetlerindendir. Ayrıca kalın kumaştan veya kıl dokuması olarak yapılan, paçaları dar ve paçalarının bitiminde genişleyerek yukarı çıkılan şalvarlar giyilir (Doğan, 1980, 45). Bunun dışında bele sarılan kuşak, ayağa giyilen nakışlı yün çorap ve siyah yemeni yörenin erkek giyimini oluşturur (Malatya Valiliği, 2008b).

5.3.5. Malatya’da Geleneksek El Sanatları

Yöreye yönelik el sanatları, günümüzden 25-30 yıl öncesine kadar canlılığını sürdürürken teknolojik gelişmeler ve değişen ihtiyaçlar sonucu unutulmaya, hatta kaybolmaya yüz tutmuştur (Malatya Valiliği, 2008b). Bazı geleneksel el sanatlarında Malatya’da kısmen yaşatılmaktadır. Dokumacılık da bunların başında gelmektedir. Malatya’da genelde küçükbaş hayvancılığın yaygın olduğu köylerde dokumacılık gelişmiştir. Yün çıkırıklarda eğrilip, kirmenlere sarılır. Kök boyalarla boyanırdı. Daha sonra bu boyalar yerini sentetik boyalara bırakmıştır. Halı, kilim ve cicim gibi dokumalar yapılırdı. Günümüzde özellikle halılarıyla meşhur olan bir kenttir Malatya. Malatya halılarında çeşitli hayvan ve bitki motifleri kullanılır ve bu halıların 1 dm²’ndeki düğüm sayısı 700 kadardır (Özgül Yayınları Yayın Kurulu, 1988, 45). Bazı köylerde geçmişte yaygın olan culfa dokumacılığı ve çarpana dokumacılığının yanı sıra, Malatya geleneksel kadın giyiminin unsurlarından olan ve önlük olarak kullanılan bervaniğin üretiminin yapıldığı tezgâhlar ve dolayısıyla geleneksel el sanatlarımızdan olan bervanik dokusu da sanayileşmenin tüketim toplumlarını doğurmasıyla yeryüzünden kaybolan sanatlar arasında yer almıştır (Aktaş Köylüleri Dayanışma ve Kültür Derneği, 2007).

Malatya’da bakırcılık sınırlı olarak sürdürülürken; ahşap oymacılığı, arabacılık, semercilik, yemenicilik gibi iş kolları kalkmıştır. Bunlardan sadece semercilik alanında birkaç usta mesleğini sürdürmeye çalışmaktadır. Kuyumculuk alanında önceleri önemli bir yeri olan Halep işi, Şam işi diye bilinen bilezikler ile hap denilen burmalı inci gerdanlıklar şimdi önemini kaybetmiştir (Malatya Valiliği, 2008b).

Ayrıca geçmişte Malatya’da ağaç işletmeciliği ve çömlekçilik faaliyetleri gelişmiştir. Ancak günümüzde bunlar da önemini kaybetmiştir.

5.3.6. Malatya’nın Geleneksel Yemekleri

Lezzetli bir mutfağa sahip olan Malatya’da etin ve bulgurun önemli bir yeri vardır. Ayrıca kebablardan tatlılara birçok yerde kullanılan kayısının önemli bir yeri vardır. Çoğunlukla bulgur ve diğer malzemelerin karışımıyla yapılan 70 tür köfte bulunmaktadır (Malatya Valiliği, 2006, 36). Bu köftelerin en çok sevilen ve tüketilen çeşitlerinden bazıları şöyle sıralanabilir: Tiritli köfte, ekşili köfte, ıspanaklı köfte, analıkızlı köfte, sıkma köfte, çiğköfte, mercimekli köfte, kel köfte, yoğurtlu köfte, kabaklı köfte (Doğan, 1980, 46).

Malatya mutfağında köftenin dışında sarma ve dolma, bazı çorbalar, et ve sebze ağırlıklı yemekler, reçeller, turşular ve tatlılar önemli yer tutar. Sayılan bu türlerin arasında; dut yaprağı, kabak, pazı, zeytinyağlı marul sarmaları, asma yaprağı sarması, kiraz ve fasulye yaprağı sarması, soğan dolması, kabak çiçeği dolması; et tiridi, kabuk aşı, buğulama, sac kavurma, tiritli patates ve fasulye, patlıcan dövmesi, imambayıldı (Malatya Valiliği, 2008c), tarhana çorbası, yoğurtlu ve naneli gendime çorbası, kulak çorbası, kara çorba, bulama (Doğan, 1980, 46), elma, ayva, kabak, çilek, erik, gül vb. gibi türlerden yapılan reçeller, üzümden kızılıcak, vişne, erik, gül gibi türlerden yapılan şuruplar, biber, salatalık, domates gibi sebzelerden yapılan turşular (Malatya Valiliği, 2008c), bademli Malatya kayısı dolması, kayısı bisküvisi, kayısılı mus frambuaz, kayısılı turta, kayısılı rulo pasta, kayısılı ekmek tatlısı, kaymaklı kayısı tatlısı (İnönü Üniversitesi Kayısı Araştırma ve Uygulama Merkezi, 2008), sütlaç, peynir tatlısı yer almaktadır.

5.4. Siyasal Açıdan Malatya

Malatya, Türk siyasal hayatında derin etkileri olan bir kenttir. Türkiye Cumhuriyeti'nin ikinci Cumhurbaşkanı ve Mustafa Kemal Atatürk'ün yakın silah arkadaşı olan İsmet İnönü ve sekizinci Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın memleketi olan Malatya, Erdal İnönü, Recai Kutan, Korkut Özal, Hüsnü Doğan, Metin Emiroğlu, Galip Demirel (Kimkimdir, 2008) gibi geçmiş dönemlerde bakanlık yapan siyasilerin yetiştiği bir beşiktir.

Ülkenin siyasal hayatına büyük etkileri olan bu siyasilerin yetiştiği kent olan Malatya'da siyasi yapı zamanla birçok değişikliğe uğramıştır. Bu değişiklikler ağırlıklı olarak ülke genelinde meydana gelen siyasi değişikliklere paralel olarak gerçekleştiği gibi, bu değişikliklerde özellikle yapılan iç göçlerin, ülkede meydana gelen siyasal ve ekonomik dönüşümün büyük payının olduğu yadsınamaz.

Cumhuriyetin ilânından 1983 yılına kadar Malatya'da CHP ağırlıklı olarak desteklenen parti durumundadır. 1954 yılından 1983 yılına kadar olan dönem içinde yapılan sekiz seçimin (1954, 1957, 1961, 1965, 1969, 1973, 1977 ve 1983 seçimleri) sonuçları incelendiğinde bu daha iyi anlaşılmaktadır.

1954 yılı seçimlerinde Malatya'da CHP % 54.06, DP % 44.31, diğerleri % 1.63 oranında oy almıştır ve bütün milletvekilleri (12 milletvekili) CHP'den seçilmiştir. Bu tablo 1983 yılına kadar böyle devam etmiştir. Bu dönemdeki diğer seçim sonuçlarına bakılacak olursa; 1957 yılı seçimlerinde Malatya'da CHP % 65.55, DP % 32.9, diğerleri % 1.54 oranında oy almış ve bütün milletvekilleri (9 milletvekili) CHP'den seçilmiştir. 1961 yılı seçimlerinde Malatya'da CHP % 67.2, YTP % 23.1, diğerleri % 9.7 oranında oy almış ve 6 milletvekilinden 5'i CHP'den 1'i YTP'den seçilmiştir. 1965 seçimlerinde Malatya'da CHP % 51.2, AP % 31.02, diğerleri 17.28 oranında oy almış ve CHP'den 3, AP'den 2, TİP'den 1 milletvekili seçilmiştir. 1969 yılı seçimlerinde Malatya'da CHP % 41.36, bağımsızlar % 20.08, AP % 14.46, BP % 11.76, diğerleri % 12.32 oranında oy almış ve CHP'den 3, bağımsızlar 1, AP'den 1, BP'den 1 milletvekili seçilmiştir. 1973 yılı seçimlerinde Malatya'da CHP % 44.05, MSP % 19.93, AP % 13.83, diğerleri % 22.19 oranında oy almış ve CHP'den 4, MSP'den 1, AP'den 1 milletvekili seçilmiştir. 1977 yılı seçimlerinde Malatya'da CHP % 52.31, MSP % 20.32, AP % 17.03, diğerleri % 10.33 oranında oy almış ve CHP'den 4, MSP'den 1, AP'den 1 milletvekili seçilmiştir (Belgenet, 2008).

Görüldüğü gibi bu yıllar arasında CHP Malatya'dan en yüksek oy oranına sahip olan ve en çok milletvekili çıkaran siyasi parti olmuştur.

Ayrıca 1961 ile 1983 yılları arasında Malatya'nın iki senatörü ve 1924 ile 1977 yılları arasında belediye başkanları da CHP'den seçilmiştir (PSAKD, 2006).

Ancak 1983 yılı seçimlerinde bu tablo değişmiştir. 1983 yılı seçimlerinde Malatya'da ANAP % 53.67, HP % 32.71, diğerleri % 13.62 oranında oy almıştır ve ANAP'tan 4, HP'den 2 milletvekili seçilmiştir. 1987 yılı seçimlerinde Malatya'da ANAP % 58.63, SHP % 27.88, diğerleri % 16.49 oranında oy almış ve ANAP'tan 5, SHP'den 1 milletvekili seçilmiştir. 1991 yılı seçimlerinde Malatya'da ANAP % 41.01, SHP % 26.18, RP % 22.76, diğerleri % 9.96 oranında oy almış ve ANAP'tan 4, SHP'den 1, RP'den 1 milletvekili seçilmiştir. 1995 yılı seçimlerinde Malatya'da RP % 37.16, ANAP % 22.97, CHP % 13.96, diğerleri % 25.91 oranında oy almış ve RP'den 4, ANAP'tan 1, CHP'den 1 milletvekili seçilmiştir. 1999 yılı seçimlerinde Malatya'da FP % 25.28, MHP % 19.78, CHP % 14.29, bağımsızlar % 13.52, diğerleri % 27.14 oranında oy almış ve FP'den 3, MHP'den 2, Bağımsızlar 1, ANAP'tan 1 milletvekili seçilmiştir. 2002 yılı seçimlerinde Malatya'da AKP % 50.64, CHP % 18.08, diğerleri % 31.28 oranında oy almış ve AKP'den 5, CHP'den 2 milletvekili seçilmiştir. 2007 yılı seçimlerinde Malatya'da AKP % 66.71, CHP % 18.87, diğerleri % 14.42 oranında oy almıştır ve AKP'den 6, CHP'den 1 milletvekili seçilmiştir (Belgenet, 2008).

5.5. Demografik Açıdan Malatya

Ekonomik ve toplumsal bakımdan çok geniş bir etki alanında bulunan Malatya, Doğu Anadolu Bölgesi'nin en kalabalık iki ilinden biridir. 1927 yılında 305 bin 738 olan nüfus, 1935 yılında 410,162, 1950 yılında 438,568, 1955 yılında 442,835, 1985 yılında 665,809, 1990 yılında 704.359 (Şentürk, 1999, 104), 2000 yılında 853.658 (TÜİK, 2008i) ve 2007 yılında 722.065 kişiye ulaşmıştır (TÜİK, 2008a).

1927 yılı nüfus sayımına göre nüfusun % 15.2'si (46 bin 472) kentte, % 84.8'i (259.265) köylerde yaşarken, 1990 yılı nüfus sayımına göre % 52.42'si (369 bin 243) kentte, % 47.58'i (335 bin 116) köyde; 2000 nüfus sayımına göre % 58.53'ü (499 bin 713) kentte, % 41.47'si (353 bin 945) köyde, 2007 nüfus sayımına göre %

64.06'sı (462 bin 559) kentte, % 35.94'ü (259 bin 496) köyde yaşamaktadır (TÜİK, 2008b).

Malatya kent nüfusu 1965 yılında 104 bin 428 iken 1975 yılında 154 bin 505'e yükselmiştir. Böylece on yıllık dönemde Doğu Anadolu Bölgesi'nde 19 kent arasında 13. Sırada yer aldı. Malatya Kenti'nin sıralamadaki bu yeri, 1975 ile 1985 yılları arasındaki dönemde değişmiş, on yıllık dönemde nüfus 154 bin 505'ten 243 bin 183'e yükselmiştir. 1980'li yıllarda nüfus artış yüzdesindeki artış birçok nedenden kaynaklanmaktadır. Bu nedenlere ilerleyen bölümlerde değinilmiştir. Söz konusu nedenlerden dolayı Malatya Kenti ilçe ve köylerinden göç aldığı gibi diğer illerden ve ilçelerinden göç almaktadır. Bu iller arasında başta Adıyaman olmak üzere, Elazığ (Baskil), Erzurum (Karlıova), Van, Diyarbakır, Mardin, Bitlis, Bingöl gibi Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi illeri sıralanabilir (Şentürk, 1999, 104-105).

2000 yılı verilerine göre 49 bin 192 kişi Malatya'ya göç etmiş, 66 bin 15 kişi ise Malatya'yı terk etmiştir. Bu verilere göre Malatya'nın net göçü -16 bin 823'tür ve net göç hızı % -21.50'dir. Malatya'nın 1975-1980 yılları arası döneme ilişkin net göçü -23 bin 183'tür ve net göç hızı % -43.2; 1980-1985 yılları arası döneme ilişkin net göçü -12 bin 944'tür ve net göç hızı % -22; 1985-1990 yılları arası döneme ilişkin net göçü -35 bin 207'dir ve net göç hızı % -54.02; 1995-2000 yılları arası döneme ilişkin net göçü -16 bin 823'tür ve net göç hızı % -21.5'dir (TÜİK, 2008j). 1995-2000 yılları arası döneme ilişkin net göç hızına göre Malatya 81 il arasında 39. Sırada yer almaktadır (TÜİK, 2008k).

Ayrıca Malatya'nın yerleşim yerlerine göre verdiği ve aldığı göç ile yurtdışından Malatya'ya gelen nüfusa değinilmekte fayda görülmektedir.

2000 yılı verilerine göre yerleşim yerlerine göre Malatya'nın verdiği toplam göç 90 bin 755'tir. Bu sayının 57 bin 655'i şehirden şehire, 17 bin 984'ü köyden şehire, 12 bin 394'ü şehirden köye ve 2 bin 722'si köyden köye göç etmiştir (TÜİK, 2008l). Yine aynı yılın verilerine göre yerleşim yerlerine Malatya'nın aldığı göç 73 bin 934'tür. Bu sayının 43 bin 606'sı şehirden şehire, 13 bin 129'u köyden şehire, 14 bin 407'si şehirden köye, 2 bin 792'si köyden köye göç etmiştir. Ayrıca söz konusu sayım yılına göre Malatya'ya 858 kişi yurtdışından göç etmiştir (TÜİK, 2008m).

TÜİK tarafından yapılan “Malatya İl Nüfusuna Kayıtlı Olan Kişilerin İllere Göre Dağılımı” çalışmasının sonuçları Malatya’daki nüfus hareketliliğine ışık tutan güncel bilgiler içermektedir. Söz konusu çalışmanın sonuçlarına göre Türkiye nüfusunun % 1.54’ü yani 1 milyon 88 bin 965 kişi Malatya il nüfusuna kayıtlı olmasına rağmen, bu nüfusun % 49.77’si Malatya il sınırları içerisinde yaşamaktadır. Diğer % 50.23’lük kısım ise Malatya dışında yaşamaktadır. Bu veriler Malatya’nın verdiği göçün niceliğini göstermesi açısından önemlidir. Ayrıca aynı çalışmanın sonuçlarından bir diğeri de Malatya’da oturanların (ikâmet edenlerin) % 24.95’inin nüfusa kayıtlı olduğu yer Malatya değildir, diğer bir ifadeyle Malatya’da yaşayan 722 bin 65 kişinin 541 bin 929’u Malatyalıdır, 180 bin 136’sı diğer illerin nüfusuna kayıtlıdır (Malatya Haber, 2008).

6. GÖÇ VE MALATYA KENTİ

Bu bölümde Malatya Kenti'nde göçün nedenleri ve göçün Malatya Kenti'ne etkilerinin ekonomik, sosyo-kültürel, siyasal, çevresel ve diğer açılardan irdelenmesi konularına değinilmiştir.

6.1. Malatya Kenti'nde Göçün Nedenleri

Bu alt bölümde Malatya Kenti'nin göç almasının ve göç vermesinin nedensel bağlamda irdelenmesi konularına değinilmiştir.

6.1.1. Malatya Kenti'nin Göç Almasının Nedensel Bağlamda İrdelenmesi

Göç denilen ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel olmak üzere birçok yönü olan, birçok etkenin yol açtığı; bünyesinde çok sayıda toplumsal değişim ve dönüşümü barındıran sürecin içine insanları dahil eden nedenler, ülkenin ve içinde bulunulan çağın ve ekonomik sistemin geçirdiği toplumsal ve tarihsel değişimler kadar, yaşanan coğrafyanın bazı özelliklerinden de kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda Malatya Kenti'nin aldığı göçü besleyen birçok nedenin olduğu söylenebilir.

Malatya Kenti'nin göç almasının nedenlerinin daha iyi anlaşılabilmesi için, Malatya Kenti'nin göç aldığı yerleşim yerlerinin türüne ve yerleşim yerlerinin bağlı olduğu il ve ilçe bakımından durumuna değinmenin yararlı olacağı düşünülmektedir.

Çizelge 8: Deneklerin Göçle Terk Ettiği Yerin Yerleşim Türü ve Yerleşim Yerinin Bağlı Olduğu İl Bakımından Durumu

Yerleşim Türleri					Toplam Kişi (%)
Malatya İli İlçeleri (Kişi) (%)	Malatya İli Köyleri (Kişi) (%)	Diğer İllerin İlçel. (Kişi) (%)	Diğer İllerin Köy. (Kişi) (%)	Diğer İl. Kent. Merk. (Kişi) (%)	
47	101	12	37	13	210
% 22.381	% 48.095	% 5.714	% 17.62	% 6.19	% 100

Çizelge 8’den anlaşılacağı gibi 210 kişilik araştırma örnekleminde 148’i yani % 70.476’sı Malatya’nın ilçelerinden ve köylerinden Malatya’ya göç etmiştir. Geriye kalan 62 kişi yani % 29.524’ü diğer illerin ilçelerinden, köylerinden ve kent merkezlerinden göç etmiştir. Ayrıca Malatya’ya göçle gelenlerin % 65.715’i köyden, % 34.285’i kentten göç etmiştir.

Malatya’ya il dışından göçle gelen deneklerin göçle terk ettiği yerleşim yerlerinin dağılımı şu şekildedir: 2 kişi (% 2.38) Ankara İli’nin merkezinden, 3 kişi (% 1.428) Elazığ İli’nin merkezinden, 3 kişi (% 1.428) Erzurum İli’nin merkezinden, 2 kişi (% 0.95) Bingöl İli’nin merkezinden, 1 kişi (% 0.47) Konya İli’nin merkezinden, 1 kişi (% 0.47) Trabzon İli’nin merkezinden, 1 kişi (% 0.47) Adana İli’nin merkezinden; 2 kişi (% 0.95) Adıyaman’ın Çelikhan, 3 kişi (% 1.428) Elazığ’ın Baskil, 2 kişi (% 0.95) Bingöl’ün Karlıova, 1 kişi (% 0.47) Erzurum’un Aşkale, 1 kişi (% 0.47) Ağrı’nın Doğubeyazıt, 3 kişi (% 1.428) Muş’un Varto İlçesi’nden; 11 kişi (% 5.23) Adıyaman’ın Çelikhan İlçesi’nin köylerinden, 4 kişi (% 1.9) Diyarbakır’ın Ergani İlçesi’nin, 2 kişi (% 0.95) Kulp İlçesi’nin köylerinden, 5 kişi (% 2.38) Elazığ’ın Baskil İlçesi’nin, 3 kişi (% 1.428) Elazığ’ın Keban İlçesi’nin köylerinden, 3 kişi (% 1.428) Erzurum’un Karlıova İlçesi’nin köylerinden, 2 kişi (% 0.95) Van İli’nin Gevaş İlçesi’nin, 1 kişi (% 0.47) Saray İlçesi’nin köyünden, 2 kişi (% 0.95) Mardin İli’nin Kızıltepe İlçesi’nin köylerinden, 1 kişi (% 0.47) Bitlis’in

Ahlat İlçesi'nin köyünden, 1 kişi (% 0.47) Urfa ilinin Ceylanpınar İlçesi'nin köyünden, 2 kişi (% 0.95) Tunceli İli'nin Çemişgezek İlçesi'nin köylerinden göç etmiştir.

Bu verilerden de anlaşılabileceği gibi büyük oranda kendi ilçelerinden ve köylerinden göç alan Malatya, kendi il sınırları dışında yer alan birçok yerleşim yerinden göç alan bir kenttir. Ancak il dışından yapılan göçler ağırlıklı olarak Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan yapılmıştır.

Söz konusu yerleşim yerlerinden Malatya'ya yapılan göçün nedenlerinin açıklanabilmesi için, Çizelge 9, 10, 11, 12 ve Çizim 1'e bakılması gerekmektedir.

Çizelge 9: Deneklerin Kentte Kalış Süresi

Mahalleler	Deneklerin Kentte Kalış Süresi (Yıl)					Toplam Kişi (%)
	0-5 (Kişi) (%)	5-10 (Kişi) (%)	10-15 (Kişi) (%)	15-20 (Kişi) (%)	20+ (Kişi) (%)	
Başharık	0	1	1	4	9	15
Beydağı	0	1	3	5	6	15
Cevherizade	0	1	1	7	6	15
Çavuşoğlu	0	1	1	7	6	15
Çöşnük	0	2	1	5	7	15
Fırat	1	0	1	9	4	15
Hidayet	0	0	1	2	12	15
Kiltepe	1	1	2	4	7	15
Koşu	0	2	2	6	5	15
Melekbaba	0	1	1	8	5	15
Paşaköşkü	0	0	0	6	9	15
Sarıcıoğlu	0	0	2	3	10	15
Taştepe	0	1	2	5	7	15
Zafer	0	3	1	4	7	15
Toplam	2	14	19	75	100	210
%	% 0.95	% 6.67	% 9.047	% 35.714	%47.619	% 100

Çizelge 10: Deneklerin Göç Etme Nedenleri

Göç Etme Nedenleri												Toplam Kişi (%)
Ağa Baskısı (Kişi) (%)	Baraj, Köprü, Yapımı (Kişi) (%)	Depr., Sel vs. (Kişi) (%)	Eğitim (Kişi) (%)	İşsizlik (Kişi) (%)	Kamu Hi D. İyi Y. (Kişi) (%)	Sağlık (Kişi) (%)	Siy. Baskı Terör (Kişi) (%)	Tayin (Kişi) (%)	Toprak-Sızlık (Kişi) (%)	Yok-sulluk (Kişi) (%)	Diğer. (Kişi) (%)	
0	3	1	65	86	12	2	6	13	5	14	3	210
% 0	% 1.428	% 0.47	% 30.953	% 40.953	% 5.715	% 0.95	% 2.857	% 6.2	% 2.38	% 6.666	% 1.428	% 100

Çizelge 11: Deneklerin Göç Etmek İçin Malatya'yı Seçme Nedenleri

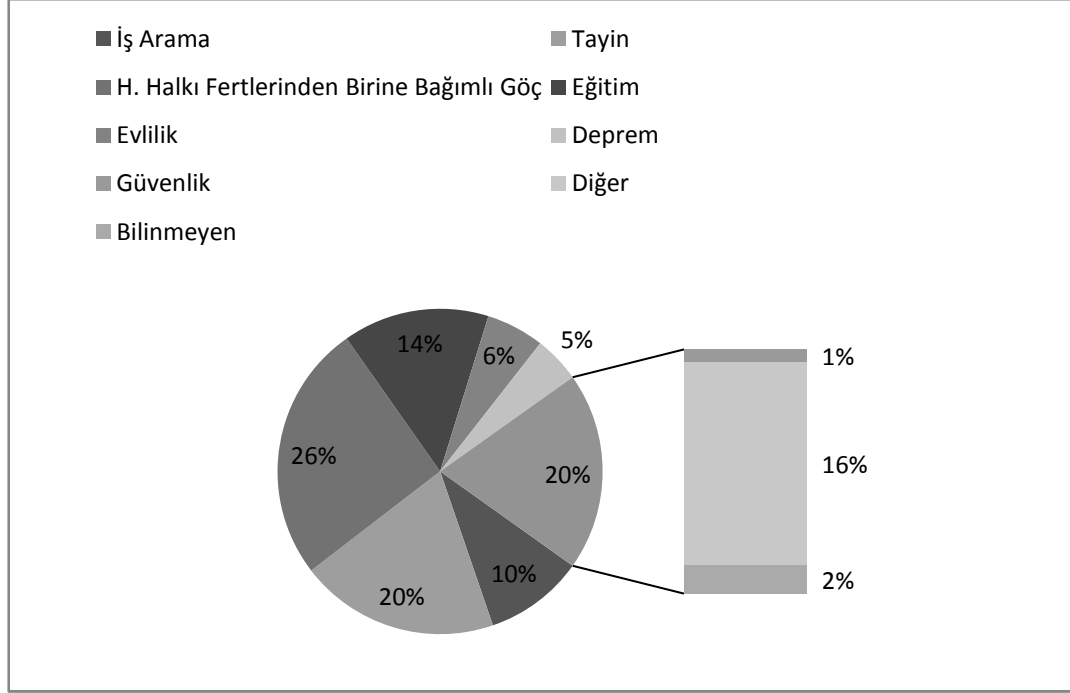
Göç Etmek İçin Malatya'yı Seçme Nedeni								Toplam Kişi (%)
Akrabaların Burada İkamet Et. (Kişi) (%)	Arkadaş. Bu İkamet Etmesi (Kişi) (%)	Çalışacak İş. Bulduğ. İçin (Kişi) (%)	Eğitim-Öğrenim Kuru. Ned (Kişi) (%)	Göçle Te. Ettiğ. Yer. Yakın Ol. (Kişi) (%)	Hemşehri-lerin bur. İkamet Et. (Kişi) (%)	Tayin (Kişi) (%)	Diğerleri (Kişi) (%)	
13	7	76	58	17	20	13	6	210
% 6.19	% 3.33	% 36.2	% 27.62	% 8.1	% 9.52	% 6.19	% 2.85	% 100

Çizelge 12: 2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı Verilerine Göre Malatya İli'nin Göç Etme Nedenine Göre Aldığı Göç

Göç Etme Nedenleri	Cinsiyet		Toplam Kişi (%)
	Erkek (Kişi) (%)	Kadın (Kişi) (%)	
İş Arama	3.793	1.078	4871
Tayin	6.757	3.009	9766
H.halkı Fertlerinden Birine Bağımlı Göç	5011	7.612	12.623
Eğitim	4.869	2.283	7.152
Evlilik	186	2651	2.837
Deprem	1.159	1.113	2272
Güvenlik	404	120	524
Diğer	5.104	2.914	8.018
Bilinmeyen	760	369	1.129
Genel Toplam	29.043	28.043	49.192

Kaynak: (Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu, 2005, 107).

Çizim 1: 2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı Verilerine Göre Malatya İli'nin Göç Etme Nedenine Göre Aldığı Göç

Kaynak: (Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu, 2005, 107).

Çizelge 9'da görüldüğü gibi, araştırma örnekleminin % 47.619'u kentte 20 yıldan fazla bir süre önce, % 35. 714'ü 15-20 yıl önce, % 9.047'si 10-15 yıl önce, % 6.67'si 5-10 yıl önce, % 0.95'i 0-5 yıl önce göç etmiştir.

Kente 20 yıldan fazla süre önce göç edenlerin ağırlıkta olması, bundan 20 yıl öncesi olan 1988 yılı ve bu yıldan önceki dönemlere, bu dönemlerde iç göçü besleyen nedenlere özetle değinilmesini gerekli kılmaktadır.

Ülkemizde iç göçlerin ağırlıklı olarak 1950'li yıllarda başladığı bilinmektedir. Özellikle 1950 ile 1960 yılları arasını kapsayan dönemde Yalçın (2004, 210)'ın belirttiği gibi, kırdan kente göçü tetikleyen temel etken kırsal yapıdaki dönüşümlerin ivme kazanmasıdır. Tarımda verimin düşüklüğü, toprak iyeliğinin dengesiz dağılımı (Keleş, 2002, 66), tarım topraklarının gereğinden fazla parçalara ayrılması gibi fertlerin kırsal kesimde yaşamını sürdürmesini güçleştiren nedenlere tarımda görülen ve hızla artan makineleşme eklenince, kırsal kesimdeki eksik istihdam ve gizli

işsizlik sorunu iyice pekişerek işgücünün emilimi iyiden iyiye azalmıştır (Vergin, 1986, 29). Bu noktadan sonra göç sürecinin fitili ateşlenmiştir.

1960 ile 1980 yılları arasını kapsayan dönemde kırsal kesime giren Kapitalizm burada büyük toplumsal dönüşümleri de beraberinde getirmiştir. Kırsal kesimde hane iç tüketimi için gerekli olan ürünlerin artmasının yanı sıra pamuk, şeker pancarı gibi tamamen meta olarak üretilen ürünlerin yetiştirilmesi, tarımda makineleşmenin artması ve bunu izleyen toprak açma yoluyla arazileri genişletme faaliyetlerindeki artış ve nihayet toprak açma çabalarıyla büyüyen hane topraklarının toprak açma sınırlarına ulaşmasının ardından toprak alım satımı ve başkalarının topraklarına ekonomi dışı yollarla el koyma yollarıyla orta ve büyük çaplı işletmelere dönüşmesi; tarımsal üretimin ticarileşmesi ve metalaşmasına paralel olarak modern girdi kullanımının artması ve köyiçi ve köydışı tüccarların ilişkilerinin artması ve artan nakit para ve kredi ihtiyaçları borçlanma ve tefecilik ilişkileri içinde sağlanması (Akşit, 1999, 174) gibi sıralı olarak meydana gelen bazı gelişme ve değişimler tarım kesiminde çalışan sermaye birikimi ve toprağı sınırlı olan çiftçilerin zararına (aleyhine) olmuştur.

Ayrıca bu dönemde kırsal kesim elektrik, yol, su, okul gibi kamu olanaklarından büyük oranda yoksundu. Kamu olanaklarından yeterli düzeyde yararlanma isteğı de kente göçü artıran nedenlerdendir. Bunun dışında 1980’li yıllardan sonra tarım ve hayvancılık alanında izlenen birtakım politikalar ve bunun sonunda tarımda görülen gerilemenin yanında, sanayi tesislerinin büyük kentlerde konuşlanması da kentlere göçü vazgeçilmez kılmıştı. Ayrıca fertlerin mevcut sistem hakkındaki bilgisini artıran ve iletilen etkenler diye addedilen etkenlerin gelişen teknolojiyle etkisini artırması gibi nedenler iç göçlerin artmasında büyük paya sahiptir. Bunun dışında Doğı ve Güneydoğı Anadolu’da görülen ağalık sistemi, kan davası vs. gibi toplumsal engeller de göçü artıran etmenler arasında sayılabilir.

Bu özet bilgiler ışığında Malatya’nın göç almasının nedenleri incelendiğinde konunun anlaşılabilirliğı artmaktadır. Doğı Anadolu Bölgesinin ikinci büyük kenti olan Malatya’nın Doğı ve Güneydoğı Anadolu Bölgesi’nde ekonomik ve sosyal açıdan bir cazibe kenti olması Malatya’ya göçü artıran en büyük nedenlerden biridir. Kentin bölgesinde bir cazibe kentine dönüşmesinin birçok nedeni vardır. 1928 yılında elektrik santralının kurulması, 1931 yılında Fevzi Paşa-Malatya demiryolunun

(Aktaş-Polat, 2006, 25) açılması, 1939 yılında Malatya Tekel Fabrikası, 1956 yılında Malatya Şeker Fabrikası'nın kurulması (Özgül Yayınları Yayın Kurulu, 1988, 36) gibi başlangıç niteliğinde olan; ancak gerçekleştiği dönemin şartları göz önünde tutulduğunda hiç de azımsanmayacak ölçüde büyük olan bu gelişmeler kentin cazibesinin artmasına yol açan temel taşları niteliğindedir.

Ayrıca Malatya İli'nin 1968 yılında “Kalkınmada Öncelikli İller” kapsamına alınmasının sonucu olarak 1970’li yıllarda kentte kamu kesiminin genişletme yatırımları ve özel kesimin çeşitli dallarındaki yatırımlarıyla kısmi bir canlanma dönemi olmuştur (Yakar ve diğerleri, 2004, 184). Bunun dışında 1975 yılında kurulan İnönü Üniversitesi kentin nüfusunu büyük ölçüde artırdığı gibi, kentin ticaretine bir canlılık katmıştır. Üniversitenin 1976 yılında faaliyete geçmesini takiben 1982 yılında İkinci Ordu Komutanlığı'nın Malatya'ya gelmesi, bir taraftan özellikle 1950 yılından sonra içine kapanan Malatyalıların toplumsal yapısına canlılık getirmiş öte yandan çok sayıda iyi eğitilmiş kamu görevlilerinin Malatya'ya gelişini sağlamış, yani hizmet kesiminin gelişmesini desteklemiştir. Ayrıca Malatya İli'nin çevresinde yapılan bir dizi sulama ve elektrik üretim amaçlı baraj sonucunda kent çevre illerin kırsalından yoğun göç almıştır (Aktaş-Polat, 2006, 25-26).

1960’lı yılların sonunda sayıları artan özel kesime ait fabrikalarla birlikte kentte gelişen sanayileşme atılımları 1980’li yıllarda daha da artarak kentin ekonomisine daha büyük ölçüde katkı sağlamaya başlamıştır (Doğan, 1980, 24). Özel kesime ait fabrikaların sayısı, 1990 yılında işletmeye açılan ve sanayi tesisleri için gerekli altyapıya sahip olan 1. Organize Sanayi Bölgesi ile gittikçe artmıştır (Malatya Ticaret ve Sanayi Odası, 2007c). Bunu 2. Organize Sanayi Bölgesi izlemiştir.

Ayrıca kentte Köy Hizmetleri Bölge Müdürlüğü (şu an itibariyle il dışına kaydırıldı), TCDD 5. İşletme Bölge Müdürlüğü, Meteoroloji Bölge Müdürlüğü, MTA Orta Anadolu 4. Bölge Müdürlüğü, TÜİK Bölge Müdürlüğü, YURT-KUR Malatya Bölge Müdürlüğü gibi hizmet birimlerinin bölgesel idari birimleri bulunmaktadır. Buralarda çalışan çok sayıda kamu görevlisi vardır.

Kentin aldığı göç bakımından bulunduğu bölgede birinci sırada yer almasının yukarıda sayılan nedenlerden dolayı kentin sahip olduğu cazibeden, Doğu Anadolu’dan Batı-Güney yönüne giden yolların kesiştiği, Türkiye’nin karayolları en

gelişmiş ili unvanına sahip olan Malatya'nın bu geçiş noktası olma özelliğinden (Aşçı, 48, 2003) kaynaklandığı söylenebilir.

Kente olan göçlerin bazı dönemler halinde özetle anlatılmasının, konunun nedensel ve kronolojik olarak ortaya konmasını kolaylaştıracağı düşünülmüştür. Kent nüfusunun en hızlı arttığı dönem 1955 ile 1960 yılları arasını kapsayan dönemdir (Malatya Belediyesi, 2006). Bu dönemde kent nüfusunun artmasının en büyük nedeni hiç şüphesiz doğal nüfus artışından çok kente yapılan göçlerdir. Burada göçe neden olan en büyük etkenin yukarıda da değinildiği gibi tarımda yoğun şekilde görülmeye başlanan makineleşme eğilimleri ve bunun sonunda köylerde ortaya çıkan işgücü fazlalığıdır. Bunun sonucunda ağırlıklı olarak Malatya İli'nin ilçe ve köylerinden olmak üzere, çevre illerden kente göçler hızlanmıştır. Malatya'nın ilçe ve köylerinden kent merkezine yapılan göçler Malatya'ya sürekli yerleşmek, iş bulmak için olduğu gibi, Malatya'nın kırsal kesiminden okul, hastane ve diğer hizmetlerden yararlanmak amaçlıdır. Bu insanlar, yaz aylarında tarım ve bahçecilik yapmak üzere köylerine gitmekte, kışa doğru Malatya kent merkezine geri dönmektedirler (Malatya Hakimiyet, 2007). Araştırma örnekleminde yer alan deneklere uygulanan ankette sorulan sorulara verilen yanıtlardan % 21.9'unun yıl içerisinde mevsimlik olarak göç ettiği ve mevsimlik olarak göç edenlerden büyük bölümünün, örneklem düzeyinin % 18.09'unun, çiftçilikle uğraşan deneklerden oluşması da yukarıda yer alan açıklamayı doğrular niteliktedir.

1960 ile 1980 yılları arasını kapsayan dönemde, kente canlılık katan ve ülkenin birçok yerinden öğretim üyelerinin, öğrencilerin ve hatta bu öğrencilerle birlikte ailelerinin gelmesine vesile olan İnönü Üniversitesi'nin 1976 yılında faaliyete açılması, söz konusu dönemde kente yoğun göç olmasının ana nedenlerinin başında gelmektedir.

1980 sonrası dönemde, 1986 yılında Karakaya Baraj gölünün hizmete girmesi ile köyleri baraj altında kalan çok sayıda kişinin Malatya'ya göç etmesi dönemin başlarında gerçekleşen en büyük göç hareketidir. Ancak 1980'li yıllarda kente göçenler çoğunlukla kamu yönetimi ve savunma hizmetlerinde çalışan memur ve askerlerdir. Bu dönemde başta kent merkezi olmak üzere öteki iskân alanlarına kısa süreli yerleşmelerin en önemli nedeni 2. Ordu Merkezi'nin Konya'dan Malatya'ya kaydırılmasıdır (Malatya Belediyesi, 2006). Ayrıca yukarıda da değinildiği gibi,

kentte bulunan bölge müdürlüklerinde çalışan kamu görevlilerinin kente gidip gelmeleri de büyük bir nüfus dolaşımına (sirkülâsyonuna) neden olmuştur ve bu hareketlilik günümüzde de devam etmektedir. Sayılan bu göçlerin dışında, 1980 sonrası dönemde 1994 yılından sonra kente çevre illerden, özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden gerçekleşen terör ve ekonomik sıkıntılar nedeniyle yapılan göçler de kentteki nüfus hareketliliğini büyük ölçüde etkileyen etkenlerdendir.

Terör ve siyasi nedenlerle gerçekleşen göçlerin dışında kente kayısı hasat sezonunda iki ay boyunca yevmiyeli işlerde çalışmak için civar illerden 30 bin civarında mevsimlik işçi gelmektedir (Malatya Ticaret ve Sanayi Odası, 2007d).

Malatya Kenti'ne yapılan göçlerin nedenleri ana hatlarıyla ve dönemsel olarak açıklandıktan sonra, bu göçlerin nedenlerinin araştırma örneklemi üzerinden, bazı ekonomik göstergelerden ve alanda yapılan bilimsel çalışmaların sonuçlarından yararlanarak irdelenmesi gerekmektedir.

Çizelge 8'e bakıldığında il dışından Malatya'ya yapılan göçlerin ağırlıklı olarak Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki illerin köylerinden yapıldığı görülmektedir. Burada yukarıda da kısmen değinildiği gibi ekonomik ve güvenlik gibi nedenlerle söz konusu göç hareketleri gerçekleşmektedir. Konunun ekonomik boyutunun anlaşılabilmesi için, Malatya Kenti'ne yapılan göçlerde kente göç veren birkaç ilin GSYİH içindeki payı ve bunun ülke geneline oranı ve bu verilere göre ülke içindeki sıralaması ile Malatya'nın GSYİH içindeki payı ve bu payın ülke geneline oranı ve bu verilere göre ülke içindeki sıralamasına değinilmelidir.

2001 yılı cari fiyatlarına göre kente yoğun olarak göç veren Adıyaman'ın GSYİH içindeki payı 702.442.464 TL, bunun ülke geneline oranı % 0.4 ve bu verilere göre ülke içindeki sıralaması 51; Elazığ'ın GSYİH içindeki payı 1.185.117.697 TL, bunun ülke geneline oranı % 0.7 ve bu verilere göre ülke içindeki sıralaması 38; Bingöl'ün GSYİH içindeki payı 244.048.180 TL, bunun ülke geneline oranı % 0.1 ve bu verilere göre ülke içindeki sıralaması 76; Erzurum'un GSYİH içindeki payı 1.218.182.232 TL, bunun ülke geneline oranı % 0.7 ve bu verilere göre ülke içindeki sıralaması 36; Van'ın GSYİH içindeki payı 702.442.464 TL, bunun ülke geneline oranı % 0.4 ve bu verilere göre ülke içindeki sıralaması 51; Van'ın GSYİH içindeki payı 931.738.539 YTL, bunun ülke geneline oranı % 0.5 ve bu verilere göre ülke içindeki sıralaması 42; Muş'un GSYİH içindeki payı 321.322.348

TL, bunun ülke geneline oranı % 0.2 ve bu verilere göre ülke içindeki sıralaması 70 iken, Malatya'nın GSYİH içindeki payı 1.428.137.335 TL, bunun ülke geneline oranı % 0.8 ve bu verilere göre ülke içindeki sıralaması 27'dir (DİE, 2002).

Bu veriler kente yapılan göçlerin nedenleri arasında en büyük paya sahip olan ekonomik nedenlerin anlaşılabilirliğini artırmaktadır. Deneklerin belirtmiş olduğu göç etme nedenlerinin ve göç yeri olarak Malatya'nın seçmelerinin nedenlerinin belirtildiği Çizelge 10 ve 11'e bakıldığında İşsizliğin en büyük göç nedeni olduğunu, bunu sırasıyla; eğitim, yoksulluk, tayin, kamu hizmetlerinden daha iyi yararlanma isteği, siyasi baskılar ve terör, topraksızlık, eşit oranlı olmak üzere baraj, köprü yapımı gibi nedenlerle yerleşim yerinin terk etme zorunluluğu ile diğer nedenler, deprem, sel vs. takip etmektedir.

Deneklerin göç için Malatya'yı seçme nedenlerinden en büyüğü burada çalışacak işin bulunması olup bunu sırasıyla; eğitim-öğrenim kurumları, hemşehrilerin burada ikâmet etmesi, göçle terk edilen yere yakın olması, birbiriyle eşit oranlarda olan akrabaların burada ikâmet etmesi ve tayin, arkadaşların burada ikâmet etmesi ve diğer nedenler takip etmektedir.

Çizelge 12 ve Çizim 1'e bakıldığında tayin ve eğitim gibi göç nedenlerinin yüksek bir orana sahip olduğu görülmektedir. Bunlar yukarıda da değinildiği gibi 1980 sonrasında ağırlıkla görülmeye başlanan kamu yönetimi ve savunma hizmetinde çalışan kamu personelinin kente göçü ile açıklanabilir.

Ancak genel olarak bakıldığında, iş bulma ve eğitim amaçlı olarak yapılan göçlerin ağırlıkta olduğu görülür. 2000 yılında yapılan sayımlara göre tespit edilen bu verilerin kayıt dışılıktan ve 2007 yılında yapılan nüfus sayımındaki adrese dayalılık esasına dayalı olmamasından ve sadece ilgili yılın değerlerini içermesi bakımından kentin aldığı göçün nedenlerini oransal bakımdan tam olarak yansıtmadığı söylenebilir. Malatya Kenti'ne yapılan göç hareketlerinin nedenleri arasında iş bulma ve eğitim-öğrenim hizmetleri nedeniyle yapılan göçlerin ağırlıkta olduğu sonucuna Belli (1999, 87) ve Şentürk (1999, 147) tarafından yapılan araştırmalarda da varılmıştır.

Söz konusu nedenler arasında eğitim ve öğrenim hizmetlerinden daha iyi yararlanma isteği ve kamu hizmetlerinden daha iyi yararlanma isteği ile yapılan göçlerin yüksek olması, araştırmacıyı deneklerin göçle terk ettiği yerde yoksun

olduğu veya yeterince yararlanamadığı kamu hizmetlerini incelemeye sevk etmektedir. Bu bağlamda Çizelge 13'e bakılması gerekmektedir.

Çizelge 13: Deneklerin Göçle Terk Edilen Yerde Yoksun Olduğu ve/veya Yeterince Yararlanamadığı Kamu Hizmetleri

Kamu Hizmetleri															To. Kişi (%)
Yok (Ki) (%)	Eğ. (Ki) (%)	Gü. (Ki) (%)	Sa. (Ki) (%)	YSE (Ki) (%)	E-S (Ki) (%)	E-G (Ki) (%)	E-YSE (Ki) (%)	G-S (Ki) (%)	G-YSE (Ki) (%)	S-YSE (Ki) (%)	E-S-G (Ki) (%)	E-S-YSE (Ki) (%)	He. (Ki) (%)	Diğ. (Ki) (%)	
39	43	5	13	2	21	0	7	0	1	13	3	58	2	3	210
% 18.57	% 20.47	% 2.38	% 6.2	% 0.95	% 10	% 0	% 3.33	% 0	% 0.47	% 6.2	% 1.429	% 27.62	% 0.952	% 1.429	% 100

Yukarıdaki çizelge incelendiğinde eğitim, sağlık ve yol, su, elektrik gibi temel kamu hizmetlerinden deneklerin büyük bir bölümünün göç ettiği yerde yoksun olduğu görülmektedir. Bu da deneklerin kente göç etmesine neden olan etkenlerin ağırlıklı olarak kırım iticiliğinden kaynaklandığı gerçeğine bizleri götürmektedir.

Ayrıca Malatya'yı tercih etmede daha önce göç eden hemşehri ve akrabaların etkili olmasının oranı yüksektir. Bu da Erder (1997, 21)'in belirttiği "zincirleme göç" türünün belirgin özelliklerindendir.

Söz konusu durum Kıray (1998, 102)'in belirttiği gibi her alanda bir güven ihtiyacıyla karşı karşıya olan göçmenlerin, bu güven ihtiyaçlarını (Tekşen, 2003, 69) ve aidiyet duygularını tatmin etmeleri için, birçok bilinmezin konuşlandığı, bulunulan yerden çok sayıda farkı olan yeni bir yerleşim yerine göç edildiğinde bu yerde tutunabilmek için fertler tarafından geliştirilen biçimsel olmayan (enformel) bir mekanizma olarak açıklanabilir.

Bu nedenlerin dışında Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden kente yapılan göç hareketlerinin daha iyi bir şekilde anlaşılabilmesi için bölgenin özelliklerine kısaca değinilmesi gerekmektedir. Çetin (1999, 217)'in belirttiği gibi Cumhuriyetin ilk yıllarında derebeylik bağları çözülmüştü; ama onun bir uzantısı olan toprak ağalığı

Anadolu'nun çoğu yerinde egemendi. Bölgedeki topraksız köylü ekonomik açıdan tam anlamıyla ağaya bağılıydı.

1981 Köy Envanter Etütleri'nden bölgedeki topraksız kırsal aile oranının % 40.2 olduğu anlaşılmaktadır. Bu oranın Türkiye genelinde % 16 olduğu göz önünde tutulursa konunun önemi daha da artmaktadır. Ayrıca Köymen ve Öztürkcan (1999, 81-85)'ın belirttiği gibi Türkiye genelinde tarımsal nüfusun % 16.5'inin kiracı ve ortakçı olarak çalışmasına rağmen bu tablo Güneydoğu Anadolu'ya yansımamaktadır. Şöyle ki, 1981 Köy Envanter Etütleri'ne göre Diyarbakır'da köy nüfusunun % 43'ü, Urfa'da ise % 89'u kiracılık ve ortakçılık yapmaktadır. Tarımda görülen makineleşme ile birlikte söz konusu kiracılara duyulan ihtiyaç iyice azalmış olup bölgede işsizlik oranı iyice yükselmiştir. Ayrıca İçduygu ve Sirkeci (1999a, 250)'nin belirttiği gibi 1980 ve 1990'lı yıllar içinde iç göç olgusu ve süreçleri, modernleşme temelindeki toplumsal dönüşümün yeni iletişim teknolojileri ile daha da yoğunlaşması sonucu ve toplumsal hareketliliğin her anlamda iletilici etkilerinin daha da artması ile yeni bir döneme girilmiştir. Başka bir ifadeyle bu bölgedeki söz konusu olan kesim diğer illerdeki iş olanakları, yaşam düzeyi, kamu olanakları ve toplumsal yapı hakkında iletilici etkenler sayesinde haberdar olmakta ve iç göç denilen serüvene atılmaktadır. Malatya Kenti'nin söz konusu olan yerleşim yerlerine yakın olması ve Malatya'nın ekonomik ve toplumsal anlamda bir cazibe kenti olması da göçlerin buraya kaymasına yol açmaktadır. İlkaracan ve İlkaracan (1999, 316)'ın belirttiği gibi Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki iç göç hareketleri incelendiğinde, bölgeye 1990'lı yıllarda göç etmiş olanların yarıdan fazlası, % 54.4'ü, Doğu Anadolu'da, % 44.6'sı ise Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşamaktaydı. Gaziantep, Hakkâri, Diyarbakır ve Malatya göç edenlerin yoğunluklu olarak yaşadığı illerdir.

Ayrıca Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde özellikle 1991 ile 1995 yılları arasında terör ve can güvenliği nedeniyle çok sayıda göç yaşanmıştır. Son 20 yıl içinde ise Türkiye'de nüfusun % 1.8'i terör ve güvenlik nedeniyle göç etmiştir (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, 2006, 57). Yukarıda değinildiği gibi Malatya'da bu bölgede olması ve söz konusu yerleşim yerlerine yakın olması nedeniyle buralardan yoğun göç almaktadır.

6.1.2. Malatya Kenti'nin Göç Vermesinin Nedensel Bağlamda

İrdelenmesi

Araştırmada, kent ve göç etkileşiminin Malatya örneği üzerinden kente göç eden deneklere uygulanan anketlerle ve bazı çözümlemelerle ortaya konması hedeflendiğinden Malatya'nın verdiği göç ana hatlarıyla anlatılmıştır.

Malatya aldığı göçten çok göç veren bir kenttir. Şöyle ki, her 100 Malatyalıdan 50'si il sınırları dışında yaşamaktadır. Bunda etkili olan çok sayıda neden vardır. Öncelikle yukarıda değinilen iç göç nedenlerinin Malatya'nın verdiği göç için de büyük ölçüde geçerli olduğu söylenebilir.

TÜİK tarafından yapılan “Malatya İl Nüfusuna Kayıtlı Olan Kişilerin İllere Göre Dağılımı” çalışmasının sonuçlarına göre Malatya'nın en çok göç verdiği beş il sırasıyla; İstanbul, Ankara, İzmir, Adana ve Mersin'dir. İstanbul'da 312 bin, Ankara'da 39 bin, İzmir'de 27 bin, Adana'da 23 bin, Mersin'de 20 bin Malatya nüfusuna kayıtlı olanlar yaşamaktadır (Malatya Haber, 2008).

Kentin verdiği göçlerden 1975 öncesinde olan göçler ağırlıklı olarak ticaretle uğraşanların il dışına yaptığı göçlere dayandığı gibi, büyük kentlere gidip oralarda çalışmak amacıyla yapılmıştır. Bu büyük kentler de yukarıda sayılan kentlerdir. Azgelişmiş ülkelerde kentleşmenin büyük kentlerde yönelmesi iki şekilde gerçekleşmektedir. Bunlardan birincisi, ülkede bir kentin, öteki kentler zararına (aleyhine) ölçsüz derecede büyük bir gelişme süreci içine girerek, “ülkenin tek büyük kenti” durumuna gelmesidir. İkinci şekli ise, kentlerin büyüklükleri ile büyüklük sıraları arasında belirli bir ilişkinin varlığına dayanan yerleşme yapısıdır. Türkiye şartlarında birinci şeklin hâkim olduğu söylenebilir. Yani en büyük bir ya da birkaç kentle, çok sayıda küçük kent ve kasabanın oluşturduğu bu yerleşme yapısı, günümüzün azgelişmiş ülkelerinin çoğunda görülen yapıdır (Keleş, 2002, 45).

Keleş (1982, 26-27)'in belirttiği gibi plansız kentleşme neticesinde, Türkiye'de birçok köy, kasaba ve küçük kentlerden kopan nüfus İstanbul, İzmir, Ankara gibi büyük şehirlere akmaktadırlar. Büyük şehirlere yönelik gerçekleşen bu toplumsal devingenlik, yalnızca Doğu'nun köylerinden değil, aynı zamanda, Doğu'nun kent ve kasabalarından Batı'nın büyük kentlerine yönelmektedir (Aktaş-Polat, 2006, 25).

Ülkede gerçekleşen söz konusu kentleşme yapısından dolayı Malatya kendi ilçe ve köylerinden göç aldığı gibi, diğer illerin ve bu illerin merkezlerinden ve köylerinden de göç almıştır. Ancak sanayi yatırımları ve çalışma olanakları sınırlı olan ve ekonomisi büyük ölçüde tarıma dayalı olan Malatya, bu özelliklerinden dolayı sanayi yatırımlarının konuşlandığı, kamu olanaklarının daha zengin olduğu büyük şehirlere göç vermiştir.

Söz konusu göçmenler de Malatya'nın yerlileri ve çoğunlukla üst sosyal sınıfa mensup olan ailelerinden oluşmaktadır (Malatya'ya Bakış, 2007). Bu göçlerin ve bunun dışında Doğu'da kentten kente göçün nedenleri arasında; kaynakların yetersizliği, kentsel yetersizlikler, altyapı eksikliği, konut darlığı, arsa kıtlığı, sosyo-kültürel fonksiyonların eksikliği, ticari potansiyel yetersizliği, istihdam yetersizliği, eğitim olanaklarının yetersizliği, sağlık olanaklarının yetersizliği, sosyal çevre yetersizliği gibi nedenlerin varlığı sayılabilir (Demirel, 2004).

Söz konusu nedenlerin büyük bölümünün ilgili dönemde Malatya Kenti'nin verdiği göçler için de geçerli olduğu söylenebilir.

Kentte asıl büyük göç 1975 yılından sonra başlamıştır. Bu dönemde Malatya'daki toplumsal olayların fazlalığından ve siyasi cinayetlerden dolayı küçük esnaf, memur ve işçi Malatya'dan ayrılarak büyük şehirlere gitmiştir. Daha sonra bu göç devam etmektedir (Malatya Haber, 2008).

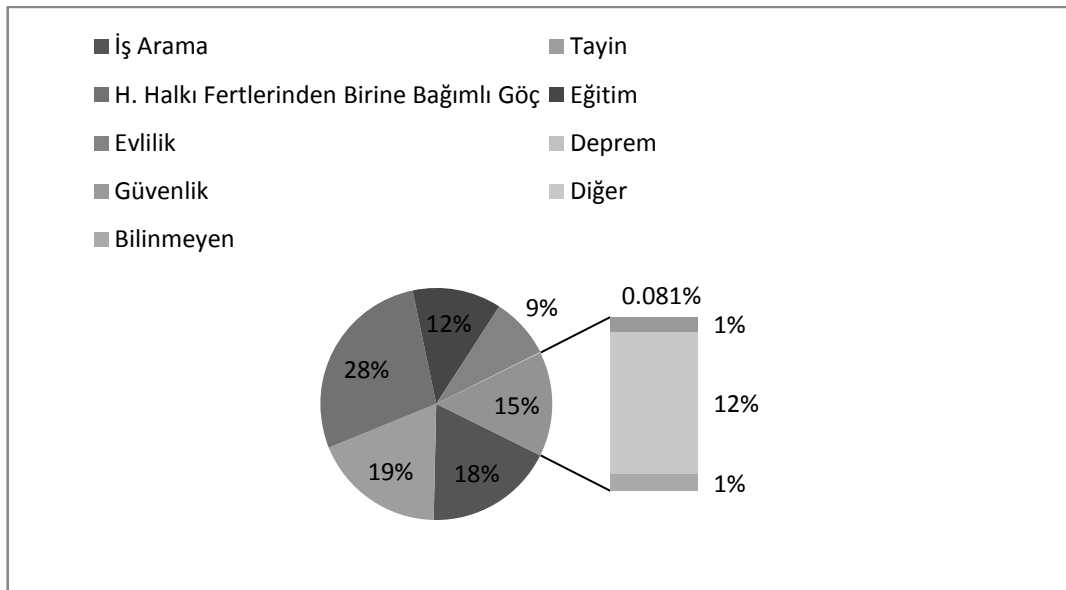
Günümüzde de Malatya yoğun şekilde göç vermektedir. Günümüzde kent dışına yapılan göçlere kısmen açıklama getirmesi bakımından Çizelge 14 ve Çizim 2'ye bakılması gerekmektedir.

**Çizelge 14: 2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı Verilerine Göre Malatya İli'nin
Göç Etme Nedenine Göre Verdiği Göç**

Göç Etme Nedeni	Cinsiyet		Toplam Kişi
	Erkek	Kadın	
İş Arama	9.629	2.292	11.921
Tayin	8.336	3.882	12.218
H.halkı Fertlerinden Birine Bağımlı Göç	6.872	11.493	18.365
Eğitim	5.366	2.833	8.199
Evlilik	225	5.384	5.609
Deprem	24	30	54
Güvenlik	149	666	815
Diğer	5.523	2.382	7.905
Bilinmeyen	530	399	929
Genel Toplam	36.654	29.361	66.015

Kaynak: (Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu, 2005, 98).

**Çizim 2: 2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı Verilerine Göre Malatya İli'nin
Göç Etme Nedenine Göre Verdiği Göç**

Kaynak: (Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu, 2005, 98).

Çizelge 14 ve Çizim 2 incelendiğinde Malatya'nın verdiği göçte iş arama, tayin ve eğitimin yine önemli göç nedenleri arasında olduğu görülmektedir.

6.2. Göçün Malatya Kenti'ne Etkilerinin Çeşitli Açılardan İrdelenmesi

Bu alt bölümde göçün Malatya Kenti'ne etkilerinin ekonomik, sosyo-kültürel, siyasal, çevresel ve diğer açılardan irdelenmesine yer verilmiştir.

6.2.1. Göçün Malatya Kenti'ne Etkilerinin Ekonomik Açıdan İrdelenmesi

Göçün Malatya Kenti'ne ekonomik etkileri olumlu ve olumsuz etkiler olmak üzere ikiye ayrılabilir.

İnönü Üniversitesi'nin kurulması ile kente çok sayıda öğrenci ve öğretim elemanı ile idari personelin gelmesi sağlanmıştır. 2. Ordu Komutanlığı'nın Konya'dan Malatya'ya kaydırılması ile de çok sayıda iyi eğitilmiş ve görece gelir düzeyi yüksek olan askerlerin ve memurların kente gelmesi, kent açısından olumlu olmuştur. Ayrıca Malatya'da yukarıda da sayılan TCDD 5. İşletme Bölge Müdürlüğü, Meteoroloji Bölge Müdürlüğü, MTA Orta Anadolu 4. Bölge Müdürlüğü, TÜİK Bölge Müdürlüğü, YURT-KUR Malatya Bölge Müdürlüğü, Köy Hizmetleri Bölge Müdürlüğü gibi bölgesel idari birimlerin kentte olması, kente çok sayıda kamu görevlisinin gelmesini sağlamıştır. Söz konusu olan kamu kurumları nedeniyle kente gelen kişiler kentin ticaretine canlılık katmıştır. Ayrıca söz konusu kişilerin barınma ihtiyaçlarının büyük çoğunluğunun lojmanlarla sağlanamaması sonucu gerekli konut ihtiyacının sağlanması için inşaat kesiminin devreye girmesine yol açmıştır. Bu da bu kesimde faaliyet gösterenleri, buralarda çalışanları ve bunlara malzeme tedarik eden kişileri ekonomik açıdan olumlu etkilemiştir.

Ancak kente olan bütün göçlerin kenti ekonomik açıdan olumlu etkilediğini söylemek elbette olanaksızdır. Yukarıda adı geçen kamu kurumlarında çalışanlar, başka bir ifadeyle tayin ile kente gelenler kenti ekonomik açıdan büyük ölçüde olumlu yönde etkilemiştir. Ancak kente göç nedeni tayin olanların dışında özellikle işsizlik, yoksulluk gibi nedenlerle gelenler kentin ekonomisini olumsuz yönde etkilemiştir. Çizelge 10 ve 11'e bakıldığında kente göç etme nedeni olarak işsizliğin en büyük göç nedeni olduğu görülmektedir, ayrıca yoksulluk, siyasi baskı ve terör

nedeniyle, baraj, köprü yapımı gibi nedenlerle yerleşim yerini terk etme zorunluluğu gibi nedenlerin kente göçte önemli yer tutması kente gelenlerin ekonomik durumlarının iyi olmadığını göstermektedir. Çizelge 15'e bakıldığında bu daha iyi anlaşılmaktadır. Şöyle ki, deneklerin % 12.381'inin aylık geliri 500 YTL'den az; % 48.571'inin aylık geliri 500-1000 YTL, % 31.429'unun aylık geliri 1000-2000 YTL, % 7.619'unun 2000 YTL'nin üstünde olduğu görülmektedir.

Türkiye Kamu-Sen tarafından yapılan açıklamada, TÜİK'ten alınan Nisan Ayı fiyatlarına göre yapılan "asgari geçim endeksi" araştırmasına göre, tek kişinin aylık sınırı 962 YTL, tek kişinin yoksulluk sınırı ise bin 266 YTL, 4 kişilik bir ailenin yoksulluk sınırı 2538 YTL'dir (Turkei, 2008). Bu veriler göz önünde tutulduğunda ve araştırma örnekleminde 210 haneyi temsil eden deneklerin evde tek başına yaşadıkları varsayılsa bile yaklaşık % 60'ının aylık sınırının altında yaşadığı görülmektedir.

Çizelge 15: Deneklerin Aylık Gelir Durumu

Mahalleler	Aylık Gelir Durumunu Niteleyen Rakamlar (YTL)				Toplam Kişi (%)
	500 YTL ve Altı (Kişi) (%)	500-1000 (Kişi) (%)	1000- 2000 (Kişi) (%)	2000+ (Kişi) (%)	
Başharık	0	5	9	1	15
Beydağı	1	12	2	0	15
Cevherizade	0	6	8	1	15
Çavuşoğlu	3	8	4	0	15
Çöşnük	0	8	6	1	15
Fırat	0	4	6	5	15
Hidayet	4	7	4	0	15
Kiltepe	2	10	3	0	15
Koşu	3	11	1	0	15
Melekbaba	5	9	1	0	15
Paşaköşkü	0	4	7	4	15
Sarıcıoğlu	1	6	6	2	15
Taştepe	7	8	0	0	15
Zafer	0	4	9	2	15
Toplam	26	102	66	16	210
%	%	%	%	%	%
	12.381	48.571	31.429	7.619	100

Çizelge 16'ya bakıldığında deneklerin 18.1'i çiftçi, 16.67'si emekli, 13.33'ü esnaf, % 7.62'si ev hanımı, % 12.857'si işçi, % 1.428'i işsiz, % 13.33'ü marjinal kesimde çalışan, % 11.905'i memur, % 0.47'si öğrenci, % 4.29'u serbest meslek erbabı olduğu görülmektedir.

Çizelge 16: Deneklerin Meslek Durumuna Göre Dağılımı

Mah.	Meslekler											Toplam Kişi (%)
	Çift. (Kişi) (%)	Emek. (Kişi) (%)	Esnaflık (Kişi) (%)	Ev H. (Kişi) (%)	İşçi (Kişi) (%)	İşsiz (Kişi) (%)	Ma. İ. (Kişi) (%)	Mem. (Kişi) (%)	Öğr. (Kişi) (%)	Se.Me. (Kişi) (%)	Diğ. (Kişi) (%)	
B.har.	2	2	3	1	1	0	1	3	0	2	0	15
B.dağ.	3	3	1	1	2	1	4	0	0	0	0	15
Ç.zad.	2	5	3	1	1	0	0	3	0	0	0	15
Ç.oğl.	3	2	2	1	4	0	1	1	0	1	0	15
Ç.öşn.	3	2	2	2	1	1	1	2	1	0	0	15
Fırat	1	2	3	2	2	0	0	5	0	0	0	15
Hid.	3	2	3	1	3	0	3	0	0	0	0	15
K.tepe	4	3	1	1	3	0	2	0	0	1	0	15
Koşu	4	1	1	0	3	0	5	1	0	0	0	15
M.ba.	4	2	0	0	2	0	5	0	0	2	0	15
P.Kö.	1	4	2	1	2	0	0	5	0	0	0	15
S.oğ.	3	4	4	1	0	0	0	3	0	0	0	15
T.tepe	4	0	0	2	2	0	6	0	0	1	0	15
Zafer	1	3	3	2	1	1	0	2	0	2	0	15
Topl.	38	35	28	16	27	3	28	25	1	9	0	210
%	% 18.1	% 16.67	% 13.33	% 7.62	% 12.857	% 1.428	% 13.33	% 11.905	% 0.47	% 4.29	% 0	% 100

Çizelge 17'ye bakıldığında kendi hesabına çalışanların % 51.85, ücretli-maaşlıların % 42.857, yevmiyeli-düzensiz işlerde çalışanların % 3.174, işverenlerin % 2.1 ve ücretsiz aile işçilerinin % 0.47 olduğu görülmektedir.

Çizelge 17: Deneklerin Çalıştığı İşteki Konumları

Mah.	Çalışılan İşteki Konum Türleri						Toplam Kişi (%)
	İşveren (Kişi) (%)	Kendi Hes. Çalışan (Kişi) (%)	Ücretli- Maaşlı (Kişi) (%)	Ücretsiz Aile İşçisi (Kişi) (%)	Yevmiyeli- Düzensiz (Kişi) (%)	Diğerleri (Kişi) (%)	
B.har.	0	7	6	0	1	0	14
B.dağ.	0	8	4	1	0	0	13
C.zad.	0	5	9	0	0	0	14
Ç.oğl.	0	7	6	0	1	0	14
Çöşn.	0	6	5	0	0	0	11
Fırat	2	2	9	0	0	0	13
Hid.	0	9	4	0	1	0	14
K.tepe	0	8	5	0	1	0	14
Koşu	0	10	4	0	1	0	14
M.ba.	0	11	4	0	0	0	15
P.Kö.	0	3	11	0	0	0	14
S.oğ.	1	6	7	0	0	0	14
T.tepe	0	11	1	0	1	0	13
Zafer	1	5	6	0	0	0	12
Topl.	4	98	81	1	6	0	189
%	% 2.1	% 51.85	% 42.857	% 0.529	% 3.174	% 0	%100

Çizelge 18'e bakıldığında % 40.953'ünün evinde kendisinden başka gelir getirenlerin olduğu görülmektedir.

Çizelge 18: Evde Deneklerden Başka Çalışan/Gelir Getirenlerin Durumu

Mahalleler	Evde Deneklerden Başka Çalışanların Durumu		Toplam Kişi (%)
	Var (Kişi) (%)	Yok (Kişi) (%)	
Başharık	5	10	15
Beydağı	6	9	15
Cevherizade	6	9	15
Çavuşoğlu	6	9	15
Çöşnük	9	6	15
Fırat	7	8	15
Hidayet	7	8	15
Kiltepe	6	9	15
Koşu	4	11	15
Melekbaba	7	8	15
Paşaköşkü	7	8	15
Sarıcıoğlu	4	11	15
Taştepe	5	10	15
Zafer	7	8	15
Toplam	86	124	210
%	% 40.953	% 59.047	% 100

Bu bilgilerden deneklerin büyük bir bölümünün düzenli ve yeterli bir gelirden yoksun oldukları anlaşılmaktadır. Deneklerin meslek dağılımı incelendiğinde marjinal kesimde çalışanların oranının % 13.33 olduğu görülmektedir. Bu da kent için son derece olumsuz bir durumdur.

İşsizlik sigortasının yeterince uygulanamadığı bir emek piyasası içinde kentleşen nüfus, barınma ihtiyacını gidermek için nasıl kendi geçekondusunu kendi yapmak durumunda kalıyorsa, kendi çalışacağı işi de kendi yaratma yoluna gitmekte,

diğer bir ifadeyle “gecekondu istihdam şekilleri” hızla büyümekte, işsizlik sorunları kendine düşük gelir, yoksulluk, eksik istihdam, istihdamda işsizlik şeklinde ortaya koymaktadır. Böylece hızla genişleyen hizmet kesimlerinde üretim işlevinden çok, gelir dağılımı işlevleri önem kazanan örgütlenmemiş bir kesim oluşmaktadır (Ekin, 1986, 84).

İşe girmenin ve çıkmanın, pazara erişmenin kolay olduğu, sınırlı miktarda sermaye gerektiren, uzmanlığın gerekmediği bu kesim marjinal kesim (enformel kesim) olarak adlandırılmaktadır. Bu kesimdeki işler sanayi ve hizmet kesiminde yeterli istihdamın olmamasından dolayı ortaya çıkmakta ve kent ekonomisi üzerinde olumsuz etkiler uyandırmaktadır. Marjinal işler ile kayıtdışı istihdam artmakta, bu da vergi gelirlerini düşürmektedir. Ayrıca bu işler, kentte faaliyet gösteren işçilerin pazarlık gücünü zayıflatmaktadır (Tıttık, 2004, 9). Söz konusu durum Malatya Kenti için de geçerlidir. Azalan vergi gelirleri kent hizmetlerinin yeteri kadar sunumunu engellediği gibi, marjinal kesimin rekabeti bozucu olumsuz etkisi kentte faaliyet gösteren esnafları da olumsuz yönde etkilemektedir.

Bunun dışında göçle kent dışına çıkan sermaye göçü kenti olumsuz yönde etkilemektedir.

Göçün Malatya Kenti’ne olumsuz etkilerinden bir diğeri de, kentteki işsizliği artırmasıdır. Kentteki sanayi yatırımları gittikçe artmasına rağmen, kente yapılan göçlerin artması ile kentteki işsizlik gittikçe artmaktadır. Ülkede işsizliğin en yüksek düzeylerde olduğu ve diğer illere göre en çok göç veren Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesindeki 14 kent olan; Adıyaman, Ağrı, Batman, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Elazığ, Hakkâri, Mardin, Muş, Siirt, Şırnak, Tunceli ve Van’dan, göç edenlerin başlıca çekim merkezi durumunda olan 10 ile; İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Mersin, Bursa, Antalya, Malatya, Manisa ve Kocaeli’ye (Malatya Havadis, 2008) göç edilmektedir. Bu iller arasında yer alan Malatya’daki mevcut istihdam açığına, göçle gelen çok sayıda işsiz göçmen eklenince kentteki işsizlik oldukça artmıştır. Resmi rakamlara göre, Malatya’daki kayıtlı işsiz sayısı 11 bin 247’dir (Malatya’ya Bakış, 2008). Ancak bu rakamların kentteki işsiz sayısını yansıtmadığı bilinmektedir.

Bunların dışında göçle kente gelenlere sunulması gereken kentsel hizmetler için büyük meblağlarda harcama yapılmaktadır. Ayrıca Malatya Kenti’ne yapılan

göçler kentsel yatırım maliyetini de artırmıştır. Çünkü kentlerde altyapı hizmetlerinin verimli ve etkin düzeyde sunulması için nüfusun 100 bin ile 300 bin dolayında olması gerekmektedir. Nüfus arttıkça yatırım maliyetleri de artmaktadır (Gündem Yeri, 2008). Kent nüfusu 462 bin 559 olan Malatya'nın nüfusunun hizmette verimlilik ölçütü olarak saptanan 300 bin'in üstünde olması, müstakil evde oturanların sayısının fazlalığı -Çizelge 19'dan görüldüğü gibi barındıkları konutların % 35.24'ünün müstakil evden oluşması- kentsel hizmetlerin birim hane başına düşen maliyetini fazlasıyla artırmaktadır.

Çizelge 19: Deneklerin Oturdıkları Konuta İlişkin Bilgiler

Mah.	Konut Tipleri						Toplam Kişi (%)
	Bodrum Katı (Kişi) (%)	Çatı Katı (Kişi) (%)	Çok Katlı Daire (Kişi) (%)	Müstakil Bahçeli (Kişi) (%)	Müstakil Kerpiç (Kişi) (%)	Diğerleri (Kişi) (%)	
Başhank	0	0	15	0	0	0	15
Beydağı	0	0	7	6	2	0	15
Cevherizade	0	0	15	0	0	0	15
Çavuşoğlu	0	0	9	4	2	0	15
Çöşnük	0	0	12	2	1	0	15
Fırat	0	0	15	0	0	0	15
Hidayet	0	0	3	6	6	0	15
Kiltepe	0	0	4	7	4	0	15
Koşu	0	0	3	6	6	0	15
Melekbaba	0	0	6	4	5	0	15
Paşaköşkü	0	0	15	0	0	0	15
Sarıcıoğlu	0	0	15	0	0	0	15
Taştepe	0	0	2	5	8	0	15
Zafer	0	0	15	0	0	0	15
Toplam %	0 % 0	0 % 0	136 % 64.76	40 % 19.05	34 % 16.19	0 % 0	210 % 100

6.2.2. Göçün Malatya Kenti'ne Etkilerinin Sosyo-Kültürel Açidan İrdelenmesi

Yukarıda da yer yer değinildiği gibi göç birçok nedenden kaynaklanan ve birçok etkisi olan, çok boyutlu bir süreçtir. Bu sürecin kentlere olan en büyük ve hatta en kapsamlı etkilerinden biri de sosyokültürel etkileridir. Kente renk veren, can veren, adeta kentin harcını oluşturan sosyokültürel etkenlerin değişmesiyle kentin

mevcut dokusu, kentteki yaşantı da değişikliğe uğramaktadır. Bu göçün değiştirici, etkileyici ve yer yer bozucu etkisiyle kendini göstermektedir. Malatya Kenti'nin de bu bağlamda büyük sosyokültürel değişikliklere uğradığı söylenebilir.

Göçün Malatya Kenti'ne sosyokültürel etkilerinin daha iyi anlaşılabilmesi için araştırma örneklemine uygulanan anketten edinilen bulgulara değinilmesi gerekmektedir.

210 kişilik araştırma örnekleminin cinsiyete göre dağılımı şöyledir: 172'si (% 81.9) erkek; 38'i (% 18.1) kadın.

Deneklerin aile içindeki konumları şöyledir: 37'si (% 17.62) anne, 132'si baba (% 62.86), 13'ü (% 6.2) çocuk, 10'u dede (% 4.76), 16' s ı (% 7.62) kardeş, 2'si (% 0.95) torun.

Çizelge 20: Deneklerin Yaş Durumuna Göre Dağılımı

Yaş Kümeleri	Denek Sayısı	%
20-29	17	8.1
30-39	19	9.05
40-49	56	26.66
50-59	63	30
60-69	40	19.05
70 +	15	7.14
Toplam Kişi %	210	100

Çizelge 21: Deneklerin Öğrenim Durumları

Mahalleler	Öğrenim Durumu						
	Okuma-Yazma Bilmiyor (Kişi) (%)	İlkokul Mezunu (Kişi) (%)	Ortaokul Mezunu (Kişi) (%)	Lise Mezunu (Kişi) (%)	Üniversite Mezunu (Kişi) (%)	Lisansüstü Öğrenim Mezunu (Kişi) (%)	Toplam Kişi (%)
Başharık	1	6	1	6	1	0	15
Beydağı	3	5	3	4	0	0	15
Cevherizade	0	4	5	4	2	0	15
Çavuşoğlu	3	2	6	4	0	0	15
Çöşnük	2	6	3	2	2	0	15
Fırat	0	1	3	7	3	1	15
Hidayet	3	7	4	1	0	0	15
Kiltepe	3	7	4	1	0	0	15
Koşu	4	4	5	2	0	0	15
Melekbaba	4	6	3	2	0	0	15
Paşaköşkü	0	0	6	5	3	1	15
Sarıcioğlu	1	4	4	4	2	0	15
Taştepe	2	7	5	1	0	0	15
Zafer	0	2	5	7	1	0	15
Toplam Kişi %	26 % 12.381	61 % 29.048	57 %27.143	50 %23.81	14 %6.666	2 %0.952	210 % 100

2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı verilerine göre Türkiye’de okuma-yazma bilenlerin oranı % 87.3 iken, bu oran Malatya’da 85.35’dir (Milli Eğitim Bakanlığı Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü, 2008). Araştırma örnekleminin okuma-yazma bilme oranı ise % 87.619’dur. Bu oranın Malatya ortalamasının üstünde çıkmaktadır. Ancak söz konusu sayım yılı verileri hazırlanırken deneklerin göç etme durumu ve yeri gibi bazı ölçünlerin kullanılmaması ve araştırma örnekleminin çoğunlunun kentte kalış süresinin 20 yıldan fazla olması ve dolayısıyla kentle etkileşiminin fazlalığı vs. gibi nedenlerle bu oran yüksek çıkmaktadır. Ancak deneklerin anne ve babalarının öğrenim durumlarının yer aldığı Çizelge 22 ve 23 incelendiğinde, deneklerin yetiştiği aile ortamının sosyal durumu hakkında fikir sahibi olunabilir. Ayrıca deneklerin eşlerinin öğrenim durumlarının yer aldığı Çizelge 24 incelendiğinde deneklerin şu an itibariyle yaşamını sürdürdüğü aile ortamı bir yönüyle ortaya konabilir. Söz konusu aile ortamlarında yetişen fertlerin

kentteki tutum ve davranışları, kentlileşme düzeyleri üzerinde bu etkenin kısmen de olsa etkili olduğu söylenebilir.

Deneklerin öğrenim durumlarının yarı imarlı durumda olan Kıltepe, Taştepe, Melekbaba, Koşu, Çöşnük gibi mahallelerde düşük çıktığı, Zafer, Paşaköşkü gibi imarlı mahallelerde yüksek çıktığı görülmektedir.

Çizelge 22: Deneklerin Annelerinin Öğrenim Durumları

Mahalleler	Öğrenim Durumu						
	Okuma- Yazma Bilmiyor (Kişi) (%)	İlkokul Mezunu (Kişi) (%)	Ortaokul Mezunu (Kişi) (%)	Lise Mezunu (Kişi) (%)	Üniversite Mezunu (Kişi) (%)	Lisansüstü Öğrenim Mezunu (Kişi) (%)	Toplam Kişi (%)
Başharık	7	8	0	0	0	0	15
Beydağı	11	4	0	0	0	0	15
Cevherizade	6	9	0	0	0	0	15
Çavuşoğlu	8	7	0	0	0	0	15
Çöşnük	10	3	1	1	0	0	15
Fırat	7	8	0	0	0	0	15
Hidayet	12	3	0	0	0	0	15
Kıltepe	13	2	0	0	0	0	15
Koşu	12	3	0	0	0	0	15
Melekbaba	11	4	0	0	0	0	15
Paşaköşkü	2	12	1	0	0	0	15
Sarıcioğlu	9	6	0	0	0	0	15
Taştepe	15	0	0	0	0	0	15
Zafer	6	6	3	0	0	0	15
Toplam Kişi %	129 %61.42	75 %35.73	5 %2.38	1 %0.47	0 %0	0 %0	210 %100

Çizelge 23: Deneklerin Babalarının Öğrenim Durumları

Mahalleler	Öğrenim Durumu						
	Okuma- Yazma Bilmiyor (Kişi) (%)	İlkokul Mezunu (Kişi) (%)	Ortaokul Mezunu (Kişi) (%)	Lise Mezunu (Kişi) (%)	Üniversite Mezunu (Kişi) (%)	Lisansüstü Öğrenim Mezunu (Kişi) (%)	Toplam Kişi (%)
Başharık	6	8	1	0	0	0	15
Beydağı	12	3	0	0	0	0	15
Cevherizade	6	6	3	0	0	0	15
Çavuşoğlu	7	8	0	0	0	0	15
Çöşnük	10	3	0	2	0	0	15
Fırat	3	9	3	0	0	0	15
Hidayet	12	2	0	1	0	0	15
Kiltepe	13	2	0	0	0	0	15
Koşu	10	5	0	0	0	0	15
Melekbaba	9	6	0	0	0	0	15
Paşaköşkü	2	8	5	0	0	0	15
Sarıcıoğlu	8	5	2	0	0	0	15
Taştepe	12	3	0	0	0	0	15
Zafer	6	6	1	2	0	0	15
Toplam Kişi %	116 %55.24	74 %35.24	15 %7.14	5 %2.38	0 %0	0 %0	210 % 100

Çizelge 24: Deneklerin Eşlerinin Öğrenim Durumları

Mahalleler	Öğrenim Durumu						
	Okuma- Yazma Bilmiyor (Kişi) (%)	İlkokul Mezunu (Kişi) (%)	Ortaokul Mezunu (Kişi) (%)	Lise Mezunu (Kişi) (%)	Üniversite Mezunu (Kişi) (%)	Lisansüstü Öğrenim Mezunu (Kişi) (%)	Toplam Kişi (%)
Başharık	0	6	5	2	0	0	13
Beydağı	2	4	6	0	0	0	12
Cevherizade	2	6	3	1	0	0	12
Çavuşoğlu	2	5	5	1	0	0	13
Çöşnük	3	6	1	1	1	0	12
Fırat	0	1	6	3	1	1	12
Hidayet	5	5	1	1	0	0	12
Kiltepe	6	5	1	0	0	0	12
Koşu	5	6	2	1	0	0	14
Melekbaba	3	5	2	0	0	0	10
Paşaköşkü	0	2	5	2	2	0	11
Sarıcioğlu	2	6	3	1	0	0	12
Taştepe	4	7	1	0	0	0	12
Zafer	0	3	6	2	0	1	12
Toplam Kişi %	34 % 20.11	67 % 39.65	47 % 27.81	15 % 8.88	4 % 2.367	2 % 1.183	169 % 100

Anne, baba ve eşlerin öğrenim durumlarında da yukarıda değinildiği gibi imarlı mahalleler ile yarı imarlı mahalleler arasında belirgin bir farkın olduğu gözlenmektedir. Ayrıca genel olarak bu oranların düşüklüğü göçle gelen yerleşim yerlerinin ağırlıklı olarak köy olması ile ilişkilidir.

Çizelge 25: Deneklerin Medeni Durumuna Göre Dağılımı

Mahalleler	Medeni Durum			Toplam Kişi (%)
	Bekâr (Kişi) (%)	Dul (Kişi) (%)	Evli (Kişi) (%)	
Başhark	1	1	13	15
Beydağı	2	1	12	15
Cevherizade	1	2	12	15
Çavuşoğlu	0	2	13	15
Çöşnük	1	2	12	15
Fırat	1	2	12	15
Hidayet	1	2	12	15
Kiltepe	2	1	12	15
Koşu	0	1	14	15
Melekbaba	2	3	10	15
Paşaköşkü	2	2	11	15
Sarıcioğlu	1	2	12	15
Taştepe	2	1	12	15
Zafer	2	1	12	15
Toplam Kişi %	18 %8.58	23 10.95	169 80.47	210 %100

Çizelge 26: Evli Olan Deneklerin Eşleriyle Evlenmeden Önceki Yakınlık Durumu

Mahalleler	Yakınlık Durumları					Toplam Kişi (%)
	Yakınlık Derecesi Yok (Kişi) (%)	Akraba (Kişi) (%)	Hemşehri (Kişi) (%)	Komşu (Kişi) (%)	Diğerleri (Kişi) (%)	
Başharık	6	3	2	2	0	13
Beydağı	4	2	3	3	0	12
Cevherizade	4	2	3	3	0	12
Çavuşoğlu	4	3	6	0	0	13
Çöşnük	4	5	2	1	0	12
Fırat	5	4	2	1	0	12
Hidayet	3	4	4	1	0	12
Kiltepe	3	4	4	0	1	12
Koşu	3	7	3	1	0	14
Melekbaba	3	5	2	0	0	10
Paşaköşkü	6	1	4	0	0	11
Sarıcıoğlu	5	4	3	0	0	12
Taştepe	2	4	6	0	0	12
Zafer	6	2	2	2	0	12
Toplam	58	50	46	14	1	169
%	% 34.32	% 29.58	% 27.22	% 8.29	% 0.59	% 100

Evli olan deneklerin eşleriyle evlenmeden önceki yakınlık durumu incelendiğinde büyük bir bölümünün evlenmeden önce akraba ya da hemşehri oldukları gözlenmektedir. Bu oranın, Zafer, Başharık ve Paşaköşkü gibi imarlı ve kent merkezinde yer alan mahallelerde düşük olduğu görülür. Bunda kentte kalış süresi, eğitim durumu ve sürdürülen meslek türü, göçle gelinen yer etkili olmaktadır

210 denekten oluşan araştırma örnekleminde 169 evli deneğin 113'ü (% 66.87) Malatya kent merkezinde, 56'sı (% 33.13) Malatya kent merkezi dışında evlenmiştir. Evli deneklerden 22'sinin (% 13.01) evlilik yaşı 18'in altındadır. Ozankaya (1999, 323)'nın belirttiği gibi kent toplumunda evlenmeler daha az ve geç yaşlarda olmaktadır. Evlilik yaşının günümüz Türkiye'sinde erkeklerde 25, kadınlarda ise 26 (Forum Türkiye, 2007) olduğu göz önünde tutulduğunda, araştırma örnekleminde yer alan 22 kişilik evli deneğin evlilik yaşının 18'den küçük olması (söz konusu sayının evli deneklerin sayısına oranı %13.01) göçle gelen bu kişilerin kente özgü olmayan özelliklerinden birini daha teşkil etmektedir.

Çizelge 27: Deneklerin Sosyal Güvenlik Durumu

Mahalleler	Bağlı Bulunan Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK)					Toplam Kişi (%)
	SKG'ya Bağl.Olmayan (Kişi) (%)	Bağ-Kur'a Bağlı (Kişi) (%)	Emekli Sandığı'na Bğ. (Kişi) (%)	Özel Kurul. Sig. Bağlı (Kişi) (%)	SSK'ya bağlı (Kişi) (%)	
Başharık	4	5	5	0	1	15
Beydağı	7	4	1	0	3	15
Cevherizade	3	5	6	0	1	15
Çavuşoğlu	5	4	3	0	4	15
Çöşnük	6	4	4	0	1	15
Fırat	0	6	7	0	2	15
Hidayet	7	4	2	0	2	15
Kiltepe	6	3	2	0	4	15
Koşu	9	2	1	0	3	15
Melekbaba	7	4	1	0	3	15
Paşaköşkü	0	3	8	0	4	15
Sarıcıoğlu	3	6	5	0	1	15
Taştepe	11	2	0	0	2	15
Zafer	3	5	6	0	1	15
Toplam	71	57	50	0	32	210
%	% 33.81	% 27.143	% 23.81	%0	%18.09	%100

Çizelge 16'da yer alan deneklerin meslek durumu incelendiğinde ve Çizelge 27'ye bakıldığında deneklerin büyük bölümünün çiftçilik, marjinal işler gibi kent profiline ve kentli meslek öbeklerine aykırı mesleklerle uğraşması ve büyük bir bölümünün herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna bağlı olmaması kentleşme ve kentlileşme düzeyinin düşüklüğünü göstermektedir.

Ayrıca kente göç edenlerin kente özgü işlerden ziyade kendilerini yarattığı marjinal kesimlerde yoğunlaşması kente göç edenlerin ekonomik açıdan kentlileşemediğini ortaya çıkarmaktadır (Şentürk, 1999, 147).

Marjinal ve düzensiz işlerin yoğun olduğu mahallelerde sosyal güvenlik kurumlarına bağlılık oranı düşüktür.

Çizelge 28: Maddi Destek Alınan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Dernekleri

Mahalleler	Maddi Des. Alınan Sos. Yar. Ve Day. Derneği Türü	
	Kamu Tüzel Kişiliği (Kişi) (%)	Özel Hukuk Tüzel Kişiliği (Kişi) (%)
Başharık	0	0
Beydağı	1	0
Cevherizade	0	0
Çavuşoğlu	0	0
Çöşnük	1	0
Fırat	0	0
Hidayet	0	0
Kiltepe	1	0
Koşu	2	0
Melekbaba	2	0
Paşaköşkü	0	0
Sarıcıoğlu	0	0
Taştepe	4	0
Zafer	0	0
Toplam	11	0

210 kişiden oluşan araştırma örnekleminde 11 kişi sosyal yardımlaşma ve dayanışma amaçlı bir kamu tüzel kişiliğinden maddi destek almaktadır. Bu da araştırma örnekleminin % 5.23'üne karşılık gelmektedir. Çizelge 15'te yer alan deneklerin aylık gelir durumları incelendiğinde, karşılaşılan tablo ile Çizelge 28'deki veriler eşleştirildiğinde sosyal yardımlaşma ve dayanışma derneklerinden maddi yardım alan deneklerin sayısının düşük olduğu söylenebilir. Bunda söz konusu yardımlarda bulunan derneklerin sahip olduğu olanakların yetersizliği, deneklerin bir bölümünün köyle bağlantılarını devam ettirdiğinden buralardan da gelir elde etmesi, Türk toplumuna ait olan bazı sosyo-psikolojik etkenler etkili olmaktadır.

Söz konusu sosyal yardımlaşma ve dayanışma derneklerinden yardım alan deneklerin Taştepe, Melekbaba, Çöşnük, Koşu, Kıltepe mahallelerinde olması, buraların sosyoekonomik durumunu bir kez daha ortaya koymaktadır.

Çizelge 29: Deneklerin Dinlediği Müzik Türüne Göre Durumu

Mahalleler	Dinlenen Müzik Türü						Toplam Kişi %
	Arabesk (Kişi) (%)	Klasik (Kişi) (%)	Türk Ha. M. (Kişi) (%)	Yerli pop (Kişi) (%)	Yabancı Pop (Kişi) (%)	Diğerleri (Kişi) (%)	
Başharık	1	0	10	2	0	2	15
Beydağı	3	0	8	1	0	3	15
Cevherizade	1	1	13	0	0	0	15
Çavuşoğlu	2	1	10	0	0	2	15
Çöşnük	1	1	10	0	1	2	15
Fırat	1	1	11	2	0	0	15
Hidayet	3	0	9	0	0	3	15
Kıltepe	4	0	8	0	0	3	15
Koşu	3	0	11	0	0	1	15
Melekbaba	2	0	7	1	0	5	15
Paşaköşkü	0	3	11	1	0	0	15
Sarıcıoğlu	1	1	10	1	0	2	15
Taştepe	4	0	9	0	0	2	15
Zafer	1	3	9	2	0	0	15
Toplam	27	11	136	10	1	25	210
%	% 12.8572	% 5.2381	% 64.762	% 4.762	% 0.47	%11.904	%100

Dinlenen müzik türü içinde arabesk müziğin % 12.8572 olması, kentin sosyal değerleriyle bütünleşememenin, kente eklenmede yaşanan kopmaların ve yüksek oranda istihdam açığının kentteki çıkış noktası olarak görülen marjinal kesimin ve kente kırdan taşınan kaderci anlayışın bir yansıması olarak görülebilir.

Aynı zamanda, kentte varoş olarak nitelendirilen alanlarda yaşayanların, kentte gördükleri zenginliğe, yüksek ölçünlerdeki (standartlardaki) yaşam koşullarına imrenmesi; ancak olanaksızlıklar içinde yaşayan bu kitlenin içine kapanışının ve kendi haline yansımasının sesi olarak ortaya çıkan arabesk kültür (Yazıyaz Forum, 2005) kent kültürüne aykırı bir halin belirtisi olarak sayılabilir. Bu kültürün kentin varoşları olarak nitelendirilebilecek olan Taştepe, Kıltepe, Koşu, Beydağı gibi mahallelerde yoğun olarak görülmesi de bunun bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Çizelge 30: Deneklerin Günlük Olarak Takip Ettiği Gazete/Sürelî Yayın Durumu

Mah.	Gazeteler														Top. Kişi%
	Yok (K) (%)	Akş (K) (%)	Cum. (K) (%)	Fot. (K) (%)	Gün. (K) (%)	H.O.T. (K) (%)	Hür. (K) (%)	Mil. (K) (%)	Pos. (K) (%)	Rad. (K) (%)	Sab (K) (%)	Vat. (K) (%)	Zam. (K) (%)	Diğ. (K) (%)	
B.ha.	10	0	0	1	0	0	0	1	1	0	0	0	2	0	15
B.da.	12	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	1	0	15
C.za.	9	0	0	0	0	0	1	1	1	0	1	1	1	0	15
Ç.oğ.	10	0	2	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	15
Çöşn	9	0	0	0	0	0	2	0	2	1	0	0	1	0	15
Fırat	4	1	0	1	0	0	2	1	2	0	1	1	1	1	15
Hid.	13	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	15
K.te.	11	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	2	1	15
Koşu	12	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	2	0	15
M.ba	13	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	15
P.Kö.	4	0	3	0	0	0	2	1	2	1	0	1	0	1	15
S.oğ.	10	0	1	0	0	0	1	0	1	0	0	0	2	0	15
T.te.	14	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	15
Zafer	7	1	0	0	0	1	2	1	2	0	0	0	1	0	15
Top.	138	2	6	3	1	2	12	6	13	2	3	3	14	5	210
%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%100
	65.8	0.95	2.86	1.4	0.47	0.95	5.72	2.86	6.2	0.95	1.4	1.4	6.66	2.38	

Çizelge 31: Deneklerin Sinema/Tiyatro, Konferans/Seminer Gibi Etkinliklere Katılma Durumu

Mahalleler	Sin./Tiy., Konf./Sem. Gibi Etk. Kat. Durumu			Toplam Kişi %
	Katılmam (Kişi) (%)	Ara Sıra Katıl. (Kişi) (%)	Sık Sık Kat. (Kişi) (%)	
Başharık	10	4	1	15
Beydağı	13	2	0	15
Cevherizade	9	4	2	15
Çavuşoğlu	12	3	0	15
Çöşnük	11	3	1	15
Fırat	9	5	1	15
Hidayet	13	2	0	15
Kiltepe	13	1	1	15
Koşu	14	1	0	15
Melekbaba	14	1	0	15
Paşaköşkü	8	5	2	15
Sarıcıoğlu	11	4	0	15
Taştepe	14	1	0	15
Zafer	7	5	3	15
Toplam	158	41	11	210
%	% 75.2381	% 19.5239	% 5.238	% 100

Günlük olarak gazete ve süreli yayın takip etme düzeyinin, sinema, tiyatro, konferans ve seminer gibi kültürel faaliyetlere katılımı düzeyinin düşük olması araştırma örnekleminin, kendini ‘sosyal açıdan besleme düzeyleri’nin düşük olduğunun ve gündeme, yaşanılan kente, ülkeye ve dünyaya yabancılığın ve/veya kayıtsız olmanın belirtisidir. Söz konusu faaliyetlerin gerçekleştirilme düzeyinin yüksek olduğu mahallelerdeki deneklerin faaliyet gösterdiği iş kolları, eğitim durumu gibi etkenler diğer çizelgelerde olduğu gibi bunda da mahalleler arasında belirgin farklılıkların ortaya çıkmasına yol açmaktadır.

Ayrıca deneklerin günlük olarak takip ettikleri gazeteler arasında Zaman en çok okunan gazete olup bunu; Posta, Hürriyet, Cumhuriyet, Milliyet ve diğerleri izlemektedir.

Bu, gazetelerin ülke çapındaki satış miktarları (tirajları), deneklerin büyük bölümünün kır kökenli olması, oy verilen ve desteklenen siyasi partiler ve taraf olunan siyasi görüş gibi birçok etkene bağlanabilir.

Çizelge 32: Deneklerin Günlük Hayatta Danışmanlık Hizmeti Aldığı Kişi/Kurumlar

Mah.	Danışmanlık Hizmeti Alınan Kişi/Kurumlar											Toplam Kişi %
	Yok (Ki) (%)	Akrab. (Ki) (%)	Ark. (Ki) (%)	Av. (Ki) (%)	Beled. (Ki) (%)	İl. Kiş. Kurum (Ki) (%)	Komş. (Ki) (%)	Muhtar (Ki) (%)	Sağlık Kurul. (Ki) (%)	Yard. Kurul. (Ki) (%)	Diğerleri (Ki) (%)	
B.har.	7	0	0	0	2	5	0	1	0	0	0	15
B.da.	10	0	0	0	2	2	0	1	0	0	0	15
C.za.	5	0	0	1	2	5	0	2	0	0	0	15
Ç.oğlu	7	0	1	0	0	4	0	2	0	0	1	15
Ç.öşn.	6	1	1	0	0	5	1	1	0	0	0	15
Fırat	6	0	0	2	1	6	0	0	0	0	0	15
Hid.	8	0	0	0	2	2	1	2	0	0	0	15
K.tep.	7	0	1	0	2	2	0	2	1	0	0	15
Koşu	6	0	1	0	1	3	1	3	0	0	0	15
M.ba.	6	0	0	0	2	4	0	3	0	0	0	15
P.Kö.	5	0	0	0	1	7	0	2	0	0	0	15
S.oğ.	6	0	1	1	2	4	0	1	0	0	0	15
T.tep.	8	1	0	0	1	1	1	3	0	0	0	15
Zafer	5	0	1	1	2	5	0	1	0	0	0	15
Toplam	92	2	6	5	20	55	4	24	1	0	1	210
%	43.81	0.95	2.86	2.38	9.53	26.2	1.9	11.43	0.47	0	0.47	100

Kentleşmenin göstergelerinden biri de fertlerin danışmanlık hizmeti aldığı kişi ve kurumların niteliği ve bunlara erişim şeklidir. Danışmanlık alınacak olan kişi veya kurumla kurulan iletişimin ve yapılacak olan etkileşimin dolaylı olması, başka bir ifadeyle doğrudan ilgili kişi ya da kuruma ulaşılmayıp, muhtarlık, komşuluk, akrabalık gibi bazı sosyal kurumlarla iletişime girmek ve gerekirse bundan sonra ilgili kişi ve kuruma erişmek kente özgü davranış kalıpları arasında yer

almamaktadır. Bu açıklama ışığında Çizelge 32 incelendiğinde, araştırma örnekleminin % 26.2'sinin doğrudan ilgili kişi ve kuruma seçeceğini belirtmesi, deneklerin kentlileşme ve sosyalleşme düzeylerinin düşüklüğünü göstermektedir.

Söz konusu durumu deneklerin öğrenim durumu kadar, kentte kalış süresi de etkilemektedir. Kartal (1992, 231)'ın belirttiği gibi kente göç eden kişiler ilk yıllarda çeşitli konularda bilgi edinmek için genellikle “ikinci el kaynakları” (bekçi, muhtar, öğretmen, imam, bakkal, vb.) kullanırlar. Kentte kalış süreleri arttıkça ve kent yaşamına uyum dereceleri yükseldikçe bilgi edinecekleri konunun “birinci el kaynağı”na başvurma eğilimleri artar. Örneğin, tapu işi konusunda bilgi edinmek için muhtara veya bakkala değil doğrudan tapu dairesine; belediye ile ilgili bir iş hakkında bilgi için bekçiye veya öğretmene değil, doğrudan belediyeye başvurma eğilimleri güçlenir. Ancak deneklerin büyük bir bölümünün kentte kalış süresi yüksek olmasına rağmen ileriki bölümlerde de yer yer değinildiği gibi deneklerin bazı etkenlerden dolayı kentlileşme düzeylerinin düşük olması, deneklerin “ikinci el bilgi edinme kaynakları”na başvurmalarına yol açar. Bu eğilim, kentin yarım imarlı mahallelerinde daha baskındır.

Çizelge 33: Deneklerin Sivil Toplum Kuruluşlarına Üyelik Durumu

Mahalleler	Sivil Toplum Kuruluşlarına Üyelikler İçin Verilen Yanıtlar			Toplam Kişi %
	Belirt. İstemi. (Kişi) (%)	Evet (Kişi) (%)	Hayır (Kişi) (%)	
Başharık	1	5	9	15
Beydağı	1	3	11	15
Cevherizade	0	6	9	15
Çavuşoğlu	0	4	11	15
Çöşnük	1	4	10	15
Fırat	0	6	9	15
Hidayet	0	2	13	15
Kiltepe	1	1	13	15
Koşu	0	1	14	15
Melekbaba	0	2	13	15
Paşaköşkü	0	6	9	15
Sarıcıoğlu	1	3	11	15
Taştepe	1	1	13	15
Zafer	1	5	9	15
Toplam	7	49	154	210
%	% 3.333	% 23.33	% 73.33	% 100

Çizelge 34: Deneklerin Göçle Terk Ettiği Yerle Bağlantısı Olan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Dernekleri İle (Hemşehri Dernekleri) İle Bağlantısı

Mahalleler	Hemşehri Derneği İle Bağlı Olanlar		Toplam %
	Var (Kişi) (%)	Yok (Kişi) (%)	15
Başharık	1	14	15
Beydağı	2	13	15
Cevherizade	1	14	15
Çavuşoğlu	1	14	15
Çöşnük	1	14	15
Fırat	0	15	15
Hidayet	2	13	15
Kiltepe	1	14	15
Koşu	1	14	15
Melekbaba	2	13	15
Paşaköşkü	1	14	15
Sarıcıoğlu	1	14	15
Taştepe	1	14	15
Zafer	1	14	15
Toplam %	16 % 7.62	194 % 92.38	210 % 100

Malatya’da yer alan 629 derneğin 147’si ilçelerde, 482’si ise il merkezinde bulunmaktadır. Derneklerin faaliyetlerine göre dağılımı şöyledir: 15 adet avcılık, 14 adet çevre, 28 adet dayanışma, 137 adet dini, 18 adet eğitim, 16 adet engelli, 11 adet hemşehri, 30 adet kalkındırma, 57 adet kültür, 69 adet mesleki dayanışma, 11 adet

sağlık, 28 adet sosyal hizmetler, 126 adet spor, 3 adet THK Şubesi ve 65 adet yardımlaşma amaçlı dernek (Yenigün, 2008).

Kentlileşmenin önemli bir göstergesi olarak kabul edilen, cemaat yapısından cemiyet yapısına geçiş evresinde önemli işlevleri olan sivil toplum örgütlerine (Malatya'ya Bakış, 2008) üyelik, kentin sosyal dokusuna da büyük etkileri olan bir olgudur. Araştırma örneğinde yer alan denekler içinde memur ve esnafların sayısının fazlalığı kadar, göçle geldiği kentte tutunma ve sigorta mekanizması olarak addedilen bir tampon mekanizma olan hemşehrilik ile bağların kurulmasını sağlayan hemşehri dernekleriyle bağların olması sivil toplum örgütlerine üyeliklerin yüksek çıkmasına neden olmaktadır. Ancak hemşehri derneklerine üyeliklerin yüksek olması, kentlileşememeye ve kentin sosyal dokusunun köye doğru kaymasına neden olmaktadır. Bu kentin yarı imarlı mahallelerinde daha da belirginleşmektedir. Kente eklenme düzeyleri düşük olan bu mahallelerin kırım etkisinden kurtulmamasına yol açan bu etkenler kentin sosyal dokusunun kıra doğru kaymasına yol açmaktadır.

Kent toplumunu kır toplumundan ayıran önemli farklardan biri de toplumdaki sorunların kentsel kurum ve örgütler vasıtasıyla giderilmesidir. Bu bağlamda sivil toplum örgütlerine üyelik oranının yüksek olması bir kentlileşme göstergesi olarak kabul edilebilir. Bu oran her ne kadar araştırma örneğinde ülke geneline göre yüksek çıksa da, genel olarak ideal ölçünün altında kalmaktadır.

Ayrıca kentte faaliyet gösteren derneklerin faaliyet alanlarına bakıldığında, dini dernek sayısının kültürel ve sosyal amaçlı faaliyet gösteren derneklerden fazla olduğu görülmektedir. Bu durum aynı zamanda, kentteki sosyalleşmenin eğiliminin belli bir yöne doğru kaydığını göstermektedir.

**Çizelge 35: Deneklerin Aylık Harcama Kalemlerinin Önem Sırasına
Göre Dağılımı (Mahalle Temelinde)**

Mahalleler	Harcam. Önem Sırası	Aylık Harcama Kalemleri								
		Barınma (Ki)	Eğitim (Ki)	Eğlence (Ki)	Ev Eşy. (Ki)	Ev., Y., Faturalar (Ki)	Gıda (Ki)	Giyim (Ki)	Sağlık (Ki)	Ulaşım (Ki)
Başharık	1.	1	8	0	0	0	6	0	0	0
	2.	2	1	0	0	2	7	3	0	0
	3.	1	1	0	0	7	2	3	0	1
	4.	0	0	0	3	6	0	5	0	1
	5.	0	0	1	5	0	0	2	3	4
	6.	0	0	3	3	0	0	2	5	2
	7.	2	0	5	2	0	0	0	4	2
	8.	0	5	4	2	0	0	0	2	2
	9.	9	0	2	0	0	0	0	1	3
Beydağı	1.	2	5	0	0	0	8	0	0	0
	2.	0	2	0	0	6	6	1	0	0
	3.	1	2	0	1	4	1	5	0	1
	4.	1	1	0	1	3	0	5	1	3
	5.	0	0	0	5	1	0	2	4	3
	6.	0	0	1	3	1	0	2	4	4
	7.	1	0	5	3	0	0	0	5	1
	8.	0	5	6	1	0	0	0	1	2
	9.	10	0	3	1	0	0	0	0	1
Cevherizade	1.	1	8	0	0	0	6	0	0	0
	2.	2	3	0	0	2	6	2	0	0
	3.	0	1	0	0	6	3	3	0	2
	4.	0	1	1	0	4	0	6	2	1
	5.	0	0	0	6	0	0	2	4	3
	6.	0	1	1	3	1	0	0	4	5
	7.	0	0	5	4	2	0	0	3	1
	8.	0	1	6	2	0	0	1	2	3
	9.	12	0	2	0	0	0	1	0	0
Çavuşoğlu	1.	1	1	0	0	0	13	0	0	0
	2.	1	0	0	0	12	2	1	0	0
	3.	0	8	0	0	1	0	6	0	0
	4.	1	1	0	5	2	0	6	0	0
	5.	1	1	1	5	1	0	2	3	1
	6.	0	1	5	4	0	0	0	3	2
	7.	0	0	3	1	0	0	0	6	5
	8.	2	1	4	0	0	0	0	3	5
	9.	9	2	2	0	0	0	0	0	2

Çizelge 35'in Devamı

Mahalleler	Harcam.	Aylık Harcama Kalemleri								
	Önem	Barınma	Eğitim	Eğlence	Ev	Ev., Y.,	Gıda	Giyim	Sağlık	Ulaşım
Çöşnük	Sırası	(Kişi)	(Kişi)	(Kişi)	Eşyası (Kişi)	Faturalar (Kişi)	(Kişi)	(Kişi)	(Kişi)	(Kişi)
	1.	4	5	0	0	0	6	0	0	0
	2.	0	2	0	0	1	9	3	0	0
	3.	0	3	0	0	4	0	8	0	0
	4.	0	2	0	2	7	0	3	0	1
	5.	0	0	0	8	2	0	1	1	3
	6.	0	0	7	4	0	0	0	2	2
	7.	0	1	3	1	0	0	0	3	7
	8.	0	1	3	0	1	0	0	8	2
	9.	11	1	2	0	0	0	0	1	0
Fırat	1.	1	7	0	0	0	4	3	0	0
	2.	3	1	0	0	2	5	4	0	0
	3.	1	1	2	0	3	6	2	0	0
	4.	1	2	0	1	8	0	0	0	3
	5.	0	0	1	5	2	0	4	2	1
	6.	0	1	0	6	0	0	1	4	3
	7.	0	1	2	3	0	0	0	3	6
	8.	0	1	5	0	0	0	1	6	2
	9.	9	1	5	0	0	0	0	0	0
Hidayet	1.	0	1	0	0	3	11	0	0	0
	2.	2	1	0	0	7	3	2	0	0
	3.	0	2	0	1	4	2	5	0	2
	4.	0	1	0	2	1	0	3	1	7
	5.	0	0	0	6	0	0	4	4	1
	6.	0	0	2	5	0	0	0	7	1
	7.	3	2	5	0	0	0	0	1	4
	8.	3	5	4	1	0	0	0	2	0
	9.	7	3	4	0	0	0	1	0	0
Kiltepe	1.	1	0	0	0	0	14	0	0	0
	2.	1	2	0	1	9	0	2	0	0
	3.	0	1	0	2	2	1	5	2	2
	4.	0	0	0	3	2	0	5	0	5
	5.	0	0	1	4	0	0	3	1	6
	6.	0	2	1	4	0	0	0	7	1
	7.	2	2	8	1	0	0	0	1	1
	8.	2	5	4	0	0	0	0	4	0
	9.	9	3	1	0	2	0	0	0	0

Çizelge 35'in Devamı

Mahalleler	Harcam.	Aylık Harcama Kalemleri								
	Önem Sırası	Barınma (Kişi)	Eğitim (Kişi)	Eğlence (Kişi)	Ev Eşy. (Kişi)	Ev., Y., Faturalar (Kişi)	Gıda (Kişi)	Giyim (Kişi)	Sağlık (Kişi)	Ulaşım (Kişi)
Koşu	1.	2	2	0	0	0	11	0	0	0
	2.	0	2	0	0	9	4	0	0	0
	3.	1	5	0	0	2	0	5	0	2
	4.	1	2	0	0	4	0	4	0	4
	5.	0	0	0	4	0	0	5	0	6
	6.	0	0	0	6	0	0	1	5	3
	7.	0	1	3	4	0	0	0	7	0
	8.	1	1	11	0	0	0	0	2	0
	9.	10	2	1	1	0	0	0	1	0
Melekbaba	1.	1	2	0	0	0	12	0	0	0
	2.	0	3	0	0	9	3	0	0	0
	3.	2	3	0	2	4	0	3	0	1
	4.	0	1	0	0	1	0	8	0	5
	5.	0	1	0	3	1	0	3	1	6
	6.	0	1	1	6	0	0	1	5	1
	7.	1	0	4	4	0	0	0	5	1
	8.	2	2	8	0	0	0	0	2	1
	9.	9	2	2	0	0	0	0	2	0
Paşaköşkü	1.	1	9	0	0	0	5	0	0	0
	2.	3	2	0	0	0	4	6	0	0
	3.	1	0	0	0	7	5	2	0	0
	4.	0	0	1	1	7	1	3	1	1
	5.	0	0	0	4	1	0	4	1	5
	6.	0	1	3	2	0	0	0	7	2
	7.	0	0	2	6	0	0	0	4	3
	8.	0	3	7	2	0	0	0	2	1
	9.	10	0	2	0	0	0	0	0	3
Sarıcıoğlu	1.	4	1	0	0	0	9	0	1	0
	2.	0	3	0	1	3	2	4	2	0
	3.	1	2	0	1	5	2	4	0	0
	4.	0	2	1	3	3	2	4	0	0
	5.	0	0	0	4	2	0	3	3	3
	6.	1	1	3	1	1	0	0	4	4
	7.	0	3	2	2	0	0	0	3	5
	8.	1	1	4	3	1	0	0	2	3
	9.	8	2	5	0	0	0	0	0	0

Çizelge 35'in Devamı

Mahalleler	Harcam. Önem Sırası	Aylık Harcama Kalemleri								
		Barınma (Kişi)	Eğitim (Kişi)	Eğlence (Kişi)	Ev Eşy. (Kişi)	Ev., Y., Faturalar (Kişi)	Gıda (Kişi)	Giyim (Kişi)	Sağlık (Kişi)	Ulaşım (Kişi)
Taştepe	1.	1	0	0	0	0	14	0	0	0
	2.	2	4	0	0	7	1	1	0	0
	3.	1	2	0	0	6	0	5	1	0
	4.	1	3	0	4	2	0	4	1	0
	5.	0	0	1	7	0	0	3	2	2
	6.	0	1	0	3	0	0	1	3	7
	7.	0	2	4	0	0	0	1	3	5
	8.	0	2	8	1	0	0	0	3	1
	9.	10	1	2	0	0	0	0	2	0
Zafer	1.	2	5	0	0	0	7	1	0	0
	2.	0	1	0	0	1	7	4	0	2
	3.	1	1	0	1	7	0	4	0	1
	4.	0	2	0	4	5	1	0	2	1
	5.	0	1	3	5	0	0	3	1	2
	6.	0	0	3	4	0	0	3	4	1
	7.	0	1	5	0	0	0	0	5	4
	8.	3	3	2	1	1	0	0	2	3
	9.	9	1	2	0	1	0	0	1	1

**Çizelge 36: Deneklerin Aylık Harcama Kalemlerinin Önem Sırasına
Göre Dağılımı (Toplam Değerlerle)**

Ha. Öne. Sırası	Harcama Kalemleri								
	Barınma (Kişi)	Eğitim (Kişi)	Eğlence (Kişi)	Ev. Eşy. (Kişi)	Ev., Ya., Faturalar (Kişi)	Gıda (Kişi)	Giyim (Kişi)	Sağlık (Kişi)	Ulaşım (Kişi)
1.	22	54	0	0	3	126	4	1	0
2.	16	26	0	2	70	59	33	2	2
3.	10	32	2	8	62	22	59	3	12
4.	5	18	3	29	55	4	56	8	32
5.	1	3	8	71	10	0	41	30	46
6.	1	9	30	54	3	0	11	64	38
7.	9	13	56	31	2	0	1	53	45
8.	14	36	76	13	3	0	2	41	25
9.	132	18	35	2	3	0	2	8	10

Çizelge 35 ve 36 incelendiğinde deneklerin harcama kalemlerinin dağılımının önem sırasına göre (bütçe içindeki payına göre) şu şekilde olduğu görülmektedir: Birinci derecede yer alan harcamalar arasında gıda birinci, eğitim ikinci, barınma üçüncü sırada; ikinci derecede yer alan harcamalar arasında ev onarımı, yakacak, aylık ödenmesi gereken faturalar vesair giderler diye adlandırılan harcama kalemi birinci, gıda ikinci, giyim üçüncü sırada; üçüncü derecede yer alan harcamalar arasında yine ev onarımı, yakacak, aylık ödenmesi gereken faturalar vesair giderler harcama kalemi birinci, giyim ikinci, eğitim üçüncü sırada; dördüncü derecede yer alan harcamalar arasında giyim birinci, ev onarımı, yakacak, aylık ödenmesi gereken faturalar vesair giderler harcama kalemi ikinci ulaşım üçüncü sırada; beşinci derecede yer alan harcamalar arasında ev eşyası birinci, ulaşım ikinci, giyim üçüncü sırada; altıncı derecede yer alan harcamalar arasında sağlık birinci, ev eşyası ikinci, ulaşım üçüncü sırada; yedinci derecede yer alan harcamalar arasında eğlence birinci, sağlık ikinci, ulaşım üçüncü sırada; sekizinci derecede yer alan harcamalar arasında eğlence birinci, sağlık ikinci, eğitim üçüncü sırada; dokuzuncu derecede yer alan harcamalar arasında barınma birinci, eğlence ikinci, eğitim üçüncü sırada yer almaktadır.

Söz konusu dağılımda barınma giderlerinin en son yer alması deneklerin % 73.81'inin ev sahibi olmasından kaynaklanmaktadır.

Aylık harcama kalemlerinin önem sırasına göre dağılımı incelendiğinde, Taştepe, Melekbaba, Kıltepe, Koşu, Hidayet, Beydağı gibi mahallelerde ağırlıklı olarak gıda harcamalarının ilk sıralarda, eğitim harcamalarının daha gerilerde yer alması göze çarpan bulgulardandır.

Kişilerin tüketim davranışları ve tercihlerinden hareketle, kentlilik düzeylerini belirleme eğilimi, sosyal bilimlerde zaman zaman kullanılan bir yöntemdir. Yani kişilerin mal ve hizmetler için ayırdıkları payların dağılımı, o kişilerin kentlilik bilincini veya davranışının göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla aylık gelirlerden en çok pay ayrılan ihtiyacın niteliği ve niceliği kişinin kentlileşme derecesini belirler (Şentürk, 1999, 152). Elde edilen bulguların deneklerin kentlileşme düzeylerinin düşük olduğunu gösterir.

Çizelge 37: Deneklerin Tatile Çıkma Durumu

Mahalleler	Tatile Çıkar Mısınız Soru. Verilen Yanıt.		Toplam Kişi (%)
	Evet (Kişi) (%)	Hayır (Kişi) (%)	
Başharık	4	11	15
Beydağı	0	15	15
Cevherizade	6	9	15
Çavuşoğlu	1	14	15
Çöşnük	2	13	15
Fırat	7	8	15
Hidayet	1	14	15
Kiltepe	1	14	15
Koşu	1	14	15
Melekbaba	1	14	15
Paşaköşkü	4	11	15
Sarıcıoğlu	3	12	15
Taştepe	0	15	15
Zafer	5	10	15
Toplam	36	174	210
%	% 17.143	% 82.857	% 100

Ekonomik bakımdan deneklerin büyük bir bölümünün yoksul olması, bunun dışında eğitim düzeyinin düşük olması gibi nedenler bu oranın düşük olmasına yol açmıştır. Nitekim bu değerlerin yüksek olduğu mahallelerin söz konusu durumu iyi yansıttığı görülmektedir.

**Çizelge 38: Deneklerin Göreceli Olarak Kamu Olanaklarından
Yararlanma Durumu**

Mahalleler	Kamu Ol.dan Yeterli Düz. Yararl. Düşünmekte Mis. Sor. Verilen Yanıtlar		Toplam Kişi (%)
	Evet (Kişi) (%)	Hayır (Kişi) (%)	
Başharık	8	7	15
Beydağı	10	5	15
Cevherizade	12	3	15
Çavuşoğlu	4	11	15
Çöşnük	7	8	15
Fırat	9	6	15
Hidayet	10	5	15
Kiltepe	11	4	15
Koşu	9	6	15
Melekbaba	13	2	15
Paşaköşkü	5	10	15
Sarıcıoğlu	10	5	15
Taştepe	7	8	15
Zafer	6	9	15
Toplam	121	89	210
%	% 57.62	% 42.38	% 100

Deneklerin çoğunluğunun kamu olanaklarından yeterince yararlandığını düşünmesi, göçle terk ettikleri yere göre kentteki olanakların daha iyi olması, deneklerin kamudan beklentilerinin sınırlı olması gibi nedenlerden dolayı yüksek gözükmetedir.

Çizelge 39: Deneklere Göre Kent Yaşamının En Çok Hoşa Gitmeyen, Beğenilmeyen, Eksik Bulunan Yanı

Mah.	Kent Yaşamının Hoşa Gitmeyen, Beğenilmeyen, Eksik Bulunan Yanları							Toplam Kişi (%)
	Aşırı trafik (Kişi) (%)	Can G./A. (Kişi) (%)	Çev. Kirl. (Kişi) (%)	Gürültü (Kişi) (%)	Hay. Paha. (Kişi) (%)	Kalab. Nü. (Kişi) (%)	Diğerleri (Kişi) (%)	
B.har.	3	0	4	1	7	0	0	15
B.dağ.	1	1	1	0	10	1	1	15
C. zade	1	0	3	2	9	0	0	15
Ç. Oğl.	2	0	4	1	8	0	0	15
Çöşn.	2	0	2	1	10	0	0	15
Fırat	1	1	2	1	9	0	1	15
Hid.	2	1	3	0	8	1	0	15
K.tepe	0	1	4	1	9	0	0	15
Koşu	0	2	3	0	10	0	0	15
M.ba.	1	0	2	0	11	0	1	15
P.Kö.	3	1	4	1	6	0	0	15
S.oğ.	2	0	2	2	7	1	1	15
T.tepe	1	2	3	0	9	0	0	15
Zafer	4	0	3	0	7	1	0	15
Toplam	23	9	40	10	120	4	4	210
%	%	%	%	%	%	%	%	%
	10.96	4.29	19.04	4.77	57.14	1.9	1.9	100

Kent yaşamının hoşa gitmeyen, beğenilmeyen, eksik bulunan yanları arasında hayat pahalılığının en yüksek orana sahip olması deneklerin gelir durumlarıyla ilişkilendirilebilir; ancak diğer yanlar genelde yakınılan sorunlar arasında yer almaktadır.

Çizelge 40: Deneklere Göre Ülkenin En Büyük Sorunu

Mahalleler	Ülke Sorunları Olarak Sıralanan Sorun Türleri						Toplam Kişi (%)
	İşsizlik (Kişi) (%)	İrtica (Kişi) (%)	Terör (Kişi) (%)	Yoksulluk (Kişi) (%)	Yolsuzluk (Kişi) (%)	Diğerleri (Kişi) (%)	
B.har.	9	0	3	3	0	0	15
B.dağ.	9	1	1	3	1	0	15
C.zade	10	1	3	1	0	0	15
Ç.oğlu	6	1	2	6	0	0	15
Çöşn.	6	0	5	4	0	0	15
Fırat	4	1	6	3	1	0	15
Hid.	8		2	2	3		15
K.tepe	7	0	2	5	1	0	15
Koşu	5	0	4	6	0	0	15
M.ba.	9	0	2	4	0	0	15
P.Kö.	6	2	3	1	3	0	15
S.oğ.	6	2	6	1	0	0	15
T.tepe	7	0	3	5	0	0	15
Zafer	7	1	3	3	0	1	15
Topl.	99	9	45	47	9	1	210
%	%	%	%	%	%	%	%
	47.143	4.286	21.429	22.38	4.286	0.476	100

İşsizlik ve yoksulluk ve terör ülke genelinde göze çarpan sorunlar arasında yer almaktadır. Bu yönüyle deneklerin belirtmiş olduğu sorunlar ve bunların oransal dağılımı ülke gerçekleriyle bütünlük göstermektedir.

Çizelge 41: Deneklerin Kentte En Başta Gelen Arzusu

Mahalleler	Kentte Olması İstenenler						Toplam Kişi (%)
	Araba Sahibi Olma (Kişi) (%)	Da. İyi Bir Mah., Ev. O. (Kişi) (%)	Ev Sahibi Olma (Kişi) (%)	İş Sahibi Olma (Kişi) (%)	Kamu Ola. Daha İyi.Ya. (Kişi) (%)	Diğerleri (Kişi) (%)	
B.har.	3	3	4	0	4	1	15
B.dağ.	1	8	3	1	2	0	15
C. Zad.	3	1	3	0	8	0	15
Ç. Oğl.	2	6	5	0	2	0	15
Çöşn.	1	4	4	1	5	0	15
Fırat	1	1	5	0	8	0	15
Hid.	2	9	0	0	4	0	15
K.tepe	3	7	2	0	3	0	15
Koşu	2	7	4	0	1	1	15
M.ba.	2	6	3	0	4	0	15
P.Kö.	3	1	3	0	7	1	15
S.oğ.	1	4	5	0	4	1	15
T.tepe	2	6	3	0	4	0	15
Zafer	4	0	1	1	8	1	15
Topl. %	30 % 14.286	63 % 30	45 % 21.429	3 % 1.428	64 % 30.477	5 % 2.38	210 % 100

Araştırmanın kentin imarlı ve yarı imarlı alanlarında yürütülmüş olmasından dolayı deneklerin önemli bir kısmı daha iyi bir mahallede oturmak istediğini belirtmiştir. En yüksek orana sahip olmasına rağmen, yine de deneklerin kamu olanaklarından daha iyi yararlanma isteğinin düşük olduğu söylenebilir. Bu kişilerin eğitim düzeyi ile ilgili olduğu gibi, kentlileşme düzeyi ile de ilgilidir.

Çizelge 42: Deneklerin Oturdukları Konutun Oda Sayısı

Mahalleler	Oturulan Konutun Oda Sayıları					Toplam Kişi (%)
	1	2	3	4	5+	
Başharık	0	0	1	10	4	15
Beydağı	0	0	2	13	0	15
Cevherizade	0	0	1	11	3	15
Çavuşoğlu	0	0	5	9	1	15
Çöşnük	0	0	2	11	2	15
Fırat	0	0	3	7	5	15
Hidayet	0	0	4	9	2	15
Kiltepe	0	0	4	9	2	15
Koşu	0	0	6	8	1	15
Melekbaba	0	0	3	10	2	15
Paşaköşkü	0	0	2	9	4	15
Sarıcıoğlu	0	0	3	9	3	15
Taştepe	0	0	5	10	0	15
Zafer	0	0	1	11	3	15
Toplam	0	0	42	136	32	210
%	% 0	% 0	% 20	% 64.76	%15.24	% 100

Ülkemizde bulunan 15.070.093 konutun 6.126.409'u (% 40.65) dört odalı, 5.607.870'i (% 37.21) üç odalı, 1.628.587'si (%10.8) beş ve üstünde odalı, geriye kalanlar üç ve üçün altında odalıdır. Malatya'da bulunan 163.718 konutun 70.448'i (% 43.03)'ü dört odalı, 61.964'ü (% 37.84) üç odalı, 21538'i (% 13.15) beş ve üstü odalı, geriye kalanlar üç ve üçün altında odalıdır (TÜİK, 2008n).

Bu değerler göz önünde tutulduğunda, deneklerin oturdukları konutların oda sayısı konutların oda sayısı bakımından ülke genelindeki ve il genelindeki ortalamanın üstünde olduğu görülmektedir. Bunda kentte kalış süresinin yüksek olması ve Çizelge 44'te görülebileceği gibi konut sahibi olanların % 20'sinin konutlarını kendilerin inşa etmeleri (ya da inşa ettirmeleri) etkili olabilmektedir.

Çizelge 43: Deneklerin Oturdıkları Konutların Mülkiyet Durumu

Mahalleler	Oturd. Ev Size Mi Ait Sor. Ver. Yanıt		Toplam Kişi (%)
	Evet (Kişi) (%)	Hayır (Kişi) (%)	
Başharık	11	4	15
Beydağı	11	4	15
Cevherizade	12	3	15
Çavuşoğlu	10	5	15
Çöşnük	11	4	15
Fırat	9	6	15
Hidayet	13	2	15
Kiltepe	13	2	15
Koşu	11	4	15
Melekbaba	11	4	15
Paşaköşkü	11	4	15
Sarıcıoğlu	9	6	15
Taştepe	10	5	15
Zafer	13	2	15
Toplam	155	55	210
%	% 73.81	% 26.19	% 100

Ülkemizde bulunan 15.070.093 konutun 10.290.843'ünde (% 68.28) sahiplerince, 3.604.367'si (% 23.91) kiracılarca, 310.347'si (% 2.05) lojmanda oturanlarca, geriye kalanı diğerlerince kullanılmaktadır. Malatya bulunan 163.718 konutun 120.188'i (% 73.41) sahiplerince, 33.684'ü (% 20.57) kiracılarca, 4491'i (% 2.74) lojmanda oturanlarca, geriye kalanı diğerlerince kullanılmaktadır (TÜİK, 2008o).

Deneklerin oturdıkları konutun mülkiyet durumu bu verilere yakın gözükmektedir.

Çizelge 44: Deneklerin Oturdıkları Konutu Edinme Yolu

Mahalleler	Konut Edinme Yolları							Toplam Kişi (%)
	Kooperatif Aracılığıyla (Kişi) (%)	Ort. Bera. İnşa Et. (Kişi) (%)	Ort. Bera. Satın Al. (Kişi) (%)	Tek Başlı. İnşa. Et. (Kişi) (%)	Tek Başlı. Satın Al. (Kişi) (%)	Takas ile Aldım (Kişi) (%)	Diğerleri (Kişi) (%)	
B.har.	1	0	0	0	10	0	0	11
B.dağ.	1	0	0	3	7	0	0	11
C. zade	2	0	0	0	9	1	0	12
Ç. Oğl.	1	0	0	1	8	0	0	10
Çöşn.	0	0	0	1	10	0	0	11
Fırat	2	0	0	0	6	1	0	9
Hid.	0	0	1	8	4	0	0	13
K.tepe	0	0	0	6	7	0	0	13
Koşu	0	1	0	3	7	0	0	11
M.ba.	0	0	1	3	7	0	0	11
P.Kö.	1	0	0	0	10	0	0	11
S.oğ.	1	0	0	0	8	0	0	9
T.tepe	0	0	0	6	4	0	0	10
Zafer	0	0	0	0	13	0	0	13
Toplam	9	1	2	31	110	2	0	155
%	% 5.806	% 0.645	% 1.29	% 20	% 70.969	% 1.29	% 0	% 100

Çizelge 44'e bakıldığında göze çarpan en büyük şey, konutunu tek başına inşa edenlerin (ya da inşa ettirenlerin) oranının % 20 çıkması ve kooperatif yoluyla konut edinmenin bu oranın çok altında (% 5.806) olmasıdır. Bu çarpık kentleşmenin ve kentlileşememenin göstergelerinden biridir.

Bunun özellikle Hidayet, Taştepe ve Melekbaba gibi mahallelerde baskın olduğu görülmektedir. Kentin yarı imarlı mahalleleri arasında yer alan bu mahalleler bu özelliği ile kentin fiziki görünümünü bozduğu gibi, kent hizmetlerinin maliyetini artırmaktadır. Bu özelliği ile söz konusu mahallelerin Kartal (1992, 25)'in belirttiği gibi kentleşmenin fire mekanizması olan mekanizmaları devreye soktuğu ve kent kaynaklarının iki kere israfına yol açan bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

210 kişilik araştırma örnekleminde 21'i yani % 10'u, konutlarında televizyon, buzdolabı, çamaşır makinesi, fırın, elektrik süpürgesi, telefon ve bilgisayar; 155'i yani % 73.8'i televizyon, buzdolabı, çamaşır makinesi, fırın, elektrik süpürgesi, telefon; 34 'ü yani % 16.2'si televizyon, buzdolabı ve fırın gibi temel ev araç ve gereçlerine sahip olduğunu belirtmiştir.

Çizelge 45: Deneklerin Oturdıkları Konutu Bulma Şekli

Mahalleler	Oturulan Konutu Bulma Şekilleri					Toplam Kişi (%)
	Akraba Çevresi Sayes. (Kişi) (%)	Emlakçılar Aracılığıyla (Kişi) (%)	Gaz., İnt., Tel., Radyo ilanı ile (Kişi) (%)	Hemşehriler Aracılığı ile (Kişi) (%)	Diğerleri (Kişi) (%)	
Başhark	2	5	1	3	4	15
Beydağı	4	3	0	5	3	15
Cevherizade	1	6	0	1	7	15
Çavuşoğlu	3	4	0	4	4	15
Çöşnük	1	6	1	2	5	15
Fırat	0	7	0	3	5	15
Hidayet	5	2	0	5	3	15
Kiltepe	4	1	0	6	4	15
Koşu	3	2	0	7	3	15
Melekbaba	2	2	0	6	5	15
Paşaköşkü	1	6	0	2	6	15
Sarıcıoğlu	2	5	1	3	4	15
Taştepe	5	1	0	7	2	15
Zafer	1	5	1	3	5	15
Toplam	34	55	4	57	60	210
%	% 16.2	% 26.19	% 1.9	% 27.14	% 28.57	% 100

İçinde bulunduğumuz 21. Yüzyılda fertlerin oturdukları konutları kiralamak ya da satın almak için yoğun olarak kullanması gereken emlakçılar ya da gazete, internet, televizyon ve radyo ilanı gibi çağdaş vasıtalar aracılara başvurması gerekirken, hemşehriler ve akrabalar aracılığı ile oturulan konuta erişilme oranının hiç de azımsanmayacak oranda olması, kentte kapalı toplum özelliğinin ve dolayısıyla kır toplumu özelliğinin baskın bir şekilde görüldüğünün bir belirtisidir.

Çizelge 46: Deneklerin Kentte Kalış Süresi İle Oturduğu Konutu Edinme Süresinin İlişkilendirilmesi

Mahalleler	KKS	Deneklerin Oturduğu Konutu Edinme Süresi					Toplam Kişi
		0-5	5-10	10-15	15-20	20+	
Başharık	0-5	0	0	0	0	0	11
	5-10	0	0	0	0	0	
	10-15	1	1	0	0	0	
	15-20	0	0	0	1	0	
	20+	1	1	3	3	0	
Beydağı	0-5	0	0	0	0	0	11
	5-10	0	0	0	0	0	
	10-15	1	0	0	0	0	
	15-20	0	2	3	0	0	
	20+	0	1	0	4	0	
Cevherizade	0-5	0	0	0	0	0	12
	5-10	0	0	0	0	0	
	10-15	0	0	0	0	0	
	15-20	2	1	2	1	0	
	20+	0	3	1	2	0	
Çavuşoğlu	0-5	0	0	0	0	0	10
	5-10	0	0	0	0	0	
	10-15	0	1	0	0	0	
	15-20	0	2	1	1	0	
	20+	0	0	1	4	0	
Çöşnük	0-5	0	0	0	0	0	11
	5-10	0	0	0	0	0	
	10-15	0	1	0	0	0	
	15-20	0	2	0	0	0	
	20+	1	3	2	2	0	
Fırat	0-5	0	0	0	0	0	9
	5-10	0	0	0	0	0	
	10-15	0	0	0	0	0	
	15-20	1	3	1	0	0	
	20+	0	0	1	2	1	
Hidayet	0-5	0	0	0	0	0	13
	5-10	0	0	0	0	0	
	10-15	0	0	0	0	0	
	15-20	0	2	0	0	0	
	20+	0	0	0	1	10	

Çizelge 46'nın Devamı

Mahalleler	KKS	Deneklerin Oturduğu Konutu Edinme Süresi					Toplam Kişi
		0-5	5-10	10-15	15-20	20+	
Kıltepe	0-5	1	0	0	0	0	13
	5-10	1	0	0	0	0	
	10-15	0	1	0	0	0	
	15-20	0	1	2	0	0	
	20+	0	0	1	1	5	
Koşu	0-5	0	0	0	0	0	11
	5-10	1	0	0	0	0	
	10-15	0	0	0	0	0	
	15-20	0	0	2	3	0	
	20+	0	3	0	2	0	
Melekbaba	0-5	0	0	0	0	0	11
	5-10	0	0	0	0	0	
	10-15	0	1	0	0	0	
	15-20	0	2	3	0	0	
	20+	0	0	0	4	1	
Paşaköşkü	0-5	0	0	0	0	0	11
	5-10	0	0	0	0	0	
	10-15	0	0	0	0	0	
	15-20	2	1	0	0	0	
	20+	1	2	3	2	0	
Sarıcioğlu	0-5	0	0	0	0	0	9
	5-10	0	0	0	0	0	
	10-15	0	0	0	0	0	
	15-20	0	1	0	0	0	
	20+	1	0	6	1	0	
Taştepe	0-5	0	0	0	0	0	10
	5-10	0	0	0	0	0	
	10-15	0	1	0	0	0	
	15-20	1	0	2	0	0	
	20+	0	1	0	1	4	
Zafer	0-5	0	0	0	0	0	13
	5-10	2	0	0	0	0	
	10-15	0	0	0	0	0	
	15-20	1	1	2	0	0	
	20+	0	1	3	0	3	

Çizelge 47: Deneklerin Kentte Kalış Süresi İle Oturduğu Konutu Edinme Süresinin (Genel Toplam Üzerinden) İlişkilendirilmesi

KKS	Deneklerin Oturduğu Konutu Edinme Süresi					Toplam Kişi (%)
	0-5	5-10	10-15	15-20	20+	
0-5	1	0	0	0	0	1
5-10	4	0	0	0	0	4
10-15	2	6	0	0	0	8
15-20	7	18	18	6	0	49
20+	4	15	21	29	24	93
Toplam	18	39	39	35	24	155
%	% 11.613	% 25.162	% 25.162	% 22.58	% 15.483	% 100

Çizelge 46 ve 47’den anlaşıldığı ve Alpar (1991, 109)’ın belirttiği gibi kentte kalış süresi yükseldikçe konut sahibi olma oranı da yükselmektedir (Tekşen, 2003, 85). Ayrıca bu çizelgeler incelendiğinde deneklerin kent içi hareketlilik durumu hakkında da kısmen fikir sahibi olunabilir. Özellikle Taştepe, Kıltepe, Hidayet, Melekbaba gibi mahallelerde kentte kalış süresi ile konut edinme süresi arasındaki farkın daha az olduğu görülmektedir. Bu bulgu söz konusu mahallelerin kentte ilk göç edilen mahalleler ve başka bir ifadeyle kente tutunma ve alışma noktaları konumunda olduğunu göstermektedir. Göç ile gelinen ilk konma noktası olan bu mahallelerden diğer mahallere göç zamanla gerçekleşmektedir ve kent içi hareketlilik bu noktada başlamaktadır.

Çizelge 48: Deneklerin Kirada Bulunan Taşınmazları

Mahalleler	Kirada Bulunan Taşınmazın Cinsi					Toplam Kişi (%)
	Yok (Kişi) (%)	Arsa (Kişi) (%)	Dükkân, İşyeri (Kişi) (%)	Ev (Kişi) (%)	Diğerleri (Kişi) (%)	
Başharık	13	0	1	1	0	15
Beydağı	14	0	0	1	0	15
Cevherizade	15	0	0	0	0	15
Çavuşoğlu	15	0	0	0	0	15
Çöşnük	14	0	1	0	0	15
Fırat	13	0	2	0	0	15
Hidayet	15	0	0	0	0	15
Kiltepe	15	0	0	0	0	15
Koşu	15	0	0	0	0	15
Melekbaba	14	0	0	1	0	15
Paşaköşkü	14	0	0	1	0	15
Sarıcıoğlu	15	0	0	0	0	15
Taştepe	15	0	0	0	0	15
Zafer	14	0	1	0	0	15
Toplam	201	0	5	4	0	210
%	% 95.72	%	% 2.38	% 1.9	%	% 100

Deneklerin % 95.72'sinin kirada bulunan taşınmazının olmadığı görülmektedir.

Çizelge 49: Deneklerin Ailelerinin Büyüklükleri

Mah.	Ailede Yaşayan Fert Sayısı											Top. Kişi (%)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11+	
B.har.	1	2	0	3	4	3	1	1	0	0	0	15
B.da.	0	0	0	1	4	3	1	1	1	2	2	15
C.za.	1	0	0	4	4	5	0	1	0	0	0	15
Ç.oğl.	1	0	1	3	5	3	2	0	0	0	0	15
Çöşn.	0	1	1	3	3	5	1	1	0	0	0	15
Fırat	1	1	0	5	6	2	0	0	0	0	0	15
Hid.	1	1	3	3	3	2	0	0	1	0	1	15
K.tep.	2	2	1	2	1	1	3	2	0	1	0	15
Koşu	0	0	3	1	3	3	4	1	0	0	0	15
M.ba.	0	1	0	2	4	3	4	1	0	0	0	15
P.kö.	0	2	3	2	5	2	0	1	0	0	0	15
S.oğ.	0	1	2	4	3	2	2	0	1	0	0	15
T.tepe	0	0	1	2	4	3	2	2	1	0	0	15
Zafer	0	1	3	4	5	2	0	0	0	0	0	15
Topla.	7	12	18	39	54	39	20	11	4	3	3	210
%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	% 100
	3.34	5.714	8.572	18.571	25.715	18.571	9.523	5.238	1.9	1.428	1.428	

Her haneden 1 kişi ile görüşüldüğünden Toplam 210 hane vardır; 210 hanede toplam 1071 kişi yaşamaktadır, bu sayının hane sayısına bölünmesi sonucunda ($1071/210=5.1$) ortalama hane büyüklüğü 5.1 olarak bulunmaktadır.

Ortalama hane büyüklüğünde Türkiye ortalaması 3.86 iken, bu Malatya’da 4.27’dir. Kent merkezinde ise bu 4.06’dır (Malatya Haber, 2008). Bu veriler göz önünde tutulduğunda araştırma örnekleminde ortaya çıkan değerlerin oldukça yüksek olduğu görülür. Bunun Kıltepe, Hidayet, Beydağı, Koşu gibi mahallelerde yüksek olduğu görülmektedir. Söz konusu hanelerin gelirinin çok düşük olmasına rağmen, ortalama hane büyüklüğünün yüksek olması kentsel hizmetlerden yeterince yararlanmamaya ve sosyal etkinliklere düşük düzeyde katılmaya veya katılmamaya yol açacaktır. Bu da kentin sosyal dokusunu bozucu yönde etki yapmaktadır.

Çizelge 50: Deneklerin Hane Yapısı (Aile Tipi)

Mahalleler	Aile Tipleri				Toplam Kişi (%)
	Tek Kişilik (Kişi) (%)	Çekirdek Aile (Kişi) (%)	Geniş Aile (Kişi) (%)	Öğr., İşçi. Oluşan (Kişi) (%)	
Başharık	1	13	1	0	15
Beydağı	0	9	6	0	15
Cevherizade	1	13	1	0	15
Çavuşoğlu	1	11	3	0	15
Çöşnük	0	13	2	0	15
Fırat	1	13	1	0	15
Hidayet	1	12	2	0	15
Kiltepe	2	9	4	0	15
Koşu	0	12	3	0	15
Melekbaba	0	10	5	0	15
Paşaköşkü	0	14	1	0	15
Sarıcıoğlu	0	13	2	0	15
Taştepe	0	10	5	0	15
Zafer	0	15	0	0	15
Toplam	7	167	36	0	210
%	% 3.34	% 79.52	% 17.14	% 0	% 100

Ülkemizdeki hane yapısı % 6 tek kişilik, % 80.7 çekirdek aile, % 13 geniş aile, % 0.3 işçilerden veya öğrencilerden oluşan hanelerden oluşmaktadır (TÜİK, 2008ö). Araştırma örneklemini oluşturan deneklerin hane yapılarını yansıtan Çizelge 50 incelendiğinde, geniş aile tipinin Türkiye ortalamasının üstünde olduğu görülür. Bu, büyük oranda göç edilen yerleşim yerinin yerleşim türünün köy olmasına ve kentte kalış süresine bağlanabilmektedir. Ancak bu olgu sosyokültürel etkenlerden kadar, toplam hane gelirlerinin düşük olması ve çekirdek aile tipine

geçişle bu gelirlerin bölünmesinden dolayı hane ihtiyaçlarına yetmemesinden de kaynaklanmaktadır.

Çizelge 51: Deneklerin Annelerinin Mesleği

Mahal.	Meslek Türleri										Toplam Kişi (%)
	Çiftçi (Kişi) (%)	Emekli (Kişi) (%)	Esnaf (Kişi) (%)	Ev Ha. (Kişi) (%)	İşçi (Kişi) (%)	İşsiz (Kişi) (%)	Mar. İ. (Kişi) (%)	Memur (Kişi) (%)	Ser. M. (Kişi) (%)	Diğerl. (Kişi) (%)	
B.har.	8	1	0	6	0	0	0	0	0	0	15
B.da.	8	2	0	5	0	0	0	0	0	0	15
C.za.	8	0	0	7	0	0	0	0	0	0	15
Ç.oğl.	10	1	0	4	0	0	0	0	0	0	15
Ç.öşn.	10	2	0	3	0	0	0	0	0	0	15
Fırat	7	1	0	7	0	0	0	0	0	0	15
Hid.	13	0	0	2	0	0	0	0	0	0	15
K.tep.	12	1	0	2	0	0	0	0	0	0	15
Koşu	11	0	0	4	0	0	0	0	0	0	15
M.ba.	10	0	0	5	0	0	0	0	0	0	15
P.kö.	8	3	0	4	0	0	0	0	0	0	15
S.oğ.	11	1	0	3	0	0	0	0	0	0	15
T.tepe	9	0	0	6	0	0	0	0	0	0	15
Zafer	7	3	0	5	0	0	0	0	0	0	15
Toplam	132	15	0	63	0	0	0	0	0	0	210
%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
	62.857	7.143	0	30	0	0	0	0	0	0	100

Çizelge 52: Deneklerin Babalarının Mesleği

Mah.	Meslek Türleri									Toplam Kişi (%)
	Çiftçi (Kişi) (%)	Emekli (Kişi) (%)	Esnaf (Kişi) (%)	İşçi (Kişi) (%)	İşsiz (Kişi) (%)	Mar. İ. (Kişi) (%)	Memur (Kişi) (%)	Ser. M. (Kişi) (%)	Diğerl. (Kişi) (%)	
B.har.	8	5	1	1	0	0	0	0	0	15
B.da.	8	3	0	2	0	2	0	0	0	15
C.za.	8	3	1	0	0	0	0	3	0	15
Ç.oğl.	10	3	0	0	1	1	0	0	0	15
Ç.öşn.	10	3	0	0	1	0	1	0	0	15
Fırat	7	6	1	0	0	0	0	1	0	15
Hid.	13	1	0	0	0	1	0	0	0	15
K.tepe	12	2	0	0	0	1	0	0	0	15
Koşu	11	2	0	0	0	1	0	1	0	15
M.ba.	10	1	0	0	2	0	0	2	0	15
P.kö.	8	5	0	0	0	0	0	2	0	15
S.oğ.	11	3	1	0	0	0	0	0	0	15
T.tepe	9	1	0	0	1	2	0	2	0	15
Zafer	9	4	1	0	0	0	0	1	0	15
Toplam	134	42	5	3	5	8	1	12	0	210
%	% 63.81	% 20	% 2.381	% 1.429	% 2.381	% 3.81	% 0.474	% 5.715	% 0	% 100

Deneklerin anne ve babalarından çiftçilikle uğraşanların oranının yüksek olması, göçle gelinen yerin ekonomik ve sosyal niteliklerine ve Türkiye'nin sosyoekonomik yapısına bağlanabilir.

Deneklerden 38'i yani % 18.1'i oturan hane dışında çocuğunun olduğunu belirtmiştir ve oturan hane dışında 1 çocuğu olan 9, 2 çocuğu olan 16, 3 çocuğu olan 6, 4 ve üzerinde çocuğu olan 7 kişidir.

210 kişilik araştırma örnekleminde 185'i yani % 88.1'i Malatya'yı ilk göç yeri olarak belirtmiştir. Geriye kalanların bir bölümünün tayin nedeniyle daha önceden başka bir yerleşim yerinden kente gelmesi ve bazı yerlerde Malatya'ya yapılan göçten önce deneklerin başka bir yerleşim yerine göç etmesine ve oradan Malatya göçmesi nedeniyle araştırma örnekleminin % 11.9'u ilk göç yeri olarak Malatya'yı göstermemiştir.

Çizelge 53: Deneklerin Kent İçi Hareketlilik Durumu

Mahalleler	“Şu Anda Ot. Mah. Göç. Terk Et. Yerden Son. Gel. İlk Mah. Mi?” Sor. Ver. Yanıt		Toplam Kişi (%)
	Evet (Kişi) (%)	Hayır (Kişi) (%)	
Başharık	6	9	15
Beydağı	10	5	15
Cevherizade	5	10	15
Çavuşoğlu	9	6	15
Çöşnük	8	7	15
Fırat	7	8	15
Hidayet	11	4	15
Kiltepe	12	3	15
Koşu	10	5	15
Melekbaba	9	6	15
Paşaköşkü	5	10	15
Sarıcıoğlu	8	7	15
Taştepe	11	4	15
Zafer	4	11	15
Toplam	115	95	210
%	% 54.762	% 45.238	% 100

Deneklerin kette kalış süresi uzadıkça, kentin yarı imarlı mahallelerinden imarlı mahallelerine doğru yerleşmeler görülmektedir. Bu da kent içi hareketliliği artırmaktadır. Bunda zamanla kente tutunma oranının artması, ekonomik bakımdan ilerleme gibi etkenler önemli rol oynamaktadır.

Deneklerden 172’si Yani 81.9’u Malatya’ya ilk kendilerinin; 38’i % 18.1’i aile fertlerinden diğer bireylerin göç ettiğini belirtmiştir.

Çizelge 54: Deneklerin Göç Kararını Almasında Etkili Olan Başlıca Referans Öbeği

Göç Kararını Almada Etkili Olan Referans Öbeği					Toplam Kişi (%)
Kimseden Etkilenmedim (Kişi) (%)	Akrabalar (Kişi) (%)	Arkadaşlar (Kişi) (%)	Hemşehriler (Kişi) (%)	Diğerleri (Kişi) (%)	210 % 100
68	56	13	65	8	
% 32.38	% 26.66	% 6.2	% 30.96	% 3.8	

Göç kararı verilirken akraba ve hemşehrilerin etkili referans öbeklerinden olması, Anadolu’da hâkim olan cemaatçi yapıdan ve göç etmede daha önceden göç eden yakınların kente ilişkin tecrübelerinden ve bilgilerinden yararlanma isteğinin yüksek olması etkilidir.

Çizelge 55: Deneklerin Göçten Önce Oturduklara Konuta İlişkin Bilgiler

Konut Tipleri					Toplam Kişi (%)
Bodrum Katı	Çatı Katı	Çok Katlı Daire	Müstakil Bahçeli	Müstakil Kerpiç	210 %100
0	0	62	98	50	
% 0	% 0	% 29.524	% 46.666	% 23.81	

Deneklerin % 65.716’sının köyden kente göç etmelerinden dolayı, ülkemizde köy yerleşmelerinin hâkim konut tipi olan müstakil bahçeli ve kerpiç evlerin oranının yüksek olması normaldir.

Çizelge 56: Deneklerin Göçten Önce Ailelerinin Büyüklükleri

Ailede Yaşayan Fert Sayısı											Topl. K. (%)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11+	
1	6	11	23	29	31	34	24	19	15	17	210
% 0.47	% 2.857	% 5.24	% 10.952	% 13.81	% 14.762	% 16.19	% 11.429	% 9.047	% 7.143	% 8.1	% 100

Göçten önce 210 hanede toplam 1407 kişi yaşamaktadır, bu sayının hane sayısına bölünmesi sonucunda ($1407/210 = 6.7$) ortalama hane büyüklüğü 6.7 olarak bulunmaktadır.

Çizelge 57: Deneklerin Göçten Önceki Hane Yapısı (Aile Tipi)

Hane Tipleri				Topl. Kişi (%)
Tek Kişilik (Kişi) (%)	Çekirdek (Kişi) (%)	Geniş Aile (Kişi) (%)	Öğr., İşç. Olu. (Kişi) (%)	
1	75	134	0	210
% 0.47	% 35.72	% 63.81	% 0	% 100

Kente göçle birlikte ailede yaşayan fert sayısı azaldığı gibi hane yapısı da geniş aileden çekirdek aile doğru kaymıştır. Bu olgu sosyal bilimlerde genel kabul gören bir olgudur.

Çizelge 58: Deneklerin Göçle Terk Ettikleri Yerle Bağlantıları

Mahalleler	Bağlantı Türleri		Toplam Kişi (%)
	Bazen veya Belli Dönem. Gid. Gelmek. (Kişi) (%)	Hiçbir Bağım Kalmadı (Kişi) (%)	
Başharık	11	2	15
Beydağı	13	2	15
Cevherizade	10	5	15
Çavuşoğlu	14	1	15
Çöşnük	12	3	15
Fırat	9	6	15
Hidayet	14	1	15
Kiltepe	13	2	15
Koşu	14	1	15
Melekbaba	13	2	15
Paşaköşkü	10	5	15
Sarıcıoğlu	12	3	15
Taştepe	13	2	15
Zafer	11	4	15
Toplam	171	39	210
%	% 81.43	% 18.57	% 100

Aydoğan (1997, 547)'ın belirttiği gibi fertlerin kente uyumu ne kadar yüksek olursa kentlileşme süreci de o kadar hızlı olmaktadır. Kentlileşme sürecinde zaman çok önemlidir. Kentte kalış süresi uzamasına karşın köy ile ilişkilerini koparamayan, kente özgü değer tutum davranışları benimsemeyen fertler kentlileşmemektedir

(Şentürk, 1999, 21). Araştırma örneklemindeki deneklerin % 81.43'ünün de bu bağlamda kentlileşemediği görülmektedir.

Çizelge 59: Deneklerin Göçle Terk Ettikleri Yerde Sahip Olduğu Taşınmazlar

Mahalleler	“Göçle Terk Et. Yer. Sahip Ol. Taşınmaz Var Mı?” Sor. Ver. Yanıt (Kişi) (%)		Toplam Kişi (%)
	Evet	Hayır	
Başharık	3	12	15
Beydağı	4	11	15
Cevherizade	2	13	15
Çavuşoğlu	4	11	15
Çöşnük	5	10	15
Fırat	1	14	15
Hidayet	4	11	15
Kiltepe	5	10	15
Koşu	4	11	15
Melekbaba	5	10	15
Paşaköşkü	1	14	15
Sarıcıoğlu	4	11	15
Taştepe	3	12	15
Zafer	5	10	15
Toplam	50	160	210
%	% 23.81	% 76.19	% 100

Gökçe (1993, 291)'nin belirttiği gibi şehirleşmesi, gecekondu kümelenmeleri şeklinde gerçekleşen Türkiye’de, şehirleşmenin yanında, kıra bağımlılık ve kır geleneklerinin korunması da önemli bir dinamik olarak ortaya çıkmaktadır. Bu yüzden köy, hem kırdan getirilen kaynakların şehir ailesinin geçiminin

kolaylaştırması hem de şehirde tutunmaya olanaklı olmazsa dönülebilecek bir sığınak niteliği taşıması itibariyle önemli bir güvence kaynağıdır. Bu durum ise, hayatın, köy gelenekleriyle birlikte şehirde sürdürülmesi şeklinde tezahür etmektedir. Şu halde, şehirlerde, geleneklerin korunması, kır kültürünün şehir hayatını denetleyen başlıca unsurlarından birisi olarak varlığını sürdürmesi, kırsal bağımlılığın görüntüsü olarak gözlenmektedir (Karaman, 2003, 66-67).

Kente göçle gelenlerin, özellikle gecekondlu sakinlerinin köye geri dönmek istemedikleri halde, genelde köydeki ufacık toprak parçasını ellerinden çıkarmak istememeleri, köydeki aile toprakları üzerinde hak iddia etmekten geri kalmamaları ve eğer kentte her şey kötü giderse, başvuracakları son kaynak ve güvence olarak tutmaları da bu durumun bir göstergesidir (Kıray, 2003, 102).

Araştırma örnekleminde yer alan deneklerin şu an itibariyle % 23.81'inin göçle terk ettikleri yerde taşınmazlarının bulunması, sayılan bu nedenlerle ve çiftçilik yapan deneklerin oranının % 18.1 gibi yüksek bir orana sahip olması ile açıklanabilir.

Çizelge 60: Deneklerin Göçle Terk Ettikleri Yerde Sürdürdüğü Ziraai Faaliyet Durumu

Mahalleler	“Göçle Terk Et. Yer. Sürdürdüğünüz Ziraai Faaliyet Var Mı?” Sor. Ver. Yanıt		Toplam %
	Evet (Kişi) (%)	Hayır (Kişi) (%)	
Başharık	7	8	15
Beydağı	12	3	15
Cevherizade	8	7	15
Çavuşoğlu	10	5	15
Çöşnük	10	5	15
Fırat	7	8	15
Hidayet	12	3	15
Kiltepe	12	3	15
Koşu	13	2	15
Melekbaba	12	3	15
Paşaköşkü	6	9	15
Sarıcıoğlu	8	7	15
Taştepe	13	2	15
Zafer	6	9	15
Toplam %	136 % 64.762	74 % 35.238	210 % 100

Malatya’ya göç etmeden önce zirai faaliyette bulunan 136 deneğin şu an itibariyle 48’i (% 22.85) geçmişte zirai faaliyet gösterdiği taşınmazların sahibi (maliki) durumundadır. Ayrıca söz konusu 136 deneğin 23’ü (% 10.95) traktör sahibi olduğunu belirtmiş olup; bunlardan tamamı pulluk, tırmık gibi araçlara, 8’i (% 3.81) de pülverizatör ve biçerdöver makinesine sahip olduğunu belirtmiştir.

Malatya'ya göç etmeden önce zirai faaliyette bulunan 136 deneğe geçmişte zirai faaliyet gösterdiği taşınmazlarının şu anda kim tarafından işlendiği sorulduğunda söz konusu deneklerden 38'i (% 18.09) dönemsel olarak gidip kendilerinin ve/veya aileleriyle birlikte işlediklerini, 4'ü (% 2.94) göçle terk ettikleri yerdeki akrabaları veya yakınları tarafından, 4'ü (% 2.94) de para karşılığı tuttukları kişiler veya ortakçılarca işletildiğini; 2'si (% 1.47) işletilmediğini; 21' (% 10) bu konuda herhangi bir bilgiye sahip olmadığını; 67'si (% 31.9) yeni sahibi tarafından işletildiğini belirtmiştir.

210 kişiden oluşan araştırma örnekleminde 11'i yani % 5.23'ü göçle terk ettiği yerde herhangi bir sanayi tesisi bulunmadığını belirtirken; 199'u yani 94.77'si göçle terk ettiği yerde herhangi bir sanayi tesisi bulunmadığını belirtmiştir.

210 kişiden oluşan araştırma örnekleminde 71'inin (% 33.8) oturduğu mahallede ikâmet eden akraba ve/veya hemşehrileri bulunmaktadır.

210 kişiden oluşan araştırma örnekleminde Malatya'da oturan akraba ve/veya hemşehrileri ile görüşme durumu sorulduğunda; 17'si yani % 8.09'u Malatya'da akraba ve/veya hemşehrilerinin olmadığını belirtmiştir; 8'i (% 3.81) görüşmediğini; 126'sı (% 60) ara sıra görüştüğünü; 59'u (% 28.1) sık sık görüştüğünü belirtmiştir.

210 kişiden oluşan araştırma örnekleminde 41'i (% 19.52) Malatya'ya göçle hayat şartlarının gerek ekonomik, gerekse diğer yönlerden olumsuz yönde değiştiğini; 13'ü (% 6.2) değişmediğini; 156'sı (% 74.28) olumlu yönde değiştiğini belirtmiştir.

210 kişilik araştırma örnekleminde 13'ünün (% 6.2) yurtdışında yaşayan aile ferdi/yakın akrabası bulunmakta; bunların deneklere yakınlık durumu ise şöyledir; 5 (% 2.39) kişinin amca/dayı, 3 kişinin (% 1.4286) kişinin kardeş, 2 kişinin (% 0.952) teyze/hala, 1 (% 0.47) kişinin çocuk, 1 (% 0.47) damat, 1 (% 0.47) kişinin torun.

210 kişilik araştırma örnekleminde 24'ü (% 11.42) göçle geldiği yere geri gitmeyi düşünmektedir. Ayrıca bu kişilerin dışında 9 (% 4.28) kişi göçle terk ettiği yerin dışında başka illere göç etmek istediğini belirtmiştir.

**Çizelge 61: Deneklerin Malatya’ya Göç Ettiği İlk Günle
Karşılaştırıldığında Kentin Değişim Alanı Ve Yönü
Hakkında Düşündükleri**

Değişimin Yönü (%)	Değişim Alanı						
	Belediye Hizmetleri (Kişi)	Ekonomik (Kişi)	Güvenlik (Kişi)	Kamu Hizmetleri (Kişi)	Nüfus (Kişi)	Sağlık (Kişi)	Trafik (Kişi)
Değişmedi %	9 4.286	0 0	20 9.524	7 3.333	0 0	7 3.333	0 0
Olumlu %	168 80	169 80.4762	157 74.762	174 82.857	99 47.1429	191 90.953	154 73.33
Olumsuz %	33 15.714	41 19.5238	33 15.714	29 13.81	111 52.8571	12 5.714	56 26.67

210 kişiden oluşan araştırma örnekleminde 41’i (% 19.52) Malatya’ya göçle hayat şartlarının gerek ekonomik, gerekse diğer yönlerden olumsuz yönde değiştiğini; 13’ü (% 6.2) değişmediğini; 156’sı (% 74.28) olumlu yönde değiştiğini belirtmiştir.

210 kişiden oluşan araştırma örnekleminde 46’sı (% 21.9) yıl içinde mevsimlik olarak göç etmektedir. Söz konusu 46 kişiden 38’i (% 18.09) çiftçilikle uğraşanlar; geriye kalan 8 (3.81) kişi ise mevsimlik işçi olarak diğer illere giden deneklerdir.

Kartal (1992, 59-61)’ın belirttiği gibi kente göçten önceki yılların önemli bir bölümünü kırdan yaşamış olan ve kırsal sosyal değerleri ile donatılmış ve yoğrulmuş bulunan göçmenler, kentte geçirdikleri 25-30 yıl içinde bu değerlerin etkisinden kurtulabilecekleri kadar kurtulmuşlardır. Türlü konulardaki tutum ve davranışları olabildiği ölçüde kentlere özgü duruma gelmiştir. Ancak kır kökenli olmanın damgasını ve havasını üzerlerinden tam olarak atamamışlardır. Birçok konuda köylü kalmaya devam etmektedir. Ancak ekonomik ve sosyal bakımlardan köylülükten tam arınma ve kentlileşme sürecini tamamlama köyden kente göçenlerin çocukları olan ikinci kuşak tarafından gerçekleştirilebilir. Araştırma örnekleminde yer alan deneklerin % 81.9’unun Malatya’ya ailelerinden ilk kendilerinin göç ettiğini belirtmesi, araştırma örnekleminde yer alanlar içinde ikinci kuşak deneklerin

sayısının az olmasına neden olmuştur. Bu bulgu, deneklerin büyük bölümünün kentte kalış süresi uzun olmasına rağmen kentlileşememelerini kısmen açıklar niteliktedir.

Ersoy (1985, 52)'un belirttiği gibi göçmenlerin kente yerleştiği yıllardaki meslek dağılımında zaman içinde belirli bir farklılaşma olacağı beklenen bir olgudur. Ancak bu değişimin hızı ve niteliği bu kesimin kentle eklemlenme biçimine, kentin diğer kentlerde gözlemlenen genel gelişme ile gösterdiği benzerlik ve farklılıkları ve göçmen nüfusunun mesleki geçmişine bağlıdır. Araştırma örnekleminin meslek dağılımı incelendiğinde teknik işlerde çalışanlar ile toplumda beyaz yakalılar olarak addedilen ve Kapitalist, kentsel yaşamının göstergeleri olarak toplumsal gelişme ve kentsel bütünleşme bakımından olumlu olarak değerlendirilen mesleklerde yoğunlaşmanın olmadığı, kentle bütünleşmede başarılı olmayan, kazanılmış iş deneyimi ve toplumsal konumu (statüsü) bakımından meslek sıralamasında en alt kademeyi oluşturan öbekte (marjinal işlerde) ciddi bir yığılmanın olduğu görülmektedir. Bu da kentsel bütünleşme ve kentlileşme düzeyinin düşmesine yol açmaktadır.

Araştırma örneklemine uygulanan ankette sorulan sorulara verilen yanıtlardan deneklerin göç kararını almada etkili olan referans öbeğinde akraba ve hemşehrilerin çoğunlukta olması, oturlan konutu bulma şeklinde akraba ve hemşehrilerin etkili olması, danışmanlık hizmeti alınanlar arasında akrabaların fazlalığı, hemşehri dernekleri ile bağı olanların kısmen yüksek olması gibi bulgulara erişilmiştir. Akrabalık ilişkileri gibi birincil ilişkilere ağırlık verilmesi, hemşehrilik bağlarının ön plânda tutulması göçle gelenlerin iş bulma, kiralık ev bulma, arsa alma, konut yapma gibi ihtiyaçlarını karşılamak gibi ekonomik kökenli bir dayanışmaya olan ihtiyaçtan doğmaktadır. Diğer yandan kente uyum sürecinde gerek ekonomik olanakların kısıtlı olması, gerek eğitim düzeyinin düşük olması gerekse kentin bu alanlardaki örgütsel yetersizliği gibi sebeplerle kente sosyokültürel açıdan uyum sağlama ihtiyacı da dayanışmayı gerekli kılmaktadır (Tekşen, 2003, 52-53). Ancak Meister (1972, 126)'ın belirttiği gibi örgütlenmemiş kesimlerin eşgüdümlemesi, sosyal sistemin dinleme kapasitesini geliştirme, yeni sosyal tabakaların sesini duyurmak, sosyal apatiyi (kütlüğü) azaltmak gibi işlevleri olan (Bilgin ve Göregenli, 1996, 56) ve kentsel örgütlenmenin ve çağdaş bir yaşamın en büyük gereklerinden biri olan sivil

toplum örgütleri ile ilişki içine girmek yerine birincil ilişki yollarına gidilmesi kırsal özgü davranış kalıpları arasında yer almaktadır.

Ayrıca göçle terk edilen yerle bağlantıların önemli ölçüde sayılabilecek bir denek öbeğince kesilmemesi, hane yapısı incelendiğinde geniş aile tipinin hane yapısı içinde önemli yer tutması, günlük olarak süreli yayın takip edenlerin azlığı, sinema ve tiyatro, konferans, seminer gibi etkinliklere katılma oranının düşüklüğü, harcama kalemleri arasında eğitim harcamalarının az yer kaplaması gibi özellikler, deneklerin kentlileşme ve sosyalleşme düzeylerinin düşüklüğünü göstermektedir. Bu yönüyle göç, kentin sosyokültürel dokusunu olumsuz yönde etkilemişlerdir.

Şentürk (1999, 241-242) tarafından Malatya Kenti'nde yapılan araştırmanın sonuçları da bu bulguları desteklemektedir. Şentürk (1999, 241)'ün belirttiği gibi iş bulma, çocukların eğitimi gibi kırsal iticiliğinden kaynaklanan nedenlerden dolayı Malatya'ya göç eden kırsal kesim kökenlilerin özellikle kentten beklentilerinin gerçekleşmesine yardımcı olacak ekonomik şartların sağlanmaması nedeniyle, kentte yaşamalarına rağmen, memleket ile ve akraba, hemşehrilerle ilişkisinin yoğun olması nedeniyle bu çevreye uyum sağlayacak tutum ve davranışları gerçekleştiremedikleri, yani kentlileşemedikleri anlaşılmaktadır.

Göçün Malatya Kenti'ne olan sosyokültürel etkileri bunlarla sınırlı değildir. Göçle, özellikle zorunlu göçlerle Güneydoğu'dan gelen göçmen kitlesinin, kentle önceden tanışıklık kurmalarını sağlayacak herhangi bir irtibata girememesi nedeniyle kopuş niteliğinde bir göç süreci yaşadığı söylenebilir. Eğitimsiz ve kentte karşılaşacaklarına kendisini hazırlama olanağı bulamamış olan bu kitle zorunlu göçle kente akmıştır. Kente bir ölçüde gönülsüz olarak ve en önemlisi kendi belirleyemediği koşullar altında akın eden bu kitle (Işık ve Pınarcıoğlu, 2003, 173-174), kente ayak uydurmada büyük zorluklar çekmiştir. Kentsel iş kollarında uzmanlığı olmayan, sermaye birikimi olmayan bu kitle marjinal işlerde çalışmaya başlamıştır. Düzenli bir gelirden ve sosyal güvenceden yoksun olan bu kitlenin çocukları da küçük yaşlarda sağlıksız ve düşük gelirli marjinal işlere yönelmeye başlamıştır. Bu bağlamda Malatya'nın işlek caddelerinde, otobüs duraklarında kâğıt mendil, sakız satan, ayakkabı boyacılığı yapan ve sayıları 400'e varan çocuk satıcılar görülmektedir (Malatya Haber, 2007). Bu da kentin sosyal dokusunu, kente özgü olmayan 'türedi işlerle' bozmaya bir örnektir.

Bunun dışında kırdan kente bin bir umutla yapılan göçler sonunda kentte istediğini elde edemeyen, işsizlikle mücadele etmek zorunda kalan, kentte gördüğü zenginliği seyretmekten uzağa gidemeyen, yüksek ölçünlerdeki yaşam koşullarına imrenen ancak bir türlü ulaşamayan bu kitlenin, Keleş (2002, 74-75)'in belirttiği gibi kentte küçük köy topluluğunun oynadığı denetim işlevinin etkisi azaldığından, toplum için yararlı olmayan, hatta zararlı yollara kapılmaları olasılığı da artan bir kitleye dönüştüğü söylenebilir. Bu Malatya Kenti'nde artan suç oranları ile kendini göstermektedir.

Ayrıca söz konusu olan göçmenlerin, ruh yapısını da derinden etkileyen bu göç olgusu ve beraberinde gelen olumsuzluklar kentteki intihar girişimlerini de artırmıştır. Her ne kadar tamamıyla göçe ve göçün sonuçlarına bağlanamasa da büyük ölçüde göçle ilişkili olan bir diğer olgu da kentte artan intihar girişimleridir. Malatya Emniyet Müdürlüğü 2006 yılı kayıtlarına göre Malatya kent merkezinde yılın ilk beş ayında 150 intihar girişiminde bulunulmuş ve altı intihar meydana gelmiştir. Başka bir ifadeyle her güne bir intihar girişimi düşmektedir (NTVMSNBC, 2006).

Kent, gelen göçlerle kültürel açıdan da büyük değişikliklere uğramıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında kendi halinde, kendine özgü sosyal yapısıyla yaşamını sürdüren Malatya, 1960'lı yıllardan itibaren çevresinde yapılan bir dizi sulama ve elektrik üretimi amaçlı barajlar sonucunda bünyesine çok yoğun bir göç almıştır. Öncelikle baraj kenarlarında yoğunlaşan bu göç, gelenlerin sosyal yapısını ve kültürünü de Malatya'ya taşımıştır. Bu yönüyle Malatya, Doğudan ve Kuzeyden Elazığ-Erzincan kültürünü, Güneyden Gaziantep - Kahramanmaraş kültürünü, Batıdan da Kayseri ve Sivas kültürünü bünyesine almış ve bunu kendi bünyesinde şekillendirmiştir (Malatya Satranç İl Temsilciliği, 2007). Ayrıca kentte bulunan üniversitenin ve kurumların aldığı göç de kentin kültürünü büyük ölçüde etkilemiş, kentin ülkenin dört bir yanından gelen farklı kültürlerle ilişkiye girmesini sağlamıştır.

Ancak kentte son yıllarda yaşanan göç hareketlerinin kentte bir kültür karmaşası yaşanmasına yol açtığı bilinen bir gerçektir. Bu göçlerden dolayı kentte varoşlar, kenar mahalleler oluşmuştur. Daha önce kentte bulunan ve kentli olarak nitelendirilebilecek olan kişiler ve kentle bütünleşik bir Malatya kültürü varken, göçle gelen ve kentle iç içe geçemeyen göçmenlerin kentte arabesk kültürü ortaya

çıkardıkları ve bunun da kültür yozlaşmasına yol açtığı söylenebilir. Bu kentin sokaklarında rahatlıkla görülmektedir (Malatyahaber, 2008).

6.2.3. Göçün Malatya Kenti'ne Etkilerinin Siyasal Açıdan İrdelenmesi

Türk siyasal hayatında derin etkileri olan Malatya, iki cumhurbaşkanı ve geçmiş dönemlerde bakanlık yapmış olan çok sayıda siyasetçinin yetiştiği bir kent olarak ülke siyasetine yön veren başlıca kentler arasında yer almıştır. Ancak bu kentteki siyasi yapı zamanla büyük değişikliklere uğramıştır. Bu değişiklikler ülke genelinde meydana gelen değişikliklerle paralellik gösterse de, bu değişimin kentte yaşanan göçlerin etkisinden de kaynaklandığı hiç şüphesiz kabul edilmesi gereken bir gerçektir.

Kentte ve il genelinde oy verilen ve desteklenen partilerin zaman içinde gösterdiği değişiklik, Malatya'da meydana gelen siyasi değişimin yönü hakkında bilgi vermektedir. Yıllar itibariyle Malatya'da siyasi partilerin aldıkları oy oranlarının ve seçilen milletvekillerinin yer aldığı “5.4. Siyasal Açıdan Malatya” başlıklı alt bölüme bakıldığında bu daha iyi anlaşılmaktadır. Cumhuriyetin ilânından 1983 yılına kadar Malatya'da CHP ağırlıklı olarak desteklenen siyasi parti durumunda iken bu tablo 1983 yılından itibaren değişmiştir.

1983 yılı öncesindeki milletvekili genel seçimlerinin ülke genelindeki sonuçlarına bakıldığında; CHP'nin 1977 Yılı Milletvekili Genel Seçimi'nde % 41.39'luk, 1973 Yılı Milletvekili Genel Seçimi'nde % 33.29'luk oy oranıyla birinci, 1969 Yılı Milletvekili Genel Seçimi'nde % 27.37'lik, 1965 Yılı Milletvekili Genel Seçimi'nde % 28.75'lik oy oranıyla ikinci, 1961 Yılı Milletvekili Genel Seçimi'nde % 36.73'lük oy oranıyla birinci, 1957 Yılı Milletvekili Genel Seçimleri'nde % 41.12'lik, 1954 Yılı Milletvekili Genel Seçimi'nde % 55.29'luk oy oranıyla ikinci olduğu görülmektedir. Ancak, bu dönemlerde CHP Malatya'da en çok oy alan siyasi parti konumundadır (Belgenet, 2008).

Sayılan bu dönemlerde CHP zaman zaman ülkede en çok desteklenen ikinci siyasi parti durumuna düşmesine rağmen Malatya'da en çok desteklenen siyasi partidir. Bunun yönünü kentte yaşanan göç hareketleri de değiştirmemiştir. Bunda bu

dönemden önce kente yapılan göçlerin ağırlıklı olarak Malatya İli'nin ilçe ve köylerinden yapılması etkili olmaktadır.

1983 sonrası dönemde kentte CHP ağırlıklı olarak desteklenen siyasi parti konumunu, sağ partilere kaptırmıştır. Bu ülkede meydana gelen siyasi değişimler ve siyasi partilerin izlediği politikalar kadar, ANAP'ın lideri olan Turgut Özal'ın Malatyalı olmasıyla da yakından ilişkilidir. Bunun dışında kente yapılan göçler de bu aşamada etkili olmuştur.

Bu dönemden itibaren kente çevre illerden yapılan göçler de ağırlık kazanmaya başlamıştır. Bunu günümüzde ilde ikâmet edenlerin nüfusa kayıtlı olduğu yerleşim yerlerine göre durumunu yansıtan verilere bakıldığında anlamak daha da kolaylaşmaktadır. Şöyle ki, İl genelinde yaşayan 722 bin 65 kişinin 541 bin 929'u Malatyalıdır, 180 bin 136'sı diğer illerin nüfusuna kayıtlıdır. Başka bir ifadeyle Malatya'da ikâmet edenlerin % 24.95'inin nüfusa kayıtlı olduğu yer Malatya değildir (Malatya Haber, 2008).

Dışarıdan kente gelen göçler kentin siyasi yönünü büyük oranda değiştirmiştir. Bunda etkili olan birçok etken söz konusudur. Örneğin: 1986 yılında Karakaya Barajı'nın inşa edilmesiyle, suyun altında kalan yüzlerce köyün halkı Malatya'ya göç etmiştir. Ancak göçün altyapısı hazırlanmadığı için, göçle gelenlerin büyük bir bölümü kentin varoşlarına (gecekondu alanlarına) yerleşti. Kent yapısına uyum sağlayamayan, ekonomik ve kültürel bunalımla karşı karşıya kalan bu kitlenin göçün olumsuz etkilerinden doğan siyasal ve kültürel boşluğu, siyasal İslamcı ve milliyetçi akımlar ve bunların kentteki örgütlenmeleri doldurmaya ve bu kişileri siyasi düşünceleri doğrultusunda yönlendirmeye başlamışlardır (PSAKD, 2006). Bu savın, Malatya'da şu anda faaliyet gösteren 629 dernekten 137 tanesinin dini dernek olması (Yenigün, 2008) ve bunun dolaylı etkileri göz önünde tutulduğunda kısmen de etkili olduğu söylenebilir.

Kısmen de olsa etkili olan bu etkenin dışında, kente göçle gelenlerin beraberinde getirmiş oldukları siyasi görüşleri de etkili olmaktadır.

Ancak bunlar kente göçle gelenlerin, kentteki siyasi eğilime ve siyasetin yönüne olan etkilerini ve bunda etkili olan etkenleri açıklamak için oldukça yetersizdir. Bu noktada kente göç eden göçmenlerin siyasi beklentilerine, sosyal ve ekonomik durumuna bakmak gerekmektedir. Daha iyi ve daha yeni bir hayat

beklentisi ile içinde bulunan yaşam şartlarına razı olmayan ve daha iyisini bulmak için kente göç eden insanlar daha iyi bir yaşam beklentisi içindedirler. Göç edenlerin bu yönüyle değişimden yana oldukları söylenebilir. Ancak, sosyal yaşam biçimi, alışkanlıkları ve davranış kalıpları, kentte kendilerini kabul ettirme mücadelesindeki başarısızlıkları, işsizlik, yoksulluk ve sosyal dışlanma, içlerine kapanma kendilerini koruma güdülerini tetikler. Yani sosyal ilişkilerde ve kültürel alışkanlıklarda tutucu ve muhafazakârdırlar (Topkan, 2008).

Bunun dışında Kartal (1992, 230) 'ın belirttiği gibi kente göçün ilk yıllarında kişi kentte içinde bulunduğu koşulları ve yararlandığı olanakları, geçmişte (köyde) içinde bulunduğu koşullarla ve olanaklarla karşılaştırmaktadır. Bu karşılaştırmada kentteki koşulların ve olanakların köydekilerden görel olarak daha üstün olduğu sonucuna varmaktadır. Bu da varolan durumdan kişinin hoşnut olması sonucunu doğurmaktadır. "Nerede idim, nereye geldim" düşüncesi ile değişikliğe karşı koyma eğilimi ağır basmaktadır. Kişinin çeşitli konulardaki tercihlerinde ve özellikle siyasi tercihlerinde bu önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle, "görel refah" değerlendirme aşamasında olan kişiler daha çok varolan düzeni savunan tutucu partilere oy verme eğilimindedirler. Ancak bu kentte kalış süresinin uzaması ile yerini "görel yoksunluk" kavramına uygun davranma eğilimine bırakmaktadır. Bundan sonra, kentte kendisinin ve kendisine benzeyenlerin içinde bulundukları koşulları ve yararlandıkları olanakları, eskiden içinde bulunulan koşullarla karşılaştırmamaktadırlar. Kendi durumları ile toplumdaki üst sınıf ve tabakaların içinde bulundukları durumu karşılaştırmaktadır. Bu karşılaştırmada, kendi durumlarının görel olarak "düşük düzeyli" veya "hak ettiklerinin altında" olduğu sonucuna varılmaktadır. Varolan düzenden hoşnut olmama eğilimi böylece kuvvetlenmektedir. Bu eğilim, kişinin çeşitli koşullardaki tercihlerinde ve özellikle siyasi tercihlerinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle, "görel yoksunluk" değerlendirme aşamasına ulaşan kişiler genellikle varolan düzeni değiştirmeyi savunan ilerici siyasi partilere oy verme eğilimindedirler.

Kısacası, sosyal ve kültürel olarak tutucu, maddi yaşam ölçünü ve daha iyi yaşam talepleri açısından değişimden yana olan bu kitlenin yaşama yönelik yüksek beklentileri vardır. Bu yüzden sürekli arayış içindedirler. Bir önceki seçimde oy verdikleri parti sözlerini tutmamıştır. Ondan aradıklarını bulamamışlardır. Belki yeni gelecek parti (iktidar) verdiği sözü tutar anlayışıyla, yeni olan ve değişimi savunan

partie oy vermeyi tercih etmektedirler ve oy verdikleri partiyi iktidara getirmektedirler. Bu yönleriyle göç edenler, 1970 sonrası dönemdeki seçimlerin en belirleyici siyasi aktörleri olmuştur. Göç edenler, 1973 ve 1977 Yılı Milletvekili Genel Seçimleri'nde genel başkanını yenilemiş ve değişimi savunan bir parti olan CHP'yi desteklemiştir. CHP bu iki dönemde de birinci parti olmuştur ve çok partili dönemde yakaladığı en yüksek oy oranına erişmiştir. 1983 ve 1987 Yılı Milletvekili Genel Seçimleri'nde Anavatan Partisi değişimi savunan bir parti olmuştur. Göç edenler, bu iki seçimde de Anavatan Partisini desteklemişlerdir. Anavatan Partisi de her iki seçimde de birinci parti olmuş, tek başına iktidara gelmiştir (Topkan, 2008). Söz konusu olan durum, daha sonraki yıllarda yapılan seçimlerde de etkili olmuştur.

Bu da göç edenlerin, siyasi tercihlerinin değişmesine yol açan sosyopsikolojik nedenler arasında sayılabilir.

Malatya Kenti'nde görülen siyasi değişim ve göçün kentin siyasi atmosferine olan etkisi bu açıklamalarda yer alan etkenler kadar, ANAP Genel Başkanı olan Turgut Özal'ın Malatyalı olmasıyla da açıklanabilir.

Bu anlatılanların dışında araştırma örneklemine uygulanan anketten elde edilen bulgulara da değinilmesinin konunun anlaşılabilirliğini ve göçün Malatya Kenti'ne etki etmesinde rol oynayan diğer etkenlerin de anlaşılması için yararlı olacağı düşünülmektedir.

**Çizelge 62: Deneklerin 22 Temmuz 2007 Milletvekili Genel Seçimi'nde
Oy Kullanma Durumu**

Mahalleler	22 Tem. 2007 Milletvek. Gen. Seç.'de Oy Kul. Mı Sor. Verilen Yanıt			Toplam Kişi (%)
	Bel. İstemiyor (Kişi) (%)	Evet (Kişi) (%)	Hayır (Kişi) (%)	
Başharık	0	11	4	15
Beydağı	1	12	2	15
Cevherizade	1	13	1	15
Çavuşoğlu	0	12	3	15
Çöşnük	0	13	2	15
Fırat	0	12	3	15
Hidayet	1	12	2	15
Kiltepe	0	13	2	15
Koşu	1	13	1	15
Melekbaba	2	12	1	15
Paşaköşkü	0	13	2	15
Sarıcıoğlu	1	12	2	15
Taştepe	2	13	0	15
Zafer	0	13	2	15
Toplam	9	174	27	210
%	% 4.28	% 82.86	% 12.86	% 100

22 Temmuz 2007 Milletvekili Genel Seçimi'nde deneklerin % 4.28'i oy kullanıp kullanmadığını belirtmezken, % 82.86'sı oy kullandığını, % 12.86'sı kullanmadığını belirtmiştir.

Aynı seçimde ülke genelinde oy kullanma oranı % 84.25'tir (Belgenet, 2008). Araştırma örnekleminde oy kullanma oranı ve oy kullanıp kullanmadığını

belirtmeyenlerin oranı göz önünde tutulduğunda, deneklerin oy kullanma oranının ülke genelindeki oy kullanma oranına yakın olduğu söylenebilir.

Çizelge 63: Deneklerin 22 Temmuz 2007 Milletvekili Genel Seçimlerinde Oy Verdiği Siyasi Partiler

Mah	22 Temmuz 2007 Genel Seçimlerine Katılan Siyasi Partilerin İsimleri																ToP (%)
	AKP	AT P	BA	BT P	CHP	D P	EM	GP	HY P	İP	LD P	MH P	ÖD P	SP	TK P		
Bh	9	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	11	
Bd	6	0	1	1	2	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	12	
Cz	8	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0	13	
Ço	1	0	1	0	7	0	0	0	0	2	0	0	1	0	0	12	
Çö	7	0	0	0	2	1	0	0	0	0	0	2	0	1	0	13	
Fı.	6	0	0	0	3	0	0	1	0	0	0	1	0	1	0	12	
Hi.	8	0	0	0	2	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	12	
K.t	8	0	1	0	1	1	0	0	0	0	0	2	0	0	0	13	
Ko	8	0	1	0	2	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	13	
Mb	8	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	12	
P.k	2	0	0	0	9	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	13	
S.o	6	0	0	0	2	1	0	0	0	1	0	2	0	0	0	12	
T.t	10	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	13	
Za.	7	0	0	1	3	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	13	
To.	94	0	5	2	38	4	0	1	0	3	0	19	1	6	1	174	
%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	
	54.0	0	2.9	1.1	21.8	2.	0	0.5	0	1.72	0	10.9	0.57	3.4	0.5	100	
	2			5	4	3		7		4		1		5	7		

22 Temmuz 2007 Milletvekili Genel Seçimleri'nin ülke genelindeki sonuçlarına bakıldığında AKP % 46.57'lik oy oranı ile birinci parti konumunda olup bunu % 20.88'lik oy oranı ile CHP, % 14.28'lik oy oranı ile MHP, % 18.27'lik oy oranı ile diğerleri izlemektedir. Söz konusu olan seçimin Malatya'daki sonuçlarına bakıldığında % 66.71'lik oy oranı AKP birinci parti konumunda olup bunu % 18.88'lik oy oranı ile CHP, % 14.42'lik oy oranı ile diğerleri izlemektedir (Belgenet, 2008). Deneklerin oy verdiği siyasi partiler ve verilen oy oranları karşılaştırıldığında AKP'ye ülke ortalamasının üstünde, ancak Malatya ortalamasının altında oy çıktığı görülmektedir. CHP'ye ülke ve il oranının üstünde oy verildiği görülmektedir. MHP'ye ise ülke oranının altında oy verildiği görülmektedir. Araştırmada elde edilen oranlar, ülke genelinde ve il genelindeki oranlarla farklılık gösterse de, partilerin

aldığı oya göre sıralamasında ülke ve il sonuçlarıyla paralellik gösterdiği görülmektedir.

Çizelge 64: Deneklerin Oy Kullanırken Etkisi Altında Kaldığı Kişi/Kurum/Örgütler/Diğer Etmenler

Mah.	Oy Kullanırken Etkisi Altında Kalınan Kişi/Kurum/Örgütler/Diğer Etmenler										Toplam Kişi (%)
	Yok (Kişi) (%)	Aile fertleri (Kişi) (%)	Akraba. (Kişi) (%)	Arkad. (Kişi) (%)	Basın Ya. K (Kişi) (%)	Hemşe. (Kişi) (%)	Komş. (Kişi) (%)	Muht. (Kişi) (%)	S. Pa. Re., Pr. (Kişi) (%)	Diğerl. (Kişi) (%)	
B.har.	4	0	1	0	4	0	0	0	2	0	11
B.da.	6	0	0	0	1	1	1	0	3	0	12
C.za.	8	0	0	0	3	0	0	0	2	0	13
Ç.oğl.	7	0	0	0	2	0	0	0	3	0	12
Ç.öşn.	6	1	1	0	3	1	0	0	1	0	13
Fırat	6	1	0	0	3	0	0	0	2	0	12
Hid.	5	2	1	0	0	2	0	0	2	0	12
K.tep.	5	0	1	1	3	2	0	0	1	0	13
Koşu	6	1	1	0	2	1	1	0	1	0	13
M.ba.	3	0	0	1	2	2	0	1	3	0	12
P.kö.	10	0	0	0	1	0	0	0	2	0	13
S.oğ.	5	0	0	0	4	0	0	0	3	0	12
T.tepe	7	0	0	0	0	3	1	0	2	0	13
Zafer	5	1	0	0	5	1	0	0	1	0	13
Toplam	83	6	5	2	33	13	3	1	28	0	174
%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
	47.701	3.448	2.873	1.149	18.96	7.471	1.724	0.574	16.1	0	100

Elde edilen bulgulara göre, örneklem öbeğinin % 47.701'i oy kullanırken kimseden etkilenmediğini belirtmiştir. Bu durum Belli (1999, 97)'nin belirttiği gibi siyasi görüşlerin herhangi bir kimseden bağımsız olarak oluştuğunu kabul etme eğiliminin bir sonucudur. Ancak, araştırma örnekleminin % 52.299'u oy kullanırken etkisi altında kişi, kurum, örgüt ve diğer etkenleri belirtmiştir.

Araştırma örnekleminin % 3.448'i oy kullanırken aile fertlerinden, % 2.873'ü akrabalarından, % 1.149'u arkadaşlarından, % 18.96'sı basın ve yayın kuruluşlarından, % 7.471'i hemşehrilerden, % 1.724'ü komşulardan, % 0.574'ü muhtardan, % 16.1'i siyasi partilerin reklam ve propagandalarından etkilendiğini göstermektedir. İçinde bulunduğumuz teknoloji ve iletişim çağında deneklerin büyük bir bölümünün oy

kullanırken basın ve yayın kuruluşlarından etkilendiğini belirtmesi, deneklerin kentli davranış kalıplarına doğru olan bir eğilim içinde olduğunu göstermektedir. Ancak akraba, komşu ve hemşerilerin oy kullanırken etkili olması kentlileşememenin göstergelerindendir. Kışlalı (2002, 65)'nın belirttiği gibi köylük yerlerde, seçmen kitlesinin üzerinde, yaşlıların ve din adamları başta olmak üzere belirli bir “kanaat önderi” tabakanın etkisi belirgindir. Bunda, eğitimin önemi, toplumsal ilişkilerin ve genel olarak toplumsal ortamın etkisi büyüktür. Bu da bireylere özgü davranabilme seçeneği bırakmamaktadır (Hurma, 2003, 143).

Kırsal yerleşmelere özgü olan bu özelliğin kentlerde oy kullanan fertlerde görülmesi deneklerin kır topluluğunun etkilerinden sıyrılmadığını göstermektedir.

Burada üzerinde ayrıca durulması gereken bir diğer nokta da, oy kullanırken deneklerin % 7.471'inin hemşehrilerinin etkisinde kaldığını belirtmesidir. Neden, nereye ve nasıl göç edilmiş olursa olsun, göç etme eyleminin niyet edilmemiş bir sonucu olarak ortaya çıkan yurt veya memleket imgesi ve bununla bütünleşik olarak, bu yerden uzakta anlam bulan hemşehrilik; ataerkil değerler sistemi ve liberal bireycilik değer sistemlerinden oluşan türedi bir kavramdır. Ataerkil değerler sisteminin hemşehrilik ilişkilerinin tanımlanması ve hemşehrilik ağlarının geliştirilmesi bağlamında başat etkisi varken, liberal bireyciliğin öncelikli olarak hemşerilik ilişkileri içinde toplumsal ve sembolik sermayenin biriktirilmesinde ve siyasetin ne olduğu algısında etkisi vardır (Kurtoğlu, 2004, 385). Başka bir ifadeyle hemşehrilik hem ataerkil toplum özelliğinin bir yansımasıdır, hem de fertlerin ihtiyaçları sonunda beliren, özdeksel ve tinsel sermayenin belli bir türedi ilişki bağlamında fertlerin yararına kullanılmasını sağlayan bir olgudur. Bir kır toplumu özelliği olan ve kentte dayanışma ve cemaatleşme işlevlerin yüklendiği bu olgu, eğitim durumu, içinde bulunan sosyoekonomik durumla ilişkili olan, toplumsal çevre ile orantılı olarak artıp, azalabilme özelliğine sahip olan, kentte siyaseti ve yaşamı büyük oranda etkileyen ve bu arada kente kırsal değerlerin ve ritüellerin taşınmasına yol açması bakımından kentle bağdaşmayan bir niteliğe sahiptir. Deneklerin de oy kullanırken bu mekanizmadan kopmamaları, hem siyasi hayatı olumsuz yönde etkilemekte hem de kentleşme düzeyini düşürüp, kırsal kalıpların kırılmasını engellemektedir. Sayılan bu nedenlerle göçün Malatya Kenti'ni siyasi açıdan olumsuz yönde etkilediği söylenebilir.

6.2.4. Göçün Malatya Kenti'ne Etkilerinin Çevresel ve Diğer Açılardan İrdelenmesi

Göçün Malatya Kenti'ne olan etkilerini ekonomik, sosyokültürel ve siyasal etkiler olarak sınırlamak elbette ki olanaksızdır. Kentte göçün yol açtığı olumsuzların başında gecekondulaşma gelmektedir. Ülkemizde kentleşme süreci ile sanayileşmenin yakın ilişkiler içinde olmasına rağmen, kentleşmenin sanayileşmeyle orantılı bir gelişme göstermediği ve sanayileşmenin doğurduğu ihtiyaçlara uygun olmadığı için, kentlerimiz sağlıklı ve düzensiz bir şekilde gelişmiştir (Bulut, 2005, 37). Bu düzensizliğin en belirgin şekillerinden biri olan ve Malatya Kenti'nde de yoğun olarak görülen, çarpık kentleşmenin ve düzensiz yerleşmelerin adı gecekondulaşmadır.

Kent için ilk imar planı 1946 yılında, H. Prost tarafından 40 bin nüfusa göre hazırlanmış bir "bahçe kent" planıdır. Ancak bu plan şehir haritasının yetersizliği nedeniyle, Çarmuzu ve Banazı yörelerini kapsamamıştı. Bu yüzden plan yetersiz kalmıştır. Zamanla ortaya Kernek, Boztepe, Kıltepe, Samanarkı, Çarmuzu, Aşağı Banazı gibi gecekondulaşma mahallelerini çıkmıştır. 1955 ile 1960 yılları arasında Malatya'da nüfusun kırsal kesimden kente doğru kaydığı görülmüş olup (Göğebakan, 2004, 16) kentin ihtiyacı için yeni imar planları hazırlanmıştır ve bu imar planında günümüze dek çok sayıda değişiklik yapılmıştır.

Kente yapılan yoğun göçler sonunda kentteki mahalle sayısı da gittikçe artmıştır. Şöyle ki, 1940 yılında kentteki mahalle sayısı 45 iken, bu sayı 1990 yılında 76'ya çıkmıştır (Malatya Belediyesi, 1990, 60).

Yukarıda da değinildiği gibi kentin alacağı göçü, kentin gelişmesini ve büyümesini öngöremeyen imar planları, tarımda görülmeye başlanan makineleşme, bunun sonunda kırsal yerleşmelerde görülen istihdam fazlası ve bunun yol açtığı göçlerin sonunda ülkenin diğer kentlerine ve Malatya Kenti'ne yapılan göçler, kentte çarpık kentleşmenin başlamasına yol açmıştır.

1950'li yılların birinci yarısında kentte gecekondulaşma başlamış ve Kernek, Boztepe (Yeşiltepe), Kıltepe, Samanarkı (Malatya Belediyesi, 1990, 78) gibi gecekondulaşma alanları oluşmuştur. Bunu zamanla Göztepe, Beydağı, Yamaç, Taştepe, Melekbaba Mahalleleri'ndeki gecekondulaşmalar izlemiştir.

Aktaş-Polat (2006, 35)'ın belirttiği gibi günümüzde kentte, 10 ayrı gecekondu alanı bulunmakta ve sadece Kernek Mahallesi'nde bulunan gecekondualarda 1500'ün üzerinde hane yaşamaktadır.

Kentte göçün olumsuz etkilerinden bir diğeri de ulaşım ve trafik sorunudur. Kentte göçle meydana gelen aşırı nüfus birikmesi beraberinde ulaşım ve trafik sorunlarını da getirmiştir. Kente gelen göç kentteki ve il genelindeki taşıt sayısının artmasına da yol açmıştır. Son verilere göre Malatya'da, trafikte tescili bulunan 94 bin 188 araç bulunmaktadır ve her yıl araç sayısında % 8 oranında artış görülmektedir (Malatya Havadis, 2008). Ancak araç sayısındaki artışa rağmen, kentteki altyapının yeterli düzeyde olmaması trafikte sıkışıklığa ve dolayısıyla fazla zaman ve yakıt kaybına yol açmaktadır. Araştırma örneğine kent yaşamının en çok hoş gitmeyen, beğenilmeyen, eksik bulunan yanı sorulduğunda, Çizelge 39'da görüldüğü gibi araştırma örneğinin % 10.96'sı aşırı trafik yanıtını vermiştir. Bu da kentteki trafik sorununu ortaya koymaktadır.

Göçün kentteki diğer etkilerinin daha iyi anlaşılması için araştırmacının kentteki gözlemlerine değinilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir. Araştırma kapsamında sürdürülen anket çalışmasının uygulama aşamasında gidilen, Melekbaba, Taştepe, Kıltepe, Hidayet Mahalleleri'nde deneklerin sınırlı da olsa bir bölümünün kentte gerek hane içi tüketimin karşılanması, gerekse hane dışına satılmak üzere süt ve süt ürünleri üretimi için hayvan beslediği gözlenmiştir. Bu da kente göçenlerin kente beraberinde köydeki faaliyet kollarını ve yaşam pratiklerini de getirdiklerinin bir göstergesidir. Bu kentlileşememe ya da kentlerin köyleşmesinin bir göstergesidir. Ayrıca, söz konusu olan yarı imarlı mahallelerde ikâmet eden deneklerin büyük bir bölümünün kayısı çekirdeği kabuğu, ucuz ve kalitesiz kömür, tezek gibi yakıldığında çevreye birçok sayıda ve yüksek oranda zararlı gaz salımı yapan yakıtları ısınmak için kullandıkları görülmüştür. Bu da kentteki çevre kirliliğini artırmaktadır. Kısacası kente yapılan göç kenti büyük oranda ve genellikle olumsuz yönde etkilediği görülmektedir. Ancak bu olumsuz etkiler en çok kentin yarı imarlı mahallelerinde belirginleşmektedir.

DÖRDÜNCÜ KESİM

GENEL DEĞERLENDİRME

Çalışmanın son kesimi olan bu kesimde araştırma süresince elde edilen bulgular, bu bulgulara ve sorunlara yönelik geliştirilen öneriler ve çalışmanın genel bir değerlendirilmesinin yapıldığı genel sonuç bölümü yer almaktadır.

7. BULGULAR, ÖNERİLER VE GENEL SONUÇ

Bu bölümde araştırma boyunca tespit edilen bulgular, bulgular doğrultusunda geliştirilen öneriler ve elde edilen sonuçlara yer verilmiştir.

7.1. Bulgular

Araştırma boyunca tespit edilmiş bulgular şunlardır:

Bulgu-1: Türkiye’de yapılan göçlerin ağırlıklı olarak geçim sıkıntısı, işsizlik gibi ekonomik nedenlerden dolayı ortaya çıktığı anlaşılmıştır.

Bulgu-2: Türkiye’de kentlerin sosyo-ekonomik dokusuna ve kentsel gelişimine en büyük zararı veren kırdan kente göçler, kentlerin çekiciliğinden çok kırsal alanların iticiliğinden kaynaklanmıştır.

Bulgu-3: Türkiye’de göç nedenleri arasında ekonomik nedenlerden sonra, kırsal alanlarda sunulan kamu hizmetlerinin ve bu alanlarda yapılan kamu yatırımlarının düşük düzeyde sunulması en etkili ikinci neden olmuştur.

Bulgu-4: Göçle kente gelenlerin, özellikle ekonomik nedenlerle ve terör gibi nedenlerle gelenlerin, kente uyum gösterme (kente eklemlenme) düzeyleri son derece düşüktür. Bu, kentte yoğun olarak görülen akrabalık gibi birincil ilişkilerle, hemşehrilik gibi türedi ilişki ağlarıyla sürdürülen sosyal dayanışma faaliyetleriyle; söz konusu ilişki ağlarına dayanarak konut edinme ve yerleşme yerini saptama gibi kentlileşmeyle bağdaşmayan davranışlarla kendini göstermiştir.

Bulgu-5: Kente göç edenlerin büyük bir bölümünün göçle geldikleri yere geri dönmek istemediği anlaşılmış olup, göçle gelen kişilerin büyük çoğunluğunun kentle bağdaşmayan türedi işlere yöneldiği görülmüştür.

Bulgu-6: Kente göç, kentleri siyasi ve sosyal açıdan olumsuz yönde etkilediği gibi, ülkede yürütülen siyasetin kalitesini de düşürmüştür. Katılım, örgütlenme ve eğitim düzeyi düşük, bu kültürden yoksun olan bir kitlenin kente yoğun göçüyle kentlerde bazı çıkar öbeklerince (gruplarınca) yönlendirilmesi kolaylaşmıştır. Bu da siyasetin güdümlü hale gelmesine yol açmıştır. Ayrıca göçle gelenlerin, barınma ihtiyaçlarını karşılamak için ortaya çıkardıkları, gecekondular denilen biçimsel olmayan (enformel) ve kentsel yapıyla bağdaşmayan konut şekillerinin sürekliliğinin sağlanması ve sahiplik belgelerinin elde edilmesi için, siyasilerce birtakım ucuz vaatlerle kendi tarafına çekilmek istenmesi siyasetin kalitesini düşürmüştür.

Bulgu-7: Ülkemizde yapılan göçler, kentlerin çevresel açıdan bozulmasına ve kentsel dokuyla bağdaşmayan yapılaşmaya yol açmıştır.

Bulgu-8: Göçler kentlerin kültürel dokusuna büyük zarar vermiş olup, kentleşme düzeyinin düşmesine de yol açmıştır. Bu kendisini özellikle gecekondular alanlarında türeyen arabesk kültürle göstermiştir.

7.2. Öneriler

Araştırma boyunca elde edilen bulgulara karşılık gelen öneriler şunlardır:

Öneri-1: Göçe neden olan etkenlerin başında gelen işsizliği azaltmak için, ülkede bölgelerin çevresel ve sosyo-ekonomik şartlarına uygun yatırımlar kamu kesimi ve özel kesimce yapılarak buralarda istihdam alanları yaratılmalıdır.

Öneri-2: Özellikle ülkenin göç veren yörelerinde istihdam alanları oluşturmak için, devlet tarafından özel kesim mevcut olanaklar dahilinde en yüksek düzeyde özendirilerek özel kesimin buralara yatırım yapması sağlanmalıdır.

Öneri-3: Ülkede sanayi yatırımlarının, ekonomik bakımdan geri kalmış bölgelere kaydırılmasını özendirmek için saptanan “kalkınmada öncelikli iller”in sayısının artırılması ve bunların siyasi rant sağlamaktan çok mevcut durumunun tarafsız bir şekilde çözümlenerek ortaya konması ve buna göre seçilmesi gerekmektedir. Böylece ülkede bölgeler arası kalkınmışlık farklılığı ortadan kalkar ve özellikle kentten kente göçler azalır.

Öneri-4: Kırsal kesimlerde ve göç veren yerleşim yerlerinde, köy tipi sanayi geliştirilerek buralarda yaşayanlar üretici kimliğe kavuşmalı ve böylece ekonomik bakımdan kendine yeterli hale gelmeleri sağlanmalıdır.

Öneri-5: Kırsal kesimde tarımla uğraşanların, tarımsal üretim, taşıma ve pazarlama maliyetinin düşürülmesi, pazarlık gücünün artması gibi nedenlerle kooperatifleşmeye yönelmeleri sağlanmalıdır. Bu alanda devletin öncülük yapması, halkı buna teşvik etmesi, halkı bu yönde eğitmesi gerekmektedir.

Öneri-6: Tarımla uğraşanların, son zamanlarda yüksek oranda talep gören, insan sağlığı ve sürdürülebilir bir çevre için büyük bir önem arz eden organik tarım yöntemiyle üretim yapması teşvik edilmeli ve üretilen ürünlerin alımı devlet garantisi altında tutulmalıdır. Bu alanda devletin halka gerekli eğitimi vermesi, gerekli pazar ortamını bulması ve/veya oluşturması gerekmektedir. Böylece üreticilerin pazarlama sorunu ortadan kalktığı gibi, tarımsal üretimin kayıt altında tutulması da sağlanacaktır.

Öneri-7: Kanola gibi bitkilerden elde edilen biyodizel gibi çevreci alternatif ürünlerin üretimini artırmak, işsizliği azaltmak, tarımsal geliri artırmak gibi nedenlerle, tarım kesiminde sanayi bitkilerinin üretimine ağırlık verilmelidir. Bunun için kamu kesiminin ve özel kesimin işbirliği yapması, tarım ve sanayi etkileşiminin üst düzeyde tutulması, üreticilerin desteklenmesi gerekmektedir.

Öneri-8: Tarımda birim başına alınan ürün miktarının ve dolayısıyla verimin artması için intansif tarım tekniklerinin kullanımının yaygınlaştırılması, üreticilerin bu tekniklere talebinin artırılması için uygun kredilerle ve gerekirse hibe yardımlarıyla desteklenmesi gerekmektedir.

Öneri-9: Ülkede göç veren yörelerde ve kırsal kesimlerde yaşayanlar için yeni gelir getirici faaliyet alanları yaratılmalıdır. Bu faaliyet alanları, özellikle tarım dışı alanlara yönelmeli ve bölgesel farklılıklara göre şekillenmelidir.

Öneri-10: Ülkenin özellikle kırsal alanlarında, yumuşak turizm (yeşil turizm) denilen turizm türünün gelişmesine önem verilmelidir. Bunun için gerekli altyapı ve tanıtım hizmetleri kamu kesimince, yerel yönetimlerce, basın ve yayın organlarınca yerine getirilerek, turistlerin bu turizm tipine kayması sağlanmalıdır. Küçük ölçekli işletmelerce, yerel halkın refahını gözeterek, çevreye ve biyolojik çeşitliliğe son derece saygılı olarak icra edilecek olan bu turizm türü, göç veren yörelerde yeni bir geçim kaynağı olacak ve bu özelliği ile göçlerin azalmasına da katkı sağlayacaktır.

Öneri-11: Kırsal kesimde eğitim ve sağlık hizmetleri yaygınlaştırılmalı ve bunların düzeyi yükseltilmelidir. Ayrıca, kırsal kesimdeki altyapı hizmetleri iyileştirilmeli ve olanaklar dahilinde mümkün olduğu kadar geliştirilmelidir.

Öneri-12: Kırsal kesimde sunulan hizmetlerin maliyetini düşürmek ve hizmet kalitesini yükseltmek için, toplu yerleşmelere geçilmesine önem verilmesi gerekmektedir. Bunu gerçekleştirmek ve buna talebin artmasını sağlamak için uzun vadeli ve düşük faizli konut üretimi, yerleşim yerinin coğrafi şartlarına ve buralarda sürdürülen ekonomik faaliyet türüne göre yapılmalıdır.

Öneri-13: Kente göç edenlerin kentlileşme düzeylerinin yükselmesi için, bu kişilerin kentsel danışma ve dayanışma mekanizmalarıyla tanışıklılığının ve bağlantısının sağlanması gerekmektedir. Bu bağlamda özellikle kentlerin yoğun olarak göç alan bölgelerinde, halkın sosyalleşmesinin sağlanması ve kentli davranış kalıplarına uyum düzeyinin yükseltilmesi için halk eğitim merkezleri, küçük çaplı tiyatrolar, spor ve kültürel aktivite merkezleri kurulmalı ve bunların faal bir şekilde işlemesi sağlanmalıdır. Ayrıca basın ve yayın kuruluşlarının da, yayınları arasında halkın kentlileşmesine, kentsel davranış kalıplarına dönük bazı iletilere ve bu yönde hazırlanacak özel programlara yer verilmesi gerekmektedir.

Öneri-14: Kentlerde faaliyet gösteren sosyal ve kültürel amaçlı derneklerin kurulması, bunlara katılım ve bunların etkinlikleri devlet tarafından desteklenmeli; halkın sivil toplum örgütleri aracılığıyla taleplerini toplu ve örgütlü bir şekilde ilgili yerlere iletmeleri özendirilmeli ve halk bu yönde desteklenmelidir.

Öneri-15: Kente göçle gelenlerin marjinal kesim diye addedilen türedi işlerde birikmesini önlemek için, bu kişilerin mesleki becerilerini artırmak ve bunların yeni iş alanlarına kaydırılması için mesleki eğitime tabi tutulmalarını sağlayan eğitim faaliyetlerinin ve bunları yürütecek örgütlerin yoğun bir şekilde desteklenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, kamu kesimi ve özel kesim işbirliği içinde olmalıdır.

Öneri-16: Göç edenlerin siyasi bilgi ve tecrübelerinin artırılması, katılım düzeylerinin yükseltilmesi, ülke meselelerine entegre edilmesi için, sivil toplum örgütlerine katılım teşvik edilmelidir. Bu geniş halk kitlesine dayanan yerel karar alma mekanizmalarıyla; mahalle ölçeğinde faaliyet gösteren ve buralardan seçilecek olan temsilcilerden oluşacak il örgütüne, illerden seçilenlerin de ülke genelinde

başkentte oluşturulacak bir örgütte ve bu örgütün de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde oluşturulacak olan bir platformda temsiliyle gerçekleşebilir.

Öneri-17: Göçün kentlerde yol açtığı kaçak ve sağlıksız yapılaşmayı önlemek için, altyapısı hazırlanmış, kamu olanaklarına ve kent merkezine erişimi sağlanmış olan alanlar oluşturularak kente gelenlerin buralara kaydırılması sağlanmalıdır.

Öneri-18: Göç sonucunda kentlerde beliren, altyapı ve kentsel hizmetlerden yeterince yararlanamayan yerleşim alanlarının bir an önce ıslah edilmesi, gerekli yatırımlarla buraların kentle bütünleşmesi sağlanmalıdır.

Öneri-19: Göçle kente gelenlerin, belli bir süre kentte tutunmasını sağlamak, belli bir gelir düzeyine erişmesini sağlamak için, kentlerde cüzi bir bedel karşılığında barınmasını sağlayan kiralık sosyal konutlar devlet tarafından inşa edilip, bunların fertler arasında dolaşımı sağlanmalıdır.

Öneri-20: Göçle birlikte kente taşınan köy kültürünün etkilerinin kısa dönemde en azlanması, uzun dönemde ortadan kaldırılması için özellikle birinci kuşak diye addedilen göçle kente ilk gelen kuşak, kentlerdeki kültürel etkinlikler, eğitim ve öğretim faaliyetleriyle kültürel bakımdan beslenerek bu kişilerin kentlileşmesi ve kentli davranış kalıplarına süratle geçmesi sağlanmalıdır.

Çizelge 65: Bulgular ve Öneriler Matrisi

	Ö 1	Ö 2	Ö 3	Ö 4	Ö 5	Ö 6	Ö 7	Ö 8	Ö 9	Ö 10	Ö 11	Ö 12	Ö 13	Ö 14	Ö 15	Ö 16	Ö 17	Ö 18	Ö 19	Ö 20
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	0
B 1																				
B 2																				
B 3																				
B 4																				
B 5																				
B 6																				
B 7																				
B 8																				

7.3. Genel Sonuç

Birçok nedenden kaynaklanan, çok sayıda türü bulunan ve siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik olmak üzere oldukça farklı ve büyük etkileri olan göç denilen serüvenin, irdelendikçe farklı yönler açan, araştırmacıya yeni ufuklar katan, ülke ve dünya ekonomi tarihinden siyaset bilimine, sosyolojiden psikolojiye, demografiden coğrafyaya olmak üzere çok sayıda bilimi ilgilendiren bir olgu olarak çözümlenmesinde büyük faydalar görülmektedir. Ülkemizin ve çok sayıda ülkenin yaşamış olduğu kentleşme ve bunun beraberinde getirdiği toplumsal sorunların çözülebilmesi, bunlara dönük bazı politikaların geliştirilmesi ve önleyici tedbirlerin alınması için göç olgusu, birbiriyle ilintili olan çok sayıdaki etmenle birlikte ele alınarak çözümlenmelidir ve bunun sonunda elde edilen bulgular, karar alıcılarca ve uygulayıcılarca her zaman göz önünde tutulması gereken birer temel başvuru kaynağı niteliğinde olmalıdır.

Bu araştırmada, ağırlıklı olarak ülkemizde ve araştırma alanı olarak seçilen, ülkemizin Doğu Anadolu Bölgesi'nde bulunan, orta ölçekli, çevre illere ve bulunduğu bölgeye göre oldukça gelişmiş olan Malatya Kenti'nde göç irdelenmiş olup, bu bağlamda birçok çözümlemede bulunulmuştur.

1950'li yıllarda ülkemizin kırsal alanlarına bir anda giriveren ve buradaki toplumsal yapıyı beklenmedik bir hızda ve ölçüde değiştiren tarımda makineleşme olgusu ile fitili ateşlenen, daha sonra da gittikçe hızlanan, hızlandıkça etkileri ve kapsamı genişleyen, ülkemizdeki kentsel yapıyı, kır-kent nüfusunun dağılımını büyük ölçüde değiştiren, toplumsal sorunların artmasına ve bunlara yenilerinin eklenmesine yol açan göç süreci dönemsel olarak incelendiğinde; başlangıçta tarımda makineleşme ve bunun kırsal alanlarda ortaya çıkardığı eksik istihdam sonucu ortaya çıkarken, daha sonraları ülkenin kırsal alanlarına Kapitalizmin girmesi ve bu olgunun ortaya çıkardığı tarımsal üretimin ticarileşmesi ve metalaşmasına paralel olarak zamanla tarımsal üretim yapanların zararına işleyen bir sürece yerini bırakmasıyla gittikçe artmıştır. Bundan sonraki süreçte, kırsal yerleşmelerin altyapı ve temel kamu hizmetlerinden yoksun olması fertleri göçe sürüklemiştir. Ayrıca ülkede kırsal alanlara gittikçe yerleşen ve buralardaki küçük toprak sahiplerinin ayakta durmasını oldukça zorlaştıran Kapitalizm ile gittikçe artan, ancak temelde dengeli bir toprak dağılımının ülkede sağlanamamasından kaynaklanan eskinin feodal beyleri

günümüzün toprak ağalarının, topraklarını borç verme ve tefecilik yoluyla gittikçe genişletmeleri ve bunun sonunda ağırlıklı olarak yarıcı-ortakçı durumuna düşen kırsal kesim insanların geçim sıkıntısı içine girmesi de buralarda yaşayanları göçe itmiştir. Bunun dışında tarım kesiminden devletin el çekmesi ve üreticilerin Kapitalist sistemde tek başına bırakılması, tarım kesiminin ‘fertleri besleme kapasitesi’ni düşürmüştür. Ayrıca ülkede özellikle eğitim örgütlenmesinin kentlerde konuşlanması, yatırımı özendirici politikalar nedeniyle kentlerle kırsal yerleşmeler arasında belirginleşen ara farkların oluşması, kentsel yatırımların yanı sıra, sanayi yatırımlarının kentlerde, büyük ölçüde büyük kentlerde konuşlanması kentleri çekici kılmış ve büyük nüfus kitlelerini gerekli maddi birikimden ve kentin gerektirdiği yaşam ölçünlerinden yoksun bir şekilde kentlere doğru itmiştir.

Ayrıca 1980’li yıllarda ülkemizin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri’nde görülmeye başlanan terör ve güvenlik nedeniyle, gerekli maddi birikimden yoksun olan, kentle tanışıklığı yok denecek derecede az olan büyük bir nüfus kitlesinin gönülsüz olarak yer değiştirmek zorunda kalmıştır.

Kısaca bu şekilde özetlenen nedenlerle ortaya çıkan göç hareketlerinin, ülkemizdeki kentsel dokuyu büyük ölçüde bozduğu, ekonomik ve toplumsal dengeleri ters yüz ettiği, beklenmedik birçok olumsuz sonuca neden olduğu bilinen bir gerçektir. Bu sonuçlar arasında; başta gecekondulaşma gibi kentsel dokunun biçimsel açıdan kanserleşmesi, kentle bütünleşmeyen marjinal işlerde aşırı düzeyde birikmelerin görülmesi, kırsal yapıya özgü dayanışma ve danışma ilişkilerinin kente taşınması, kentsel altyapının taşıma kapasitesinin üstünde nüfusun kentlere akması ile kentsel altyapının bunu kaldıramaması, kentlerdeki siyasal hayatın kırsal ilişki ağları ve bazı faydacı anlayışlarla bozulması, sosyo-kültürel uyum sorunları gibi sonuçlar yer almaktadır.

Bu alan araştırmasında uygulanan, kente göçle gelenlerin yaşam düzeyini ve sosyo-kültürel, siyasal ve ekonomik profilini çizmeye yönelik olarak sorulan sorulardan oluşan anketten elde edilen bulguların da yukarıda değinilen durumu doğruladığı görülmüştür. Başta ekonomik nedenler olmak üzere, diğer birçok nedenle göç eden, kentle tanışıklık düzeyi son derece düşük olan, kentli davranış kalıplarından son derece uzak olan devasa nüfus kitlelerinin kente akını beraberinde birçok sorunu kente taşımıştır. Alan araştırmasında yer alan deneklerin üzerinden

elde edilen bulgular, araştırmacının Malatya Kenti'ndeki gözlemleri ve kentle ilgili yazından ve yerel basından elde edilen bilgiler de göçün Malatya Kenti'ni ekonomik, sosyo-kültürel, siyasal, çevresel ve diğer açılardan olumsuz yönde etkilediğini ortaya koymaktadır.

Deneklerin büyük bir bölümünün kentle bağdaşmayan meslek öbeklerinde birikmesi, kente özgü danışma ve dayanışma örgütleriyle bağının zayıf olması, kentte sürdürülen ilişkilerde akrabalık gibi birincil, hemşehrilik gibi türedi ilişki ağlarının önemli olması, deneklerin büyük bir bölümünün kırla ilişkilerini koparmamaları, konut edinmeden oy vermeye kadar çoğu alanda kentli davranış kalıplarından uzak olunması bunu doğrulamaktadır. Ayrıca harcama kalemlerinde gıda harcamasının büyük oranda ilk sırada yer alması, sinema, tiyatro gibi kültürel etkinliklere katılımın son derece düşük olması, günlük olarak süreli yayın takip eden deneklerin oranının düşük olması gibi birçok özellik göçle kente gelenlerin kentlileşemediklerini, kırsal kalıplardan sıyrılıp kentsel davranış kalıplarına geçemediklerini göstermektedir.

Bu sayılan sonuçlar kente göçle gelen birinci kuşakta daha baskın olarak görülmektedir. Ancak ikinci kuşak göçmenlerin de kente büyük ölçüde uyum sağladığını söylenemez. Bunda eğitim olanaklarının kısıtlı olması kadar kırla ilişkilerin hala devam ediyor olması da etkilidir.

Malatya Kenti'ne göçün etkileri elbette bunlarla sınırlandırılmaz. Kentteki işsizliğin artmasından, kentsel yatırım maliyetlerinin artmasına, kentte on gecekondlu mahallesinin oluşmasına kadar göçün kente çok sayıda olumsuz etkisi olmuştur.

Bu çalışmada sağlanan yararlar şunlardır:

Araştırmacı tarafından ileri sürülen beş denence ışığında sürdürülen araştırmada varılan sonuçlar ve bu bağlamda sağlanan katkılar şu şekilde özetlenebilir: Birinci derecede ileri sürülen savın, yapılan literatür taraması, konuyla ilgili derlenen resmi istatistikler ve araştırma örnekleme uygulanan anket çalışmasından edinilen sonuçlar neticesinde geçerliliğini koruduğu saptanmıştır. Özellikle tarımda makineleşme süreciyle kırsal yerleşmelerde görülmeye başlanan istihdam fazlalığı ile başlayan göç sürecini, zamanla tarım kesiminde devlet tarafından verilen desteklerin geri çekilmesi, tarımsal mekanizasyonun ve girdilerin üreticilerce yüksek bedeller karşılığında temin edilmesine rağmen, elde ettiği ürünü çok düşük bedeller karşılığında satması ve fertlerin sahip olduğu toprağın

büyükliğünün sınırlı miktarda olması ve gereğinden fazla parçalara bölünmesi gibi nedenlerle elde edilen gelirin hane halkının ihtiyaçlarını karşılamada oldukça yetersiz kalması gibi nedenlerle kırsal kesim insanların yoksullukla karşı karşıya kalması göçlere neden olan en büyük etken olmuştur. Araştırma örneklemine uygulanan anket çalışmasından işsizlik ve yoksulluğu göç nedeni olarak belirtenlerin % 47.618'lik bir orana sahip olması da bunun bir göstergesidir.

İkinci denencede ileri sürülen savın, kente göç etme nedenleri ve göçle terk edilen yerde yoksun olunan veya yeterince yararlanılamayan kamu hizmetleri incelendiğinde ülkemizde göze çarpan bir gerçeğe işaret ettiği görülmektedir. Şöyle ki, araştırma örneklemindeki deneklerden % 20.47'si eğitim, % 27.62'si elektrik, su ve yol hizmetlerinin üçünden birden yoksun olduğunu veya yeterince yararlanamadığını belirtmiştir. Bu bulgular da denenceye büyük oranda geçerlilik katmaktadır.

Üçüncü denencede ileri sürülen sav, alanda daha önceden yapılan araştırmalardan çıkarılan sonuçlar ve bu araştırmadan elde edilen bulguların ışığında ele alındığında, büyük ölçüde geçerlilik kazanmıştır. Şöyle ki, araştırma örnekleminin % 27.14'ü oturduğu konutu hemşehrileri aracılığı ile bulduğunu, % 30.96'sı göç kararını almalarında etkili olan referans öbeği olarak hemşehrilerinin etkili olduğunu, % 33.8'i oturduğu mahallede ikâmet eden akraba ve hemşehrilerinin olduğunu belirtmiştir. Bu bulgular da, denenceyi desteklemektedir.

Dördüncü denencede ileri sürülen sav, ilgili yazından takip edildiği kadarıyla geçmişte özellikle, gecekondü gibi ruhsatsız ve kentsel dokuya eklenmekte güçlük çeken konutlarda barınan göçmenlerin bu konutların bulundukları alanlara altyapı hizmetlerinin taşınabilmesi ve bunların sahiplik belgelerinin edinilmesi için kendilerine sunulan ucuz vaatlerle oylarını ilgili partiden yana kullanmıştır. Ayrıca göçle gelen kitlenin, yaşama dönük yüksek olan taleplerinden dolayı sürekli arayış içinde olmaları da onları seçim dönemlerinde farklı vaatlerde bulunan, farklı partilere oy vermelerine ve bu partilerin de verdiği sözü tutmamaları neticesinde başka partilere yönelmelerine yol açmıştır. Bunun dışında araştırma örneklemine uygulanan anket çalışmasından elde edilen verilere bakıldığında, oy kullanırken aile fertleri, akrabalar, hemşehriler ve komşularından etkilenenlerin oranının toplamda % 15.516'yı bulduğu görülmektedir. Bu da kentteki ve ülkedeki siyasal hayatı büyük

ölçüde olumsuz yönde etkilemektedir. Bu yönüyle denencenin geçerliliğini koruduğu anlaşılmaktadır.

Beşinci denencede ileri sürülen savı, göç sonunda göçle gelenlerin kentteki yaşamlarını kentsel ölçünlerde devam ettirmelerini sağlayacak gelir düzeyinden yoksun olması, eğitim düzeyinin düşük olması, kentsel davranış kalıplarından yoksun olmaları gibi birçok nedenden dolayı kentlerde meydana gelen kültür çatışması, uyum sorunları, sürdürülen marjinal işler, sosyo-ekonomik göstergelerdeki düzeyin düşmesi, kentsel yapıyla ve örgütlerle bağdaşmayan danışma ve dayanışma ilişkilerinin sürdürülmesi, kentsel tüketim kalemleriyle bağdaşmayan tüketim kalıplarının kentte sürdürülmesi gibi birçok belirti doğrular niteliktedir. Araştırma örnekleminin % 60'ının ülkede saptanan açlık sınırının altında yaşaması, % 18.1'inin çiftçilik , % 13.33'ünün marjinal kesim işleri gibi kentsel mesleklerle uyuşmayan meslekleri icra etmesi, % 12.381'inin okuma-yazma bilmemesi, gıda harcamasının harcama kalemleri arasında en çok pay ayrılan kalem olması, % 23.81'inin göçle terk ettiği yerde şu anda sahip olduğu taşınmazlarının bulunması ve dolayısıyla kırla ilişkilerini devam ettirmesi gibi birçok özelliği, kentlileşmeyle bağdaşmamaktadır. Kentlerin sosyal açıdan bozulmasına yol açmaktadır. Ayrıca kente göçle gelen nüfus kitlesinin gelir düzeyin düşük olması, düzenli gelir getiren bir işinin olmamasından dolayı kentlerdeki gecekondu sayısı da gittikçe artmıştır. Bu araştırma evreninde yer alan kentte on gecekondu mahallesinin olması da bunun bir göstergesidir. Ayrıca kente göçle gelenlerin gelir düzeyinin düşük olması kentsel tüketim kalıplarıyla bağdaşmayan harcama eğilimlerine yol açtığı gibi, kentteki ısınma gibi zorunlu ihtiyaçların kalitesiz yakacaklarla karşılanması gibi çevreye zarar veren yollara başvurulmasına da yol açmıştır. Bunun dışında kentlerde gürültü, trafik, altyapı sorunları gibi sorunlarla karşılaşılmasına yol açmıştır. Sayılan bu nedenlerden dolayı, bu denencede ileri sürülen savın doğruluğu kanıtlanmıştır.

Bu araştırma ile araştırmacıya şu katkılar sağlandı; göç süreci incelenirken Türkiye'nin sosyal ve ekonomik geçmişinin bazı etkenlerle ilişkili olarak incelenmesi, göç nedenlerinin ve bunların sonuçlarının nedensel ve kronolojik olarak ortaya konması araştırmacının çözümleme yeteneğini geliştirmesine katkı sağladığı gibi, günümüzde kentte yaşarken karşılaşılan bazı sorunlara ve bunların çözüm yollarına ilişkin olarak araştırmacının yorum yapabilmesine, politika

geliştirebilmesine olanak sağlayan temel bir birikim kazanması sağlanmış olup, içinde yaşanılan ülkenin sosyo-ekonomik, siyasi ve kültürel yönlerinin daha iyi kavranmasına katkı sağlanmıştır. Aynı zamanda, araştırmacının içinde yaşadığı kenti daha iyi tanımasına, kent ve kentte yaşayanlar hakkında bilgi ve görgü düzeyinin yükselmesine katkı sağlanmıştır.

Araştırmacının bu konuda araştırma yapacak olanlara önerileri şunlardır; öncelikle ülkenin ekonomi ve siyasi tarihi iyi bir şekilde çözümlenmelidir. Araştırmanın başlarında, konuyla ilgili ayrıntılı istatistikler toplanarak, araştırmanın amacı ve kapsamı bu bilgiler ışığında saptanmalıdır. Ayrıca konuyla ilgili olarak daha önceden yapılan alan araştırmaları ve bunların sonuçları da konuyla ilgili araştırma yapacakların öncelik tanınması gereken kaynaklar arasında yer almalıdır. Yüz yüze görüşmelerin yapıldığı araştırmalarda, araştırma örnekleminin yaş, cinsiyet, ikâmet ettiği mahalle/cadde/sokağın imarlı olup olmaması, belli yerleşim yerlerinden gelenlerden oluşup oluşmadığı gibi belirleyici, tanımlayıcı ve sınırlayıcı ölçütlere dikkat edilmesi ve bu ölçülere göre yapılacak olan bazı sınıflandırmalara önem verilmelidir.

EKLER

EK-1: ANKET ÖRNEĞİ

KENT VE GÖÇ: MALATYA ÖRNEĞİ (ANKET ÖRNEĞİ)

Bu anket İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı'nda sürdürülmekte olan “Kent ve Göç: Malatya Örneği” başlıklı yüksek lisans tezinde kullanılmak üzere uygulanacaktır. Bunun dışında herhangi bir belgede ve yerde kullanılmayacaktır. Ayrıca ankette ad, soyad, adres (kapı/daire no/apartman adı) gibi sizleri tanımlayacak bilgiler yer almamıştır.

Hakan ÖZDEMİR

Aşağıda sizden istenilen soruları cevaplamanızı rica ediyorum.

1. Cinsiyetiniz

Erkek (), Kadın ()

2. Aile içindeki konumunuz

Baba ()

Babanne/anneanne ()

Anne ()

Çocuk ()

Damat ()

Dede ()

Gelin ()

Torun ()

Kardeş ()

Teyze/Hala ()

Yeğen ()

3. Kaç yaşındasınız?

Belirtmek istemiyorum ()

... yaşındayım.

4. Öğrenim durumunuz hakkında bilgi verir misiniz?
- Okuma-yazma bilmiyorum ()
- İlkokul mezunuyum ()
- Ortaokul mezunuyum ()
- Lise mezunuyum ()
- Üniversite mezunuyum ()
- Lisansüstü eğitim programı mezunuyum ()
5. Medeni durumunuz hakkında bilgi verir misiniz?
- Bekâr ()
- Dul/boşanmış ()
- Evli ()
6. Evlilik yaşıınız hakkında bilgi verir misiniz? (Yukarıdaki soruda bekâr veya dul/boşanmış seçeneğini işaretleyenlerin 10. Soruya geçmeleri rica olunur.)
- Belirtmek istemiyorum ()
- ... yaşında evlendim
7. Evlendiğiniz yer hakkında bilgi verir misiniz?
- Belirtmek istemiyorum ()
- Malatya kent merkezinde evlendim ()
-'de evlendim.
8. Eşinizin eğitim durumu hakkında bilgi verir misiniz?
- Okuma-yazma bilmiyor ()
- İlkokul mezunu ()
- Ortaokul mezunu ()
- Lise mezunu ()
- Üniversite mezunu ()
- Lisansüstü eğitim programı mezunu ()
9. Eşinizle evlenmeden önceki yakınlık durumunuz hakkında bilgi verir misiniz?
- Aramızda herhangi bir yakınlık derecesi yoktu ()
- Akraba idik ()
- Hemşehri idik ()
- Komşu idik ()
- Diğerleri ()

10. Mesleğiniz hakkında bilgi verir misiniz?

Çiftçi ()

Emekli ()

Esnaf ()

Ev hanımı ()

İşçi ()

İşsiz ()

Marjinal işlerde çalışan (işportacılık, tablacılık, ayakkabı boyacılığı, hamallık, kâhyalık, vs.) ()

Memur ()

Öğrenci ()

Serbest meslek erbabı ()

Diğerleri ()

11. Çalıştığınız işteki konumunuza ilişkin bilgi verir misiniz? (Yukarıdaki soruya ev hanımı, işsiz ve öğrenci cevabını verenlerin 12. soruya geçmeleri rica olunur.)

İşveren ()

Kendi Hesabına çalışan ()

Ücretli-Maaşlı ()

Ücretsiz Aile İşçisi ()

Yevmiyeli-Düzensiz ()

Diğerleri ()

12. Bağlı olduğunuz herhangi bir sosyal güvenlik kurumu var mı? Varsa türü hakkında bilgi verir misiniz?

Herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna bağlı değilim ()

Bağ-Kur'a bağlıyım ()

Emekli Sandığı'na bağlıyım ()

Özel kuruluşların sağladığı sigortalara bağlıyım ()

SSK'ya bağlıyım ()

13. Maddi destek aldığınız herhangi bir sosyal yardımlaşma ve dayanışma derneği var mı? Bu soruya cevabınız evet ise, bu dernek ve/veya dernekler hakkında bilgi verir misiniz?
- Hayır yok (), Evet var ()
- Sosyal yardımlaşma ve dayanışma amaçlı bir kamu tüzel kişiliğinden destek almaktayım ()
- Sosyal yardımlaşma ve dayanışma amaçlı bir özel hukuk tüzel kişiliğinden destek almaktayım ()
- İkisinden de destek almaktayım ()
14. Ne tür müzik dinlersiniz?
- Arabesk müzik ()
- Klasik müzik ()
- Türk Halk Müziği ()
- Yerli pop ()
- Yabancı pop ()
- Diğerleri ()
15. Günlük olarak takip ettiğiniz gazete/sürelî yayın hakkında bilgi verir misiniz?
- Takip ettiğim herhangi bir gazete/sürelî yayın yok ()
-'i günlük olarak takip etmekteyim.
16. Sinema/teyatro, konferans/seminer gibi etkinliklere (izleyici/dinleyici olarak) katılma durumunuz hakkında bilgi verir misiniz?
- Katılmam ()
- Ara sıra katılıyorum ()
- Sık sık katılıyorum ()
17. Günlük hayatta herhangi bir kamu hizmetine, işleyişe vs.ye dair bir konuda danışmanlık hizmeti aldığınız kişi/kurumlar hakkında bilgi verir misiniz?
- Böyle bir kişi ve kurum yok ()
- Böyle bir kişi ve kurum var ()
- Akrabalardan ()
- Arkadaşlardan ()
- Avukatlardan ()
- Belediyeden ()

İlgili kişi ve kurumdan ()
Komşulardan ()
Muhtarlıktan ()
Sağlık kuruluşlarından ()
Yardımlaşma kuruluşlarından ()
Diğerlerinden ()

18. Üyesi olduğunuz herhangi bir sivil toplum kuruluşu var mı?

Belirtmek istemiyorum ()
Evet ()
Hayır ()

19. Aylık harcama kalemlerinizi önem sırasına göre sıralar mısınız?

Barınma ()
Eğitim ()
Eğlence ()
Ev eşyası ()
Ev onarımı, yakacak, aylık ödenmesi gereken faturalar vesair giderler ()
Gıda ()
Giyim ()
Sağlık ()
Ulaşım ()

20. Tatile çıkar mısınız?

Evet ()
Hayır ()

21. Kamu olanaklarından yeterli düzeyde yararlandığınızı düşünmekte misiniz?

Evet ()
Hayır ()

22. Kent yaşamının en çok hoşunuza gitmeyen/beğenmediğiniz/eksik bulduğunuz yanı nedir?

Aşırı trafik ()
Can güvenliği/asayiş ()
Çevre kirliliği ()
Gürültü ()

Hayat pahalılığı ()

Kalabalık Nüfus ()

Diğerleri ()

23. Sizce ülkemizin en büyük sorunu nedir?

İşsizlik ()

İrtica ()

Terör ()

Yoksulluk ()

Yolsuzluk ()

Diğerleri ()

24. Kentte en başta gelen arzunuz aşağıdakilerden hangisidir?

Araba sahibi olma ()

Daha iyi bir mahallede ve/veya evde oturmak ()

Ev sahibi olma ()

İş sahibi olma ()

Kamu olanaklarından daha iyi yararlanmak ()

Diğerleri ()

25. 22 Temmuz 2007 tarihli Milletvekili Genel Seçimi'nde oy kullandınız mı?

Belirtmek istemiyorum ()

Evet ()

Hayır ()

26. 22 Temmuz 2007 tarihli Millet Vekili Genel Seçimi'nde oy verdiğiniz siyasi parti

hakkında bilgi verir misiniz? (Yukarıdaki soruya cevabınız hayır ise 28. soruya başlamanız rica olunur.)

.....'e oy verdim.

27. Oy kullanırken etkisi altında kaldığınız kişi/kurum/örgütler/diğer etmenler var mı? Varsa aşağıda yer alan seçenekler arasında en çok etkisi altında kaldığınız seçeneği işaretlemeniz rica olunur.

Hayır yok ()

Evet var ()

Aile fertleri ()

Akrabalar ()

Arkadaşlar ()

Basın ve yayın kuruluşları ()

Hemşehriler ()

Komşular ()

Muhtar ()

Siyasi partilerin reklam ve propagandaları ()

Diğerleri ()

28. Oturulan konutun bulunduğu semt/mahalle:

29. Oturulan konuta ilişkin bilgiler:

Müstakil kerpiç ev ()

Müstakil bahçeli ev ()

Çok katlı daire ()

Bodrum katı ()

Çatı katı ()

Diğerleri ()

30. Oturduğunuz konutun oda sayısı hakkında bilgi verir misiniz?

... odalı

31. Oturduğunuz konut size mi ait?

Evet (), Hayır ()

32. Oturduğunuz konutu edinme tarihiniz ve edinme yolunuz hakkında bilgi verir misiniz? (Yukarıdaki soruya verdiğiniz cevap hayır ise, 33. Soruya geçmeniz rica olunur.)

Oturduğum konutu yılında;

Kooperatif aracılığı ile aldım ()

Ortaklarımla beraber inşa ettik ()

Ortaklarımla beraber satın aldık ()

Tek başıma inşa ettim ()

Tek başıma satın aldım ()

Takas ile aldım ()

Diğerleri ()

33. Sahip olduğunuz temel ev araç ve gereçleri hakkında bilgi verir misiniz?
- Televizyon ve buzdolabı ()
- Televizyon, buzdolabı, telefon ()
- Televizyon, buzdolabı, çamaşır makinesi ()
- Televizyon, buzdolabı, çamaşır makinesi, fırın ()
- Televizyon, buzdolabı, çamaşır makinesi, fırın, elektrik süpürgesi, telefon ()
- Televizyon, buzdolabı, çamaşır makinesi, telefon ()
- Televizyon, buzdolabı, çamaşır makinesi, telefon, bilgisayar ()
- Hepsi ()
34. Oturduğunuz evi nasıl buldunuz?
- Akraba çevresinin sayesinde ()
- Emlakçılar aracılığıyla ()
- Gazete, internet, televizyon/radyo ilânı ile ()
- Hemşehriler aracılığıyla ()
- Diğerleri ()
35. Kirada bulunan taşınmazınız var mı? Bu soruya verdiğiniz cevap evet ise, bu taşınmazın cinsi hakkında bilgi verir misiniz?
- Hayır yok (), Evet var ()
- Arsa ()
- Dükkân/işyeri ()
- Ev ()
- Diğerleri ()
36. Sizinle aynı evde yaşayan aile fertleri hakkında bilgi verir misiniz?
- Evde tek başıma yaşıyorum ()
- Anne ()
- Baba ()
- Babanne/anneanne ()
- Çocuk ()
- Damat ()
- Dede ()
- Elti ()
- Eş ()

Gelin ()
Görümce ()
Kardeş ()
Kayın birader ()
Kayın peder ()
Kayın valide ()
Teyze/Hala ()
Torun ()
Yeğen ()
Toplam ... kişi.

37. Aylık gelir durumunuz hakkında bilgi verir misiniz?

500 YTL ve altı (), 500-1000 YTL (), 1000-2000 YTL (),
2000 YTL ve üstü ()

38. Anne ve babanızın eğitim durumu hakkında bilgi verir misiniz?

Annem;
Okuma-yazma bilmiyor ()
İlkokul mezunu ()
Ortaokul mezunu ()
Lise mezunu ()
Üniversite mezunu ()
Lisansüstü eğitim programı mezunu ()
Babam;
Okuma-yazma bilmiyor ()
İlkokul mezunu ()
Ortaokul mezunu ()
Lise mezunu ()
Üniversite mezunu ()
Lisansüstü eğitim programı mezunu ()

39. Anne ve babanızın mesleği hakkında bilgi verir misiniz?

Annemin mesleği;

Çiftçi ()

Emekli ()

Esnaf ()

Ev hanımı ()

İşçi ()

İşsiz ()

Marjinal işlerde çalışan (işportacılık, tablacılık, ayakkabı boyacılığı, hamallık, kâhyalık, vs.) ()

Memur ()

Serbest meslek erbabı ()

Diğerleri ()

Babamın mesleği;

Çiftçi ()

Emekli ()

Esnaf ()

İşçi ()

İşsiz ()

Marjinal işlerde çalışan (işportacılık, tablacılık, ayakkabı boyacılığı, hamallık, kâhyalık, vs.) ()

Memur ()

Serbest meslek erbabı ()

Diğerleri ()

40. Oturulan hane dışında yaşayan çocuklarınız var mı, varsa bu çocuklarınız sayısı hakkında bilgi verir misiniz?

Oturduğum hane dışında yaşayan çocuğum yok ()

Oturduğum hane dışında yaşayan ... çocuğum var.

41. Evde sizinle birlikte yaşayan fertler arasında çalışan veya gelir getirenlerin durumuna ilişkin bilgi verir misiniz?

Benden başka çalışan yok ()

..... çalışmakta.

42. Malatya'ya kaç yıl önce göç ettiniz?

0-5 yıl (), 5-10 yıl (), 10-15 yıl (), 15-20 yıl (), 20+ yıl ()

43. Bu ilk göçünüz mü?

Evet (), Hayır ()

44. Şu anda oturduğunuz mahalle göçle terk ettiğiniz yerden sonra geldiğiniz ilk mahalle mi? Bu soruya cevabınız hayır ise, Malatya'da ilk yerleştiğiniz mahalle hakkında bilgi verir misiniz?

Evet (), Hayır ()

45. Malatya'ya ailenizde ilk kim göç etti?

Ben (denek) ()

Annem ()

Babam ()

Babaannem/anneannem ()

Çocuklarım ()

Dedem ()

Eltim ()

Eşim ()

Kardeşim ()

Kayın biraderim ()

Kayın pederim ()

Kayım validem ()

Torunlarım ()

Diğerleri ()

46. Göç kararını almanızda etkili olan başlıca referans öbeği (Sizi göç etmeye veya göç yeri olarak Malatya'ya gelmeniz için yönlendirenler) hakkında bilgi verir misiniz?

Kimseden Etkilenmedim ()

Akrabalar ()

Arkadaşlar ()

Hemşehriler ()

Diğerleri ()

47. Göçle terk ettiğiniz yerin adı ve yerleşim türü hakkında bilgi verir misiniz?

.....'den göç ettim,

Köy ()

Kasaba ()

Belde ()

Kent ()

48. Sizi göç etmeye sevk eden neden/nedenler nelerdir, bunlar hakkında bilgi verir misiniz?

Ağa baskısı ()

Baraj, köprü yapımı gibi nedenlerle yerleşim yerini terk etme zorunluluğu ()

Deprem, sel vs. gibi doğal afetler nedeniyle ()

Eğitim ()

İşsizlik ()

Kamu hizmetlerinden daha iyi yararlanma isteği ()

Sağlık ()

Siyasi baskılar / terör ()

Tayin ()

Topraksızlık ()

Yoksulluk ()

Diğerleri ()

49. Göç etmek için Malatya'yı seçme neden ve/veya nedenleriniz hakkında bilgi verir misiniz?

Akrabalarımızın burada ikâmet etmesi ()

Arkadaşların olması ()

Burada çalışacak iş bulduğum için ()

Eğitim ve öğrenim kurumu dolayısıyla ()

Göçle terk ettiğim yerleşim yerine yakınlığından dolayı ()

Hemşehrilerin olması ()

Tayinden dolayı ()

Diğerleri ()

50. Göçten önceki oturduğunuz ev hakkında bilgi verir misiniz?

Müstakil kerpiç ev ()

Müstakil bahçeli ev ()

Çok katlı daire ()

Bodrum katı ()

Çatı katı ()

Diğerleri ()

51. Göçten önce sizinle birlikte aynı evde yaşayan aile fertleri hakkında bilgi verir misiniz?

Evde tek başıma yaşıyordum ()

Anne ()

Baba ()

Babanne/anneanne ()

Çocuk ()

Damat ()

Dede ()

Elti ()

Eş ()

Gelin ()

Görümce ()

Kardeş ()

Kayın birader ()

Kayın peder ()

Kayın valide ()

Teyze/Hala ()

Torun ()

Yeğen ()

Toplam ... kişi.

52. Göçle terk ettiğiniz yerde yoksun olduğunuz ve/veya yeterince yararlanamadığınız kamu hizmetleri hakkında bilgi verir misiniz?

Yok ()

Eğitim ()

Güvenlik ()

Sağlık ()

Yol, su, elektrik vs. gibi temel kamu hizmetleri (YSE) ()

Eğitim-Sağlık ()

Eğitim-Güvenlik ()

Eğitim-YSE ()

Güvenlik-Sağlık ()

Güvenlik-YSE ()

Sağlık-YSE ()

Eğitim-Sağlık-Güvenlik ()

Eğitim-Sağlık-YSE ()

Hepsi ()

Diğerleri ()

53. Göçle terk ettiğiniz yerle bağlantılarınız hakkında bilgi verir misiniz?

Bazen veya belirli dönemlerde gidip gelmekteyim ()

Göçle terk ettiğim yerle hiçbir bağım kalmadı ()

Diğerleri ()

54. Göçle terk ettiğiniz yerde şu anda sahip olduğunuz taşınmaz var mı?

Evet (), Hayır ()

55. Göçle terk ettiğiniz yerde sürdürdüğünüz herhangi bir zirai faaliyet var mıydı?

Evet (), Hayır ()

56. Göçle terk ettiğiniz yerde zirai faaliyet gösterdiğiniz taşınmazların mülkiyeti

şu anda sizde mi? (Yukarıdaki soruya verdiğiniz yanıt hayır ise, 59. Soruya geçmeniz rica olunur.)

Evet (), Hayır ()

57. Göçle terk ettiğiniz yerde sürdürmüş olduğunuz zirai faaliyete ilişkin sahip

olduğunuz tarımsal amaçlı makineler hakkında bilgi verir misiniz?

Sahip olduğum herhangi bir tarım makinesi yoktu ()

Biçerdöverim vardı ()

Pulluk, tırmık vs. gibi araçlarım vardı ()

Pülverizatörüm vardı ()

Traktörüm vardı ()

Hepsi ()

Diğerleri ()

58. Göçle terk ettiğiniz yerde zirai faaliyet gösterdiğiniz taşınmaz şu anda kim tarafından işletilmekte?

Bu konuda herhangi bir bilgiye sahip değilim ()

Dönemsel olarak gidip kendim veya ailemle birlikte işlemekteyiz ()

Göçle terk ettiğim yerdeki akrabalarım veya yakınlarım tarafından işletilmekte ()

İşletilmemekte ()

Para karşılığı tuttuğum kişilerce veya ortakçı/yarıcılarca işletilmekte ()

Yeni sahibi tarafından işletilmekte ()

59. Göçle terk ettiğiniz yerde bulunan herhangi bir sanayi tesisi var mıydı? Varsa bunun hakkında bilgi verir misiniz?

Evet vardı ()

Hayır yoktu ()

60. Oturduğunuz mahallede ikâmet eden akraba ve/veya hemşehrileriniz var mı?

Evet (), Hayır ()

61. Malatya’da oturan akraba ve/veya hemşehrilerinizle görüşme durumunuz hakkında bilgi verir misiniz?

Malatya’da oturan akraba ve/veya hemşehrimiz yok ()

Ara sıra görüşürüz ()

Sık sık görüşürüz ()

Görüşmeyiz ()

62. Göçle terk ettiğiniz yerle karşılaştırıldığında hayat şartlarınızda gerek ekonomik ve gerekse diğer yönlerde meydana gelen değişimin yönü hakkında bilgi verir misiniz?

Değişmediğini düşünmekteyim ()

Olumlu yönde değiştiğini düşünmekteyim ()

Olumsuz yönde değiştiğini düşünmekteyim ()

63. Göçle terk ettiğiniz yerde bulunan herhangi bir sosyal yardımlaşma ve dayanışma derneği ile gönüllü, iştirakçi ya da istifade eden sıfatında bir bağınız var mı?

Hayır yok (), Evet var ()

64. Yurt dışında yaşayan aile ferdi/yakın akrabalarınız var mı? Bunların yaşadığı ülke ve bunlara yakınlık dereceniz hakkında bilgi verir misiniz?

Hayır yok (), Evet var ()

.....'de yaşamakta,

Anne ()

Amca/Dayı ()

Baba ()

Babanne/anneanne ()

Çocuk ()

Damat ()

Dede ()

Eş ()

Gelin ()

Kayın peder ()

Kayın valide ()

Kardeş ()

Teyze/Hala ()

Torun ()

Yeğen ()

65. Göçle terk ettiğiniz yere geri dönmeyi düşünmekte misiniz?

Hayır (), Evet ()

66. Malatya'dan başka göç etmeyi düşündüğünüz bir yer var mı? Cevabınız evet ise göç etmeyi düşündüğünüz yer neresidir?

Hayır (), Evet ()

.....'e göç etmeyi düşünmekteyim.

67. Malatya'ya göç ettiğiniz ilk günle karşılaştırıldığında sizce kent günümüzde hangi alanlarda ve ne yönde değişti?

Belediye hizmetleri alanında: Değişmedi (), Olumlu yönde değişti (),

Olumsuz yönde değişti ()

Ekonomik alanda: Değişmedi (), Olumlu yönde değişti (),

Olumsuz yönde değişti (),

Güvenlik alanında: Değişmedi (), Olumlu yönde değişti (),

Olumsuz yönde değişti ()

Kamu hizmetleri alanında: Değişmedi (), Olumlu yönde değişti (),

Olumsuz yönde değişti ()

Nüfus alanında: Değişmedi (), Olumlu yönde değişti (),

Olumsuz yönde değişti ()

Sağlık alanında: Değişmedi (), Olumlu yönde değişti (),

Olumsuz yönde değişti ()

Trafik alanında: Değişmedi (), Olumlu yönde değişti (),

Olumsuz yönde değişti ()

68. Yıl içinde gerçekleştirmiş olduğunuz mevsimlik göçler var mı, varsa nerelere göçersiniz?

Evet var (), Hayır yok ()

.....'a göç ederiz.

İlginizden dolayı teşekkür ederim.

KAYNAKÇA

ABADAN-UNAT, Nermin ve Diğerleri, (1976), **Göç ve Gelişme**, Ankara: Ajans Türk Matbaacılık.

Akbank Exi26, (2006), “Beyin Göçüne Neler Sebep Oluyor?”, İndirilme Tarihi:

18 Eylül 2007, WWW.Web: **h**

ttp://www.exi26.com/Article.asp?PageID=1264.

Aktaş Köylüleri Dayanışma Ve Kültür Derneği, (2007), “Manusa

Dokumacılığı ve Bervanik Baskısı”, İndirilme Tarihi: 14 Mart 2008,

WWW.Web: **http://www.aktaskoyluleri.gq.nu/html/mkul3.htm.**

AKÇAY, A. Adnan, (1999), “Toprak Ağalığından Kapitalist İşletmeciliğe Türkiye

Tarımında Büyük Topraklı İşletmeler”, Oya Baydar (Der.), (1999), **75 Yılda**

Köylerden Şehirlere, İstanbul: Tarih Vakfı Yay.

AKÇAY, A. Adnan, Bahattin Akşit, (1999), “GAP: Bir Kırsal Dönüşüm Projesi

ve Tarımsal Sulama”, Oya Baydar (Der.), (1999), **75 Yılda Köylerden**

Şehirlere, İstanbul: Tarih Vakfı Yay.

AKKAYAN, Taylan, (1979), **Göç ve Değişme**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi

Edebiyat Fakültesi Yay.

AKŞİT, Bahattin, (1997), “İç Göçlerin Nesnel ve Öznel Toplumsal Tarihi Üzerine

Gözlemler: Köy Tarafından Bir Bakış”, Ahmey İçduygu ve Diğerleri (Der.),

(1998), **Türkiye’de İçgöç**, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih

Vakfı Yay.

AKŞİT, Bahattin, (1999), “Cumhuriyet Döneminde Türkiye Köylerindeki

Dönüşümler”, Oya Baydar (Der.), (1999), **75 Yılda Köylerden Şehirlere**,

İstanbul: Tarih Vakfı Yay.

AKTAŞ-POLAT, Yeliz, (2006), “Malatya Kenti’nde Birbirine Komşu İki

Mahallenin Yaşayış Biçimlerinin Karşılaştırılması”, Malatya: İnönü

Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı,

Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Ana Britannica, (1994), “Çin’de İç Göçler”, İstanbul: Ana Yayıncılık A.Ş., Cilt 9, s.

123-124).

- Anadolu Ajansı, (2008), “Malatya Alabalık Üretim Kapasitesini Kullanamıyor”,
İndirilme Tarihi: 23 Mart 2008, WWW.Web:
<http://www.aquapena.com/Haberler.asp?haber=goster&haberne=193>.
- APAK, Sudi ve Diğerleri, (2001), “Yurt Dışına İşçi Göçü ve Türkiye Ekonomisi’ne Etkileri”, Ahmet Alpay Dikmen (Der.), (2002), **Kentleşme Göç ve Yoksulluk**, Ankara: İmaj Yay.
- APAYDIN, Serdar, (2003), “Çin Halk Cumhuriyeti’nin Toplumsal Yapısı”, Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı”, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**.
- ARI, Kemal, (1999), “Türkiye’de mübadele Dönemi Toprak Mülkiyeti ve Tarımda Değişim”, Oya Baydar (Der.), (1999), **75 Yılda Köylerden Şehirlere**, İstanbul: Tarih Vakfı Yay.
- ARI, Kemal, (2003), **Büyük Mübadele Türkiye’ye Zorunlu Göç (1923-1925)**, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları
- ASMA, Bayram-Murat, Ogün, BİRHANLI, (2004), **Mişmiş**, Malatya: Evin Ofset ve Matbaacılık.
- AŞÇI, Buket, (2003), “Avrupalı Malatya”, **Turkishtime**, Sayı: 17, s. 47-51,
İndirilme Tarihi: 3 Aralık 2007, WWW.Web:
http://www.turkishtime.org/ocak/86_tr.htm.
- AYDIN, Celal, (1998), **Türkiye’nin Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası**, Ankara: Doğan Yay.
- AYMAN-GÜLER, Birgül, (2005), **Yeni Sağ ve Devletin Değişimi Yapısal Uyarılama Politikaları 1980-1995**, İstanbul: İmge Kitabevi.
- BAKTABUL, (2007), “Göç Nedir”, İndirilme Tarihi: 20 Nisan 2008, WWW.Web:
<http://www.baktabul.com/nedir/67873-goc-nedir-goc-tanimi-goc-hakkinda.html>.
- BALCIOĞLU, İbrahim, (2002), “Suç, Göç ve Çocuklar”, İndirilme Tarihi: 16 Mart 2008, WWW.Web:
http://www.kriminoloji.com/Suc_Goc_Cocuklar.Balcioglu.htm.

- BARCUS, Holly, (2004), “Urban-Rural Migration in USA: An Analysis of Residentail Satisfaction”, İndirilme Tarihi:15 Ocak 2008, WWW.Web: <http://www.ingentaconnect.com/content/routledg/cres/2004/00000038/0000006/art00006>.
- Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu, (2005), **Genel Nüfus Sayımı 2000 Göç İstatistikleri**, Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası.
- BELGENET, (2008), “Türkiye Seçimleri”, İndirilme Tarihi: 17 Mart 2008, WWW.Web: <http://www.belgenet.net>.
- BELLİ, Serap, (1999), “Gecekondü Bölgelerinde Yaşayan Seçmenlerin Siyasi Eğilimleri (Malatya Uygulaması)”, Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, **Yayımlanmamış Doktora Tezi**.
- BİLGİN, Nuri, Melek Göregenli, (1996), “Kentsel Katılım ve Çoğulculuk”, Ferzan Yıldırım (Der.), (2002), **Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne**, İstanbul: Demokrasi Kitaplığı Yayınevi.
- BOAXING, Qui, (2006), “Çin ve Kentleşme”, İndirilme Tarihi: 21 Mart 2008, WWW.Web:http://www.mimdap.org/index.php?option=com_content&task=view&id=4810&Itemid=36.
- BORJAS, George-J., vd., (1990), “Self-Selection and internal Migration İn The United States”, İndirilme Tarihi: 19 Şubat 2008, WWW.Web: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=324039.
- BOUSTAN, Leah-Platt, vd., (2007), “The Effect Of İnternal Migration On Local Labor Makets: Amerikan Cities During The Great Depression”, İndirilme Tarihi: 26 Ocak 2008, WWW.Web: http://www.econ.ucla.edu/lboustan/research_pdfs/research04_internalmigration.pdf.
- BULUT, Yakup, (2005), **GAP Bölgesinde Kentleşme (Sorunlar ve Çözümlere İlişkin Yaklaşımlar)**, İstanbul: Nobel Kitabevi.
- BYEGM (Başbakanlık Basın-Yayın Ve Enformasyon Genel Müdürlüğü), (2000), “Almanya’daki Türkler”, İndirilme Tarihi: 19 Kasım 2007, WWW.Web:<http://www.byegm.gov.tr/yayinlarimiz/ANADOLUNUNSESI/164/T20.htm>.

- CANATAN, Kadir, (1990), **Göçmenlerin Kimlik Arayışı**, İstanbul: Endülüs Yay.
- ÇAKIR, Osman, (2007), **Kentleşme ve Gecekondu Sorunu**, Isparta Fakülte Kitabevi.
- Çalışma Ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, (2007), “Yurtdışında Yaşayan Türk İşçileri”, İndirilme Tarihi: 14 Eylül 2007, WWW.Web: http://www.calisma.gov.tr/yih/yurtdisi_isci.htm.
- ÇAMDERE, Mehmet, (2007), “Bulgaristan’daki Türklerin 1989’da Türkiye’ye Göçü, Göçün Öncesi ve Sonrası”, İndirilme Tarihi: 3 Ocak 2008, WWW.Web: <http://mersin-targovishte.blogspot.com/2007/11/bulgaristandaki-trklerin-1989da.html>.
- ÇELİK, Fatih, (2006), “İç Göçlerin İtici ve Çekici Güçler Yaklaşımı İle Analizi”, **Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Eskişehir: Erciyes Üniversitesi Yay., Sayı 27, s. 149-170, İnd. Tarihi: 13 Ağustos 2007, WWW.Web: <http://iibf.erciyes.edu.tr/dergi/sayi27/fcelik.pdf>.
- ÇETİN, Türkân, (1999), “Cumhuriyet Döneminde Köycülük Politikaları: Köye Doğru Hareketi”, Oya Baydar (Der.), (1999), **75 Yılda Köylerden Şehirlere**, İstanbul: Tarih Vakfı Yay.
- ÇETİNTAŞ, Hakan, (2002), “Küreselleşme ve Beyin Göçü”, İndirilme Tarihi: 9 Şubat 2008, WWW.Web: http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=229.
- ÇINAR, Safer, (2005), “Türkiye’den Almanya’ya Göç Süreci ve Sonuçları”, Zeytinburnu Belediyesi (Der.), (2005), **Uluslararası Göç Sempozyumu Bildirileri**, Zeytinburnu Belediyesi İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Yay.
- Çin Eğitim Hizmetleri, (2008), “Çin Hakkında”, İndirilme Tarihi: 2 Şubat 2008, WWW.Web: http://www.sinoturkish.com/ckm/index.php?option=com_content&task=view&id=36.
- ÇİTLİOĞLU, Ercan, (2006, 17 Mart), “Uyuşturucu ve İnsan Kaçakçılığı Aynı Yolda”, İndirilme Tarihi: 21 Şubat 2008, WWW.Web: <http://www.haberbusiness.com/index.php?go=2329>.
- DEMİREL, Bekir-Ali, (2004), “Doğu’da Göçün Temelleri”, İndirilme Tarihi: 26 Şubat 2008, WWW.Web: <http://www.elyadal.org/pivolka/14/goc.htm>.

- Deutsche Welle, (2008, 14 Temmuz 2007), “Çin Beyin Göçünü Engellemeye Çalışıyor”, İndirilme Tarihi: 3 Mart 2008, WWW.Web: <http://www.dw-world.de/dw/article/0,,2682594,00.html?maca=tur-rss-tur-all-1945-rdf>.
- DİE (Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü), (2002), “İller İtibariyle Gayri Safi Yurtiçi Hasıla-Cari Fiyatlarla (İllerin Payına Göre Sıralı), İndirilme Tarihi: 18 Kasım 2007, WWW.Web: <http://www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/GSYIH/160503t9.gif>.
- DİE (Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü), (2007), “Sözlük”, İndirilme Tarihi: 13 Eylül 2007, WWW.Web: <http://www.die.gov.tr/sozluk/04nftt.htm>.
- DİNÇ, Adem, (2007), “Yurdumuzda İç Göç”, İndirilme Tarihi: 15 Nisan 2008, WWW.Web: <http://www.paylasimcenneti.com/yurdumuzda-ic-goc-t4242.0.html;wap2>.
- DİNÇER, Figun, (2000), “1890-1920 Yılları Arasında Amerika Birleşik Devletleri’nde Sanayileşme ve Kentleşmenin Getirdiği Sorunlar ve Bunların Edebiyatta Yankılanması”, İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Amerikan Kültürü ve Edebiyatı Anabilim Dalı, **Yayımlanmamış Doktora Tezi**.
- DOĞAN, Memiş, (1980), **Malatya İlimizi Tanıyalım**, Malatya: Vilayet Kitabevi.
- DOSİAD (Doğu Anadolu Sanayici Ve İşadamları Derneği), (2008), “Malatya”, İndirilme Tarihi: 13 Mart 2008, WWW.Web: <http://www.dosiad.org.tr/malatya.html> - 76k.
- DPT (Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı), (1997), “Ulusal Çevre Eylem Planı”, İndirilme Tarihi: 11 Şubat 2008, WWW.Web: <http://ekutup.dpt.gov.tr/cevre/eylempla/torosa.pdf>.
- DSİ (Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü), (2008a), “Sultansuyu Barajı”, İndirilme Tarihi: 3 Mart 2008, WWW.Web: <http://www.dsi.gov.tr/baraj/detay.cfm?BarajID=148>.
- DSİ (Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü), (2008b), “Polat Barajı”, İndirilme Tarihi: 3 Mart 2008, WWW.Web: <http://www.dsi.gov.tr/baraj/detay.cfm?BarajID=133>.

DSİ (Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü), (2008c), “Medik Barajı”, İndirilme Tarihi: 3 Mart 2008, WWW.Web: <http://www.dsi.gov.tr/baraj/detay.cfm?BarajID=55>.

DSİ (Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü), (2008ç), “Sürgü Barajı”, İndirilme Tarihi: 3 Mart 2008, WWW.Web: <http://www.dsi.gov.tr/baraj/detay.cfm?BarajID=34>.

EKİN, Nusret, (1986), “Hızlı Şehirleşmenin Sosyo-Ekonomik Etkileri”, SİSAV (Der.), (1986), **Hızlı Şehirleşmenin Yarattığı Ekonomik ve Sosyal Sorunlar**, İstanbul: SİSAV Yay.

EKOYEREL YÖNETİMLER, (2006), “Kentleşme Hareketleri ve Nedenleri”, İndirilme Hareketleri, İndirilme Tarihi: 27 Şubat 2008, WWW.Web: <http://www.ekoyereleyonetim.com/Altdosyalari/TartismaBasliklari/Yoksullukveissizlik/Kentlesmehareketleri.htm>.

EÖĞRETMEN, (2007), “Yurdumuzda Nüfus ve Yerleşme”, İndirilme Tarihi: 1 Ocak 2008, WWW.Web: http://www.eogretmen.com/yurdumuzda_nufus_ve_yerlesme.htm.

ERDEM, Vahit, (1986), “Hızlı Şehirleşme ve Konut Sorunu”, SİSAV (Der.), (1986), **Hızlı Şehirleşmenin Yarattığı Ekonomik ve Sosyal Sorunlar**, İstanbul: SİSAV Yay.

ERDER, Sema, (1997), **Kentsel Gerilim (Enformel İlişki Ağları Alan Araştırması)**, Ankara: Um-Ağ Vakfı Yay.

ERSEL, Birsen, (2001), “Türkiye’den Yurt Dışına İşçi Göçü Akımı ve Ortaya Çıkardığı Sosyal Politika Sorunları”, Ahmet Alpay Dikmen (Der.), (2002), **Kentleşme Göç ve Yoksulluk**, Ankara: İmaj Yay.

ERSOY, Melih, (1985), **Göç ve Kentsel Bütünleşme**, Ankara: Ankara Üniv. S.B.F. Basın ve Yayın Yüksekokulu Basımevi.

ERJEM, Yaşar, “Türkiye’de İç Göçler, Kentleşme ve Toplumsal Değişme”, İndirilme Tarihi: 5 Mart, 2008, WWW.Web: <http://www.felsefelik.com/simurg/2-1997/13.pdf>.

EYÜBOĞLU, Aysun, (1997), “Göçler, Kentleşme ve İnsan Olgusu”, İndirilme Tarihi: 26 Şubat 2008, WWW.Web: <http://arsiv.mmo.org.tr/pdf/10738.pdf>.

- Forum Marzalli, (2007), “Türkiye’de İç Göçler”, İndirilme Tarihi: 14 Mart 2008, WWW.Web: http://www.marzalli.com/forum/forum_posts.asp?TID=2361.
- Forum Türkiye, (2005), “Çin’in Ekonomik ve Sosyal Yapısı”, İndirilme Tarihi: 1 Mart 2008, WWW.Web: <http://www.trplatform.org/ekonomi-turizm/168409-cin-ekonomisi.html> - 83k.
- Forum Türkiye, (2007), “Türkiye’de Evlilik Yaşı Yükseliyor”, İndirilme Tarihi: 10 Nisan 2008, WWW.Web: <http://www.frmtr.com/guncel/821036-turkiyede-evlilik-yasi-yukseliyor.html>.
- GENÇLER, Ayhan, (2002), “Yabancı Kaçak İşçilik Gerçeği ve Türkiye Örneği”, **TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi**, Sayı 3, s. 28-46, İnd. Tarihi: 26 Şubat 2008, WWW.Web: www.geocities.com/ceteris_paribus_tr/a_gencler3.doc.
- GIŞİ, İrfan, (2007), “Göksun İlçesi’nde Yaşanan Göç Hareketlerinin Sosyo-Ekonomik Analizi”, Kahramanmaraş: Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim dalı, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**.
- GÖĞEBAKAN, Göknur, (2004), **Fotoğraflarla Geçmişte Malatya**, Malatya: Malatya Belediyesi Kültür Yay.
- GÖKALP-GÖRENTAŞ, Ziya, (2008), “Türkiye’de Köyden Kente Göçün Siyasi Yansımaları”, İndirilme Tarihi: 11 Şubat 2008, WWW.Web: <http://www.geocities.com/begunay/z59.htm>.
- GÖNÜLLÜ, Müzeyyen, (1996), “Dışgöç”, **Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fükültesi Dergisi**, Sayı 1, s. 96-104, İnd. Tarihi: 1 Eylül 2007, WWW.Web: <http://egitimdergi.pamukkale.edu.tr/makale/say%C4%B11/DI%C5%9E%20%20%20GO%C3%87.pdf>.
- GÜLDEMET, Mimar-Alper, (1997), “ABD’de Kentleşme ve Altkentleşme Sürecinde Konut Üretimini ve Yerleşme Biçimini Belirleyen Konut Politikaları ve Sonuçları”, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**.

- GÜNDEM YERİ, (2008, 17 Şubat), “İç Göç, Özellikle 1950’den Sonra Oluşan Göçler, Etkileri, Sebepleri”, İndirilme Tarihi: 21 Şubat 2008, WWW.Web: <http://www.gundemyeri.com/arsiv-konu-34589.0-ic-goc-ozellikle-1950-den-sonrasi-olusan-gcoleretkileri-sebepleri-5...-13k->.
- GÜNDÜZBEYKÖYÜM, (2008), “Malatya”, İndirilme Tarihi: 14 Mart 2008, WWW.Web: http://gunduzbeykoyum.com/index.php?option=com_content&task=view&id=26Itemid=38.
- GÜNER-TEKİN, Ali, (2002), “Almanya’ya İşçi Göçü ve Son Gelişmeler”, İndirilme Tarihi: 13 Kasım 2007, WWW.Web: <http://www.angelfire.com/ok4/aligunertekin/200204AlmanyayaIsciGocu.pdf>.
- GÜNGÖR, Nazife, (2005), “Göç Olgusu ve Arabesk”, Zeytinburnu Belediyesi (Der.), (2005), **Uluslararası Göç Sempozyumu Bildirileri**, Zeytinburnu Belediyesi **İstanbul**: Zeytinburnu Belediyesi Yay.
- GÜRBÜZ, Şefika, (2005), “Kırdan Kente Zorunlu Göçün Nedenleri ve Sonuçları”, Zeytinburnu Belediyesi (Der.), (2005), **Uluslararası Göç Sempozyumu Bildirileri**, Zeytinburnu Belediyesi **İstanbul**: Zeytinburnu Belediyesi Yay.
- GÜRKAN, Mustafa, (2006), “Sosyolojik Açıdan Göç ve Yasadışı Göç Hareketleri, Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**.
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, (2006), “Türkiye Göç ve Yerinden Olmuş Nüfus Araştırması”, İndirilme Tarihi: 7 Eylül 2007, WWW.Web: http://www.hips.hacettepe.edu.tr/tgyona/TGYONA_rapor.pdf.
- HURMA, Hüseyin, (2003), “Türkiye’de Kentleşme ve Göç Olgusunun Siyasal Katılıma Etkisi”, Muğla: Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**.
- HÜRRİYET, (2007, 4 Ekim), “Türkiye’ye Sessiz Göç”, İndirilme Tarihi: 16 Ekim 2007, WWW.Web: <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/7416924.asp?top=>.

- HÜRRİYET USA, (2005, 15 Aralık), “ABD’ye Göç Rekor Düzeye Ulaştı”,
İndirilme Tarihi: 15 Şubat 2008, WWW.Web:
http://www.hurriyetusa.com/haber/haber_detay.asp?id=6994.
- İŞİK, Oğuz, M. Melih Pınarcıoğlu, (2003), **Nöbetleşe Yoksulluk**, İstanbul:
İletişim Yay.
- İÇDUYGU, Ahmet, Turgay Ünalın, (1997), “Türkiye’de İç Göç Sorunsal
Alanları ve Araştırma Yöntemleri”, Ahmey İçduygu ve Diğerleri (Der.),
(1998), **Türkiye’de İçgöç**, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih
Vakfı Yay.
- İÇDUYGU, Ahmet, İbrahim Sirkeci, (1999a), “Cumhuriyet Dönemi Türkiye’inde
Göç Hareketleri”, Oya Baydar (Der.), (1999), **75 Yılda Köylerden Şehirlere**,
İstanbul: Tarih Vakfı Yay.
- İÇDUYGU, Ahmet, İbrahim Sirkeci, (1999b), “Bir Ülke, Bir Aile ve Birçok Göç:
Cumhuriyet Döneminde Bir Toplumsal Dönüşüm Örneği”, Oya Baydar
(Der.), (1999), **75 Yılda Köylerden Şehirlere**, İstanbul: Tarih Vakfı Yay.
- İLKKARACAN, İpek, Pınar İlkkaracan, (1999), “1990’lar Türkiye’inde Kadın ve
Göç”, Oya Baydar (Der.), (1999), **75 Yılda Köylerden Şehirlere**, İstanbul:
Tarih Vakfı Yay.
- İnönü Üniversitesi Kayısı Araştırma Ve Uygulama Merkezi,
(2008), “Kayısı Tatlıları”, İndirilme Tarihi: 13 Mart 2008, Wwww.Web:
<http://kaum.inonu.edu.tr/kayisitatlilari.htm>.
- İNSAN KAYNAKLARI, (2007), “Malatya’dan Kısa Bilgiler”, “İndirilme Tarihi: 17
Mart 2008, WWW.Web:
<http://www.insankaynaklari.gokceada.com/mustafa/malatyabilgi.html>.
- İŞÇİ KONSEYİ, (2004), “Örgütsüz Emek, Enformel Sektör ve Esnekleşme”,
İndirilme Tarihi: 25 Mayıs 2008, **WWW.Web:**
<http://www.iscikonseyi.org/modules.php?name=News&file=print&sid=1390>.
- İŞÇİ, Metin, (2000), **Sosyal Yapı ve Sosyal Değişme**, İstanbul: Der Yay.
- KARAMAN, Kasım, (2003), “Şehirleşme Sürecinde Gelenek ve Değişme Kayseri
Örneği”, Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji
Anabilim Dalı, **Yayımlanmamış Doktora Tezi**.

- KARTAL-DOYURAN, Bilhan, (2006), **Batı Avrupa’da Türk Dışgöç Sürecinin Güncel Boyutları**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yay.
- KARTAL, S. Kemal, (1992), **Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiye’de Kentleşme**, Ankara: Adım Yay.
- KAYA, Erol, (2004), “Kentleşme ve Kentleşme Nedir?”, İndirilme Tarihi: 23 Nisan 2008, WWW.Web: <http://www.erolkaya.org/tr/Tab.aspx?TabID=616>.
- KAYA, Muammer, (2006), “Beyin Göçü”, İndirilme Tarihi: 2 Ekim 2007, WWW.Web: <http://www.populermedikal.com/beyingoc.htm>.
- KAYISIM NET, (2008), “Malatya Kayısı”, İndirilme Tarihi: 5 Mart 2008, 2008, WWW.Web: <http://www.kayisim.net/default.asp?id=1>.
- KAZGAN, Gülten, (1999), “1980’lerde Türk Tarımında Yapısal Değişme”, Oya Baydar (Der.), (1999), **75 Yılda Köylerden Şehirlere**, İstanbul: Tarih Vakfı Yay.
- KAZGAN, Gülten, (2002), “1990 Sonrası Türkiye’de Krizler ve İşsizlik; Çalışanlar ve Sosyal Güvenlikleri İçin Çözümler Açısından Bir İrdeleme”, İndirilme Tarihi: 15 Şubat 2008, WWW.Web: http://kazgan.bilgi.edu.tr/docs/1990_sonrasi_yillarda_Turkiye.doc, (İnd. Tarihi: 15.02.2008).
- KELEŞ, Ruşen, (1998), **Kentbilim Terimleri Sözlüğü**, Ankara: İmge Kitabevi.
- KELEŞ, Ruşen, (2002), **Kentleşme Politikası**, İstanbul: İmge Kitabevi.
- KEYDER, Çağlar, (1999), “Türkiye’de Tarımda Küçük Meta Üretiminin Oluşumu”, Oya Baydar (Der.), (1999), **75 Yılda Köylerden Şehirlere**, İstanbul: Tarih Vakfı Yay.
- KEYDER, Çağlar, (2003) “Nüfus Mübadelesinin Türkiye Açısından Sonuçları”, İndirilme Tarihi: 24 Aralık 2007, WWW.Web: <http://www.scribd.com/doc/238602/Calar-Keyder-Nufus-Mubadelesinin-Turkiye-Acsndan-Sonuclar>.
- KIRAY, Mübeccel, (2003), **Kentleşme Yazıları**, İstanbul: Bağlam Yay.
- KIŞLALI, Ahmet-Taner, (2002), **Siyaset Bilimi**, İstanbul: İmge Kitabevi.
- KİMKİMDİR, (2008), “Devlet-Siyaset”, İndirilme Tarihi: 15 Mart 2008, WWW.Web: <http://www.kimkimdir.gen.tr/kategori.php?id=1>.

- KOLUKIRIK, Suat, (2006), “Bulgaristan’dan Göç Eden Türk Göçmenlerin Dayanışma ve Örgütlenme Biçimleri: İzmir Örneği”, **Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 1, s. 1-13, İnd. Tarihi: 29 Ocak 2008, WWW.Web: <http://www.cumhuriyet.edu.tr/edergi/makale/1359.pdf>.
- KÖYMEN, Oya, (1999), “Cumhuriyet Döneminde Tarımsal Yapı ve Tarım Politikaları”, Oya Baydar (Der.), (1999), **75 Yılda Köylere Şehirlere**, İstanbul: Tarih Vakfı Yay.
- KÖYMEN, Oya, Meriç ÖZTÜRKCAN, (1999), “Türkiye’de Toprak Dağılımı Üstüne Bazı Notlar”, Oya Baydar (Der.), (1999), **75 Yılda Köylere Şehirlere**, İstanbul: Tarih Vakfı Yay.
- KURT, Hacı, (2003), **Türkiye’de Kent-Köy Çelişkisi**, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- KURTOĞLU, Ayça, (2004), **Hemşehrilik ve Şehirde Siyaset**, İstanbul: İletişim Yay.
- KURTOĞLU, Ayça, (2005), “Mekânsal Bir Olgu Olarak Hemşehrilik ve Bir Hemşehri Mekânı Olarak Dernekler”, **European Journal of Turkish Studies**, Sayı 2, İndirilme Tarihi: 22 Nisan 2008, WWW.Web: <http://www.ejts.org/document375.html>.
- KURTOĞLU, Oğuz, (2001), “Koruma Alanları ve Ekoturizmin Karadeniz Bölgesi Açısından İrdelenmesi”, **Orman ve Av Dergisi**, Sayı 4, s.4, İndirilme Tarihi: 26 Nisan 2008, WWW.Web: www.gapdogukalkinma.com/agaclandirma/51.Ekoturizm.htm - 40k .
- KUTLU, Kemal, (1986), “Hızlı Şehirleşme ve Ulaşım Sorunu”, SİSAV (Der.), (1986), **Hızlı Şehirleşmenin Yarattığı Ekonomik ve Sosyal Sorunlar**, İstanbul: SİSAV Yay.
- Lozan Mübadilleri Vakfı, (2005), “Türk-Rum Nüfus Mübadelesi”, İndirilme Tarihi: 1 Ekim 2007, WWW.Web: http://www.lozanmubadilleri.org/kemal_ari_1.htm.
- Malatya Belediyesi, (1990), **Belediyecilik ve Şehircilik Açısından Malatya Uygulaması**, Malatya: Malatya Belediyesi Yay.
- Malatya Belediyesi, (2006), “Stratejik Plan”, İndirilme Tarihi: 4 Mayıs 2008, WWW.Web: http://www.malatya.bel.tr/stratejik_plan.doc.

- MALATYA HABER, (2007, 3 Mart), “400 Çocuk Sokakta Çalışıyor”, İndirilme Tarihi: 26 Nisan, 2008, WWW.Web: www.malatyahaber.com/haberler/haber.asp?a=9903&print=yes-16k-.
- MALATYA HABER, (2008, 12 Mart), “Göç Kültür Karmaşası Yarattı”, İndirilme Tarihi: 12 Mart 2008, WWW.Web: <http://www.malatyahaber.com/haberler/templates/malatyanew.asp?articleid=30&zoneid=8&y=4>.
- MALATYA HABER, (2008, 30 Nisan), “Malatya’nın Yarısı Gurbetçi”, İndirilme Tarihi: 30 Nisan 2008, WWW.Web: <http://www.malatyahaber.com/haberler/templates/malatyanew.asp?articleid=16117&zoneid=5&y>.
- MALATYA HABER, (2008, 6 Mayıs), “Ortalamanın Üstündeyiz”, İndirilme Tarihi: 6 Mayıs 2008, WWW.Web: <http://www.malatyahaber.com/haberler/templates/malatyanew.asp?articleid=16212&zoneid=1&y>.
- MALATYA HAKİMİYET, (2007, 30 Nisan), “Kardeşlerin Kenti Malatya”, İndirilme Tarihi: 3 Aralık 2007, WWW.Web: <http://www.malatyahakimiyet.com/inx/yazilar.asp?id=431>.
- MALATYA HAVADİS, (2007, 17 Ağustos), “İşsizlikte Malatya İlk 10’da”, İndirilme Tarihi: 3 Aralık 2007, WWW.Web: <http://www.malatyahavadis.com/h40-issizlikte-malatya-ilk-10da.html>.
- MALATYA HAVADİS, (2008, 23 Mayıs), “Malatya Araç Sayısı Her Yıl Yüzde 8 Oranın Artıyor”, İndirilme Tarihi: 25 Mayıs 2008, WWW.Web: <http://www.malatyahavadis.com/h3247-malatyada-arac-sayisi-her-yil-yuzde-8-oraninda-artiyor.html>.
- Malatya İl Çevre Ve Orman Müdürlüğü, (2008), “Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Çalışmaları”, İndirilme Tarihi: 14 Mart 2008, WWW.Web: <http://www.malatyacevreorman.gov.tr/agm/calisma.htm>.
- Malatya Pütürge Kavaklıdere Köyü Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Derneği, (2007), “Malatya”, İndirilme Tarihi: 14 Mart 2008, WWW.Web: <http://www.malatya.org.tr/-4k>.

- Malatya Satranç İl Temsilciliği, (2007), “Sosyal ve Kültürel Yapı”, İndirilme Tarihi: 3 Aralık 2007, WWW.Web: <http://malatyasatranc.com/malatya/sosyal.htm>.
- Malatya Tarım İl Müdürlüğü, (2008a), “Başlıca Ürünler”, İndirilme Tarihi: 5 Mart 2008, WWW.Web: <http://www.malatya-tarim.gov.tr/brfng.php?bid=3>.
- Malatya Tarım İl Müdürlüğü, (2008b), “Hayvan Varlığı”, İndirilme Tarihi: 5 Mart 2008, WWW.Web: <http://www.malatya-tarim.gov.tr/brfng.php?bid=2>.
- Malatya Ticaret Ve Sanayi Odası, (2007a), “Malatya’da Yıllara Göre Özel Sektör Tesis Sayısı”, İndirilme Tarihi: 5 Mart 2008, WWW.Web: <http://www.malatyatso.org.tr/tr/x.asp?d=86>.
- Malatya Ticaret Ve Sanayi Odası, (2007b), “İlimiz Gümrük Müdürlüğü’nce Yapılan İthalat ve İhracat Rakamları”, İndirilme Tarihi: 5 Mart 2008, WWW.Web: <http://www.malatyatso.org.tr/tr/x.asp?d=88>.
- Malatya Ticaret Ve Sanayi Odası, (2007c), “Malatya 1. Organize Sanayi Bölgesi’nde Yatırım Durumu”, İndirilme Tarihi: 6 Mart 2008, WWW.Web: <http://www.malatyatso.org.tr/tr/x.asp?d=144>.
- Malatya Ticaret Ve Sanayi Odası, (2007ç), “Malatya 2. Organize Sanayi Bölgesi’nde Yatırım Durumu”, İndirilme Tarihi: 6 Mart 2008, WWW.Web: <http://www.malatyatso.org.tr/tr/x.asp?d=145>.
- Malatya Ticaret Ve Sanayi Odası, (2007d), “Malatya Genel Yapısı”, İndirilme Tarihi: 13 Mart 2008, WWW.Web: <http://www.malatyatso.org.tr/tr/x.asp?d=128>.
- Malatya Valiliği, (2006), **Malatya**, Malatya: Malatya Eğitim Kültür Sanat Araştırma Vakfı Yay.
- Malatya Valiliği, (2008a), “Ekonomi”, İndirilme Tarihi: 19 Mart 2008, WWW.Web: <http://www.malatya.gov.tr>.
- Malatya Valiliği, (2008b), “Kültür”, İndirilme Tarihi: 19 Mart 2008, WWW.Web: <http://www.malatya.gov.tr>.
- Malatya Valiliği, (2008c), “Mahalli Yemekler”, İndirilme Tarihi: 19 Mart 2008, WWW.Web: <http://www.malatya.gov.tr>.

- MALATYA'YA BAKIŞ, (2007, 24 Ocak), “Yaşadığın Kente Sahip Çıkabilmek: Kentlilik Bilinci ve Malatyalı Olabilmek”, İndirilme Tarihi: 2 Ocak 2008, WWW.Web:<http://www.malatyayabakis.com/htm/24.01.2007/y.vBayhan.asp>.
- MALATYA'YA BAKIŞ, (2007, 30 Ocak), “Malatya'nın Sosyal Dokusunda Kentleşme”, İndirilme Tarihi: 2 Ocak 2008, WWW.Web:www.malatyayabakis.com/htm/30.01.2007/guncel4.asp - 26k -.
- MALATYA'YA BAKIŞ, (2008, 19 Mayıs), “Güzel Şeyler Yapmaya Çalışıyoruz”, İndirilme Tarihi: 20 Mayıs, WWW.Web:<http://www.malatyayabakis.com/haberdetay.asp?bolum=746&uycid=0>.
- Milli Eğitim Bakanlığı Çıraklık Ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü, (2001), “Türkiye’de 2000 Genel Nüfus Sayımı’na Göre Okuma-Yazma Bilen Nüfus (İller İtibariyle)”, İndirilme Tarihi: 8 Mart 2008, WWW.Web:http://cygm.meb.gov.tr/hem/okuma_prog/oran.htm.
- MİLLİYET, (2007, 11 Ekim), “Türkiye En Çok Beyin Göçü Veren Ülkeler Arasında”, İndirilme Tarihi: 11 Ekim 2007, WWW.Web:<http://www.milliyet.com.tr/2007/10/11/son/sonyas12.asp>.
- MURATLI, Ahmet, (2005), “İrak’tan Türkiye’ye Türkmen Göçü”, Zeytinburnu Belediyesi (Der.), (2005), **Uluslararası Göç Sempozyumu Bildirileri**, İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Yay.
- MTA (Maden Tetkik Ve Arama Genel Müdürlüğü), (2007), “Malatya İli Maden ve Enerji Kaynakları”, İndirilme Tarihi: 15 Mart 2008, WWW.Web:http://www.mta.gov.tr/v1.0/turkiye_maden/Malatya.DOC.
- NET HABER, (2007, 13 Şubat), “Dünyanın En Fazla Beyin Göçü Veren Ülkesi: Çin”, İndirilme Tarihi: 2 Mart 2008, WWW.Web:<http://www.nethaber.com/Haber/12042/Dunyanin-en-fazla-beyin-gocu>.
- NTVMSNBC, (2006, 4 Haziran), “Malatya’da Her Güne Bir İntihar”, İndirilme Tarihi: 18 Nisan 2008, WWW.Web:<http://www.ntvmsnbc.com/news/375475.asp>.
- OZANKAYA, Özer, (1999), **Toplumbilim**, İstanbul: Cem Yayınevi.

- ÖKSÜZ, Hikmet, (2000), “Türk-Rum Nüfus Mübadelesinin Bazı Sebepler ve İstisnaları”, **Atatürk Araştırma Dergisi**, Sayı 48, Cilt: 16, s. 753-768, İnd. Tarihi: 28 Kasım 2007, WWW.Web: <http://www.atam.gov.tr/index.php?Page=DergiIcerik&IcerikNo=286>.
- ÖNDER, İzzettin, (1999), “Aşar’ın Kaldırılması ve Tarım Kesimine Uygulanan Vergiler”, Oya Baydar (Der.), (1999), **75 Yılda Köylere Şehirlere**, İstanbul: Tarih Vakfı Yay.
- ÖN SAYFA COMMUNITY, (2006), “Malatya”, İndirilme Tarihi: 15 Mart 2008, WWW.Web: <http://www.onsayfa.com/forum/cografya/5379-malatya-44-a.html>.
- ÖZGAN, Güçlü, (2005), “Çin Kapitalist Mi, Komünist Mi?”, **Tempo Dergisi**, İndirilme Tarihi: 3 Şubat 2008, WWW.Web: http://www.tempodergisi.com.tr/toplum_politika/08689.
- Özgül Yayınları Yayın Kurulu, (1988), **İlimiz Malatya**, Isparta: Özgül Yayınları.
- Özgür Forum, (2007), “Sosyalizm”, İndirilme Tarihi: 17 Şubat 2008, WWW.Web: www.ozgurforum.net/image-vp6160.html - 53k.
- PEKER, Mümtaz, (1999), “Türkiye’de İçgöçün Değişen Yapısı”, Oya Baydar (Der.), (1999), **75 Yılda Köylere Şehirlere**, İstanbul: Tarih Vakfı Yay.
- PSAKD (Pir Sultan Abdal Kültür Derneği Antalya Şubesi), (2006), “Malatya Katliamı”, İndirilme Tarihi: 16 Mart 2008, WWW.Web: http://www.psakd.org/malatya_katliami3.html.
- RADİKAL, (2003, 25 Şubat), “Kürtlerin Göçü Başladı”, İndirilme Tarihi: 16 Ekim 2007, WWW.Web: <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=67194>.
- RADİKAL, (2007, 19 Kasım), “Vuslata Ermek İçin Almanca Şart”, İndirilme Tarihi: 19 Ekim, 2007, WWW.Web: <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=239216>.
- SAVACI, Acar, (2007), “Türkiye’nin Beyin Göçü Gerçeği”, İnd. Tarihi: 23 Aralık 2007, WWW.Web: www.emo.org.tr/resimler/ekler/9f586fda2075a00_ek.pps.

- SUHER, Hande, (1986), “Hızlı Şehirleşmenin Şehircilik Uygulamaları Açısından Yarattığı Sorunlar”, SİSAV (Der.), (1986), **Hızlı Şehirleşmenin Yarattığı Ekonomik ve Sosyal Sorunlar**, İstanbul: SİSAV Yay.
- ŞAHİN, Ümit, (2006), “Siyaset ve Kalite veya Kaliteli Siyasal Yaşam”, İndirilme Tarihi: 26 Mayıs 2008, WWW.Web: www.cember.net/forums/showarticle/272984 - 15k .
- ŞEKER, Nesim, (1999), “Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi ve Bir Kent: Bursa”, **Bursa Defteri Dergisi**, Sayı 1, s. 89-95, İnd. Tarihi: 20 Eylül 2007, WWW.Web: http://www.tulp.leidenuniv.nl/content_docs/wap/seker.pdf.
- ŞENTÜRK, Ünal, (1999), “Göç ve Kentleşme (Malatya Örneği)”, Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**.
- ŞENYAPILI, Tansı, (2006), “Gecekondu Olgusuna Dönemsel Yaklaşımlar”, Ayda Eraydın (Der.), (2006), **Değişen Mekân Mekânsal Süreçlere İlişkin Tartışma ve Araştırmalara Toplu Bakış: 1923-2003**, Ankara: Dost Kitabevi Yay.
- TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI, (2008), “Sözlük”, İnd. Tarihi: 22 Haziran 2008, WWW.Web: http://www.tarim.gov.tr/arayuz/10/icerik.asp?efl=sanal_kutuphane2/sozluk/anasayfa.htm&curdir=%5Csanal_kutuphane2%5Csozluk&fl=tarim_sanayi.htm.
- T.C. 1961 Anayasası.
- TDK (Türk Dil Kurumu), “Güncel Türkçe Sözlük’te Söz Arama”, İndirilme Tarihi: 11 Ağustos 2007, WWW.Web: <http://www.tdk.org.tr/TR/SozBul.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF05A79F75456518CA>.
- TEKELİ, İlhan, (1997), “Türkiye’de İçgöç Sorunsalı Yeniden Tanımlanma Aşamasına Geldi”, Ahmey İçduygu ve Diğerleri (Der.), (1998), **Türkiye’de İçgöç**, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yay.
- TEKŞEN, Adnan, (2003), **Kentleşme Sürecinde Bir Tampon Mekanizma Olarak Hemşehrilik Ankara’daki Malatyalılar Örneği**, Ankara: DPT Yay.

- TIKTİK, Ahmet, (2004), “Kayıtdışı Ekonomi, İstihdam ve İşsizlik”, **İŞVEREN**, Sayı 11, s. 8-12, İnd. Tarihi: 07 Mart 2008, WWW.Web: http://www.tisk.org.tr/isveren_sayfa.asp?yazi_id=1020&id=58.
- TOPKAN, Celal, (2008), “Göç Olgusu ve Sosyal Demokratlar”, İndirilme Tarihi: 3 Nisan 2008, WWW.Web: <http://www.yenidenchp.org/blog/?p=50>.
- TURKEİ, (2008, 8 Mayıs), “Yoksulluk Sınırı Nisanda 1266 YTL’ye Çıktı”, İndirilme Tarihi: 8 Mayıs 2008, WWW.Web: http://www.turkei.net/news_detail.php?id=39026.
- TÜFEKÇİ, Suat, (2002), “Göç Olgusu, Kentleşme ve Türkiye’de Göç Hareketleri”, İndirilme Tarihi: 25 Ağustos 2007, WWW.Web: <http://www.forumex.net/tarih/54325-goc-olgusu-kentlesme-ve-turkiyede-gochareketleri.html>.
- TÜİK (Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu), (2008a), “Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2007 Nüfus Sayımı Sonuçları”, İndirilme Tarihi: 22 Ocak 2008, WWW.Web: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=519>.
- TÜİK (Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu), (2008b), “Türkiye’de 1927-2000 Genel Nüfus Sayımlarına Göre Şehir ve Köy Nüfusu”, İndirilme Tarihi: 22 Ocak 2008, WWW.Web: http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=202.
- TÜİK (Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu), (2008c), “Yerleşim Yerlerine Göre Göç Eden Nüfus”, İndirilme Tarihi: 22 Ocak 2008, WWW.Web: http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?İstab_id=159.
- TÜİK (Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu), (2008ç), “İstatistiksel Bölgelerin Aldığı Göç, Verdiği Göç, Net Göç ve Net Göç Hızı”, İndirilme Tarihi: 1 Şubat 2008, WWW.Web: http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=161.
- TÜİK (Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu), (2008d), “2005 Yılı Gelir Dağılımı Sonuçları”, İndirilme Tarihi: 1 Şubat 2008, WWW.Web: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=408>.

- TÜİK (Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu), (2008e), “İstihdam Edilenlerin Yıllar ve Cinsiyete Göre İktisadi Faaliyet Kolları”, İndirilme Tarihi: 1 Şubat 2008, WWW.Web: http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=954.
- TÜİK (Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu), (2008f), “Sektöre ve Finans Kaynağına Göre AR-GE Harcaması (1990-1999 Dönemine İlişkin)”, İndirilme Tarihi: 3 Şubat 2008, WWW.Web: http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=1.
- TÜİK (Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu), (2008g), “Sektöre ve Finans Kaynağına Göre AR-GE Harcaması (2000 Yılı ve Sonrasına İlişkin)”, İndirilme Tarihi: 3 Şubat 2008, WWW.Web: http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=770.
- TÜİK (Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu), (2008h), “Meslek Grubu ve Sektöre Göre AR-GE İnsangücü (1990-1999 Dönemine İlişkin)”, İndirilme Tarihi: 3 Şubat 2008, WWW.Web: http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=3.
- TÜİK (Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu), (2008ı), “Meslek Grubu ve Sektöre Göre AR-GE İnsangücü (2000 Yılı ve Sonrasına İlişkin)”, İndirilme Tarihi: 3 Şubat 2008, WWW.Web: http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=772.
- TÜİK (Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu), (2008i), “İllere Göre Nüfusun Nitelikleri (2000 Genel Nüfus Sayımı)”, İndirilme Tarihi: 6 Şubat 2008, WWW.Web: http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=218.
- TÜİK (Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu), (2008j), “İllerin Aldığı Göç, Verdiği Göç, Net Göç ve Net Göç Hızı”, İndirilme Tarihi: 6 Şubat 2008, WWW.Web: http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=163.
- TÜİK (Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu), (2008k), “İllerin 1995-2000 Dönemi Net Göç Hızına Göre Sıralanışı”, ”, İndirilme Tarihi: 6 Şubat 2008, WWW.Web: http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=160.

- TÜİK (Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu), (2008l), “İllerin Yerleşim Yerlerine Göre Aldığı Göç (2000 Genel Nüfus Sayımı), İndirilme Tarihi: ”, İndirilme Tarihi: 6 Şubat 2008, WWW.Web: http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=164.
- TÜİK (Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu), (2008m), “İllerin Yerleşim Yerlerine Göre Verdiği Göç”, İndirilme Tarihi: ”, İndirilme Tarihi: 6 Şubat 2008, WWW.Web: http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=165.
- TÜİK (Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu), (2008n), “Konutun Oda Sayısına Göre Hane Halkı Sayısı”, İndirilme Tarihi: 11 Şubat 2008, WWW.Web: http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=768.
- TÜİK (Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu), (2008o), “Konutun Mülkiyet Durumuna Göre Hane Halkı Sayısı”, İndirilme Tarihi: 11 Şubat 2008, WWW.Web: http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=766.
- TÜİK (Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu), (2008ö), “Hane Yapısı”, İndirilme Tarihi: 11 Şubat 2008, WWW.Web: http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=64&ust_id=11.
- Uluslararası Göç Sempozyumu, (2005), “Türkiye’ye Yerleşen Göçmenler”, İndirilme Tarihi: 20 Ocak 2008, WWW.Web: <http://www.gocsempozyumu.org/turkiyeyegoc.htm>.
- USLANMAM, (2007), “Türkiye ve Dış Göç”, İndirilme Tarihi: 18 Eylül 2007, WWW.Web: <http://www.uslanmam.com/cografya/30812-turkiye-ve-dis-goc.html-51-k>.
- USLU, Salim, Giacomina, CASSINA, (1999), **Türkiye’den Avrupa’ya Göç**, Ankara: Türkiye Hak İşçi Sendikaları Konfederasyonu Eğitim Yay.
- USUMİ, Sadullah, (1999), “75 Yılda Hayvancılık: Gelişmeden Çöküşe...”, Oya Baydar (Der.), (1999), **75 Yılda Köylerden Şehirlere**, İstanbul: Tarih Vakfı Yay.
- ÜNER, Sunday, (1972), **Nüfus Bilim Sözlüğü**, Ankara: Mars Ticaret ve Sanayi A.Ş. Matbaası.

- VERGİN, Nur, (1986), “Hızlı Şehirleşmenin Sosyolojik Ve Siyasal Sonuçları”,
SİSAV (Der.), (1986), **Hızlı Şehirleşmenin Yarattığı Ekonomik ve Sosyal Sorunlar**, İstanbul: SİSAV Yay.
- WİKİPEDIA, (2007a), “Bağımsız Devletler Topluluğu”, İndirilme Tarihi: 21 Kasım 2008, WWW.Web: http://tr.wikipedia.org/wiki/Ba%C4%9F%C4%B1ms%C4%B1z_Devletler_Toplulu%C4%9Fu.
- WİKİPEDIA, (2007b), “Devletçilik”, İndirilme Tarihi: 18 Aralık 2007, WWW.Web: <http://tr.wikipedia.org/wiki/Devlet%C3%A7ilik>.
- WİKİPEDIA, (2007c), “Çin”, İndirilme Tarihi: 18 Aralık 2007, WWW.Web: <http://tr.wikipedia.org/wiki/Çin%Ha/Cum%3%43>.
- WOWTURKEY, (2007), “Türkiye’den Beyin Göçü ve Nedenleri”, İnd. Tarihi: 23 Aralık 2007, WWW.Web: <http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=48533>.
- YAKAR, Özgür-Yücel ve diğerleri, (2004), **Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Yönleriyle Malatya**, Malatya: Malatya Valiliği Yay.
- YALÇIN, Cemal, (2004), **Göç Sosyolojisi**, Ankara: Anı Yay.
- YAMAK, Rahmi, Nebiye Yamak, (1999), “Türkiye’de Gelir Dağılımı ve İç Göç”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 1, s. 26-39, İndirilme Tarihi: 9 Şubat 2008, WWW.Web: <http://www.sbe.deu.edu.tr/Yayinlar/dergi/dergi01/yamak.htm>.
- Yazıyaz Forum, (2005), “Arabesk Kültürün Sosyolojik Etkileri”, İndirilme Tarihi: 14 Nisan 2008, WWW.Web: <http://www.yaziyaz.com/forum/thread1043.html>.
- YENİGÜN, (2008, 18 Ocak), “Malatya’da 137 Tane Dini Dernek Var”, İndirilme Tarihi: 21 Nisan 2008, WWW.Web: http://www.malatyayenigun.com/index.php?option=com_content&ask=view%id=297%Itemid=2.
- YILDIRIM, Mustafa, (2002), “Malatya Organize Sanayi Bölgesi”, İndirilme Tarihi: 13 Mart 2008, WWW.Web: http://www.kobi-efor.com.tr/haber_detay.asp?id=58.

YUSUF, Sayit, (2005), “Türkiye’ye Yönelik Soydaş Göçü ve Sonuçları”,
Zeytinburnu Belediyesi (Der.), (2005), **Uluslararası Göç Sempozyumu**
Bildirileri, İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Yay.